CU
RADU-ROSETTI.
PALOȘUL.
POVESTE
VITEJEASCĂ
DIN
VREMEA
DESCĂLECĂTORILOR
:CATULUI
MOLDOVEI
VOLUMUL I

RADU ROSETTI

CU PALOȘUL

POVESTE VITEJASCĂ

DIN

VREMEA DESCĂLECATULUI MOLDOVEI

— A DOUA EDIȚIE —

VOLUMUL I

BUCUREȘTI

EDITURA „VIAȚA ROMÂNEASCĂ", S. A.

RADU ROSETTI
1853-1926

CU PALOŞUL

POVESTE VITEJASCĂ DIN VREMEA DESCĂLECATULUI MOLDOVEI

I.

La voevodul Bogdan, vine un oaspe neaşteptat.

Era sara, pe la sfârşitul lunii Februar 1348. In sala cea mare a castelului sau, mai bine zis, a casei întărite dela Cuhnia, în comitatul Maramureşului se primbla cu pas încet, adâncit în gânduri, un om de statură neobişnuit de naltă.

Pletele lui bălăi, lungi dar rari, amestecate pe ici şi colea cu fire albe, aratau că ajunsese în ceiace, pe drept sau mai degrabă pe nedrept, s'a obişnuit a se numi floarea vrâstei, adică că se afla între patruzeci şi cincizeci de ani.

Fruntea îi era lată, ochii cenuşii, răci, pătrunzători, cu pleoapele lungi şi încreţite, nasul lung, drept şi ascuţit la vârf. O pereche de musteţi bălăi, subţiri dar lungi, lasate în jos, acopereau gura mare cu buzele drepte; fălcile erau dezvoltate şi bărbia lată. Toată înfăţoşarea lui

arata o fire puternică, înzestrată cu o voință de fier și cu o iscusință ce lesne putea să se preschimbe în vicleșug, puse în slujba unei minți puternice.

Imbrăcămintea îi era alcătuită dintr'un dolman de postav albastru cu șireturi galbene, scurt și strâns pe trup și din cioreci roșii. Pe deasupra, purta o jupană sau manta de atlaz roșu cu mâneci largi, venind numai până la coate, având blană de samur la guler și la mâneci și strânsă la cingătoare cu o curea lată de vr'o două degete, bătută cu flori de argint și la care atârna, în partea dreaptă, un junghier cu mâner de fildeș. Era încalțat cu ciubote galbene care se suiau până sub genunchi.

Trupul lui de urieș, rămâsese sprinten, iar mersul hotărît și mândru arata omul încrezător în sine și deprins a porunci. Acest barbat era Bogdan, Voevodul Românilor din Maramureș.

El era urmașul unui neam vechiu pe care Ungurii îl găsise în stăpânirea mai multor cnezate întinse și care era înrudit cu neamurile cele mai de samă din țările locuite de Români. Cucerirea ungurească, pe lângă că știrbise în chip simțitor stăpânirea cnejilor în folosul noilor veniți, îi făcuse să se scoboare din starea de stăpâni la acea de mijlocitori între Unguri cuceritori și mulțimea Românilor cuceriți. Cu vremea însă, o parte din acești cneji, unii prin

purtarea lor vitejască în războae, alţii prin însuşirile aratate în slujba crăiei ungureşti, izbutiră să-şi întemeieze stări care, dacă nu erau strălucite, şi nu-i puneau pe aceiaşi treaptă cu nobilimea ungurească, erau totuşi statornice şi folositoare. Cea mai înaltă la care puteau să năzuiască era acea de voevod al Românilor unui comitat. Acest diregător judeca, în vreme de pace, toate pricinile ce se iscau între cneji şi săteni, era însărcinat de fişpan, de Voevodul Transilvaniei sau de palatinul Ungariei, uneori chiar de craiu, să facă cercetările trebuitoare în pricinile care priveau pe Români sau să iee parte la acele izvorând din certuri între Români şi Unguri. Pentru aceste slujbe primea anumite dări. In vreme de războiu, voevodul era însărcinat cu adunarea şi povăţuirea oştenilor români. Erau comitate în care erau mai mulţi voevozi, în deobşte însă era numai unul şi în vremea în care se petreceau faptele al căror şir alcătueşte povestirea noastră, Bogdan dela Cuhnia era singurul voevod român în Maramureş. Stăpânirile lui erau foarte întinse, cuprinzând pe lângă Cuhnia, şi satele Iodu, Bocicâcel, Vişău de sus, Vişău de jos, Moiseiu, Siliştea de sus, Siliştea de jos şi Borşia, adică tot colţul Maramureşului cuprins între comitatul de astăzi al Bistriţei şi Bucovina. Veniturile acestor sate împreună cu foloasele

aduse de slujba de voevod, la care fusese ridicat încă din vremea craiului Carol Robert, îi alcătuiau cea mai frumoasă avere din comitat; în această privinţă nu se putea măsura cu el nici unul din nemeşii localnici. Pe lângă starea lui materială, faptele războinice săvârşite de el atât în crăia trecută cât şi în războiul purtat în anul 1344 de Voevodul Transilvaniei cu Tatarii în Moldova, apoi cu prilejul cruciadei lui Lajos, în anul următor în potriva Litvanilor, îl puse în vază mare atât printre Români cât şi printre Unguri.

Bogdan stăpânea satele lui în puterea dreptului românesc, adică: ele nu erau stăpâniri desăvârşite ca acele ale nemeşilor ungureşti, ci cnezate. Pământul era privit ca fiind al craiului şi ţaranii români locuind pe el îl aveau în folosinţă din tată în fiu. Cneazul se bucura de dijme şi de diferite dări la care erau supuşi locuitorii: gloabe, drepturi de judecată, venituri din crâşme, din mori, şi din pământuri nelocuite. El era însă supus la dări către clerul catolic şi către visteria crăiască, sarcini de care erau scutiţi nemeşii şi nu lua nici o parte la ocârmuirea ţării.

Mulţi cneji, ademeniţi de aceste scutiri, intrase în rândurile nobilimii, lepădându-se de credinţă şi de neam. Dobândirea unor asămenea foloase ar fi fost un lucru prea lesnicios pentru

Bogdan: şi în multe rânduri i se propusese să apuce pe aceiaşi cale, dar el răspunsese totdeauna că nu voeşte să cumpere foloase şi drepturi, oricât de folositoare ar putea ele să fie, cu preţul părăsirii credinţii în care trăise părinţii şi că nefiindu-i ruşine de neamul din care s'a născut, nu se leapădă de el. Această nepasare faţă de nişte foloase atât de râvnite de obiceiu, mărise într'adevăr trecerea şi vaza lui Bogdan printre Români dar, totodată, nemulţămise pe Unguri. Se stârnise împotriva lui bănuiala că această purtare era menită a-i mări vaza în ochii Românilor şi a înlesni strângerea lor împrejurul lui pentru scopuri potrivnice coroanei. Fusese chiar vorbă de a-l înlocui prin alt voevod, prin Ion, fiul lui Iuga, nepot de frate al lui Bogdan şi care, prin stare şi fire, se arata a fi mai puţin primejdios; dar la urmă nu se făcuse nimica. Mulţi dintre nemeşi şi chiar dintre magnaţi îi datorau bani cu care se împrumutase pentru a putea duce traiul luxuos adus în Ungaria de craii angevini, şi ei nefiind în stare să-i înapoieze, nu îndrăzneau să o rupă cu dânsul. Pe de altă parte, el îndeplinea slujba ce i se încredinţase în chip vrednic şi priceput. Dacă ocrotea, în marginea puterilor sale, pe Români împotriva samovolniciilor ungureşti, nu-i cruţa de câte ori se făceau vinovaţi de vr'o abatere dela legi. Purta-

rea lui față de stăpânire părea cu totul neprihănită, încât nu dădea dușmanilor prilej să-și sprijine bănuielile pe nici un fapt vădit. Vom vedea însă, în curând, care erau scopurile ce le urmărea în taină.

Odaia unde se afla Bogdan în sara în care începe povestirea noastră era, precum am spus mai sus, sala cea mare a casei; într'însa se primeau oaspeții, într'însa se dădeau mesele, într'însa se judecau pricinile. Această încăpere lungă străbătea clădirea dintr'un capăt până în celalalt. Pereții cei mai scurți, care dădeau afară, aveau câte două ferești alcătuite dintr'o mulțime de geamuri mici, legate între ele prin cercuri de plumb. Cu toate că sala se afla la rândul de sus, pe din afară de ferești erau zăbrele groase încrucișate. In ceilalți pereți erau câte trei uși de stejar, într'un singur canat și împodobite cu cuie de fier. Podeala era de scânduri late de brad, iar grinzile și scândurile tavanului, netencuite, fusese înegrite de fum și de vreme. Incălzirea se făcea prin două sobe mari, cu vetre, așazate față în față, aproape de ușile din mijloc, și având înfățoșarea sobelor țărănești de astăzi: în fiecare din ele ardea câte un trunchiu întreg de fag.

Imbrăcămintea odăii era alcătuită dintr'o masă mare; dealungul pereților se vedeau laviță de lemn, două mese mici rotunde și un nu-

măr mare de scăuieşe cu trei picioare. Toate erau de lemn de stejar sapat, iar săpăturile datorite unui meşter de pe loc. Lângă fiecare sobă erau aşazate câte două scaune mai mari, având speteze cu flori de alamă şi perine de catifea roşie umplute cu lână. Pe spetezele tuturor scaunelor şi pe dulapuri era săpată stema voevodului: un buzdugan şi un junghier încrucişate în mijlocul scutului.

Intr'un unghiu al sălei se vedea o icoană mare a Maicii Domnului, înaintea căreia ardea o candelă de argint. Toţi pereţii erau acoperiţi cu unelte de războiu şi de vânat de toate feliurile: suliţe, ţăpi, paloşe, baltage, buzdugane, ghioage, măciuci şi junghiere de toate chipurile şi de toate mărimele, arcuri, tolbe cu săgeţi, coifuri, scuturi de fier, de lemn şi de piele, toate prinse în cuie. Faptul că nu vedeai pe ele niciun fir de colb şi că erau unse cu îngrijire, doveda că nu erau menite a sluji numai de podoabă ci că se aşteptau dela ele slujbe bune la nevoie. Masa şi laviţele erau acoperite cu scorţuri de lână; dinaintea sobelor şi sub masă piei de urşi şi de lupi acoperau podelile. In două sfeşnice mari, de lemn boit, de chipul acelor ce se vád astăzi în bisericile dela ţară, înalte de un stat de om, ardeau câte două lumânări de său care, deşi groase cât braţul, cu greu ar fi putut lumina sala fără ajutorul focului din vetre.

Bogdan fu trezit din gânduri prin intrarea unei slugi care îl înştiinţă că, la poartă, s'a oprit un străin îmbracat în zale, care cere să fie adus înaintea lui. Voevodul, crezând că este vr'un trimes de ai fişpanului, poronci să-l aducă. In curând s'auziră deschizându-se mai multe uşi grele şi în sală intră un barbat sprinten, de staţură naltă, având pe cap coiful rotund obişnuit de Unguri, cu săgeata alcătuind nazalul ridicată în sus şi purtând, peste un dolman verde, o cămeşă de zale care se scobora până aproape de genunchi. Ciorecii de postav roşu intrau, de asupra pulpelor, în ciubote galbene, la călcăii cărora luciau pinteni de aur.

Când îl văzu, Bogdan care îl aştepta în picioare, cu spinarea întoarsă către focul unei sobe bătând în plin asupra feţei străinului, izbuti numai pe jumatate să înăbuşască un strigăt de mirare.

— Ştefan Stroici! Se poate? strigă voevodul întinzând braţele spre străin.

— Se prea poate, vere, răspunse străinul şi amândoi se îmbrăţoşară cu căldură.

— Dar eu te ştiam pornit la Napole cu craiul, zise Bogdan, n'ai pornit? Te-ai întors de pe drum?

— Ţi le voiu spune toate, răspunse Ştefan, dar dă-mi voie să lepăd întâiu armele şi zaua.

Zaua şi armele fură scoase de pe călător şi

i se aduse, pe o tablă de alamă, o cină alcătuită, căci se aflau în săptămâna albă, aproape numai din brânzeturi. Tablaua fu pusă pe o masă rotundă care se aşăză lângă foc şi Ştefan, după ce zise o scurtă rugăciune, luă loc la dânsa; iar Bogdan se aşăză în cealaltă parte a mesei, privind pe oaspele lui care mânca în tăcere.

Faţa lui Ştefan era plăcută la privit: cu trăsături frumoase, luminată de doi ochi căprii mari şi vioi, în care se cetea o fire deschisă şi viteză; pletele lui castanii erau lungi, barba scurtă o purta cam ascuţită. Faţa galbănă şi privirea întunecată a tânărului erau un lucru de mierare pentru voevod. Indată ce cina, în vremea căreia se schimbase numai câteva cuvinte fără însămnătate, fu isprăvită, Bogdan nerăbdător, făcu un semn şi slugile, luând cu ele tablaua, ieşiră.

— Acuma, zise el, cred că mă vei pune în cunoştinţa pricinii întoarcerei tale neaşteptate şi a supărării ce se vede scrisă pe faţa ta.

— Ce zici supărare, strigă Ştefan sărind de pe scaun, cu glasul schimbat, n'am părăsit oastea: am fost izgonit dintr'însa ca cel de pe urmă lefegiu fiindcă, în faţa unei batjocuri ce nu o putea suferi nici om de neam nici oştean deplin, am tras paloşul în apărarea cinstei mele terfelite şi am dat pedeapsa cuvenită acelui care îndrăznise să-şi facă râs de mine.

Şi tânărul, căruia îi tremura tot trupul, căzu iar pe scaun apoi, sprijinind coatele pe masă, îşi acoperi faţa cu mânile şi începu să plângă cu hohot.

Bogdan ramase încremenit atât la auzul veştii neaşteptate cât şi la vederea durerii de care era cuprins Ştefan.

II.

Pentruce Ştefan Stroici părăsise oastea craiului Lajos.

După câtăva tăcere, băgând de samă că Ştefan s'a mai liniştit, voevodul zise:

—. Spune-mi cum s'au întâmplat aceste lucruri care îmi par de necrezut. Cum de nu te-a ocrotit craiul pentru care ai făcut atâtea jertfe?

— Iartă, Bogdane, slăbăciunea ce ţi-o arăt, zise Ştefan ridicând capul. Simţirile pe care le stăpânesc de două luni în sfârşit m'au învins. Iţi voiu spune tot, căci pentru atâta venit-am întins la tine.

Precum ştii, în toamna trecută am plecat la oastea craiului care mergea la Napole, să răsbune moartea fratelui său Andrei, ucis cu ştirea dacă nu din poronca soţiei sale, crăiesei Ioana.

Duceam cu mine cincizeci de suliţi, toţi Ro-

mâni din satele mele, strânşi, înarmaţi şi ţinuţi cu cheltuiala mea. Mi-am adus adesa aminte cum tu mă certai, zicându-mi că rău fac de-mi risipesc averea adunată de părinţi pentru slujba craiului unui neam dela care al nostru nu poate aştepta decât asuprire şi batjocură şi amar m'am căit că nu ţi-am ascultat sfaturile. Ca o răsplătire a jertfelor ce le făcusem până atunci, nu mai slujam ca altă dată sub banderiul fişpanului de Maramureş ci aveam steagul meu şi făceam parte din banderiul a însuşi craiului, alături cu ostile cumanilor. In vremea cât am străbătut Ungaria, munţii Stiriei şi ţările Italiei, am putut să mi dau samă că atât magnaţii cât şi nemeşii de rând mă priveau cu ochi răi. Dacă unii erau supăraţi prin faptul că un Român se găseşte pus pe aceiaşi treaptă cu ei, având steagul lui şi primind, ca şi ei, poronci numai dela craiu, apoi ceilalţi, care slujau sub banderiul fişpanilor, se simţiau şi mai amărâţi văzând că acel Român se bucură de o vază la care ei nici nu se puteau gândi. Supărările nu-mi lipsiră dela început: mie mi se dădeau gazdele cele mai răle, eu eram însărcinat cu slujbele cele mai neplăcute, mi se făceau tot feliul de greutăţi pentru hrana oamenilor şi a cailor; de câteori locuitorii se jăluiau de vre-un jaf făcut de oşteni, se învinovăţau Românii mei. Mult sânge

rău făcutu-mi-au aceste necazuri zilnice şi la grea încercare fost-au pusă răbdarea mea. Dar le rabdam pe toate: dormeam fără adăpost pe pământul gol, îndeplineam toate însărcinările câte mi se dădeau, sufeream de foame şi de sete, plăteam toate merindele mai scump şi privegheam cu cea mai mare grijă purtarea slujitorilor, în nădejdea că, odată în faţa duşmanului, vom şti, prin vrednicia noastră oştenească, să silim pe Unguri a ne privi cum trebuesc priviţi fraţi de arme viteji.

In ziua de 23 Decembrie trecut, aflând craiul care se afla la Aquileia, că Ludovic de Tarent, al doilea soţ al crăiesei Ioana, se pregătea să apere trecerea Volturnului, porunci lui Neculai Cajetăni, grofului de Fundi, să iee trei mii de Italieni şi trei mii de călăreţi din cetele curţii şi să asvârle pe duşman dincolo de Capua. Aflându-mă faţă, mă rugaiu ca şi steagul meu să facă parte din curtenii ce erau să meargă cu Cajetani şi, spre mâhnirea Ungurilor, cererea mea fu încuviinţată.

A douazi, în ajunul Crăciunului, plecarăm de cu noapte şi ajungând în revarsatul zorilor pe malul Volturnului, zăririm pe duşman aşteptându-ne dincolo de apă. Cajetani puse la mijloc Nemţii şi Italienii îmbracaţi numai în fier, împărţi călărimea ungurească la aripi şi porunci să trecem îndată râul şi să năvălim

asupra Napolitanilor, apoi intră el cel de întâiu, în apă.

Oastea întreagă se luă după dânsul şi, cu toate că arcaşii şi prăştiaşii duşmanilor aruncau asupra noastră o ploaie de săgeţi şi de pietre, ajunserăm răpede la celalalt mal şi ne răpeziräm cu sulițele întinse asupra potrivnicilor. Ceata mea fusese aşăzată la capătul aripei stângi, alăturea era un steag al lui Paul Fejervary, sub poronca fiului său Gyula. Dincolo de apă, găsisem în faţa mea numai câţiva călăreţi care, cum ne văzură pe mal, dădură dosul iară eu mă luaiu la goană după dânşii. Văzând însă că sunt puţini şi că numai cu greu îi voiu putea ajunge, mă întorc îndărăt, la pas, pentru a lasa caii să răsufle. Când ajung iar aproape de râu, dau cu ochii de steagul lui Fejervary care, încă cu vr'o trei, năvălesc asupra unui deal ce se afla în marginea dela vale a şesului pe care mă întorceam şi de pe care deal, ascunşi în niște vii, un stol de arcaşi împroşcau pe Unguri cu săgeţi. Navala călăreţilor, la deal, prin vii, era o curată nebunie şi în curând fiind răspinşi, ei se întorc în râsipă având printre dânşii o mulţime de cai fără călăreţi. Dar, în loc de a se cuminţi, îi vedem tocmindu-se pentru o nouă navală. Prevăzând că şi de astădată nu vor putea face nici o ispravă, descalec oamenii, lăsând numai vr'o câţiva pentru paza cai-

lei și încep a sui dealul pe jos, spre a lua pe dușman în coastă. Dealul, deși răpede, fiind mic, ajunserăm în vârful lui tocmai când călăreții noștri o luau pentru a doua oară la fugă, fără a fi putut macar intra în vii, dar lăsând marginea lor samanată cu morți și cu răniți. Noi, însă, fără a mai dodăi, ne răpezim asupra arcașilor, erau niște Genovezi, și intrăm într'înșii cu paloșele zmulte.

Ei nu aveau nici o putere pentru a se apara de paloșe, căci arcurile nu li mai puteau fi de folos, navala noastră fiindu-li fără veste și noi amestecați cu ei. Intr'o clipală, peste cincizeci zaceau morți sau răniți la pământ iar ceilalți, aruncând armele, căzuse în genunchi și cereau să le cruțăm viața. Uitându-mă atunci împrejur, zăresc de pe deal Napolitanii retrăgându-se în grabă pe toată întinderea bătăiei și banderiile noastre înfipte pe locurile ce, mai dinioarea, erau în puterea dușmanilor. Atunci apuc steagul meu din mâna stegarului și îl înfig în pământ. Călăreții care pornise în risipă cu Fejervary ajunsese în fuga lor până la apă unde oprindu-se, se tocmiră din nou. Se văzură căpeteniile sfătuindu-se, apoi Fejervary, urmat de ai lui, apucă spre mine în treapădul cailor. Ajuns la marginea viilor și neputând strabate printr'însele gramadă călări, o ie la deal urmat numai de stejar și de vr'o zece oameni, înain-

tând foarte cu greu printre viţe. Slujitorii mei abie isprăvise să lege mânile Genovezilor, temându-se să li lese mişcările slobode, căci numărul lor era încă de trei ori mai mare decât al nostru, când iată că ajunge şi Fejervary la mine.

— Să trăiască craiul, îi zic eu, mila Domnului, izbânda este a Măriei Sale.

Fără a răspunde un cuvânt, el ie banderiul în mână, trânteşte pe al meu jos cu piciorul şi îl înfige pe al său în pământ.

Fapta era aşa de neaşteptată şi fusese îndeplinită atât de iute încât nu avuiu vreme să-l opresc.

— Ce faci, nemernicule, ai înebunit? strig eu punând mâna pe paloş.

— Nu este aici locul pentru cârpa murdară a cânelui de Olah, răcneşte atunci Ungurul şi scoate paloşul, ci pentru banderiul magnatului maghiar şi dacă Olahul nu-i mulţămit, sânt gata să-i taiu şi urechile.

Paloşul meu eşi din teacă şi, nebun de mânie, printr'o lovitură puternică, făcuiu să-i sară arma din mână apoi, prin două tăieturi în cruce, îi însemnaiu obrazul pentru toată viaţa.

Ungurul, greu rănit şi chiorît de sângele care-i curgea din frunte, căzu jos cu un ţipet de durere. Slujitorii lui, făcând atunci o mişcare pentru a se arunca asupra mea, ai mei îmi să-

riră în ajutor şi Ungurii, văzându-se în număr mic, puseră iar paloşele în teacă. Eu zmulseiu din pământ banderiul lui Fejervary şi aruncându-l în lături, ridicaiu iarăşi pe al meu. Chiar atunci se auziră trâmbiţile sunând adunarea şi toată oastea noastră se văzu clătindu-se în treapădul cailor spre locul unde fâlfâia banderiul lui Cajetani.

Ungurii ridicară dela pământ pe stăpânul lor ramas aproape fără cunoştinţă şi unul dintr'înşii luându-l pe cal, se îndreptară spre tovarăşii care văzuse întâmplarea dar, din pricina răpegiunii cu care se petrecuse, abie avusese vreme să descalece şi să se pue în mişcare spre noi.

Trâmbiţele necontenind a suna, îmi strânseiu oamenii şi prinşii şi ne scoborîrăm spre cai pe drumul cel mai drept. Incălecarăm cu toţii si împingând înaintea noastră pe Genovezi, silindu-i să grăbească pasul pe cât li era cu putinţă, ne îndreptarăm spre locul unde era strânsă oastea, încunjurând dealul pe care se afla via unde să petrecuse lupta. Ajungând la cotitură văzurăm înaintea noastră oamenii lui Fejervary; ei nefiind ca noi împiedecaţi de prinşi, se împreunară cu grosul oastei mult înaintea noastră.

Când ajunserăm, găsirăm pe Cajetani încunjurat de mai mulţi Unguri de samă care, cum mă văzură, începură să strige, aruncându-mi

ocări şi amerinţări. Nu putea să încapă îndoială că cele întâmplate între mine şi Fejervary îi erau cunoscute. Făcându-mă că nu aud amerinţările lor, mă apropii de Cajetanii şi îi dau samă de lupta ce o purtasem fără însă a vorbi despre cearta cu Fejervary.

— Fiindcă ai numărul cel mai mare de prinşi, îmi zise groful, vei mai lua pe acei ce-i avem cu noi şi, împreună cu cincizeci de oameni de ai căpitanului Verner, te vei duce la Măria Sa craiul, la Aquileia, şi îi vei spune de izbânda noastră. Vei mai adăugi că mergem înainte spre Capua, unde nădăjduim să intrăm pe la prânz.

Înţelegând că această însărcinare mi se dădea în scop de a mă departa de prietenii lui Fejervary, spre a nu da loc la certe care ar fi putut să îngreuieze mersul oastei, deşi nu mă simţeam vinovat cu nimica şi găsam că mi s'ar fi cuvenit o slujbă mai cinsteşă, m'am supus în tăcere. Cajetani, lăsându-mi toţi prinşii, cu cincizeci de lefegii nemţi, apucă drumul spre Capua iar noi pornirăm îndărăt spre Aquileia. Cam pe la jumatatea calei, mergând încet din pricina prinşilor, furăm ajunşi şi întrecuţi de Gabor Apor şi Mihai Csaki, amândoi rude de aproape cu Fejervary. Privirile pline de ură ce-mi aruncară în treacăt şi graba cu care părăsiau o oaste ce trebuia să între într'un oraş

bogat şi vestit, îmi dădeau destul de lămurit a înţălege că se întorceau atât de grabnic numai spre a mă pârî craiului.

Abie ajuns la Aquileia, îmi iesă înainte armaşul cel mare al curţii şi, zicându-mi că are poroncă dela Măria Sa craiul să mă pue la opreală, mă duce la închisoare unde stau trei zile sub paza cea mai aspră. Dar nu eram prea îngrijit de soarta mea căci, deşi mă aşteptam ca bătrânul Fejervary să întrebuinţeze toată trecerea lui la curte pentru a răsbuna mândria neamului său smerită de mine şi ca magnaţii, aproape toţi rude sau prieteni cu dânsul, să-i dee ajutor ca să mă piardă, totuşi mă bizuiam pe dreptatea lui Lajos. Nu puteam să cred că craiul pentru slujba căruia cheltuisem o parte însamnată din avere, pentru care îmi varsasem sângele de două ori şi care trecea drept cavaler deplin, să mă poată macar ţine de rău fiindcă pedepsisem cutezanţa acelui ce îndrăznise să terfelească sămnul la umbra căruia trăiau şi muriau, de sute de ani, barbaţi fără vină şi oşteni fără frică, şi pentru ferirea căruia de orice necinste eram dator să-mi dau oricând viaţa. Eram încredinţat că pârile şi ura Ungurilor nu vor găsi nici o trecere la el, căci nu uitasem sprijinul ce mi-l dăduse înaintea Vilăului, când am fost facut cavaler. Erai acolo şi-ţi aduci aminte cum, după ce numai cu câţiva

oameni, Români maramureşeni de ai noştri, răspinsesem navala facută în mijlocul nopţii, de cnejii litvani Olgerd şi Keistut asupra taberei şi, deşi greu rănit, cucerisem steagul lor, craiul Boemiei care se oştise cu noi, a tras spada şi, lovindu-mă de trei ori peste umăr, m'a făcut cavaler.

Ţi-aduci aminte de supararea Ungurilor şi cum a douazi alergară la Lajos pentru a-i cere să hotărască că craiul Boemiei greşise, căci nu putea să ştie că, nefiind papistaş şi nefăcând parte din nobilimea maghiară, nu sânt vrednic să fiu cavaler. Lajos atunci li-a răspuns că cavaleria nu se poate lua înapoi şi că cinstea ce mi s'a făcut fusese plătită cu sângele meu. Mă bizuiam în sfârşit pe faptul că, purtând pintenii de aur, trebuia înainte de toate să fiu judecat de cavaleri şi că nu va fi unul care să găsască rea o faptă ce-mi era poroncită de toate legile cavalereşti... Dar mă înşalam amar!

A patra zi, de dimineaţă, intră în închisoare armaşul şi-mi ceteşte o carte iscălită de tot sfatul coroanei, prin care se zicea că:

De oarece cneazul român Ştefan Stroici avusese îndrăzneala să rănească pe nobilul Gyula Fejervary şi să arunce la pământ banderiul zisului nobil, uitând deosebirea ce este între el şi un asemenea nobil precum şi supunerea ce-i datoreşte deşi pedeapsa ce s'ar cuveni lui

Stroici pentru o asămene faptă nu poate fi decât moartea, totuşi craiul în mila sa, îi măruieşte viaţa. Hotărăşte însă, ca de îndată şi sub pază, să fie dus la portul de mare cel mai apropiet, iar de acolo la Fiume, unde va fi slobozit; steagul lui va fi desfiinţat şi slujitorii ce-l urmau vor face de acum înainte parte din ceata lui Fejervary.

Totodată armaşul mă vesti că steagul meu fusese ars cu un ceas înainte în faţa oştenilor mei şi a oamenilor lui Fejervary, că craiul cu oastea pornise la Capua şi urma ca eu să plec la Ancona, sub paza a şase slujitori nemţi din straja curţii.

Eşti oştean, te tragi dintr'un neam tot atât de vechiu caşi al meu; eşti prin urmare în stare să-ţi închipui ce am simţit la auzul acestei hotărâri crude şi nedrepte, văzând mai ales neputinţa în care mă aflam! De atunci durerea, mânia, şi dorul de răsbunare mi-au fost soţii nedespărţite macar o clipă în lunga mea cale. Am venit întins la tine, ruda mea şi vechiul prieten căruia m'a încredinţat părintele meu în ceasul morţii. Viaţa mea este zdrobită, viitorul de oştean ce l'am visat din copilărie nimicit, averea pe jumătate dusă, rămân de râsul Ungurilor.

III.

In care se vorbeşte de facerea unei ţări.

— La vrâsta ta, dacă viaţa pare zdrobită, cu înlesnire se poate începe alta, răspunse Bogdan răce şi arătându-se nemişcat. Cu adâncă mâhnire ascultatu-ţi-am povestirea. Da, nedreptatea ce ţi s'a făcut este crudă şi strigătoare. Ţi s'a sfaramat viitorul de oştean al craiului care se părea că-ţi surâde atâta! Eu te prevestisem. Iţi spusesem că zadarnice sunt jertfele şi silinţele tale, că atâta cât vei rămânea Român, vei găsi la Unguri numai ură şi dispreţ. La noi, sau rămâi Român şi atunci trebuie să te mulţămeşti cu un viitor fără falâ dar liniştit sau, dacă visezi vr'o soartă mai mândră, trebuie să te lepezi de neamul şi de credinţa părinţilor şi să-ţi prefaci inima în inimă ungurească. Eu nu m'am lepadat nici de lege nici de neam, dar m'am mulţămit să fiu voevodul Românilor din comitatul Maramureşului, adică mai mare peste cei asupriţi şi supus poroncilor magnaţilor. Tu, iarăş ţi-ai pastrat legea şi neamul, dar ai visat visuri mari, acuma le vezi sfârşitul. Insă n'ai pierdut nimica, eşti tânăr. Averea îţi este încurcată, dar nu pierdută; dacă te vei retrage la ţară şi-ţi vei restrânge cheltuelile, o poţi îndrepta în câţiva ani; deocamdată

îți pot veni în ajutor cu oricât ți-ar trebui. Apoi vom căuta o fată cu stare și, în liniștea unei căsnicii fericite, vei uita cu încetul neajunsurile ce au dat peste tine...

— Nu vorbi de căsătorie, îl întrerupse Ștefan, acest cuvânt deșteaptă în mine amintirea miresei frumoasă și iubită pe care mi-au răpit-o Tatarii acum patru ani; sânt destul de bătut de de Dumnezău acuma din curând, pentru ca să nu mai atingi o rană ce este departe de a fi închisă! Deci tu găsești cu cale să fiu menit, de azi înainte, a duce viața obicinuită de obștia cnejilor noștri. Să n'am altă grijă și alt scop decât vânarea banului, să găsesc în prăsila turmelor de vite, în judecarea pricinilor dintre săteni, în strângerea veniturilor mele și a dărilor stăpânirii uitarea visurilor tinereții și a dorului de răsbunare care mă arde. Fiind născut din părinți români, din neam falnic care a stăpânit odată lumea întreagă, trebuie oare să uit o ocară ca aceia ce mi s'a făcut și să nu mă mai pot gândi la vr'un viitor mai falnic?

Tânărul care rostise aceste cuvinte fiind stăpânit de o puternică mișcare, se sculase de pe scaun; Bogdan se ridică și el în picioare apoi, punând mâna pe brațul lui Ștefan și strângându-l cu putere îi zise:

— Iartă-mă, Ștefane! Am vrut numai să te încerc. Da, durerea ta este durerea mea. Bat-

joeura ce ţi s'a făcut ţie mă arde şi pe mine, ea este făcută neamului meu întreg. Sânt gata să te ajut, să ieu parte la răsbunarea ce ai de gând s'o iei. Spune-mi numai ce vrei să faci.

— Vreu, zise Ştefan, să-mi vând ocinile pentru oricât voiu putea prinde pe ele spre a putea aduna împrejurul meu o ceată de oşteni români cât se poate de număroasă. Apoi să mă duc cu ei şi să intru în slujba vr'unui craiu duşman al Ungurilor. Mila Domnului, voiu avea de unde să aleg, căci numărul neprietenilor lor întrece cu mult pe acel al prietenilor.

Bogdan scutură capul; un zâmbet îi trecu pe buze.

— Eu îţi pot face parte, zise el, la altă răsbunare mai mare şi mai aleasă. Iţi pot da prilej să deschizi în inima trufiei ungureşti o rană ce va rămânea deschisă pe vecie! Urmează-mă şi îţi vei răsbuna ocara chiemând la viaţă nouă un neam în amorţire şi făcându-i o ţară!

— O! sânt gata să te urmez, te fac stăpân pe viaţa şi pe averea mea!

— Ascultă!

Bogdan se aşăză pe scaun făcând sămn lui Ştefan să-şi reia locul, apoi urmă:

— Eşti Român şi cunoşti starea nesuferită a neamului nostru: lăcomia şi trufia Ungurilor le ştii, mari şi mici, tineri şi bătrâni, cu toţii am simţit povara lor. Suferinţele noastre nu sunt

de astăzi nici de ieri, ele au început de veacuri! Era o vreme în care se părea că trufia asupritorilor s'a mai muiet, că în inimile lor intrase o simţire mai blândă, că mintea lor greoaie în sfârşit pricepuse primejdia de a-şi vedea casa plină de duşmani. Craii lor începuse a ocroti popoarele de altă limbă şi de altă credinţă peste care domneau. Se putea nădăjdui cu vremea o împacare ce se va face şi că fiecare neam, oricare i-ar fi credinţa şi limba, va putea să le păstreze neatinse, să nu mai fie un norod de stăpâni peste noroade de robi! Zadarnică nădejde, închipuire deşartă!

Dela urcarea pe tron a craiului Carol Robert, vedem starea noastră înrăutăţindu-se din zi în zi. Cneazul, ori cât de vechiu i-ar fi neamul, este pus mai jos decât cel de pe urmă venetic care, prin slugărnicie, prin linguşire sau prin bani, a stors craiului o bucată de piele cu slove latineşti pe ea. El nu este privit ca om întreg, căci înaintea judecăţii mărturia unui nemeş preţueşte cât acea a patru cneji. El plăteşte biruri ca cel de pe urmă mişăl; iar nemeşul care nu le plăteşte ie parte la adunarea ţinutului şi la adunarea ţării, pe când cneazul nici nu poate visa să-şi facă glasul auzit în sfatul care, adesa, hotărăşte asupra banului şi a sângelui său. Vezi un neam aşazat de curând în ţară, Nemţii, bucurându-se de aceleaşi drepturi ca şi Un-

gurii, putând visa orice viitor fără însă a se lepada de neamul lor, luând parte la toate sfaturile, pe când noi, băştinaşii acestui pământ, suntem priviţi ca o turmă de robi. Şi luăm parte la toate sarcinile, vărsăm sângele nostru şivoaie în slujba craiului, plătim dările cele mai nedrepte! Apoi chiar, ca culme a nedreptăţii, pe când nemeşul este scutit de orice dare către biserica lui catolică, noi pravoslavnicii suntem siliţi să dăm dijmă unor preuţi cari nu se roagă pentru noi şi sunt duşmanii cei mai neîmpacaţi ai credinţii noastre.

Dar dacă jalnică este starea cnejilor, ce să mai zic despre acea a nenorociţilor din popor. Incarcat cu dări grele către craiu, către preuţimea papistaşă, către stăpânul satului ce, adesa, este un Ungur care nu-i pricepe nevoile, nu-i înţălege limba şi care caută să stoarcă dintr'însul tot ce este de stors, ţaranul român nu este privit ca om, mărturia lui n'are nici un temeiu, uciderea lui se pedepseşte numai cu o gloabă bănească. Mulţi din cnejii noştri în vremile din urmă, mai slabi de înger decât părinţii lor, s'au lasat a fi ademeniţi de pofta unei soarte mai strălucite, mai falnice; s'au lepadat de legea şi de neamul lor, s'au făcut Unguri şi papistaşi în schimbul unei privilii crăieşti. Pilda a fost molipsitoare şi pe zi ce merge vedem pe acei mai bogaţi, pe acei mai

de samă, pe acei ce ar trebui să rămâie în veci stâlpii neclătiți ai neamului, părăsind părinții din care s'au născut, pe cei de un sânge și de o lege pentru a se îneca în valurile nobilimii ungurești, înmulțind numărul acelor ce asupresc pe frații lor de ieri.

Astfeliu fără îndoială, va veni o vreme, poate nu prea depărtată, în care numai țaranul va rămânea Român, singur, sarac, neînvațat, neputincios, părăsit de ocrotitorii săi firești. Astăzi o nouă primejdie ne amerință, craiul voiește să ni iee și credința. Poronci strașnice au sosit pentru ca preuții noștri care vor muri, să nu mai fie înlocuiți prin alții tot pravoslavnici, dar prin preuți uniți veniți din Țara Leșască. Se atinge astfeliu pavăza noastră cea de pe urmă. Precum vezi, nu se cruță nimica pentru desființarea neamului nostru și dacă vom mai sta în nepasare și în amorțire, va veni în curând ziua în care acest neam nu va mai fi în ființă.

— Și crezi că a sosit ceasul în care trebue să ne răsculăm și să cădem asupra Ungurilor cu fier și cu pojar? întrerupse Ștefan.

— Pe cine vrei să răscoli aici, răspunse Bogdan; pe niște cneji fără de inimă, pe niște țarani fără arme? Țara geme de cetăți ale cralului, ale episcopilor și ale nemeșilor. La izbuhnirea răscoalei, Ungurii ar găsi în ele un a-

dăpost teafăr şi, închişi în zidiurile lor, ar aştepta în linişte sosirea oştilor crăieşti care ar face din noi fărâmi. Nu, alta este ţinta mea, şi Bogdan se ridică în picioare. Peste munţi, zise el arătând spre răsărit, este o ţară frumoasă ca raiul şi dulce ca mierea, o ţară străbătută de ape, mărginită de Dunăre şi de mare, cu cămpiile cele mai mănoase, cu pădurile cele mai tari, plină de bogăţii de tot feliul, o ţară plină de oameni, şi de ce oameni! De Români ca şi noi, dar încercaţi şi oţeliţi în lupte necontenite cu păgânii, deprinşi a-şi ara ogorul şi a-şi păzi turmele cu măciuca la brâu şi cu arcul în spinare, ageri, sprinteni, neobosiţi, un popor de zmei; şi această ţară este fără de stăpân!

— Cum, fără de stăpân, întrerupse Ştefan; în Moldova domneşte moşul nostru Sas, sub ascultarea crăiei ungureşti; peste Siret ţara este stăpânită de Bârlădeni şi de Ieşeni, iar peste Prut sunt Codrenii dela Chigheciu, apoi Hotinenii, Orheienii şi Lăpuşnenii, toţi de sine stătători.

— Tocmai fiindcă fiecare din aceste ţărişoare este stăpână pe ea, zic eu că întregimea lor este fără de stăpân, răspunse Bogdan. Acel ce va izbuti să pue mâna pe Moldova, alungând pe nemernicul Sas, şi să întrunească sub ascultarea lui puterile răsleţe ale Românilor

dela Tutova, dela Prut şi dela Nistru, a ela va fi în stare să ţie piept craiului unguresc când el se va încerca să recucerească Moldova. El va fi pus temelia unei domnii ce cu vremea este menită a fi crăie, unde Românii din această parte a munţilor vor găsi pururea ajutor, care va fi razămul firesc al neamului nostru obijduit şi de unde... cine ştie? poate că va porni odată mişcarea menită a sfarama lanţurile Românimei asuprite, curăţind de Unguri hotarul locuit de ea!

— Te-am înţeles, strigă Ştefan voios, vrei să faci peste munţii noştri ceiace au făcut Basarabii dela Făgăraş, vrei să întemeiezi o nouă domnie românească.

— Vreu să fac mai mult, răspunse Bogdan. Basarabii au înfiinţat o domnie românească fără a îndrăzni să se lepede de stăpânirea Ungurului: ei au mai împodobit coroana craiului cu o floare nouă. Eu, vreu să întemeiez o domnie de sine stătătoare, al cărui sâmbure va fi o floare ce o voiu smulge din coroana lui Lajos: Moldova.

— Şi eu, zise Ştefan, plecând genunchiul dinaintea voevodului, cel dintâiu supus al acestei domnii, îţi jur credinţă nestrămutată şi orbească ascultare, cerându-ţi însă ca, în lupta ce o începi, locul cel mai primejdios să fie de drept al meu.

— Lupta va fi grea și lungă zise Bogdan, ridicându-l, primejdii vor fi multe și mari iar cererea ți-o pot îndeplini îndată; dar șăzi căci avem multe de vorbit.

Gândul de a întemeia o domnie românească peste munți s'a născut în mine cu prilejul războiului care l-am purtat acolo cu Tatarii, când i-a învins pe Siret voevodul Lațc, războiu la care ai luat parte, în care ai fost atât de grav rănit și în urma căruia ai avut nenorocirea să pierzi pe logodnica ta, răpită de Tatari. De atunci mi-am urmărit țelul cu stăruință și astăzi am deplină încredere că anul viitor va vedea izbutirea mea, deși mai sunt greutăți mari de învins. Sas, voevodul Moldovei, este cu drept cuvânt urât și disprețuit de obștia cnejilor și a locuitorilor Moldovei. Lacom de avere, el seacă, fără cruțare, toate izvoarele de bogăție ale țării, punând dări peste dări; la dânsul judecățile nu sunt decât un mijloc de înavuțire, dreptatea fiind a aceluia ce aduce poclonul cel mai de preț. Adesa el a răpit averi sub cuvintele cele mai ușuratece.

Văzând ura ce o au Moldovenii pentru el și temându-se de izbuhnirea ei, s'a dat cu totul în brațele Ungurilor. Slugarnic și lingușitor către ei, li împlinește poftele, ce zic, le gâcește, căci până acuma a mărit de trei ori, dela sine, și fără ca ei să fi cerut, birul ce-l dă țara craiu-

lui. El nu este un domnitor român ci un diregător unguresc.

Ajuns azi la adânci bătrâneţe, domnia o lasă de fapt în grija fiului său Balc şi a fraţilor după mamă ai acestuia: Drag, Dragomir, Costea, Tatar şi Ştefan. Balc este barbat iscusit la sfaturi şi ager în războaie dar mai lacom încă decât tată-său, crud şi desfrânat la culme; a făcut de râs o mulţime de fete şi de neveste, stârnind astfeliu un noian de nemulţămiri. De mult l-ar fi ucis Moldovenii dacă nu s'ar păzi zi şi noapte, fiind totdeauna încunjurat de o ceată de lefegii unguri, gata să sfâşie pe oricine s'ar apropie de el. Fraţii lui sunt departe de a avea aceiaşi iscusinţă şi aceiaşi agerime, dar nu se lasă mai prejos de el în ce priveşte lăcomia şi desfrâul. Nemulţămirea este la culme, cea mai mică scânteie va ajunge pentru a aprinde pojarul care va nimici casa lui Sas, iar Moldovenii vor râdica voios în locul lui pe acel dela care vor auzi glasul de deşteptare. Măsurile mele sunt luate, când voiu voi, Moldova va fi a mea.

Locuitorii micilor ţări de peste Prut: Hotinenii, Orheienii şi Lăpuşnenii se găsesc fără sprijin în faţa necontenitelor prădări ale Tatarilor de peste Nistru. Craiul leşesc Cazimir a vrut să-i facă cu sila să primească ocrotirea lui, dar ei, ferindu-se de el fiindcă este papis-

taș, când a venit cu oaste ca să-i supuie, i-au stat bărbățește împotrivă și l-au pus pe fugă. Insă ei ar primi bucuros stăpânirea unui voevod de aceiași lege și de aceiași limbă care, închegând în mâna lui puterile lor răslețe și întrunindu-le cu acele ale Moldovei, ar fi în stare să pue Tatarilor o stavilă puternică. Mi-am făcut printre fruntașii lor mulți prieteni și cărțile ce le-am primit în zilele din urmă mă încredințează că sunt gata să-mi dee ajutor pentru cucerirea Moldovei.

Neamul voinic și ager al Codrenilor dela Chigheciu, ocrotit atât de tăria locurilor pe care trăiește cât și de minunata sa vitejie, a știut până astăzi să răspingă toate năvălirile tătărăști, urmărind pe păgâni până în țara lor. Mă temeam ca ei ferindu-se de orice legătură care ar putea macar să samene a supunere, să stee de o parte și să nu mă pot folosi de brațele lor voinice; dar după cât aflu grija mea era zadarnică. Inmulțindu-se din zi în zi, ei nu mai încap în Codrul lor; turmele de vite le pasc sub pază în câmpiile ce se întind până la Dunăre, dar nu pot așaza sate în acele locuri deschise, căci veșnic ar fi amenințați să le vadă pustiite de Tatari. Au înțăles că dacă vitejia lor ajunge pentru a apara satele așazate pe râpele Chigheciului, spre a se putea lăți pe șes și a duce acolo un traiu câtuși de puțin teafăr,

nu ajung puterile lor şi că trebuie să se alipească de alţii. Intrase chiar în vorbă cu Basarab, care şi-a întins în anii din urmă stăpânirea în părţile de jos ale Dunărei, nădăjduesc însă să împiedec orice alcătuire între ei şi domnul muntenesc şi să-i câştig pentru mine.

Dar greutatea cea mai mare am avut-o şi o mai am cu Bârlădenii, după Moldoveni neamul cel mai însamnat la număr din câte sunt între munţi şi Nistru, iar în privinţa bogăţiei şi a agerimii în războaie întrecând chiar pe Moldoveni. De câtăva vreme s'a încercat, pe de o parte Basarab şi pe de alta Sas, să-i ademenească la închinare, făgăduind să li lese obiceiurile şi datinile neatinse, ocârmuindu-se ei singuri şi pe viitor, fiindu-li domnul căruia se vor închina numai căpitan al oştirilor şi neavând ei a-i da alt ajutor decât acel de oaste la vreme de războiu, jurându-li în schimb ocrotire de Tatari şi de alţi duşmani.

Bârlădenii, parte plugari şi gospodari de vite, parte negustori, deşi au năcaz mare din pricina vecinătăţii Tatarilor care, necontenind năvălind la ei, li râpesc turmele, îi silesc să se închidă în oraşe, ucid sau robesc negustorii străini pe care îi întâlnesc pe drumuri, totuşi până acuma, s'au ferit de a se pleca către vr'unul din ei. Dar, de când Ungurii bătură pe Tatari, au legat prieteşug mare cu dânşii. Am

temeiuri pentru a crede că unii din fruntaşii târgului lucrează printre ceilalţi pentru ca să se închine craiului Lajos, ca fiind mai tare. Ei nădăjduesc ca, prin această închinare, să izbutească a dobândi micşorări de vamă atât pentru mărfurile lor cât şi pentru acele ce trec pe la ei, venind dela Ţarigrad spre ţările din apus, sau din acele ţări spre Ţarigrad. După cât ştiu acesta este sfatul târgoveţilor în mâna cărora stă astăzi puterea căci ei, ce nu au alt Dumnezeu decât banul, ar face, prin o asămene tocmală, din ţara lor trecătoarea, bâlciul unde s'ar întâlni mărfurile din răsărit cu acele din apus. Alipirea Bârlădenilor către Unguri ar fi pentru năzuinţele mele un glas de moarte căci, dacă Bârlădenii ar veni în ajutorul lui Sas, puterile lor întrunite m'ar putea învinge sau cel puţin ar prelungi lupta până la sosirea oştilor ungureşti şi împreună cu ele m'ar zdrobi. Dar eu cred că am ac şi de cojocul negustorilor!

Precum îţi spuseiu, puterea în Tutova este în mâna lor, diregătoriile se împart între dânşii, iar cnejii ce altă dată erau fruntaşii şi stăpânii ţării, cu locuitorii satelor, sărăciţi şi unii şi alţii de năvălirile Tatarilor, înămoliţi în datorii către negustori, nu mai însamnă aproape nimic. Prea puţini dintr'înşii ramaşi cu stare sunt primiţi la sfaturi, unde glasurile li sunt înecate de mulţimea celor din târg. Acei cneji,

deşi saraci, sunt oameni de neam, mai toţi oşteni vestiţi care au slujit în oştile împaratului dela Ţarigrad, în acele leşeşti sau ungureşti. Trăiesc la ţară în mijlocul sătenilor care, în mare parte, i-au urmat în războaie şi, împărtăşind nevoile şi primejdiile vieţii lor, au mare trecere la ei. O parte din aceşti cneji, văzându-se nesocotiţi şi smeriţi de negustorime, sunt adânc nemulţămiţi şi gata să se unească cu acel ce le va da prilej să moaie fudulia târgoveţilor şi să câştige iar vaza lor de odinioară.

M am folosit de această stare de lucrari şi am câştigat pentru scopurile mele pe cei mai însamnaţi din ei, venind chiar cu bani în ajutorul celor mai strâmtoraţi şi scăpându-i din ghiarele lacome ale negustorilor. Cu cel mai vestit dintr'înşii, cu Toma Alimoş, am legat prietenie în vremea războiului cu Tatarii; el este astăzi acel ce lucrează acolo în numele meu. Am toată încrederea în înţălepciunea şi în credinţa lui, dar sarcina îi este grea, căci negustorii sunt puternici, parte din cneji tot mai ţin cu dânşii, alţii stau la îndoială. Implinirea scopurilor mele atârnă dela izbânda lui Toma Alimoş asupra târgoveţilor. Dacă vor fi Bârlădenii cu mine, Moldova este a mea şi puterile tuturor Românilor de peste munţi întrunite. Multe sunt oştile lui Lajos, dar mulţi sunt duşmanii ce şi i-a făcut trufia ungurească; de jur împrejurul

crăiei lor nu vezi decât neprieteni, numai Leşii ţin cu ei. Imprejurările vin în ajutorul nostru; războiul napolitan ţine pe craiu, şi îl va ţine încă multă vreme departe de noi cu floarea puterilor lui. Vrăjbile cu Veneţianii sunt departe de a fi sfârşite şi în curând războiul va izbuhni din nou în Dalmaţia. Sârbii de abie învinşi se scoală din nou, în ţarul Duşan se rădică un potrivnic vajnic care sileşte pe Lajos să ţie la graniţi oşti număroase; Boemia şi Austria aşteaptă numai ceasul potrivit pentru a-şi răsbuna ocările din trecut. Vom avea de luptat numai cu o parte din oştirile lui şi, dacă izbutesc să încheg în mânile mele toate puterile româneşti până la Nistru, nu mă tem să mă pun cu el, chiar dacă nu ar mai avea să se ferească şi de alţii: tari sunt codrii Moldovei şi vânjoase braţele Românilor!

— Şi ce parte ai de gând să-mi dai în această lucrare, întrebă Ştefan. Când crezi că vei putea să mă întrebuinţezi?

— O parte aleasă, grea şi primejdioasă, răspunse Bogdan. Până acum am lucrat peste munţi prin doi oameni din care unul este Toma Alimoş, celalalt un călugăr, Isaia. Cel dintâiu trebuie să-ţi fie cunoscut şi ţie din războiul cu Tatarii, el lucrează pentru mine la Bârlad.

— Da, îl cunosc, dar prea puţin, ştii că abie

se întrunise oştile noastre cu Bârlădenii şi s'a dat bătălia în care am fost atât de greu rănit.

— Cel de al doilea, urmă Bogdan, călugărul Isaia, este inima întregii mişcări ce se pregăteşte în Moldova şi peste Prut. Intr'un trup sârbed, sub rasa-i sărăcăcioasă de călugăr, s'ascunde o inimă de leu şi o voinţă de oţel, stăpânite de o minte aleasă, ajutate de o învăţătură mare şi însufleţite de o nemărginită iubire de neam. A ţi-l zugrăvi mai bine ar fi lucru greu şi muncă zadarnică, căci în curând îl vei cunoaşte şi'l vei putea judeca. Amândoi mă înştiinţează că este de neaparată trebuinţă sau să vin eu însumi sau să trimăt în Moldova pe un om de încredere, spre a face cu ei şi cu căpeteniile prietene mie cele de pe urmă pregătiri. Este mai ales trebuinţă de un oştean priceput în trebile războiului, care să poată povăţui oastea Moldovenilor răsculaţi până la sosirea mea sau până la acea a lui Toma Alimoş. Dacă aşi merge însumi, lipsa mea de aici ar deştepta bănuielile Ungurilor; aflarea mea în Moldova, unde sânt cunoscut, ar pune pe Sas pe urma scopurilor mele şi a-şi da astfeliu prilej duşmanilor să împiedece împlinirea lor luând din vreme măsuri de aparare.

Sosirea ta îmi este deci binevenită, căci aflarea ta peste munţi nu va putea deştepta nici o bănuială; te ştiu ager şi destoinic în

trebile războinice. Vei merge cu cărți dela mine întins la călugărul Isaia, la sihăstria lui pe lângă cetatea Neamțului...

— Când trebue să plec?

— Cât mai curând, chiar mâni dacă nu ești din cale afară ostenit.

— Până acum am fost prea scârbit pentru a simți truda, acuma sânt nerăbdător să dau și eu ajutorul meu la falnica lucrare ce o începi; voiu pleca mâne.

— Bine, te voi pune chiar în astă noapte în cunoștința amărunțită a tocmelilor ce au urmat între mine și Românii de dincolo. Mâni cărțile și deplinele puteri ce ți le dau spre a te pune în stare să faci legături în numele meu, vor fi gata de dimineață și vei putea pleca.

IV.

Un popas de cărăuși sub Perchiu.

Acei din cetitorii mei care au fost la Târgul Ocnei își aduc negreșit aminte de Perchiu, dealul din fața Oneștilor, dincolo de Trotuș, și de stâncile de pe coasta de amiază-zi a acestui deal care par spânzurate în aer și gata să se prăbușască în capul călătorului silit să treacă sub ele.

Acum cinci sute cinci zeci de ani ca și astăzi

drumul la Târgul Trotușului și la Ocnă trecea sub poalele Perchiului și miile de cărăuși care aduceau sarea în toate unghiurile țării dintre Nistru și Carpați făceau acolo, când drumul era bun, popasul de amiază, iar când era desfundat de ploi, acel de noapte.

In sara în care se petreceau cele povestite de noi în capitolul din urmă, o urieșă tabără de cărăuși plecase în revarsatul zorilor dela gura Ocnei, unde fusese oprită vreme de două săptămâni din pricina unui desghet neașteptat, urmat de ploi.

Ei ajunsese sub Perchiu pe la asfințitul soarelui, după ce năcăjise ziua întreagă în noroiul cleios de pe șesul Trotușului, în care roțile intrau până la butuc. Boii fusese desjugați și sloboziți în lunca care acoperea pe atunci malurile râului, iar oamenii, uzi până la cămeșă, căci spre sară începuse să bureze, aprinseră focurile și începură pregătirea cinei. Dacă, pentru țaranul nostru de astăzi, aceste pregătiri sunt de o mare ușurință, ele pe atunci erau și mai lesnicioase, căci păpușoiul fiind necunoscut, fiecare avea cu dânsul pâne sau malaiu și, de oarece cărăușii noștri se aflau în săptămâna albă, udătura era alcătuită din brânză, din ceapă crudă, din bureți uscați sau din câteva masline. Cina isprăvită, cei mai osteniți, învăliți în cojoace și cu căciula trasă

peste ochi, se lungiră pe lângă focuri, ceilalți se puseră la vorbă, vorbind despre treburile lor sau ascultând poveștile celor buni de gură.

Tabăra era alcătuită din oameni veniți din toate țările care mai târziu s'au topit în domnia Moldovei. Intr'însa se vedeau Moldoveni de pe Moldová și Bistriță, Ciangăi de pe Siret, Bârlădeni de pe Tutová și Berheciu, Codreni dela Chigheciu, Ieșeni, Hotineni, Orheieni și Lăpușneni. Locuitorii aceluiaș sat alcătuiau, împrejurul aceluiaș foc, câte o ceată deosebită. Cam pe la mijlocul otacului, împrejurul unui foc voinic, erau adunați vr'o douăzeci de Codreni îmbracați cu chebe roșii sau albastre, cu bonde și nadragi de aba albastră cusute cu flori roșii sau galbene și încalțați cu ciubote lungi având turetci suflecate sub genunchi. Toți tineri și veseli, o duceau într'o șagă și într'un râs; trei ploști mari se plimbau necontenit dela unul la altul și, după ce se isprăvise cina, unul din ei, un flăcău oacheș de vr'o douăzeci de ani, nalt și spătos, scoase dintr'o căruță o laută și începu să cânte. Cu încetul tinerii de pe la alte focuri se adunase, alcătuind împrejurul cântărețului, care nu se mai ostenea, un cerc din tot tineretul otacului.

Alături, lângă alt foc, mai mic, ședeau vr'o zece Moldoveni din satul Cristești de pe Moldova, aproape toți oameni făcuți, și ascultau

vorbele unui bătrân cu barbă şi plete albe, dar încă rumân la faţă şi voinic.

— Nu, băieţi, zicea bătrânul, nu m'aţi întâles: nu am vrut să zic că-i bine de noi şi că Românul are astăzi o soartă de care trebuie să fie mulţămit şi să aştepte pentru a se jălui ca să i se iee şi cenuşa din vatră. Văd şi eu ca şi voi toate nevoile ce sunt pe capul nostru, nedreptăţile şi jafurile ce le suferim, dar mi s'o urât de plângerile care le aud de ani de zile. Barba mea din neagră ce era s'o făcut sură de când aud că Sas mănâncă ţara, că cnejii şi juzii jăfuiesc pe săteni, că birurile şi jafurile nu mai sunt de suferit şi că Românul samănă malaiu şi creşte vite, nu pentru dobânda lui dar pentru folosul domnului şi a judelui sau a Ungurilor. Sunt ani de când îi aud văietându-se că se iau trei dijme în loc de una, că dreptate pentru cel slab nu este şi că n'o mai ramas nevastă sau fată frumoasă care să nu fi fost necinstită de fiii lui Sas. Se vede că tot nu ne-o răzbit încă destul, că mare din cale afară fiind rabdarea Românului, cuţitul nu o ajuns încă la os. Nu ajunge că ne aduce la sapa de lemn, nu ajunge că ni ie bucăţica din gura copiilor, nu ajunge că-şi bat joc de nevestele şi de fetele noastre, se vede că tot ar mai trebui să ni facă ceva ca să strigăm în sfârşit: destul! Căci de ni s'ar părea că ajunge, nu ne-am mai jălui ca

muierile şi am apuca pe o cale care să ne poată duce la scapare. Vedeţi bine că jalbele şi nemulţămirile noastre nu spărie pe Vodă, nu-l fac să-şi schimbe calea şi Dumnezeu ştie dacă le cunoaşte! Nu este zi în care numele lui Sas să nu fie blastamat: iarna la şăzătoare, dumineca la crâşmă, pe drumul mare la fiecare popas, n'auzi pe Român decât jăluindu-se şi ocărând stăpânirea. Iar Vodă lasă ţara să se plângă în tihnă şi o mănâncă pe zi ce merge mai mult, doar ştie că Românul latră dar nu muşcă.

— Dar ce vrei să facem, pe ce cale să apucăm, moş Marine? întrerupse unul din oameni.

— Ce să facem şi cum să facem, Andrei, nu-i aici locul s'o spunem. Inainte de toate trebuie să ni dăm samă că cu vaietele şi cu plânsetele nu putem ajunge la nimica. Câtă vreme Sas şi diregătorii lui vor vedea că faţă cu fără de legile lor noi plângem, dar ne supunem, ei vor urma înainte cu ele; faptele lor în loc de a se mai astâmpara vor creşte din ce în ce: vedeţi că nevoile şi greutăţile noastre sporesc din zi în zi.

— Aşa este, dăjdiile se înmulţesc în fiecare zi, zise alt cărăuş. Acum patru ani dădeam a doua dijmă pentru ca să plătească Vodă birul ţării cătră Tatari; Tatarii sunt goniţi peste Nistru şi noi, nu numai că tot mai dăm acea dijmă, dar s'o mai adăugit încă una sub cuvânt

că trebuie să plătim cheltuielile făcute de Vodă cu oştile ungureşti şi care ne-au ajutat ca să alungăm pe păgâni.

— Şi ai să le vezi urcându-se şi dintr'atâta, Stoiene, întâmpină Marin. Cu plângerile noastre şi cu rabdarea noastră avem s'ajungem să luăm noi una din rodul pământului şi al muncei noastre şi să dăm nouă stăpânirei.

— Şi juzii din zi în zi se fac mai lacomi, zise alt Român care până atunci nu vorbise; din trei zile de clacă câte era obiceiu să se facă judelui până mai an, se cer astăzi şăse şi şăpte S'apoi judecăţile lor, ce feliuri de judecăţi sunt! Fără poclon nu te primeşte nici să-i vorbeşti; dacă i-ai dat poclon iar acel cu care te judeci i-o dat altul mai mare, ori câtă dreptate ai avea tot te dă ramas.

— S'apoi cum vrei să fie altfeliu, Ioane? zise Marin. Ungurii ca să scoată bani mulţi din ţară, îl lasă pe Sas să jupuiască cât poate şi cât vrea, iar Sas ca să găsască unelte care să-l ajute în jafurile lui, lasă pe juzi şi pe ceilalţi diregători să jupoaie pe Român după placul lor, şi noi, cei din sus, nu suntem cei mai de plâns.

Aţi auzit la ocnă, ce ne spuneau bieţii oameni de pe aici. Ei sunt amestecaţi cu Ungurii şi preuţii papistaşi sunt tari şi mari la dânşii. Pe lângă că plătesc toate dăjdiile care ne apasă pe noi, mai dau încă o dijmă, a patra, unui vlă-

dică unguresc care nici nu şăde pe la noi. Dajdia este strânsă de popii şi protopopii lui,, şi ei îşi mai fac şi râs de Români. Aţi auzit ce ni spunea omul cel care l'am lasat în satul prin care trecurăm pe la toacă, Pleşeştii? Cum avea el două fete, pentru pacatul lor frumoase, cum o trimes protopopul papistaş din Târgul-Trotuşului să le rădice cu deasila sub cuvânt că satul este închinat bisericii lui şi are dreptul să le iee ca slugi, şi le-o trimes pe urmă înapoi după ce le necinstise! V'au spus oamenii cum prigonesc papistaşii pe preuţii noştri şi cum vor să întoarcă pe Români dela legea lor, cu deasila. Sas este voevod şi peste văile de aici dar, în loc să apere pe bieţii oameni care sunt de o credinţă cu dânsul, el ţine cu papistaşii. Preuţii lor mare trecere au la el, şi mulţi zic că Vodă gândeşte cu vremea să se lepede de legea noastră şi să se facă şi el papistaş, ca să fie şi mai bine văzut de Unguri. Atunci aţine-te şi vei vedea prigonire!

Uitaţi-vă, iaca oameni fericiţi, urmă moşneagul arătând cu mâna la focul de alăturea, împrejurul căruia şădeau Codrenii şi unde veselia, mulţămită cuprinsului ploştelor şi a cântecelor, se făcuse din ce în ce mai mare şi mai sgomotoasă. Ei n'au nici stăpâni străini, nici voevod lacom pe capul lor; cnejii aleg dintre ei câte doi căpitani pentru a-i duce la războiu

când se încearcă Tatarii sau alţii să-i calce şi pentru ca să-i judece în vreme de pace. Iar cnejii sunt drepţi cu oamenii şi, fiind pe vecie stăpâni, nu se lăcomesc să-i sărăcească spre a se îmbogăţi ei cât mai curând. Pricep că dacă ar face una ca asta ar rămânea pe urmă copiii lor fără venit. Şi apoi nici Codrenii cei de rând nu sunt oameni să se lese să fie nedreptăţiţi de cineva. La dânşii n'ar putea vr'un cneaz să iee ceeace nu este de drept al lui şi mai ales nu ar îndrăzni fiii unui căpitan să necinstească casele oamenilor, chiar a celor mai saraci. Se vede că numai noi suntem mai răbdători şi mai blajini.

— Zău, nu te înţeleg, moş Marine, zise din nou Andrei, la început ni-ai zis că te-ai săturat de plânsetele oamenilor şi că ai vrea să-i vezi lăsându-se de ele pentru a apuca calea care să ne ducă la scăpare. Şi tot tu de un ceas ne înşiri întreg pomelnicul nevoilor noastre fără a ni arata vr'o cale de mântuire!

— Am vrut să vă arăt, răspunse bătrânul, că vă plângeţi de un veac de om, de o sumedenie de nevoi care, într'adevăr, ne apasă pe toţi, dar că vă mărginiţi numai la plângeri. Din pacate deşi nevoile nu mai sunt de suferit, nu vă gândiţi la ce este de făcut pentru a le înlătura. Eu vă zic lămurit vouă, oameni din satul meu precum şi tuturor acelor care vorbim aceiaşi limbă, împărtăşim aceiaşi credinţă şi zacem sub

același jug de nevoi: conteniți cu plânsetele și luați cu toții hotărârea bărbătească de a le pune capăt. Viața care o duceți este prea ticăloasă pentru ca să puneți vr'un preț pe ea; fiți deci gata s'o jertfiți pentru a întemeia copiilor voștri un viitor mai bun, care să fie într'adevăr o viață omenească.

— Prin urmare dai a înțălege că trebuie să ne sculăm asupra lui Vodă și a Ungurilor? Dar ce putere avem noi să stăm împotriva lor? zise Stoian.

— S'ar găsi mijloace dacă am fi hotăriți cu toții să jertfim și viața și puțina avere ce ni-o mai ramas pentru mântuirea noastră și a copiilor noștri. Mulțimea ar fi cu noi, căci ea este nemulțămită. Vodă are cetăți și oșteni dar ar cădea cetățile și ar fi biruiți oștenii dacă fiecare din noi ar fi hotărît să nu părăsască lupta decât mort sau biruitor. Mai multă putere dă credința că lupți pentru dreptate și că mântuirea o poți găsi numai în urma izbânzii, decât cetăți și lefegii.

— Păunașul Codrilor doară nu are nici cetăți nici cei mulți lefegii și-și râde de Sas, de juzi și de Crijații dela Neamțu, zise Ion. Iaca un prieten adevarat al nevoiașilor! Oamenii lui Sas și Ungurii spun că-i lotru și s'o pus preț pe capul lui. Dar mai mari lotri sunt Sas și juzii care jăfuesc pe cel slab și sarac.

Păunaşul Codrilor loveşte numai pe cei tari şi puternici; pe Sas, pe Unguri şi pe diregătorii lacomi şi jacaşi. Pe oamenii saraci totdeauna i-o ajutat.

— Aşa este, zise Andrei, am un cumătru în satul Costişa, pe Bistriţă, om bătrân şi scăpătat. Îi murise boii în toamna trecută tocmai când era să-şi cunune fata căreia îi făgăduise că-i dă boii de zestre. Părinţii mirelui voiau acuma să strice logodna fiindcă nici flăcăul nu prea avea stare. Era năcăjit de tot bietul Român, când iacă, într'o bună dimineaţă, sculându-se şi ieşind pe prispă, vede în bătătură o pereche de juncani frumoşi de-ţi alunecau ochii pe dânşii. Unul din ei purta o talancă spânzurată de gât, iar celalalt o tăbliţă de lemn cu slove pe dânsa. Omul, socotind că sunt vite pripăşite sau de furat, se duce cu ele la popa ca să vadă ce însamnă slovele. Iar popa după ce le ceteşte, îi spune că stă scris pe tăbliţă că Păunaşul Codrilor dăruieşte lui Vasile a Cucului, aşa să numeşte cumătrul meu, o pereche de juncani pentru ca să nu-i rămâe fata nemăritată. Am văzut juncanii cu ochii mei şi pot spune că nu găseşti adesea vite aşa de frumoase.

— Faptele cele bune ale Păunaşului Codrilor nu se mai pot numara, spuse Stoian,. Oamenii din Budeşti, de pe Cracău, pornise

în vara trecută să facă din nou biserica din sat arsă de Tatari, acum patru ani. Când era clădirea gata, s'au trezit că nu au cu ce s'o îmbrace şi tocmai atunci cade o pacoste mare peste ei: se găseşte pe hotarul satului un Neamţ dela Cetate, mort. Aflând Crijaţii, vin cu putere în sat şi cât pe ce era să-i dee pârjol; numai cu greu i-au îmbunat oamenii plătindu-li o gloabă cumplită, rămânând lipiţi pământului şi datori pe toată viaţa unor negustori din Piatra. Rămâneau fără biserică dacă n'ar fi trimes Păunaşul Codrilor, printr'un necunoscut, popii, bani destui ca să îmbrace biserica cum n'ar fi fost în stare s'o îmbrace oamenii niciodată. Au adus treizeci şi şase de preuţi şi de diaconi ca s'o sfinţască şi tot li-au mai ramas bani ca să plătească gloaba aproape întreagă.

— Dar câte fete sarace n'o măritat, pe câţi nenorociţi care nu aveau cu ce să-şi plătească gloabele nu i-o scapat dela închisoare? Rău o făcut Păunaşul Codrilor numai lui Vodă şi Ungurilor, juzilor şi cnejilor vânduţi lor! Auzit-aţi de Micu cneazul dela Bahna? El sărăcise pe nişte femei văduve luându-li stupii din prisacă şi vitişoarele din bătătură, sub cuvânt că i-ar fi ramas nişte datorii dela soţii lor. Păunaşul Codrilor i-o trimes răspuns printr'un cioban că de nu dă avutul lor femeilor

înapoi, până în trei zile, are să-l facă să se căiască. Cneazul, drept răspuns, o pus să țintuiască pe cioban de o ureche, în fața crâșmei, și o scos toți oamenii ca să străjuiască zi și noapte împrejurul hotarului. Dar, tocmai la trei zile, într'o dimineață, s'o găsit cneazul țintuit de acelaș copac la care țintuise pe cioban, dar de amândouă urechile. Iar cireada de vite a Micului pierise peste noapte și cneazul n'o putut să pue mâna pe dânsa până când n'o dat vadanelor înapoi îndoit cât li răpise.

— Iaca aproape anul de când o năvălit la Pângărați asupra lui Dragomir, fiul vitreg al lui Vodă, când ducea peste munți birul țării și i l-o luat, rănindu-l și fugărindu-i oștenii. Pe capul lui este pus preț mare de Vodă și de Unguri și nu numai că nu-i prins, dar pe zi ce merge auzim de vr'o ispravă nouă. Oare cine să fie el moș Marine?

— Nu știu cine-i Păunașul Codrilor, Neculai, nici de unde vine; știu numai că-i Român verde, răspunse scurt unchieșul.

— Acuma au pus și Bârlădenii preț pe capul lui, urmă Neculai.

— Da pentru ce? întrebară ceilalți. El de Români nu se leagă afară de acei vânduți lui Sas și Ungurilor. Ce legătură au Bârlădenii cu dânșii?

— Sunt Bârlădeni și Bârlădeni, răspunse moș

Marin. Cei din oraș nu se potrivesc cu cei dela țară; cnejii și Românii din sate n'au nici în clin nici în mânecă cu Vodă și cu Ungurii, dar cu târgoveții stă treaba altfeliu. Știți că în vara trecută Păunașul Codrilor o pus pe la toate vămile niște tăbliți, pe care stă scris că de acum înainte, orice negustor străin intră sau iesă din țara Moldovei are să-i plătească și lui aceiași vamă ce o plătește lui Vodă. Nu s'o putut afla cine o pus tăblițile, ele s'au găsit pe la toate vămile în aceiași dimineață, bătute de o prăjină înfiptă în pământ; însă, de atunci, n'o fost în stare nici un negustor străin să treacă prin țară fără a plăti vamă Păunașului.

Li ieșea înainte, el sau tovarăși de ai lui și, dacă nu dădeau vama cerută de bunăvoie, erau siliți s'o dee îndoită, de nevoie. Cum trebuie să știți, dela Țarigrad intră pe Dunăre o mulțime de mărfuri străine și altele merg, din Țara Ungurească și din Țara Leșască la Țarigrad, tot prin Dunăre. Bârlădenii cumpără din aceste mărfuri pentru a le desface la dânșii și la noi. Luând Păunașul Codrilor încă o vamă peste acea luată de Bârlădeni și de Sas, pe lângă că mărfurile se scumpesc din pricina asta, apoi negustorii străini se feresc de a mai trece pe aici și precupeția Bârlădenilor tânjește. De aceia, târgoveții fiind de o bucată

de vreme tari şi mari în ţara Bârlădenilor, vor cu orice preţ să scape de Păunaşul Codrilor, şi au juruit o mulţime de bani, două sute de zloţi, aceluia care îl va da prins sau lor sau lui Sas. Dar socot că nu se va găsi nici un Român în stare să facă o faptă aşa de mişăleascâ.

— Dar oare văzutu-l-au vr'odată cineva? Întrebă din nou Neculai.

— Cred că stă prin codri, răspunse Marin, iar tovarăşii lui sunt câteodată mulţi altă dată puţini, după împrejurări. Când o luat birul ţării din mânile lui Dragomir, se zice că ar fi avut cu el optzeci de oameni, altădată o ieşit înaintea negustorilor numai cu trei sau patru inşi, uneori chiar singur.

— Dar oare l'o văzut vr'odată cineva? Ce feliu de om este el? Unii zic că-i tânăr, alţii că-i bătrân. Unii îl fac frumos ca soarele, alţii spun că-i mai urât decât dracul, zîseră mai mulţi deodată.

— Nu l'am văzut niciodată, răspunse Marin, dacă-l voiu întâlni când-va, vă voiu spune şi vouă cum este la faţă şi la trup.

V.

Oaspele căraŭşilor Codreni.

Tocmai atunci, cântecele şi gălăgia ce o făcea tineretul adunat împrejurul focului Co-

drenilor, încetând deodată, moș Marin și tovarășii lui făcură mișcarea firească omului când încetează un zgomot cu care se deprinsese.

Uitându-se în acea parte, văzură că tăcerea era datorită sosirii înaintea acelui foc a doi călăreți.

— Dorim bună sară și sanatate, rosti un glas puternic.

— Mulțămim ție și-ți dorim și noi asămene, răspunseră Codrenii într'un glas.

— Am văzut focul vostru de departe și am venit pentru a vă ruga să ni dați voie să ni mai uscăm hainele ude de ploaie, urmă străinul.

— Sunteți bine veniți, răspunse unul din Codreni, care părea mai de samă, un tânăr de vr'o douăzeci și cinci de ani, nalt și mlădios, cu ochi vioi și cu musteața castanie răsucită în sus, cu plăcere vă facem loc la foc și la ploscă, și întinse spre drumeț o ploscă urieșă de lemn putând cuprinde vr'o două vedre.

Străinul care vorbise descălecă, se apropie și pășind în spre Codrean, îi luă plosca din mână zicând:

— Mulțămim pentru amândouă și să fie cu bine, apoi ducând plosca la gură, trase o dușcă zdravănă.

— Bun vin prietene, zise el dându-i plosca înapoi, bosioc, fac ramașag că-i dela Odobești și o trecut de patru ani.

— Ai găcit nene, răspunse Codreanul râzând, se vede că eşti cunoscător şi deprins cu vinaţuri bune. Dar, par'că eraţi doi, şi luând iar în mână plosca, o întinse celuilalt călător care descălecase şi el şi ţinea caii de frâu.

Lumina focului bătea acuma în plin asupra călătorului care vorbise şi cărăuşii ramaseră uimiţi de statura şi de frumuseţa feţei lui. Sub fruntea largă, cuprinsă între plete lungi castanii, luceau doi ochi negri, mari, plini de viaţă şi de foc; nasul era drept, de chip frumos, cu nările mişcătoare, musteţile ceva mai deschise decât părul şi răsucite în sus, lasau să se vadă gura mândră şi rumână.

Purta îmbrăcămintea unui mocan cuprins: căciulă mare neagră, ţuguiată; peste cămeşa de pânză de in, un pieptar de piele de oae cusut cu flori negre şi roşii, pe deasupra pieptarului, o bondă de suman. Era încins cu un chimir lat de piele neagră, bătut cu flori tot de piele; iţarii de lână întrau în ciubote de iuft rusesc care se suiau până la genunchi. Peste chimir se vedea o curea de care era atârnat un paloş lung, cu mânerul de os. Nu i-se putea da mai mult de douăzeci şi patru până la douăzeci şi cinci de ani şi dacă faţa arata o fire voinică, statura lui de urieş, umerile late, braţele largi şi mânile frumoase dar mari, făceau dintr'însul o icoană a puterii. Acel ce-l în-

soţea era un mocan de statură mijlocie şi de făptură îndesată; părea cu vr'o zece ani mai în vrâstă decât tovarăşul lui şi, cu toate că purta îmbrăcăminte de aceiaşi croială, era lesne de gâcit din înfăţoşarea lui faţă de cel dintâiu că unul era stăpân iar celalalt slugă.

Caii străinilor atrăsese dela întâia vedere bagarea de samă a Codrenilor atât de iubitori şi de cunoscători de cai frumoşi. Cel de pe care descălecase întâiul străin era un armasar sur rotat, celalalt o iapă neagră: capul mic cu ochi blânzi dar vioi, gâtul vânjos, coama deasă, părul luciu şi picioarele vânjoase ale calului arăbesc, se unea la ei cu pieptul lat, şi sapa puternică a *dextrierilor* încălecaţi de cavalerii îmbracaţi în fier din apusul Europei. De oblâncul fiecărei şăle era atârnată, în partea stângă, de o curea, o ghioagă nestrăjuită, iar dinapoi, de fiecare poclad, era legat un arc în tocul lui de piele şi o tolbă de săgeţi.

—Frumoşi cai mai aveţi nene, zise Codreanul care li întinsese plosca cu vin, şi care nu-şi putea lua ochii de pe ei, deşi sânt încă departe de bătrâneţe, prin multe ţări oştit-am şi mulţi cai văzut-am, dar numai un singur loc ştiu unde să se crească acest soiu.

— Trebuie să-l cunoşti bine, răspunse străinul, ei vin chiar dela voi căci, după port, văd că sunteţi Codreni dela Chigheciu. Mi i-o tri-

nes un fruntaş al vostru care îmi este prieten bun. Trebuie să cunoaşteţi pe Gheorghiţă al Şalgăi?

— Cum nu, răspunseră Codrenii într'un glas şi cu o mierare voioasă pe faţa lor, el o fost ales în toamna trecută Căpitan de Codru şi este cneazul nostru.

—Atunci, adăugi acel care părea mai mare printre ei, trebuie să fîi Mihu, tovarăşul lui Gheorghiţă în oştile leşeşti, fratele lui de cruce, despre care vorbeşte într'una. Eşti omul care n'are pereche în mânuirea paloşului şi a suliţei arcaşul care nu ştie ce vra să zică a da greş, eşti Mihu cel grozav care rupe potcoava cea mai groasă în două, numai cu câte două degete dela fiecare mână! Mă bucur că te cunosc! Eu mă numesc Toma Făgău, sânt din satul lui Gheorghiţă şi omul lui. Dar înainte de a te odihni, hai să mai cinstim odată în sanatatea căpitanului nostru şi a fratelui său de cruce, şi-i întinse plosca din nou.

Mihu, luând-o răspunse:

— Să trăiască Gheorghiţă, căpitanul vostru şi fratele meu de cruce, să trăiţi şi voi, Codreni voinici şi Români verzi!

După ce bău, plosca trecu iar din mână în mână, iar Mihu aşăzându-se lângă foc, alături de Toma, începu să întrebe de Gheorghiţă,

cum îi merge şi ce i s'a mai întâmplat de când s'a despărţit de el.

Dacă oamenii dimprejurul lui Moş Marin s'ar fi uitat la el în clipa în care Mihu, descălecând, se apropiese de foc, ei ar fi văzut că moşneagul tresare uşor şi că o mierare mare se oglindeşte pe toate trăsăturile lui. Dar aveau şi ei ochii aţintiţi asupra străinului, şi bătrânul îşi alcătuise iar, aproape îndată, o faţă nepăsătoare deşi nu pierdea nimica din ce se petrecea şi se zicea alături. Focul Cristeştenilor fiind aproape stâns, moşneagul trimese pe unul din tovarăşi să aducă câteva lemne din luncă. Apoi, zicând că începe a-i fi frig, se duse şi el să se mai încalzască la focul Codrenilor care dădea sămne de viaţă lungă căci ei, după ce aprinsese un plop întreg, mai făcuse alături o stivă de uscături spre a'l hrăni necontenit. Marin se aşăză drept în faţa lui Mihu şi începu să-şi încălzască, când o mână când cealaltă, când un picior când celalalt, părând cu totul nepăsător la cele ce se petreceau şi se ziceau împrejurul lui. Mihu, vorbind cu Toma, dădu cu ochii de moşneag şi fără a da niciun sămn de mierare, ţinu ochii aţintiţi asupra lui, aşteptând să arunce şi Marin o privire spre el şi, când acesta, în chipul cel mai firesc, se uită la dânsul, Mihu îi făcu cu ochiul un sămn neînţăles pentru cei-

lalți, la care bătrânul răspunse în acelaș feliu.

— Când veneam spre voi, zise Mihu Codrenilor, se auzea un cântec frumos, oare de ce a fi amuțit cântărețul? par'că văd o flaută în mâna flăcăului celui oacheș.

— Văru-meu Filip, este un cântăreț vestit la noi, zise Toma. El este în stare să cânte trei zile și trei nopți dearândul, fără a răgușì și fără a zice de două ori acelaș cântec.

— Imi plac și mie cântecele, zise Mihu, și de oarece m'ați primit atât de bine și m'ați bucurat cu vești bune dela prietenul meu cel mai drag, dacă nu vă este cu suparare, v'așì cere lauta și v'așì cânta și eu ceva.

— Ni va fi cu mulțămire, răspunseră voios Codrenii și, dându-i-se lauta, Mihu, cu un glas puternic dar cald, începu să cânte.

El zise mai întâiu un cântec de iubire, dulce și plin de dor, apoi un cântec vitejesc care însufleți adunarea. Cerură cu toții să'l mai cânte odată, dar Mihu li zise că are altul care poate li va plăcea și mai bine.

Și începu să zică durerea unei mame, încă tânără și frumoasă, care se plânge fiului ei că un străin lacom și varvar a batut-o, a pradat-o, a batjocurit-o și și-a făcut râs de ea.

Flăcăul care este voinic și începe a învârti paloșul, întreabă, nebun de mânie, care este numele acelui neom, pentru ca nu cumva să

treacă noaptea fără ca acea ruşine să fie răsbunată.

Mama răspunde că el este prea tare şi prea mare pentru ca un copil să'l poată învinge.

Flăcăul zice ce mânie cumplită simte pentru ocara făcută ei, fiinţii celei mai frumoase, celei mai duioase, celei mai sfinte din lume, mânie care îi dă inimă de leu şi putere de zmău care-l vor duce la biruinţă, oricât de mare şi de tare ar fi potrivnicul lui, înfruntă zece morţi dar nu mai rămâne nici un ceas nerăsbunat.

Atunci mama îi zice că ea nu a fost batjocurită de nimeni, dar că o mamă mai mare, mai frumoasă, mai dulce şi întru toate sfântă, mama ţară, este zilnic pradată, batjocurită şi pângărită de un voevod lacom, plătit de duşmani străini.

Dacă mama pentru o ocară făcută ei a dat fiului său inimă de leu şi putere de zmău, apoi nemărginit mai mare trebuie să fie mânia ce o simte pentru ocara făcută zilnic mamei ţări; inima trebuie să-i fie cât zece inimi de leu şi puterea cât puterile întrunite a zece zmei.

Flăcăul cade în genunchi înaintea ei şi-i mulţămeşte fiindcă l-a deşteptat din amorţirea în care trăise până atunci şi jură că pleacă fără întârziere să lupte împotriva acelor care-şi fac râs de ţară, ca să-i răpue. Când Mihu tăcu, izbuhniră din toate părţile strigăte însufleţite

de mulțămire care păreau că nu mai au sfârșit.

După ce se făcu puțină liniște, Mihu zise:

— Ne vom mai vedea și altădată și atunci vă voiu cânta și partea a doua a cântecului: lupta și biruința flăcăului căci poate va da Dumnezeu ca până atunci el să iasă biruitor.

— Amin! Să dee Dumnezeu! Așa să fie! se auzi din toate părțile și în ochii tuturor celor de față să cetea acuma dorul de voinicie și de răsbunare.

Apoi Mihu, după ce zise un nou cântec de iubire, dădu lauta lui Filip rugându-l să-i mai arăte și el cum se cântă în Codru.

Noaptea era înaintată când Mihu făcu iar sămn din ochiu lui moș Marin care nu-și schimbase locul. Atunci bătrânul sculându-se, se întoarse iar la tovarășii lui care aprinsese focul din nou și strânsese destule uscături pentru a-l face să ție până la ziuă; dar în loc să se culce, el li zise că merge în luncă să vadă dacă străjării își caută de datorie. Strecurându-se printre cară și printre focurile aproape stânse, își luă drumul spre apă, dar, când ajunse la marginea otacului, cârni spre stânga și ajunse la drum, îl urmă pe o departare de vr'o sută de stânjăni, apoi, dând peste o bucată mare de stâncă în marginea drumului, se tupi lângă ea.

Mihu, puţin după plecarea lui Marin, se sculă zicând lui Toma:

— Hainele mi s'au uscat bine şi caii s'au odihnit, calea mea fiind încă lungă sânt silit să mă despart de voi. Vă mulţămesc pentru prietenia ce mi-aţi aratat-o şi te rog să spui lui Gheorghiţă că nădăjduesc să mă întâlnesc cu el în curând. Am nişte turme de oi pe valea Chinezei, trebuie să văd cum au iernat şi ce-mi fac ciobanii; cu acel prilej mă voiu răpezi şi până la Codru.

După ce Codrenii îl siliră să mai aducă încă odată plosca la gură, Mihu îşi luă ramas bun dela toţi, strânse cu căldură mâna lui Toma apoi, încălecând el şi cu tovarăşul lui, apucară pe drum la vale.

Când ajunseră în dreptul stâncii lângă care era tupit moş Marin, se auziră trei şuerături uşoare. Mihu opri calul. Bătrânul se apropie de el.

— Dorim sanatate, Căpitane, zise el încet.

— Bucuros de întâlnire moş Marine, răspunse Mihu. Ai vr'o veste pentru mine?

— De o săptămână şi mai bine te caută Părintele şi Petrea Cărăbuş prin oameni trimeşi în toate părţile; focurile de vestire ard în fiecare noapte pe vârfurile munţilor şi nimene nu ştie unde te afli.

— Am fost înştiinţat, răspunse Mihu, că

pe la trecătoarea Oituzului au să între niște negustori ducând marfă din Lipsca și din Brașov la Țarigrad. După cât mi se spunea ei trebuiau să între numai decât în țară și, crezând că voiu zăbăvi numai o zi sau două, n'am mai dat de veste nici Părintelui nici lui Petrea. Dar negustorii au plecat numai azi din Breţcu unde au stat zece zile din pricina ploilor. I-am vămuit fără nici o împotrivire din partea lor și acuma mă întorceam în sus. Nu mă mier că nu s'au văzut focurile, căci munții sunt ascunși de negûri. Oare știi de ce mă caută?

— După câte am putut înțălege Sas trimete iar bani peste munți. De astădată merg cu ei doi feciori domnești: Dragomir și Ștefan. Pe lângă un steag întreg de oșteni de ai lui Vodă, se strâng și oamenii din satele supuse cetății. Părintele și cu Petrea au luat toate măsurile pentru a aduna un număr îndestulător de oameni de ai noștri, dar fără de tine nu prea am nădejde de izbândă.

— Nu știi când trebuie să plece?

— Dragomir și cu Ștefan trebuie să fi ajuns azi la Neamțu și nu știu cât vor popăsi acolo. S'ar putea să plece chiar mâni, dar eu cred că tot are să fie nevoie de o zi pentru a aduna oamenii de prin sate. Oricum, cel târziu poimâni trebuie să plece, așa că dacă vrei să fii de față n'ai nici o clipă de pierdut, grăbește.

— Caii ni sunt odihniți, zise Miuh, și mâni de amiază voiu fi la Neamțu; de vor fi plecat ai noștri îi voiu întâlni pe drum.

— La toate răspântiile vei găsi veste dela Părinte înștiințându-te despre mersul lor.

— Oare Nemții dela Cetate întovărășesc și ei pe oamenii domnești? mai întrebă Mihu.

— Crijatul cel bătrân care-i mai mare peste cetate o plecat de vr'o zece zile peste munți cu nevasta lui, luând cu sine vr'o cincisprezece Nemți, așa că n'au mai ramas acolo decât Crijatul cel tânăr cu vr'o zece, doisprezece oșteni și nu cred să poată lasa cetatea pustie.

— Lupta va fi deci numai cu lefegiii lui Vodă, căci oamenii de strânsură nu ni vor sta împotrivă; îndată ce vor năvăli ai noștri, vor rupe-o de fugă, zise Mihu.

— Dacă vor ști că ești de față, cu bună samă nu vor fi nebuni să-și pue viața în primejdie pentru Sas și să se opue ție. Mulți din ei chiar poate că ți-ar da ajutor, căci ai făcut o mulțime de bunătăți prin satele acele și printr'însele avem mulți oameni pregătiți pentru lucrarea cea mare.

— In tabăra asta, zise Mihu, arătând spre otac, sunt adunați oameni cam din toate părțile țării, și de peste Siret și Prut, luatu-te-ai în vorbă cu dânșii de departe ca să afli cum

în vorbă despre ce gândesc ei şi dacă avem sorţi să avem cu noi obştia pentru împlinirea scopurilor noastre?

— Din toţi Moldovenii cu care am vorbit n'am găsit nici măcar unul care să nu fie sătul de câte le îndură şi să nu urască pe Sas. Sânt încredinţat că chiar mâni, dacă ar vrea Părinrintele, s'ar scula ţara ca un singur om asupra lui Vodă.

— Poate că de acuma nu va mai trece mult şi va sosi ceasul în care vom da-o pe faţă. Dar, rămâi sănătos, moş Marine, căci trebuie să mă grăbesc dacă este să joc şi eu în horă.

— Să ne vedem cu bine, Căpitane, răspunse moşneagul.

Călăreţii se făcură în curând nevăzuţi, luând drumul pe Tazlău în sus, iar moş Marin apucă spre luncă.

VI.

In care tacem cunoştinţa unui Neamţ foarte îndrăgostit.

Aproape de vârful Capotei, în mijlocul unei poieni din Ciortolom, pe drumul ce duce dela Borzeşti, pe Trotuş, la Răcăciuni, pe Siret, se vedea, în vremea în care se petreceau întâmplările care le povestesc, un rateş mare de piatră acoperit cu şândilă.

Clădirea era îndoit de lungă cât era lată.

Una din fețele mai lungi privea spre Trotuș, cealaltă înspre Siret. La capătul dela deal, în păretele despre apus, era o poartă mare de stejar, în două canaturi, prin care intrai într'un feliu de sală mergând până la jumatatea clădirii. Poarta era destul de largă pentru a lasa să intre carele mocănești cele mai largi, înhamate cu patru cai buziș. In stânga sălii se vedeau ușile și ferestuicele a douăsprezece chilioare menite a adăposti pe călători, iar în dreapta ușile odăii care slujea de crâșmă, acele a altor patru odăi și a cuhnei. In capătul sălii, la dreapta, era un grajd cu stănoage și corlăți, iar în stânga un loc slobod sub acoperământ, unde se adăposteau trăsurile. In păretele care privea înspre Siret, din jumatate de stânjăn în jumatate de stânjăn, se vedeau deschizături înguste, numai de două degete și lungi de o palmă în chip de metereze. Tot astfeliu de deschizături se vedeau în dreapta și în stânga porții de intrare precum și în păretele dela vale, în fața acelei porți. Păretele despre miazăzi, cu privirea înspre Trotuș, avea șapte deschizături: o ușă și șăsă ferești. Două deschizături mari, fără giamuri, fără cercevele și o ușă erau ale crâșmei, iar patru ferești mai mici luminau fiecare câte o odaie. Ușa crâșmei era alcătuită din blăni de stejar, groase de un lat de mână, legate pe dinăuntru cu șini puternice de fier,

încrucişate şi prinse de lemn prin număroase piroane. In partea dreaptă a acestei uşi se vedea un oblonaş mişcător în balamale. In loc de ferești, precum am spus-o, erau două deschizături ce se puteau închide sau deschide după voie, ridicând şi scoborând niște obloane grele de stejar, întărite cu fier şi legate de uşorul de jos prin balamale groase, în care se vedea asămene câte un oblonaş mişcător. Celelalte ferești, toate, aveau geamuri mici, rotunde, şi erau aparate pe dinafară prin zăbrele de fier, groase şi încrucişate.

Două zile după cele povestite în capitolul din urmă, pe la toacă, se aflau în crâşmă doi inşi. Unul era un barbat nalt şi spătos, cu părul şi barba bălăi, cu ochii albaştri, cu trăsături regulate şi chiar frumoase, a cărui îmbrăcăminte era aceea purtată atunci în toată Europa de lefegiii nemți, cunoscuți în țara lor sub numirea de *landesknechte*, pe care Francezii au schimbat-o mai târziu în *lansquenets*.

Peste o haină scurtă de piele galbănă, purta o cămeşă de zale, strânsă la cingătoare printr'o curea dela care, în partea dreaptă, spânzura un junghier. Dela altă curea, mai lată, trecând peste umărul drept şi prinsă sub brâu, atârna o spadă dreaptă, lungă şi lată, cu mânerul în chip de cruce, menită a fi mânuită cu amândouă mânile.

Nadragii erau de piele galbănă, cu franjuri tot de piele la genunchi, acoperind în parte turetcile ciubotelor care se suiau până de asupra pulpelor. Coiful de oțel rotund, cu o pană de vultur și mănușile de piele îmbracate cu plătoșele subțiri de fier, erau puse pe masa lângă care el se așazase pe un scăuieș cu trei picioare. La părete era razamată o suliță cu coada de lemn, lungă și scobită la mijloc, purtând sub fier o flamură neagră și argintie. Prin ușa deschisă se vedea, legat de căpăstru, la un stâlp în fața crâșmei, un cal sur, mare și puternic, cu frâul scos, care mânca voios ovăsul cuprins într'o traistă atârnată de capul lui. Sub șea, o zale deasă acoperea spinarea, coastele și deșerturile calului; gâtul și pieptul îi erau acoperite de platoșe de fier și la pământ, lângă frâu, se vedea frunteiul, tot de fier, ce-i fusese scos pentru a-l lasa să mănânce în tihnă.

A doua ființă care se afla în crâșmă, din dosul tejghelei, cu coatele razamate pe ea, era o femeie care arata a fi cam de douăzeci și cinci de ani și de o frumuseță neobicinuită. Părul bogat, balan, bătea în roșu, fruntea scurtă era lată și albă ca zapada; ochii mari, verzi, presarați cu aur, subt niște sprincene mai închise decât părul, erau plini de viață. Chipul nasului era fără prihană, gura gingașă, cu buzele deschise, pline, roșii ca cireșile coapte,

descoperea niște dinți mici, strălucind de albeață. Pielița întregii fețe era străvezie, albă și rumână. Gâtul alb și mlădios, linia umerilor fără greș, pieptul bogat. Din mânecile largi ale cămeșii, ieșeau brațele albe, purtând niște mâni mari dar strâmte, cu degete lungi dar subțiri, ale căror albeață dovedea că frumoasa femeie le privea ca o podoabă menită a fi pururea scutită, nu numai de munca câmpului, dar chiar și de multe lucrări ale gospodăriei casnice. Purta o cămeșă de pânză de in albă, cu mânecile largi și, deasupra, o bontă de postav alb, cusută cu flori roșii, peste o fustă albă, o fotă de lână albastră cu dungi roșii, lăsând, pe partea stângă, să se vadă fusta și strânsă la cingătoare de o bată roșie și albastră.

Părul îi era strâns într'o basma de matasă roșie ce-i acoperea toată partea de dinapoi a capului și a cărei capete îi cădeau pe spete.

Ostașul vorbea și, din când în când, întrerupea vorba pentru a sorbi din ulcica cu vin pusă dinaintea lui.

— Da, zicea el și după vorbă se cunoștea a fi Neamț, tu tot mă porți cu vorba. De un an eu viu pe aici în fiecare lună și te rog să te înduri de mine, iar tu tot răspunzi că încă nu ești hotărâtă, că trebuie să mai aștept...

— Ți-ar fi părut poate mai bine ca din capul locului să răspund: nu, întrerupse frumoasa

femeic râzând. Iți pot împlini lesne dorința și pot spune: nu și acuma.

— Tot îți bați joc de mine, răspunse Neamțul. Știi cât te iubesc și tu numai mă năcăjești. Nu mă iubești deloc, numai râzi de mine. Ah! și îmi ești atât de dragă; de când te-am văzut numai la tine gândesc.

— Ia ascultă, Hans, zise ea, eu nici nu te-am rugat să mă iubești, nici nu ți-am făgăduit că te oiu iubi. Când mi-ai spus că vrei să mă iei de nevastă, ți-am răspuns că nu pot să mă hotărăsc așa, cu una cu două, să-mi leg soarta și să mă duc după un barbat de alt neam și de altă lege. Văzând, însă, cât de mult ții la mine și că ești un barbat frumos și un oștean voinic, ți-am spus să-mi dai vreme să mă mai gândesc și să mă deprind cu gândul de a-ți fi nevastă. De atunci m'am tot gândit și ceiace mi se părea altădată cu neputință, mi se pare astăzi lucru mult mai firesc și mai puțin greu. Mai aibi puțintică răbdare și, deși nu-ți pot făgădui numai decât, totuși îți zic că ai sorți mari să-ți fiu soție. Dacă pui pe mine prețul care zici că-l pui, nu-i mare lucru să mai aștepți câteva luni.

— Ah, Vidro, nu câteva luni, dar și câțiva ani aș aștepta bucuros dacă aș fi încredințat că odată vei fi a mea. Dar singură spui că nu poți să făgăduești numai decât, vra să zică tot

este primejdie să nu-mi fie împlinită dorința. Gândește câtă grijă am eu departe de tine, când te știu aici, la o crâșmă pe drumul mare, unde vin feliu de feliu de oameni și ești așa de frumoasă încât nu te poate vedea nici un barbat fără ca să te poftească.

— Și crezi poate că eu sânt femeie să mă uit la toți drumeții câți trec pe aici, întâmpină Vidra ridicându-se în picioare și lăsând astfeliu să se vadă falnica ei statură cu mijlocul subțire și mlădios. Crezi poate că acea pe care vrei s'o iei de soție este femeie să mulțămească poftele călătorilor pentru a-și spori precupeția, urmă ea cu glas răstit, cu sprincenile încrețite și cu ochii scânteietori. Iți bați joc de mine fiindcă sânt o femeie singură...

— Nu, Vidro, nu, răspunse Neamțul îngrijit de supararea ei și îmblânzindu-și glasul, nu înțălegi, ești prea iute. Eu cred că ești curată ca un înger, dar trece pe aici multă lume, pe mine nu mă iubești și poate să-ți placă vr'unul din ei și atunci vei uita pe bietul Hans, și vei merge după acela care poate va fi mai frumos și mai bogat decât Hans! Eu de asta mă tem și, zicând aceste cuvinte cu jale, Neamțul ridică iar ulcica cu vin la gură, dar zadarnic o răsturnă, că nu mai era nici o picătură într'însa.

Vidra luă atunci în mână un ulcior mare ce se găsea lângă dânsa și, ridicând obloanul din

mijlocul tejghelii, merse la masa unde şădea Hans şi umplu din nou ulcica Neamţului. Apoi punând ulciorul iar la loc, ramase în picioare lângă tejghe.

— Lucrul despre care vorbeşti, zise ea, s'o întâmplat odată, dar sunt mulţi sorţi că n'are să se mai întâmple de acum înainte. Nu mai sânt eu femeie să mă îndrăgostesc în cel dintâiu făt-frumos ce-mi va ieşi înainte. Destule nacazuri tras-am cu barbatul meu care o murit. El era tânăr, frumos şi bogat, dar din tinereţa, frumuseţa şi bogăţiile lui făcea partea cea mai mare altora, nu mie, care mă prăpădeam după dânsul. Când o murit, ucis din pricina unei femei, m'o lasat saracă pe drumuri şi, de nu mă lua la dânsa mătuşa Sanda, nu ştiu unde ajungeam. Mie îmi trebuie un barbat statornic şi cuminte, lângă care să pot trăi liniştită. Până astăzi din câţi m'au peţit, tu eşti cel către care mă trage inima şi mintea mai tare.

— Dragă Vidră, zise Hans, fii încredinţată că voiu face tot pentru ca să fii fericită. Jur că, de când ochii mei te-au văzut pentru întâia oară, de atunci nu mai m'am gândit la altă femeie şi cât voiu trăi nu va fi alta pentru mine. Dar, îndură-te de mine, nu mai pot suferi asămene traiu, necontenit tremur ca nu cumva să te pierd. Aşi aştepta cât de mult dacă cel puţin nu ai trăi într'o crâşmă. Mută-te la Trotuş sau

la Bacău sau la Piatră și voiu fi liniștit. Dacă ți-i milă de Hans, te rog, mută-te de aici.

Vidra scutură capul.

— Nu pot să părăsesc pe mătușa care mi-o făcut atâta bine, mai ales acuma când este slabă și bolnavă. Ș'apoi ce-aș face eu singură într'un oraș? Acolo primejdia de care te temi ar fi cu mult mai mare, căci m'ar vedea lume mai aleasă. Aici, într'adevăr, trec mulți, dar știi bine că eu nu mă port prin crâșmă și stau mai totdeauna în odaia mea. Numai când vine vr'un prieten vechiu, mă mai arăt; avem slugi care poartă grija crâșmei. Trebuie deocamdată să ai rabdare...

— Până când? întrerupse Hans suparat.

— Deocamdată, răspunse Vidra, așteaptă până la toamnă, îți făgăduiesc că atunci îți voiu da un răspuns hotărâtor.

— Și la toamnă vei fi nevasta mea? întrebă Hans voios, sculându-se de pe scaun și apropiindu-se de Vidra.

— La toamnă îți voiu da un răspuns hotărîtor și cred, zise ea plecând ochii în jos, că voiu zice da.

Hans, care se afla acum lângă dânsa, nu-și mai putu stăpâni bucuria și făcu o mișcare pentru a o strânge în brațe și a o săruta; dar ea, sprintenă ca o șopârlă, lunecă din brațele lui. Când Neamțul înfierbântat se luă după ea și

întinse din nou braţele ca s'o cuprindă, mâna albă a Vidrei se ridică în sus pentru a cădea, cu o putere de necrezut la o femeie, asupra fălcii îndrăgostitului prea grăbit. Lovitura fu atât de puternică încât Hans, cât de zdravăn era el, şovăi pe picioare şi, ca să nu cadă, fu silit să se apuce cu mâna de tejghea. Apoi ramase ameţit, cu urechile ţiuind şi cu toate stelele, câte sunt în cer într'o noapte de vară senină şi fără lună, trecându-i dinaintea ochilor. Când îşi mai reveni în fire văzu pe Vidra la câţiva paşi, dreaptă şi nemişcată, cu ochii scânteind, cu nările mişcând şi buzele deschise într'un surâs răutăcios, care lasa să se vadă dinţii mici şi ascuţiţi încleştaţi, iar mâna ei ţinea un cuţit. Dar privirea ce i-o aruncă Hans era atât de ruşinată şi atât de păcătoasă, încât înfăţoşarea ei hotărâtă şi chiar salbatecă se schimbă îndată şi, băgând cuţitul în sân, zise Neamţului, liniştit şi cu un zâmbet:

— Dacă ai poftă să mai capeţi una şi apoi să nu mă mai vezi cât vei trăi, poţi să te mai încerci.

— Iartă-mă, Vidro, zise Hans ruşinat, bucuria m'a înebunit şi nu m'am putut stăpâni. Dacă vrei, eu până la toamnă nu mai vin aici, numai mă tem să-mi pierd capul cu totul dacă nu te-oi vedea atâta vreme.

— Nu-ţi cer aşa de mult, răspunse Vidra cu

totul domolită, poți să vii de câte ori vrei, dar să știi că dacă te vei mai obrăznici vr'odată, totul se sfârșește între noi. Acuma pune-te jos și-ți isprăvește vinul, căci calea-i lungă până la Bacău; nu mai ai mult de stat, și tânăra femeie se așăză pe o laviță lângă masa la care Hans își reluă locul.

— Ia spune-mi ce s'o mai întâmplat pe la Cetate.

— Cavalerul nostru cel bătrân o plecat acuma zece zile în Țara Nemțască. El o luat pe soția lui cu dânsul, dar ea merge numai până la Udvarhely și trebuie să se întoarcă mâni sau poimâni.

— Și cine o ramas acuma mai mare peste Cetate? întrebă Vidra.

— Este cavalerul cel tânăr, Ulrich, și eu stau sub poroncile lui.

— Dar am uitat la câți oameni poroncești?

— Avem douăzeci și cinci de Nemți, dar acuma o ramas numai zece, căci ceilalți au plecat cu Cavalerul Albrecht și se întorc cu jupâneasa.

— Cum, întrebă Vidra cu o mierare voioasă, care nu ar fi putut să scape unei minți mai agere decât aceea a lui Hans, numai zece Nemți sunt în Cetate.

— Ba, mai sunt țaranii din satele de sub ascultarea Cetății.

— Dar când rămân aşa de puţini Nemţi în Cetate, se mai trimăt ei cu slujbe pe din afară?

— Nu se mai trimete pe nimene afară, căci cu zece oameni de abie putem păzi Cetatea. Numai pe mine m'au trimes la protopopul nostru dela Trotuş cu cărţi, fiindcă Cavalerii au încredere în mine. Dar Nemţii câţi au ramas nu pot ieşi din Cetate, căci în ţarani Cavalerii nu prea au nădejde.

— Dar pe Păunaşul Codrilor, tot nu l'aţi putut prinde? Aud că n'o contenit cu hoţiile.

— Nu-mi vorbi de Păunaşul Codrilor. De doi ani umblăm tot anul după dânsul fără a putea pune mâna pe el. Par'că este lucru vrăjit. Când îl căutăm în sus el este în jos, când îl căutăm în jos, el este în sus. Se vede că ştie mai bine decât noi unde avem să-l căutăm.

— Poate că a fi cumparat pe unul din voi, zise Vidra râzând. Dar aveţi de gând să umblaţi după dânsul şi în vară asta?

— Indată ce se va întoarce Cavalerul Albrecht, am să plec cu zece Nemţi şi cu un căpitan al Voevodului, cu treizeci de slujitori, pentru paza drumului mare între Suceava şi Smirodava. Acolo pradă Păunaşul Codrilor pe negustorii care trec prin ţară şi avem mare nădejde să punem în sfârşit mâna pe el.

— Dar ştiţi macar cum este el la faţă şi la trup, tânăr, bătrân, frumos, urât?

— Da, ştim bine că-i om gros şi spătos, cu păr şi cu barba roşie şi trecut de cincizeci de ani. Eu să-l văd îndată l'aşi cunoaşte.

— Dacă ştiţi aşa de bine cum este, apoi nu mai poate să mai scăpe, trebuie să puneţi mâna pe el. Dar, Hans, când vei fi în urmărirea lui, cred că te vei mai răpezi şi pe aici, căci înainte de a mă hotărî, dacă te ieu sau nu, vreu să te cunosc mai bine. Şi apoi cine ştie? Pe aici trece lume din toate părţile, şi multe s'aud, poate să afli dela trecători vr'o ştire care să-ţi ajute mult în căutarea Păunaşului.

— Ştii, zise Hans, măgulit şi încântat de cuvintele Vidrei, că mă răpăd la tine de câte ori pot scapa. Câteodată Cavalerii au vrut să trimată pe alt slujitor cu cărţi la Trotuş, dar totdeauna am cerut să fiu trimes eu şi am făcut de multe ori ocoale de patru zile, cu dus şi cu întors, pe ger sau pe ploaie, numai ca să te văd un ceas. Nu trebuie să te îndoieşti că am să vin de câte ori voiu putea găsi prilej. Dar de acuma trebuie să plec, căci altfeliu nu voiu putea fi în Bacău astă noapte.

Şi Hans, golind ulcica, se sculă de pe scaun, ieşi afară, scoase traista cu grăunţe din capul calului, o strânse într'unul din rafturile dela şea şi puse frâul. Apoi intră iar în crâşmă, îşi aşăză coiful pe cap, puse mănuşile, luă sulita şi apropiindu-se de Vidra îi zise:

— Vidro, eu plec și doresc să te văd iar în curând. Până atunci mai gândește-te la bietul Hans din când în când. Deschide-ți inima la iubirea lui și hotărăște-te să-l faci fericit. Și acum dă-mi mâna să ți-o sărut înainte de plecare.

Vidra îi întinse, par'că ar fi fost o crăiasă, mâna pe care Neamțul îndrăgostit își lipi buzele cu evlavie, îi dori cale bună și întoarcere grabnică, urmându-l cu ochii după ce încălecă până ce se făcu nevăzut în dosul rateșului. Dar atunci un zâmbet de dispreț se văzu pe buzele ei, zâmbet însoțit de cuvintele:

— Ce prost!

VII.

In care facem cunoștința unui popă sătul de popie.

Vidra era să reintre în crâșmă când zări, venind despre valea Tăzlăului, în umbletul cel mare, un preut calare pe un cal murg.

Ea ramase pe loc, și preutul nu oprise încă bine calul când îl întrebă răpede, cu glasul tremurând:

— Ce s'o întâmplat? Cum îi este?

— S'o întâmplat ca totdeauna, răspunse preutul descălecând și încredințându-se că sunt singuri, i-am pus pe fugă și am luat banii.

— Dar el, nu-i rănit?

— Nu știi că viața lui este vrăjită și că nu se atinge de el nici paloșul, nici sulița, nici săgeata? Îi teafăr și în curând trebuie să fie aici.

Vidra răsuflă lung.

Noul venit era un preut de vr'o treizeci și cinci de ani, de statură mijlocie, dar spătos. Pletele și barba îi erau negre ca pana corbului, fața rumână, cu sprincene stufoase și ochii negri, cu nasul mare și gros; s'ar fi putut numi frumoasă de n'ar fi fost stricată de o gură mare cu buze groase și vinete.

— Chiamă pe cineva să-mi adăpe calul și poroncește să mi se dee un ulcior de vin vechiu că nu mai pot de sete.

Vidra, reintrând în crâșmă, deschise ușa ce dădea în sala dinăuntru și chiemă pe un argat și pe o slujnică care veniră îndată.

Ea porunci celui dintâiu să îngrijască de calul părintelui, iar celei de a doua să scoată din pivniță un ulcior de vin vechiu.

După ce se aduse vinul, preutul se puse pe scaunul pe care șăzuse Hans și, turnând din ulcior în ulcică, dădu îndată pe gât tot cuprinsul ei.

— Bun vin, zise el, pocnind din limbă şi umplând ulcica pentru a doua oară.

— Dar spune-mi cum s'au petrecut lucrurile şi dacă lupta o fost grea, întrebă Vidra care nu-şi putea stăpâni nerabdarea.

— Cum s'o întâmplat? Ştii că Părintele Isaia trimesese în toate părţile să caute pe Căpitan care nu se găsea nicăiurea. Văzând că banii pleacă dela Neamţu la Piatră şi că nu s'aude nici o veste dela Căpitan, Părintele poroncește lui Petrea Cărăbuş să adune câţi oameni va putea la Buhalniţa, în strâmtoare, şi să năvălească asupra feciorilor domneşti, Dragomir şi Ştefan, când vor trece pe acolo. Dar, pe de altă parte, trimete pe Matei Ursu cu vr'o treizeci de oameni să prade casele unor sfetnici de ai lui Vodă pe Şomuz, cu poroncă s'o iee dela gura Şomuzului în sus, făcând larmă mare că el este Păunaşul Codrilor şi purtând pene de păun la căciulă. Dragomir şi Ştefan, pierzând o zi în Piatra în desfătări, după obiceiul lor, li-o şi venit veste că Păunaşul Codrilor pradă pe Şomuz, căci Părintele s'îngrijise ca vestea să se răspândească cât mai răpede. Auzind ei de asta s'au bucurat tare şi au plecat fără grijă după amiază. Dar, cu o zi înainte de plecarea lor, iaca că soseşte şi Căpitanul la noi care eram mai bine de două sute, în codru, la Buhalniţa. Ştiind că au de gând să facă cel dintâiu popas

de noapte la Pângărați, ne-am așazat în strâmtoare, sub Vârful Bisericii, la Buhalnița, unde am stat ascunși ieri noapte și ieri până aproape de prânz. Feciorii lui Vodă plecase din Piatra fără de grijă căci, precum ți-am spus, credeau pe Păunaș în altă parte. Aveau cu ei două steaguri, vr'o sută cincizeci de slujitori ai Curții și ca două sute de oameni de strânsură din satele ce ascultă de Cetate.

Inainte mergeau vr'o cincisprezece slujitori, în urma lor vr'o sută de oameni de strânsură, apoi un steag de slujitori cu căruțele cu banii și cu pieile cele scumpe, după ei rămășița strânsurii și, la coadă, al doilea steag de slujitori. Noi eram așazați de amândouă părțile drumului, supuși după stânci și copaci. Căpitanul o lasat slujitorii care mergeau înainte să treacă de noi și apoi o dat semn din corn să începem navala. Intr'o clipă arcașii noștri, trăgători aleși, unul și unul, au dat jos pe slujitorii care mergeau în cap și am năvălit cu toții strigând: Iaca Păunașul Codrilor! Iaca Păunașul Codrilor! Oamenii de strânsură îndată au dat dosul, băgând o neorânduială cumplită în steagul cel întâiu de slujitori. Aceștia, amestecați fiind cu ei în învălmășala aceia, nu știau cum să se apere și, cu toate că unii din ei s'au luptat vitejește, după puțină vreme au parcurs în risipă lăsându-ne stăpâni pe cară. Țaranii venind după

cară fugise și ei și dăduse peste al doilea steag de slujitori care, voind să vie mai curând în ajutorul tovarășilor lor, au început să taie în țarani, iar aceștia se aparau și căutau să treacă cu sila prin slujitori. Ajungând peste ei și celelalte două cete în risipă, era o îngrămădeală și o amestecătură cumplită, așa că, îndată ce i-am ajuns, au luat-o cu toții la fugă, ucigându-se unul pe altul pentru a ieși mai de grabă din strâmtoare. Dragomir și Ștefan au scapat cu mare nevoie. Pe cel dintâiu era cât pe ce să-l ajungă Căpitanul și o putut scapa numai fiindcă văzând primejdia stăpânu-său, un slujitor s'o aruncat cu paloșul asupra Păunașului, plătind apoi cu viața îndrăzneala lui. Banii s'au împărțit pe loc, iar pieile și partea Căpitanului s'au trimes, cu zece oameni aleși și cu Paisie, la tainițile lor.

— Și Mihu vine astăzi?

— Până la noapte trebuie să cadă nesmintit. Ar fi sosit de mult de nu s'ar fi dus cu Petrea Cărăbuș până la Bacău, nu știu pentru ce. Dar ulcioru-i gol, fă bine și pune să-mi mai scoată, încă unul că nu mi-am putut încă astâmpăra setea.

Vidra chiemă din nou pe slujnică care aduse alt ulcior cu vin și'l puse pe masă lângă preut. Acesta umplu ulcică după ulcică și le deșertă una după alta, privind în tăcere pe Vidra care

ședea pe laviță și părea adâncită în gânduri. Se vedea în ochii lui că avea ceva de zis, dar că-i venea greu să înceapă vorba. In sfârșit, pe sămne că vinul îi deslegă limba căci, după ce tuși, zise:

— Jupânească Vidră tare te văd gânditoare și ași face ramașag că știu la ce gândești.

— Mi se pare că dacă ai gâci, asta n'ar vra să zică că ești nazdravan.

— N'am zis că știu *la cine* gândești, dar *la ce* gândești. Că gândul îți este nedespărțit de Căpitan o știu mai mulți, nu numai eu; dar eu gâcesc de ce ești mâhnită când gândești la el.

— Te înșăli, mi se întâmplă adesa să fiu îngrijită, știind viața primejdioasă care o duce, dar n'am pentru ce să fiu mâhnită.

— Ba vrei acuma să mă înșăli pe mine; fericită ai fi dacă nu ai avea altă grijă decât primejdiile zilnice care-l amenință. Anul trecut primejdiile erau aceleași, dar ochii tăi erau mai veseli. Nu te temi de un rău ce s'ar putea întâmpla trupului lui, să piardă în luptă un ochiu, sau un picior, sau chiar viața, te temi să nu pierzi inima lui.

— Ce vrei să spui? Nu te înțăleg.

— Te-ai răsbuna, nu-i așa? zise preutul. Și în cugetul tău îți zici că de o bucată de vreme s'au înmulțit trebile Căpitanului din cale afară

și o prins a uita drumul Ciortolomului nostru. Așa-i că am gâcit?

— N'ai gâcit nimica, strigă Vidra cu ciudă, îți spun că nu înțăleg ce zici.

— Vezi, ciuda cu care îmi răspunzi dovedește că am dreptate și că am pus degetul pe rană. Da, Căpitanul nostru mult drum calcă și multe gazde are. In țara noastră se găsesc multe femei frumoase și nu este nici fată nici nevastă care să nu se uite cu drag la el și căreia să nu-i umple ochii.

— Dacă știi, ceva, te rog spune-mi zise Vidra, nacazul făcând-o să-și piardă cumpătul.

— Ha! vezi că am dreptate și că singură acuma ai dat de gol focul care te arde. Nu știu mult, dar tot știu ceva. Știu că gazda Căpitanului la Bacău este la sora lui Petrea Cărăbuș, care-i văduvă și vestită de frumoasă. De o bucată de vreme multe trebi mai are Căpitanul la Bacău, șade acolo cu săptămânile.

— Dacă știi, ceva, te rog spune-mi, zise asta... zise Vidra, cu dinții încleștați.

— Te-ai răsbuna, nu-i așa? zise preutul. Și mie, jupânească Vidră, adăugi el uitându-se țintă la dânsa, mi se pare că ai și început să te răsbuni.

— Ce vrei să zici?

— Când am ieșit în poiană mai dinioarea, am văzut de departe plecând de aici un Neamț fru-

mos dela Cetate. Tu erai în uşă şi-i doreai călătorie bună; de o bucată de vreme des îl mai întâlnesc pe aici.

— Şi îţi închipui că eu mă uit la acel păcătos de lefegiu nemţesc, strigă Vidra mânioasă, sculându-se de pe laviţă. El este un prost care, de aproape doi ani, şi-o pierdut mintile după mine şi vrea să mă iee de nevastă. Iar eu sufăr venirea lui aici şi ascult prostiile lui numai fiindcă el nu ştie să-şi stăpânească limba şi-mi spune toate alcătuirile ce se fac la Cetate asupra lui Mihu. De câte primejdii nu l-am înştiinţat în urma vorbelor Neamţului!

— Doamne, jupâneasă Vidră, frumoasă mai eşti când te mânii, zise preutul liniştit; eu n'am vrut să te supăr. Ştiindu-te o femeie părăsită de acel ce îl iubeşti, singură în pustietatea asta unde nu vezi decât cărăuşi şi pe ici şi colea câte un drumeţ mai de samă, văzând pe un oştean voinic şi frumos învârtindu-se împrejuru-ţi, mi-am zis şi eu că ar fi lucru firesc dacă l'ai fi ales ca să-ţi mângâie durerea.

— Şi drept astfeliu de femeie mă iei, strigă Vidra şi mai mânioasă, cu ochii scânteind şi şi cu glasul tremurând. Astfeliu crezi că m'aşi răsbuna de necredinţa acelui ce mi-o fost şi-mi este încă mai drag decât orice în lume. Crezi că i-aşi da cuvânt să mă dispreţuiască, că aşi îndreptăţi oareşicum viclenia lui, dovedind că

sânt nevrednică de credinţă, fiind în stare să mă dau după cel dintâiu venetic rătăcit pe aici nu ştiu de unde.

— Da nu te supara şi mai ales nu striga aşa de tare, că au să te audă slugile şi jupâneasa Sanda, zise preutul. Am avut şi eu o bănuială nedreaptă, iartă-mă căci văd acuma că nu avea niciun temeiu. Nu-ţi poţi închipui cât mă bucur văzând că am fost înşalat. Dar, te rog, şăzi, că am să-ţi spun lucruri ce se cade să fie spuse în tihnă şi în linişte. Jupâneasă Vidră, urmă el după ce tânăra femeie se puse iar pe laviţă, că eşti parasită şi înşalată nu mai încape îndoială. Eu cred că se cade ca, în loc să dai Căpitanului vreme să te părăsască cu desăvârşire, bătându-şi joc de tine, s'o iei înainte şi să te lepezi de el. Mă bucur că nu vrei să te dai după un venetic fără căpătâiu ca Neamţul despre care vorbeam, dar singură nu poţi rămânea. Trebuie să-ţi alegi un barbat statornic care să-ţi fie un sprijin pentru viitor. Ascultă-mă. Eu de popie m'am săturat de mult şi acuma am început a fi sătul şi de lotrie. Văd bine că treaba s'îngroaşă: Căpitanul s'o făcut din zi în zi mai cutezător. Astăzi putem zice că poartă războiu deschis cu Vodă şi, în curând, trebuie să i se înfunde. Mâni, poimâni va fi prins, mulţi din noi cu dânsul şi ne vom sfârşi viaţa la spânzurătoare sau pe roată. Eu copii

n'am, preuteasa mi-o murit de mult, sânt hotărît să părăsesc biserica şi poporul, să-mi rad barba, să-mi taiu pletele şi să plec. Am strâns o grămăgioară bună de bani şi mă voiu aşaza în Hotin sau la Orheiu, unde nimene nu cunoaşte pe popa Stoian din Patraşcani şi acolo, cu cât am, mă voiu apuca de negustorie. Eu te iubesc de demult. Lasă pe Căpitan să se drăgostească cu Stanca, sora lui Cărăbuş, până când l'or prinde oamenii lui Vodă, lasă pe părintele Isaia să viseze şi să pue la cale lucruri mari care niciodată nu se vor putea împlini şi vină cu mine; îţi jur că te voiu lua de nevastă. Bănişori trebuie să ai mulţi şi tu; adăugându-i la câţi am eu, vom putea să ne apucăm de negustorie mare şi să trăim în linişte şi în bielşug. Astăzi trăieşti într'o crâşmă în pădure şi eşti ibovnica unui căpitan de haiduci cărui i s'o urât de tine, căci se iubeşte cu altele. Mâni, poimâni te va lasa pe drumuri să îmbătrâneşti în sărăcie, dacă nu te vor sluţi cumva vr'odată judecătorii, ca partaşă şi tăinuitoare de fapte haiduceşti. De mă vei asculta, vei trăi în oraş, într'o casă frumoasă, vei fi Vidra, nevasta negustorului Stoian, cinstită de toată lumea. Iaca ce aveam de spus„ acuma îţi aştept răspunsul.

— Şi eu, zise Vidra sculându-se şi privindu-l cu ochii plini de dispreţ, îţi răspund că numai

cu greu m'am silit să-ţi ascult vorbele. Mişăluleo! Te-am înţăles! Ai bârfit pe Mihu pentru a mă departa de el, crezând că-ţi voiu cădea în ghiare. Poftești banii ce presupui că-i am, nu mă poftești pe mine. Spui că vrei să mă iei de soţie crezând că nu ştiu că un răspopă nu se poate cununa, ca să mă poţi astfeliu ademeni să te urmez. Dar află că găsesc mai cinsteş să rămân ibovnica chiar înşalată a lui Mihu, sluga, roaba lui, decât nevasta unui mişăl viclean şi lacom ca tine, chiar de n'ar fi răspopit. Piei de dinaintea ochilor mei! Şi, să ştii, că îndată ce va veni Mihu, îi voiu aduce la cunoştinţă vorbele ce mi le-ai zis.

— Când m'am hotărît să-ţi vorbesc, zise Stoian rece şi nemişcat, ştiam că nu mă vei crede deodată şi că nu vei primi îndată să vii după mine. Dar eu sânt răbdător de feliul meu. Cu vremea vei vedea că toate câte ţi le-am spus sunt adevarate şi că-ţi sânt voitor de bine. Cine va trăi va vedea. Dar nu sânt un copil. Am prevăzut că, orbită de patimă, ai putea avea de gând să spui lui Mihu cele ce ţi le-am zis. Să ştii că, de vei face una ca asta, a doua zi oamenii lui Vodă vor afla toate adăposturile Păunaşului Codrilor şi numele tovarăşilor lui de căpetenie. Să mai ştii că în zadar s'ar încerca să mă împiedece să vorbesc, luându-mi viaţa, căci toate câte le-aşi putea grăi le-am

scris într'o carte încredințată unui prieten și el, îndată ce ar afla că mi s'o întâmplat ceva sau chiar că m'am făcut nevăzut de mai multe zile, va pune-o în mâna diregătorilor. Prin urmare dacă vei vorbi, știi la ce te poți aștepta.

Vidra nu avu timp să răspundă, căci intrară atunci în crâșmă mai mulți călători care, în cursul acestei convorbiri, trăsese la rateș și fu silită să iasă spre a chiema slugile. Aceste, la venirea lor, fură urmate de o femeie în vrâstă, purtând îmbrăcămintea unei țarance avute dela munte, care întrebă pe călători despre trebuințile lor. Iar preutul, după ce goli ulciorul cu vin și plăti prețul slujnicei care luase loc la tejghe, se apropie de bătrână și, după ce-i lăudă vinul își luă ziuă bună și plecă. Rateșul cu încetul începu a se umplea de oameni, cei mulți cărăuși venind dinspre Bacău cu deșertul spre a încarca sare dela ocnă, alții venind dela ocnă cu sare sau cherestea spre Bacău.

Vidra se dusese în odaia ei, a doua după crâșmă, a cărei ușă dădea în sala de mijloc. Dintâiu era stăpânită numai de mânia și disprețul ce stârnise într'însa vorbele preutului; cu încetul însă, amintindu-și toate amăruntele convorbirii lor, vorba despre desele și lungile absenți ale iubitului ei, precum și tragerea lui în gazdă la o femeie a cărei renume de frumuseță venise până la ea, simți deșteptându-se

din nou într'însa înțăpăturile năcazului ce o chinuia de atâta vreme. Zadarnic căuta să se încredințeze că Stoian mințise pentru a o face mai plecată către dorințele lui, faptul că Mihu dădea din ce în ce mai rar pe la dânsa era prea adevarat și, deși se încerca să creadă că legăturile lui cu sora lui Cărăbuș, cu frumoasa Stanca Floareș, erau numai o iscodire a preutului, o înspăimântau, de oarece știa că Stoian fiind una din căpeteniile cetei, cunoștea aproape toate tainele lui Mihu și putea să-l piardă oricând. Se întreba dacă trebuie sau nu să pue pe iuibtul ei în cunoștința celor întâmplate între Stoian și ea. Înțălegea că vorbele preutului erau o dovadă că nu mai era vrednic de nici o încredere, că se prea putea ca el să vândă pe Mihu fără ca acesta să facă vr'o faptă dușmănească împotriva lui și că, prin urmare, era de neaparată trebuință ca el să fie înștiințat de apucăturile viclene ale lui Stoian pentru a lua măsuri de aparare. Dar, cunoscând iuțala și îndrăzneala lui Mihu, se temea ca nu cumva el, prin vr'o faptă necugetată, să nu-și pricinuiască singur pieirea. Ii părea acuma rău că nu se stăpânise și nu se prefăcuse față de preut, lăsându-l să creadă că deși vorbele lui au mierat-o, totuși ea nu se poate încă hotărî, cerându-i vreme pentru a se mai gândi la ele.

VIII.

Cine era Mihu.

Vidra fiind astfeliu chinuită, când de bănuiala că Mihu o părăsește, când de grija pentru viața lui, nu bagase de samă că noaptea căzuse până ce intră o slujnică purtând o lumânare în mână, care îi zise:

— O sosit jupânu Mihu.

— Unde-i? întrebă Vidra, sărind de pe scaun și putând de abie vorbi, de tare ce-i bătea inima.

— Chiar acuma o intrat în odaie la jupâneasa Sanda cu un om care l'o ajuns tocmai când descăleca.

Vidra, fără a mai asculta cele de pe urmă vorbe ale slujnicii, ieși răpede în sală și intră în odaia de alături, care se găsea între a ei și crâșma. Când intră, zări în fața ușei, stând în picioare, pe mocanul ce-l văzurăm la otacul cărăușilor de sub Perchiu și care, precum a gâcit cetitorul de mult fără îndoială, era una și aceiași ființă cu ibovnicul frumoasei Vidra și cu Păunașul Codrilor. Mihu părea cuprins de o mare mânie, căci sprincenile îi erau încrețite și privirea cruntă. Vidra era să se arunce în brațele lui, dar se opri pe loc văzând că în odaie mai era un om care stătea în fața lui

Mihu. Era un țaran mic la trup și uscăcios, cu pletele și mustețile negre, purtând îmbrăcămintea purtată și astăzi de țaranii dela munte, dar cu capul legat, rupt, plin de noroiu și de sânge, și părând copleșit de osteneală.

Când Mihu dădu cu ochii de Vidra, fruntea i se mai înseninâ și făcu o mișcare ca să se mai apropie de ea dar, stăpânindu-se îndată, îi făcu numai cu capul un sămn ușor și se întoarse din nou către țaran zicându-i cu glasul răstit:

— Vorbește!

— Iaca cum s'o întâmplat, Căpitane, ziso atunci Românul. Știi că prada s'încarcase pe patru cai și că eram rânduiți, fratele Paisie și eu, cu șase oameni din Bălțătești și patru din Cracaoani, s'o ducem la părintele Isaia, care trebuia să ne aștepte sub Horaița. Am plecat pe însarate. Noaptea era întunecoasă și, când am ajuns sub dealul Simonului, o început a ploua și mergeam încet printre stânci și dărâmături, caii căzând într'una. Cu mare greu ne-am suit până la curmătura dela care te scobori în Cracău și, când am ajuns cu toții în vârf, ne-am pus jos ca să răsuflăm puțin. Deodată se năpustesc asupra noastră, de după niște stânci, o ceată de oameni. Eu de abie apucasem să pun mâna pe ghioagă când am primit o lovitură cumplită în cap și am căzut jos le-

ţinat. Cât voiu fi stat aşa nu ştiu, dar când mi-am venit în fire, făcând o mişcare, am auzit glasul lui Paisie care întreba cum îmi este. Eram încă ameţit, nu i-am putut răspunde deocamdată şi numai după ce mi-o dat să beu ceva vin dintr'o ploscă, mi-am dat samă despre ce s'o întâmplat şi l'am întrebat cum o scapat.

El mi-o spus că acei care au năvălit asupra noastră erau Ianoş Ungureanul cu haraminii lui şi că el, când s'au ivit, aflându-se la o parte şi văzând că Ungurii sunt mulţi şi că n'aveau ce le face, o smuls de pe un cal care păştea lângă el doi desagi cu bani şi o scapat cu ei în râpa de sub noi. Acolo, ascunzându-se în ţihlă, o auzit vaietele oamenilor noştri măcelăriţi de Unguri apoi, după ce au contenit acele vaiete, chiotele de bucurie ale hoţilor când au dat de pradă şi plecarea lor. După ce s'au departat, Paisie, îngropând desagii cu bani în tufiş, s'o suit iar în deal unde o găsit trei Unguri şi pe ai noştri toţi zăcând la pământ, morţi, iar pe mine suflând. După ce mi-am venit în fire bine, ne-am sfătuit ce să facem şi ne-am hotărît ca el să meargă să dee de ştire Părintelui, iar eu, să mă duc la dascalul Gheorghe din Roznov, să-i spun întâmplarea pentru ca el să te înştiinţeze.

Am ajuns în Roznov pe la prânzul cel mic, iar dascalul Gheorghe fiind rănit din lupta

de ieri şi neavând alt om de nădejde sub mână, mi-o dat un cal şi m'o trimes, tot pe mine aici, să-ţi spun păţania noastră.

Ţaranul încetând să vorbească, Mihu al cărui frunte se întunecase din ce în ce mai mult în vremea acestei povestiri, stătu câtva în tăcere cu ochii îndreptaţi spre pământ apoi, rădicând capul, zise cu un glas surd care tremura de mânie:

— Dacă aveaţi grijă să trimeteţi înainte pe vr'o doi, trei inşi pentru cercetarea drumului, nu se întâmpla una ca asta şi nu eram acuma cu toţii de râsul hoţomanului de Ianoş. Să ştii că voiu afla dela Paisie cum s'au petrecut lucrurile, şi că de te voiu găsi vinovat cu ceva, îţi vei plăti vina cu viaţa.

Era să urmeze, dar uşa se deschise şi mocanul pe care l'am văzut însoţind pe Mihu în tabăra cărăuşilor, vârî capul în odaie.

— Cu voia ta, am să-ţi spun ceva, Căpitane.

Mihu s'întoarse iar către ţaran şi-i zise:

— Du-te de mănâncă şi de te odihneşte, vom mai vorbi mâni.

După ieşirea Românului, Mihu făcu semn mocanului să vorbească:

— Pe vârful Benei se văd cinci focuri aşazate, într'un şir; cel din capătul dela deal îi mai mare; în dreapta şi în stânga celui dela mijloc se văd două focuri mai mici.

— Ha, zise Mihu şi faţa i se înveseli: Paisie o dat de ei. Onea, oamenii trimeşi de mine cu prada s'au lasat să fie loviţi fără veste de Ianoş Ungurul, hoţul cel vajnic şi crud care pune copiii în ţapă sub ochii mamelor. Ianoş i-o ucis pe toţi afară de Paisie şi de ţaranul pe care l'ai văzut aici şi li-o luat toată prada. Dar se vede că Paisie s'o pus pe urma lor şi ştie unde sânt, căci cele cinci focuri în şir, cu cel din capătul dela deal mai mare, însamnă că este treabă la dealul Simonului, iar cele două mai mici dela mijloc sunt iscălitura lui Paisie; ştiu acuma de unde trebuie să aducem tovarăşii. Incalecă îndată. Du-te în fuga mare mare în vârful Benei şi spune-i lui Apostol Găburici să aprindă numaidecât cinci focuri în cerc; unul să vie drept spre miazănoapte şi să fie mai mare decât celelalte patru, iar în mijlocul cercului alte patru în cruce, şi toate să ardă până în ziuă. Stăi, adause el văzând că Onea se întorcea spre uşă, Fulger şi cu Vijelia sunt osteniţi, ei vor rămânea aici ca să se odihnească. Când vor fi două ceasuri până în ziuă, vei pune şălele pe Tunet şi pe Trăsnet şi vom pleca.

Onea ieşi.

— Cum, zise Vidra, apropiindu-se de Mihu, de abie ai sosit şi iar pleci?

— Vidro, draga mea, zise el luând-o în braţe

și sărutând-o de mai multe ori, ai auzit știrile ce mi s'au adus și ai văzut ce însămnează răspunsul care mi-l trimete Paisie. Știi că nu pentru întâia oară Ianoș îndrăznește să se atingă de mine și de oamenii mei; dacă ași îngădui ca îndrăzneala lui să rămâie nepedepsită, apoi rău s'ar știrbi renumele de strășnicie al Păunașului Codrilor, renume care o avut o parte atât de mare în izbândele noastre. Mi-o scapat Ianoș odată, nu-mi va scapa a doua oară.

— De trei săptămâni nu te-am mai văzut, și acuma iar pleci pentru nu știu câtă vreme, zise Vidra mâhnită.

— Vidro, de mult tânjesc după tine; acuma trei zile veneam de pe Oituz aici plin de dorul tău, cu gândul să petrec câtăva vreme cu tine când, la Onești, am primit veste că Părintele mă căuta peste tot locul și că Sas iar trimete bani din țară peste munți. Nu puteam pierde macar o clipală. Călătorind toată noaptea de abie am putut ajunge la vreme spre a face pregătirile trebuitoare pentru lupta ce s'o dat ieri. Astănoapte am petrecut-o iar pe cal, căci trebuia ca numaidecât, înainte de ziuă, să fiu în Bacău.

— Se vede că treaba ce o aveai în Bacău era vajnică și grabnică de tot, zise Vidra uitându-se în ochii lui.

— Foarte grabnică, răspunse Mihu, căci un

tovarăș de ai noștri, cunoscut de noi ca nu tocmai tare de ânger, o fost cunoscut de un Ciangău care, aducând niște marfă din Galați la Bacău, era față când ai noștri au oprit pe negustori în drum și i-au silit să plătească vama hotărîtă de mine. Șoltuzul o închis pe tovarășul nostru și era vorba să-l chinuiască până când va spune cine o mai fost cu el, unde șăd tovarășii și căpeteniile lui. Noroc că o aflat numaidecât Petrea Cărăbuș și, ajungând noi astănoapte în Bacău, prin bani am cumparat pe păzitorul temniții, care l-o făcut pe Român scapat.

— Și ce-ai făcut la Bacău atâta vreme, căci ai ajuns aici foarte târziu și calea-i numai de vr'o patru ceasuri?

— Eram cumplit de ostenit după două nopți petrecute pe cal și m'am odihnit puțin.

— Dulce o mai trebuit să fie acea odihnă și greu o trebuit să-ți vie să părăsești o gazdă atât de plăcută.

— Vidro, zise Mihu uitându-se la rândul lui, drept în ochii ei, nu te înțăleg, ce vrei să spui?

— Vreu să spun că de o bucată de vreme rar te vedem pe aici și scurte sunt șăderile tale; iar cu cât vii mai rar la noi, aud că cu atât mergi mai des pe la Bacău și zăbăvești mai mult acolo. Și eu bănuiesc că pricina care o făcut să ne urăști pe noi și să îndrăgești Ba-

căul este sora lui Cărăbuș, Stanca Floareș, la care aud că tragi în gazdă.

— Și tu crezi că pentru dânsa eu pe tine te dau uitării? întrebă Mihu. Oare cine ți-o vârît prostia asta în cap?

— Chiar de nu mi-ar fi zis nimene nimica, răceala ta de astă toamnă încoace ar fi ajuns ca să-mi deștepte bănuielile, zise Vidra nemaiputându-și opri lacrimile. De mult presupuneam că inima ta s'o departat de mine, că altă femeie este stăpână pe ea, dar acuma oameni care știu mi-au spus că trebile ce zici că te tot țin departe de mine, sunt numai niște minciuni și că-ți petreci vremea la Bacău lângă Stanca cea frumoasă.

— Vidro, răspunse Mihu punând o mână pe umărul ei, rău faci că te potrivești la bârfelile unor oameni pe care nu-i cunosc, dar care nu pot să nu ni fie dușmani și mie și ție. Mă cunoști de aproape trei ani și minciună din gura mea încă nu ai auzit: îți jur că de când cunosc pe Stanca lui Floareș n'am schimbat cu ea nici zece cuvinte și că nici nu știu cum îi sunt ochii. Am fost la Bacău numai pentru neaparate trebuinți și nici odată pe mai mult decât câteva ceasuri. Dar spune-mi cine te-o umplut de minciuni?

— Poate n'a fi Stanca, zise Vidra fără a

răspunde la întrebarea lui, dar atunci trebuie să fie alta!

— Şi de ce oare trebuie numai decât să fie alta? întrebă Mihu.

— Nu mai eşti cu mine Mihu cel de odinioară, este ceva schimbat în tine şi inima-mi zice că nu mă mai iubeşti.

— Te înşală inima, zise Mihu, aşăzându-se pe scaun lângă ea şi îmbrăţoşând-o, bănuelile tale sunt fără temeiu. In vremea din urmă am tot fost pe drumuri pentru că lucrarea cea mare care o înjghebat-o Părintele se apropie de ceasul în care se va începe lupta hotărîtoare şi pregătirile pentru izbânda ei au cerut dela mine multă muncă şi mult zdruncin. Dar fii liniştită, nu ai de ce să te temi, inima mea tot a ta este, într'însa nu se ascunde chipul unei alte femei, eu tot pe tine te iubesc.

— Poate, răspunse Vidra, dar nu ca altă dată.

— Ba tot atâta, zise Mihu sărutându-i ochii. Dar, adause el râzând, mi-se pare că tu începi a mă iubi mai puţin, căci iacătă-mă aici de mai bine de un ceas şi nici nu te-ai îngrijit să afli de sânt flămând sau nu.

— Iartă-mă că m'am gândit numai la durerea mea, zise Vidra sculându-se şi zicându-şi în sine, că altădată Mihu şi-ar fi adus aminte de foame numai după ceasuri de desmier-

dări şi nesfârşite cuvinte de dragoste, părăsi odaia cu un lung suspin.

In curând veni femeia în vrâsta care o văzurăm în crâşmă îngrijindu-se de trebuinţele călătorilor, urmată de o slujnică, aducând cu ele şervete, străchini şi linguri de lemn. Mihu se închină la dânsa numind-o: mătuşă Sandă, şi întrebând-o de sanatatea ei, iar ea îi răspunse numindul: nepoate.

Se aduse mâncarea şi Mihu se puse la masă, dar deşi mânca cu poftă, era uşor de văzut că gândurile îi erau aiurea. După ce isprăvi, se închină iarăşi dinaintea bătrânei luându-şi noapte bună, o vesti că pleacă înainte de ziuă, apoi, ieşind afară, trecu pe dinaintea odăei Vidrei şi intră alături, încuind uşa după el cu zăvorul. O lumânare de său, pusă într'un sfeşnic de lemn aşazat pe o masă mică de brad, lumina odaia; lângă sfeşnic, pe masă, se aflau armele lui Mihu: ghioaga, arcul şi tolba cu săgeţi, căci cu paloşul rămăsese încins. Lângă uşă, în partea dreaptă, era un pat de lemn cu saltea, acoperit cu un macat de piei de lup ce ajungea până la pământ, iar deasupra aşternutul era făcut. La masă erau două scaune de lemn alb şi, din stânga uşii, o ladă de Braşov. In păretele despre odaia Vidrei se vedea o uşă; păreţii erau văruiţi, podelile de jos şi şi pardosala de sus erau de brad. Mihu merse

drept la colțul dintre fereastă și odaia Vidrei, unde ardea o candelă dinaintea unei icoane și, îngenunchind, apăsă cu mâna pe capătul unei podele. Două scânduri se râdicară îndată, descoperind o bortă în care putea s'încapă un om. Mihu răzămă scândurile râdicate de părete, apoi mergând la ladă, o deschise cu o cheie ce o luă din chimir și scoase dintr'însa o frânghie lungă cu noduri, având la un capăt un belciug de fier. Inchise iar lada cu îngrijire, apoi îngenunchind din nou lângă bortă, prinse belciugul într'o verigă ce se afla sub scândura dela marginea bortei. Pe urmă, stângând lumânarea, bătu ușor în ușa Vidrei. Ușa se deschise îndată și tânăra femeie apăru pe prag cu o lumânare în mână.

Părul despletit îi atârna pe spate în șuvițe de foc; scosese bonda și fota: cămeșa de in subțire lasa să se vadă, în toată strălucirea lor, brațul și sânul de marmoră; fusta scurtă lasa descoperită albeața de zapadă a picioarelor goale și a gleznelor. Era atât de frumoasă încât Mihu ramase nemișcat privind-o.

— Frumoasă mai ești! zise el în sfârșit. Apoi intrând în odaie și cuprinzând-o în brațe adause:

— Frumoasă cum nu mai este alta!

Vidra ascunse capul în sânul lui fără a răspunde.

— Vidro, urmă Mihu, rădicându-i încet capul şi silind-o să se uite în ochii lui, Vidro, alungă gândurile cele negre şi bănuielile zadarnice. Viaţa care o ducem este numai primejdii. Mâni, ce zic, peste un ceas, poate să ne întâmpine un sfârşit straşnic. Noi, numai din când în când avem parte de o clipă de linişte şi de fericire; nu mai tulbura o asămene clipă cu închipuiri dureroase şi cu îngrijiri deşerte. Vidro, nu ne-am văzut de trei săptămâni, uite, braţele mele cer să te strângă, pieptului meu îi este dor de căldura sânului tău, buzele mele sunt flămânde de sărutarea buzelor tale. Miezul nopţii s'apropie şi când va răsări luceafărul de ziuă, el trebuie să mă găsască calare; ni rămâne un ceas pentru dragoste şi două pentru somn.

— Ah, Mihule, răspunse Vidra, o presimţire îmi spune că acest ceas de fericire are să fie cel de pe urmă al dragostei noastre şi aşi dori să mor acuma în braţele tale, razamată pe pieptul tău, cu buzele tale pe buzele mele.

IX.

Ştefan Stroici întâlneşte pe o jupâneasă puţin prietenoasă.

Precum fusese hotărît, Ştefan Stroici plecă din Cuhnia spre Moldova în dimineaţa după sfătuirea lui cu Bogdan. Era însoţit de o slugă

care se afla de patru ani la dânsul şi care îl urmase în Italia, Anton Guercy, un Francez.

Anton părăsise Franţa de tânăr cu un nobil din Burgundia care se afla în slujba împăratului nemţesc. Stăpânul său căzând într'o bătălie, Anton trecu în slujba unui cavaler al tagmei Purtătorilor de Spadă şi luă parte cu dânsul la mai multe războaie împotriva Leşilor, a Litvanilor şi a Ruşilor. Acest cavaler găsindu-şi şi el sfârşitul pe câmpul de război, Anton căzu în robia unui cneaz român care ţinea un steag de călăreţi români pentru slujba craiului leşesc. Mai pe urmă cneazul, ajuns la bătrâneţe, se retrase din slujba leşască şi se întoarse la locul lui urmat de Anton, care petrecu în Moldova ani îndelungaţi. In cursul unei călătorii ce o făcu la Dunăre pentru trebile stăpânului, o mare nenorocire lovi pe bătrânul cneaz, nenorocire în urma căreia îşi pierdu şi viaţa şi averea. Sluga credincioasă, când se întoarse, găsi casa râsipită şi averea toată luată în stăpânire de voevodul Moldovei. Sătenii îl sfătuiră să se depărteze cât mai curând de pe acele locuri, căci toţi oamenii de încredere ai cneazului fusese măcelăriţi şi era în primejdie să aibă şi el parte de aceiaşi soartă. Anton urmă sfatul ce i se dădea şi, trecând munţii în Maramureş, intră în slujba lui Ştefan Stroici.

El era un barbat de statură mijlocie şi uscăcios, purta părul scurt şi musteţile lungi. Faţa lui, dubită de soare şi de vijelii, era luminată de doi ochi cenuşii mici, dar vioi şi pătrunzători. Deşi se apropia acuma de şasăzeci de ani era încă sprinten şi puternic. Călăreţ îndrăzneţ, iscusinţa lui în mânuirea paloşului şi a suliţii uimise pe toţi tovarăşii săi de războiu. Era viteaz, bun la inimă, lipsit de vicleşug şi credincios celui al cărui pâne o mânca. Cam uitase limba părinţilor lui, dar vorbea foarte bine nemţeşte, leşeşte şi româneşte, iar acuma începea a rupe şi ungureşte.

In dimineaţa zilei a treia după plecarea lor din Cuhnia, Ştefan care luase drumul cel mai lung, prin Udvarhely, ajunse la graniţa Moldovei şi, pe la prânzul cel mare, se opri la o crâşmă pentru a odihni caii. Dinaintea crâşmei, şaptesprezece cai, legaţi de nişte ţăruşi bătuţi în pământ, mâncau grăunţe din traistele atârnate de capetele lor. Şălele şi frâele întinse pe pământ alăturea de cai precum şi cincisprezece suliţi lungi, înfipte în pământ, a fi fost destulă dovadă că aceşti cai erau oşteneşti, chiar de nu s'ar fi văzut, în crâşmă şi pe prispa ei, bând şi mâncând, o ceată de Nemţi, cu coiful pe cap, acoperiţi cu zale şi purtând spezi lungi şi late care le spânzurau subsuoară.

Ştefan, lăsând pe Anton să scoată şălele de pe cai şi să le dee grăunţe, se duse în crâşmă unde crâşmarul, un Sas nalt, cu părul balan şi cu faţa spână, îmbracat în haine strâmte nemţeşti, varsa vin în oalele ostaşilor. Aceştia văzând înfăţoşarea hotărîtă şi oştenească a lui Ştefan, armele lui scumpe şi mai ales pintenii de aur ce-i zângăneau la călcâie, se închinară la el, purtând totodată mâna la coif, iar cei ce şădeau jos se sculară drepţi. Ştefan le răspunse plecând puţin capul, apoi întrebă pe crâşmar nemţeşte, dacă are vr'o odaie în care s'ar putea odihni câtva.

— O singură odaie am, răspunse crâşmarul, şi într'însa se află acuma, întorcându-se dela Udvarhely, soţia cavalerului de Wolkenstein, dela Cetatea Neamţului, cu o slujnică. Aceşti oşteni, adause el arătând pe oştenii Nemţi, o însoţesc.

— Atunci, răspunse Ştefan, mă voiu odihni şi eu aici cum voiu putea şi, aşăzându-se pe un scaun, poronci crâşmarului să aducă vin pentru el şi pentru sluga lui.

In fundul crâşmei şădeau, pe aceiaş laviţă, împărţind o masă uşoară, doi ţarani români care, când intră Ştefan, vorbeau cu câţiva Nemţi ce se strânsese împrejurul lor. Unul din aceştia, reluând vorba întreruptă, întrebă pe ţarani:

— Credeţi voi oare că Păunaşul Codrilor să umble tot pe aici?

— Cine poate să ştie unde se află Păunaşul Codrilor, răspunse unul din Români. Astăzi îl întâlneşti pe Şomuz, mâni pe Trotuş, poimâni pe Bistriţă, par'că-i o nălucă. Spun oamenii care au fost faţă la lupta de alaltaeri că avea vr'o trei sute de oameni cu dânsul şi astăzi s'ar crede că au intrat în pământ, sau că s'au stâns în văzduh. Pe toată valea Bistriţei întâlneşti numai oameni paşnici, şi mâni poate să auzim de vr'o nouă faptă a lui, spre Suceava sau spre hotarul Ţării Munteneşti.

— Spui că erau trei sute? mai întrebă Neamţul îngrijit.

— Cel puţin aşa am auzit noi, răspunse Românul. Slujitori de ai lui Vodă şi strânsură din sate erau ca la patru sute de oameni şi peste cincizeci au ramas morţi; singur am văzut cum i-au îngropat eri nişte oameni cu popa din Pângăraţi.

— Pentru noi, n'avem teamă, zise alt Neamţ, căci meseria noastră este războiul şi Păunaşul Codrilor n'ar putea lua dela noi decât lovituri. Dar avem grijă fiindcă ni este încredinţată stăpâna noastră.

— Nici o grijă să n'aveţi pentru dânsa din partea Păunaşului, zise atunci celalalt Român, care tăcuse până atunci, el nu se leagă de fe-

mei şi mai ales de una ca jupâneasa voastră care-i vestită pentru bunatatea şi binefacerile ei. Păunaşul Codrilor ar apara-o chiar, la nevoie, de orice duşman. Dar acuma nu umblă numai el prin codri şi nu iesă numai el la drumul mare; să vă ferească Dumnezău de vr'o întâlnire cu Ianoş şi cu haraminii lui.

— Cum? Iar s'o ivit pe aici? întrebară mai mulţi Nemţi. De an vară nu se mai auzea de el!

— Sunt trei zile de când s'o ivit din nou la Pipirig şi o pradat pe un preut dintr'o cătună departată. Umbla vorba că preutul are nişte bani ascunşi şi atâta l-au chinuit până ce şi-o dat sufletul şi după moarte au început să chinuească pe preuteasă. Au legat-o de un stâlp în curte şi i-au aprins foc sub tălpi, apoi văzând că tot nu spune unde sunt ascunşi banii, şi cum era să spue când ei saracii n'aveau bani, au tras doi copii în ţapă sub ochii mamei. Ştiţi că tot aşa o mai făcut şi altădată. Dacă ar da el peste voi, rău aveţi s'o duceţi, nefiind în număr pentru a vă pune cu dânsul, căci are împrejurul lui o ceată de cincizeci de hoţomani. Mai ales că are ciudă pe voi, de când în primavara trecută, i-aţi ucis o mulţime de tovarăşi şi era cât pe ce să-l prindeţi. Apoi când dă de o femeie frumoasă n'o scapă din mână până când nu-şi mulţămeşte pofta asupra ei şi stăpâna vă este mândră de tot. Eu v'aşi sfătui

să părăsiți gândul de a merge la Cetate deadreptul, prin codri, ci mai bine să încunjurați frumos pe Bistrița și să mâneți astă noapte în Piatra.

O fată tânără, balaie, cu ochii albaștri deschiși, purtând o rochie de lână albastră, cu pieptarul lung, cu mânecile largi până la cot și înguste dela cot în jos, intră atunci spărietă în crâșmă, zicând că stăpânei i-a venit rău deodată, că se năcăjăște cu dânsa fără a o putea aduce în cunoștință și ceru să i se aducă răpede o cofă cu apă. Mai mulți Nemți săriră numai decât căutând o cofă,, iar soția crâșmarului, o Săsoaică naltă, albă și grasă, ieșind din bucătărie, alergă cu tânăra spre odaia unde se afla stăpâna ei.

— Se vede că stăpâna voastră nu este deprinsă cu călăria și că truda drumului a fost prea mare pentru ea, zise Ștefan aceluia din Nemți care se vedea că este peste ceilalți.

— Până aici părea mai puțin obosită decât noi și era foarte veselă, răspunse Neamțul, mă duc la ușă să văd ce este.

S'întoarse după puțină vreme zicând că i-a spus slujnica că doamna, la sosire, era bine și veselă dar că, apropiindu-se de fereastă, dăduse deodată un țipet și căzuse jos leșinată, acuma începea să-și revie în fire și credea că se vor putea pune pe drum în curând. Ștefan

atunci îl întrebă dacă n'ar fi mai bine să urmeze sfatul dat de ţaran, de a merge la Cetate prin Piatra, în loc de a tăie deadreptul prin munţi.

— Şi eu cred că sfatul este bun, zise Neamţul, şi l'aş urma bucuros, dar cavalerul nostru mi-a poroncit să mă întorc pe acelaş drum pe care am venit, adică prin codri şi nu îndrăznesc să-i calc poronca, afară numai dacă stăpâna ar hotărî altfel. Dar dacă cavalerul i-a fi spus, ca şi mie, să meargă deadreptul prin codri, nu este nimică în stare s'o hotărască să facă în alt chip.

— Cavalerul trebuie să-i fie foarte drag sau să fie cumplit de aspru, zise Ştefan surâzând.

— Cavalerul nostru este barbat de şase-zeci de ani trecuţi şi orice dorinţă a soţiei lui este o poroncă pentru împlinirea căreia, atât el cât şi noi, ne-am da cu fericire viaţa. Dar ea are numai o singură dorinţă: acea de a face bine lumii întregi şi de a-şi mulţămi soţul în toate. In lucrurile cele mici ca şi în acele mari nu iesă din cuvântul lui, macar că ştie că orice face ea este sfânt pentru el.

— Şi de mult o are de soţie? Cum de şi-a părăsit ea ţara şi neamurile pentru a-l urma în această ţară departată şi plină de primejdii?

— S'au căsătorit de vr'o doi ani, dar ea este Românca.

— Românca, întrebă Ştefan, de unde?

Când Neamţul era să răspundă, slujnica cea balaie ieşi pe prispă şi-i spuse că stăpâna simţindu-se acuma bine voieşte să plece.

Neamţul lăsând pe Ştefan, îşi strânse îndată tovarăşii, cu toţii începură să pue şălele pe cai, iar Stroici poronci şi el lui Anton să facă pregătirile de plecare. După ce totul fu gata, oşteanul care vorbise cu Ştefan se duse la uşa odăii în care se afla stăpână-sa şi, după ce bătu într'însa, intră. Când ieşi de acolo, faţa lui arata o mare îngriijre şi, oprindu-se în faţa lui Ştefan, îi zise:

— Vezi că am avut dreptate! Doamna noastră vrea să meargă deadreptul, prin codri; în zadar m'am încercat s'o fac să-şi schimbe hotărârea, n'a fost chip.

Tot atunci ea se arătă pe prispă urmată de tânăra slujnică. Era o femeie de statură mijlocie; rochia de postav verde închis lipită pe dînsa, cu poala lungă, făcea să reiasă trupul ei mlădios. Capul îi era acoperit cu o glugă de matasă cenuşie scoborându-se pe umeri, cu canaf de fir atârnat din dos şi cu ceapraz de aur împrejur, însă din faţă nu se putea vedea nimica căci era îmbrobodită într'un văl negru şi foarte des.

Ştefan se închină la ea purtând mâna la coif, apoi zise oşteanului:

— Du-te şi spune doamnei că cavalerul Ştefan Stroici îi trimite închinăciuni plecate şi o roagă, de oarece merge şi el spre Neamţu, să-i dee voie să fie şi el de pază lângă dânsa până acolo.

Neamţul apropiindu-se de prispă se grăbi să pue pe stăpâna lui în cunoştinţa celor vorbite de Ştefan, iar ea, după o scurtă îndoială, răspunse, însă cu un glas atât de slab încât acei care, ca Stroici, erau mai departe, nu putură s'audă răspunsul. Oşteanul i-l aduse şi, spre marea mierare a tuturor, acest răspuns suna astfel:

— Dama de Wolkenstein mulţămeşte cavalerului Stroici, atât pentru închinăciunile trimese cât şi pentru însoţirea la care zice că este gata; paza ce i-o dat-o soţul ei fiind îndestulătoare, este hotărîtă să-şi urmeze calea însoţită numai de oşteniii ce sunt cu dânsa şi roagă pe cavaler să nu se ostenească întru nimica pentru slujba ei.

Foarte mierat şi chiar jicnit de acest răspuns neaşteptat şi potrivnic obiceiurilor cavalereşti de atunci, Ştefan se închină din nou la damă, la care închinăciune ea răspunse plecând uşor capul.

Nemţii aduseră la prispă două iepe albe,

având pe ele șăle bărbătești, însă cu speteze de piele din dos și, dinainte, cu răzămători pentru genunchi, care porneau dela oblânc și se se scoborau până jos. Deși șălele femeiești cu furci începuse a fi întrebuințate în Italia și în Franța, ele erau încă necunoscute în Germania și cu atât mai puțin în țările răsăritene. Dama și slujnica ei încălecară deci bărbătește și Nemții, suindu-se și ei pe cai, se departară cu toții în treapăd. Ștefan îi urmă o bucată de vreme cu ochiul apoi, încălecând și el, apucă cu Anton pe urma lor, potrivindu-și mersul după mersul lor și ținând între el și ei o depărtare de vr'o două bătăi de arc. La o cotitură cârnită spre stânga, părăsind drumul mare de pe vale și începură a sui la pas colnicele dealurilor care despart valea Bistriței de acea a Neamțului. Suișul fiind greu și cărările strâmte, încurcate cu copaci căzuți, hogașuri și stânci, mergeau foarte încet și soarele era jos, când ajunseră la culmea munților sub care șerpuește Neamțul. Aici era o poiană mare care se întindea pe coasta dealului, cu un șipot de apă rece și limpede care curgea în capătul dela vale. Caii fiind însetați și foarte obosiți, atât de suiș cât și de povara oștenilor, toți oameni mari, grei și acoperiți cu zale, se făcu popas, șălele fură scoase și caii duși la apă. Ștefan lungit pe pământ, razamat pe un cot la o de-

partare oareşicare de locul unde descălecase soţia cavalerului, urma cu un ochiu nepăsător mişcările Nemţilor care, după ce adapase caii, li puneau traistele cu grăunţe în cap. Deodată văzu venind spre el şi oprindu-i-se în faţă, pe oşteanul cu care stătuse de vorbă la crâşmă.

— Domnule Cavaler, zise el, mă iartă dacă îţi tulbur odihna, dar de astă dimineaţă am o presimţire, o nelinişte care mă face să cred că ne pândeşte o nenorocire. La multe războaie luat-am parte, multe primejdii înfruntat-am şi de multe ori uitatu-m'am în ochii morţii, dar niciodată n'am simţit ceiace simt astăzi. Nu pot împărtăşi temerile mele tovarăşilor mei, căci mă tem să li moiu inima. Avem să fim loviţi, o simt. Dacă am avea de dat lupta în câmp deschis nu m'aşi prea îngriji, căci oamenii care-i am cu mine sunt toţi oşteni aleşi şi încercaţi, în stare să înfrunte un număr împătrit de duşmani. Dar de acuma, intrăm într'o vale strâmtă, unde nu pot merge doi călăreţi alături şi feliu de feliu de piedeci au să ne despartă unul de altul. Nu mă tem pentru mine sau pentru tovarăşi, dar pentru sarcina ce ni este încredinţată. Te rog, nu avea inimă rea pentru o toană de femeie, toană cu totul neobicinuită la stăpâna noastră, şi la pornire nu te ţine atât de departe de noi. Braţul dumitale şi acel al slugii ce te însoţeşte ni pot fi de mare folos; aşi

dori să rămâneţi cât mai în apropiere. Apoi, adause el, dacă mi-se va întâmpla să cad, îţi încredinţez dumitale paza stăpânei şi povăţuirea peste oamenii mei. Eşti oştean deplin, asta se vede de departe şi vei şti să dobândeşti ascultare dela ei fără ca să li vorebsc eu mai înainte.

— Datoria mea de cavaler este să-ţi împlinesc dorinţa, răspunse Ştefan mişcat de conştiinţa ce o punea oşteanul în îndeplinirea datoriei. Mă voiu ţinea lângă voi în vremea mersului şi în luptă, dacă luptă va fi, veţi vedea că nu sânt leneş şi că mi-se cuvin pintenii de aur ce-i port. Apoi dacă, ferească Dumnezeu, ţi s'ar întâmpla vr'o nenorocire, fii încredinţat că nu voiu cruţa nimica pentru ca stăpâna voastră să ajungă teafără la Cetate.

— Iţi mulţămesc, zise Neamţul care acuma părea mai liniştit, nu mă aşteptam la mai puţin din partea dumitale. Numele meu este Conrad Müller şi, dacă voiu avea norocul să scăp astănoapte, se va găsi poate prilej să te ajut la rândul meu.

— Cum astă noapte? Eu credeam că înainte de noapte vom fi în Neamţu?

— Dacă nu se va întâmpla nimica şi dacă nu vom găsi prea mulţi butuci în curmezişul drumului, vom ajunge pe la miezul nopţii, dar

mai curând nu, şi Conrad mulţămindu-i din nou se îndreptă spre ai lui.

Indată ce caii isprăviră grăunţele, şălile fură puse şi se dădu sămnalul de pornire. Ştefan care pusese pe Anton în cunoştinţa celor vorbite cu Conrad, se ţinu acuma în apropiere de Nemţi.

Dacă suişul fusese greu, călătorii noştri găsiră scoborişul şi mai anevoios. Caii lunecau necontenit pe potica îngustă urmată de ei, în care ploile din zilele trecute sapase adevarate râpi, şi o mulţime de copaci zăceau răsturnaţi în curmeziş, aşa că oştenii toţi descălecase şi câte doi inşi duceau de frâu caii femeilor. Când ajunse în pârău, înoptase bine. Iar acolo drumul mergea chiar prin albia îngustă, cu maluri nalte şi călătorii erau siliţi să meargă unul după altul, iar caii lunecau într'una pe bolovani. Ştefan se folosise de noapte pentru a scurta departarea dintre dânsul şi doamna de Wolkenstein, ne mai despărţindu-i acuma decât slujnica şi vr'o doi Nemţi.

X.

Român şi Ungur.

Călătorii noştri mergeau în tăcere, de aproape un ceas, în matca pârăului când, deodată, din dreapta şi din stânga, izbuhniră

chiote salbatece şi, de după copaci, o droaie de oameni năvăli asupra lor cu baltage, cu măciuci şi cu ghioage. Ştefan care desprinsese baltagul aninat de şea, simţi calul căzând sub dânsul şi se văzu faţă în faţă cu o umbră uriaşă care ridica măciuca asupră-i, dar spada lui Anton intră sub subsuoara hoţului şi-i scăpă zilele.

— Mulţămesc, Antoane, strigă el sărind în picioare de pe calul mort.

Invârtind baltagul şi lovind în dreapta şi în stânga se răpezi înspre femei. Ajunse lângă ele, călcând peste trupuri de oameni şi de cai, când auzi glasul lui Conrard strigând:

— Dumnezeu să-mi fie milostiv! Domnule Cavaler, scapă pe stăpâna.

Un hoţ se aruncă înaintea lui Ştefan, dar o lovitură de baltag în frunte îl culcă jos. Se afla acuma lângă damă care se găsea încă calare, când simţi o durere în coasta dreaptă şi, aproape totodată, primi în cap o groaznică lovitură de măciucă care îl doborî la pământ fără cunoştinţă.

Nemţii se aparau cu cea mai desăvârşită vitejie, dar câte trei şi câte patru hoţi se năpusteau asupra fiecăruia din ei, caii spărieţi nu puteau fi mânuiţi cu înlesnire în strâmtoare, lunecau pe bolovani şi cădeau turtind călăreţii sub ei; sulităle şi spezele lungi cu

care erau înarmaţi oştenii lui erau de puţin folos faţă cu baltagele, cu măciucile şi cu paloşele scurte ale potrivnicilor. După o luptă înverşunată toţi oştenii zăceau la pământ, morţi sau răniţi şi dama de Wolkenstein, legată pe calul ei, se afla în puterea hoţilor.

Ianoş era un hoţoman înalt şi spătos: capul lui cu ţeastă groasă şi frunte îngustă, ochii negri şi mici, nasul scurt şi gros, buzele umflate, acoperite de o păreche de musteţi negre, groase şi lungi, ale căror capete treceau dincolo de urechi, braţele lungi peste măsură, cu mâni cât nişte lopeţi, îi dădeau o înfăţoşare de fiară. Luând în mână o făclie de coajă de mesteacăn, făcută de hoţi pentru a li înlesni căutarea armelor şi a lucrurilor de preţ ramase asupra oştenilor căzuţi, el se apropie de tânăra femeie, iar ea, îngrozită la vederea acestui neom, întoarse capul.

— No, zise Ianoş dând făclia în mâna unui hoţ şi întorcându-i capul cu deasila, tu ţine diestul de scump pe minie ca eu să văd faţa ta, şi neputându-i-o vedea din pricina vălului cu care era îmbrobodită, i-l zmulse fără cruţare.

Dar văzând frumuseţa strălucită a feţei ce o descoperise, hoţomanul ramase câtva fără a putea vorbi.

— No, zise el când îşi veni în fire, scump doo-zeci die vitieji pentru un femei, dar acuma

la minie nu pare reu. Eu învața la tinie dragostic unguresc și când învațat binie, dam napoi la borbat dacă platiești binie pentru învățat.

Apoi, cu un râs salbatec, îi întorse spetele lăsând-o pe jumatate moartă de spaimă.

Hoții aduseră căpitanului lor un cal negru, mare și frumos și, după ce el încălecă, toată ceata porni urmând drumul în jos.

După un mers de vr'o jumatate de ceas prin albia pârâului, valea lărgindu-se, intrară într'o poiană lungă și îngustă, iar când ajunseră în mijlocul acestei poieni, deodată se auzi un glas puternic care striga:

— Staţi!

Când Ianoș și cu Ungurii, uimiți, se uitară împrejurul lor, văzură că din toate părțile îi încunjură o mulțime de oameni înarmați care se părea că au ieșit de subt pământ. Iar din pădure venea înaintea lor un călăreț de o statură de uriеș, cu trei pene lungi de păun la căciulă și a cărui față, dela ochi în jos, era acoperită cu un văl negru. Oprind calul, călărețul mai strigă:

— Lepadați armele!

Ungurii se mai uitară împrejurul lor pentru a vedea încă odată pe unde ar putea să scăpe dar, de jur împrejur, se vedea la lumina lunii care răsărea atunci, un îndoit lanț de oameni cu arcurile întinse.

— Lepadați armele, mai strigă încă odată călărețul cu un glas poroncitor.

— Și cine ești tu, ca să ne poronceșți nouă? întrebă Ianoș.

— Sânt Păunașul Codrilor, răspunse călărețul care nu era altul decât Mihu. Voi, cutezătorilor, ați îndrăznit să vânați pe pământurile mele. Și n'ați vânat ca niște voinici, dar ca niște mișăi atingându-vă de femei și de prunci, bizuindu-vă să vă puneți cu barbații numai când ați fost cinci la unul.

— Dar tu astăzi viteaz ești când ai adunat zece oameni la unul de ai mei?

— Am venit să pedepsesc niște lotri mișăi, nu ca să mă lupt cu niște barbați viteji! Încă odată: lepadați armele.

— Nu vom lepada armele după poronca unui mișăl, dar vom muri cu răscumparare, zise Ianoș. Sunteți zece la unul și vă temeți să vă apropieți de noi!

— Ianoș, zise Mihu, dacă într'adevăr ai poftă de luptă dreaptă, sânt gata să mă măsor singur cu tine ca să se vadă care din noi este mai barbat.

— Și dacă tovarășii tăi vor vedea că-i greu de tine, ei îți vor veni în ajutor și mă vor omorî mișelește, pe la spate, zise Ianoș.

— Pentru tovarășii tăi nu-ți pot da nici-o nădejde, răspunse Mihu, dar în cât te privește,

de mă vei dovedi, vei pleca teafăr de aici și spre mai mare credință vom ieși amândoi din cerc.

— Primesc, răspunse Ungurul.

— Dați-vă în lături și lăsați-l să treacă, strigă Mihu, întorcându-se către acei care închideau cercul la drum; orice s'ar întâmpla între noi, nu vă mișcați, dar urmați a păzi pe ceilalți hoți cu arcurile întinse.

Cercul se deschise și Ianoș ieși dintr'însul urmat de Mihu.

— Ianoș, zise el, să mergem la o departare până la care să nu poată ajunge săgeata.

Când ajunseră aproape de capătul dela deal al poienii, Mihu zise:

— Aici să ne oprim.

Ș'amândoi se opriră.

— Cum vrei să ne luptăm, întrebă Mihu, călări sau pe jos? Cu paloșul sau cu ghioaga?

— Călări și cu ghioaga, răspunse Ungurul.

— Fie după voința ta, zise Mihu. Să mergem fiecare până la marginea pădurii, tu din sus și eu din jos, ș'apoi să ne răpezim unul la altul.

— Fie, zise Ianoș.

Amândoi se despărțiră și, când ajunseră la marginea poienii, fiecare din ei întoarse calul, apoi punând mâna pe ghioagă, se răpezi asupra celuilalt. La drum se întâlniră, se ri-

dicară în scări și ghioagele grele zburară în văzduh învârtindu-se deasupra capetelor potrivnicilor dar, deodată, chinga dela șaua lui Ianoș se rupse și el căzu greu la pământ.

— Rău sămn Ianoș, zise Mihu stăpânindu-și calul și plecând ghioaga în jos.

Ungurul sări în picioare strigând:

— Eu știu să mă lupt și pe jos.

— Ba nu, răspunse Mihu, am spus că lupta va fi dreaptă și dreaptă trebuie să fie, și sărind de pe cal adause:

— Să ne luptăm pe jos cu paloșul.

— Bine, zise Ungurul, paloșul îmi este prieten, și aruncând ghioaga scoase paloșul.

Mihu trase și el pe al lui și amândouă se încrucișară zăngănind și aruncând scânteie, dar după câteva lovituri zadarnice din partea lui Ianoș, fierul lui Mihu atinse cu putere pe acel al Ungurului, dealungul, dela vârf spre mâner, smulgându-i-l din mână și făcându-l să sară departe. Mihu se răpezi și puse piciorul pe paloșul căzut la pământ:

— Acuma, Ianoș, n'ai ce spune, n'ai știut să-ți ții prietenul în mână, viața ta este în puterea mea.

— Vină de o ie, răspunse Ianoș hotărît.

— Voiu veni și voiu lua-o, fii pe pace, zise Mihu, dar voiu veni bărbățește, fără nici o armă, pentru a mă lupta cu tine voinicește, nu-

mai cu braţele, şi aruncând paloşul, înaintă asupra lui cu pas liniştit.

Ungurul îl aştepta nemişcat, iar când nu mai rămase decât o palmă de loc între ei, scoase cu iuţala fulgerului un cuţit din brâu şi se aruncă asupra lui Mihu. Dar oricât de iute fusese mişcarea lui, Mihu o văzuse şi era pregătit: cu mâna stângă apucă braţul drept al Ungurului, iar cu cea dreaptă îi cuprinse gâtul strângându-l cu putere.

— Ha, câne! Eu îţi dăruiesc de două ori viaţa şi tu umbli cu vicleşug; dar acuma îţi vei lua pedeapsa.

Ianoş făcu o opinteală desnădăjduită, dar în zadar, cu braţul drept nu putea face nici o mişcare căci era strâns ca într'un cleşte de fier, iar acel stâng încerca în zadar să desprindă mâna dreaptă a lui Mihu care-i strângea gâtul tot mai tare.

— Ai dus o viaţă mişăleasc㠹 vei muri ca un mişăl, zise Păunaşul Codrilor şi, dând o zmuncitură puternică, ciolanele Ungurului se auziră pocnind, apoi trupul lui fără viaţă căzu la pământ.

Tovarăşii lui Mihu care priveau lupta, căci acuma se vedea ca ziua, dădură un strigăt de bucurie, iar Ungurii căzură în genunchi.

Mihu se încredinţă că Ianoş nu mai dă niciun

sămn de viață, apoi încălecând, intră în cercul alcătuit de Români.

— Legați pe acești mișăi, poronci el, iar dacă unii dintr'înșii s'ar împotrivi, trageți cu arcurile în ei ca în niște câni.

Dar Ungurii, cu totul încremeniți de spaimă, n'aveau nici un gând de împotrivire și în scurt timp fură legați de mâni și de picioare.

— Căpitane, zise unul din Români, iaca o femeie legată pe un cal și care pare a fi moartă.

— Deslegați-o răpede și dați-o jos cu îngrijire.

Adunându-se mai mulți pentru a o deslega și a o întinde pe pământ, unul din ei zise deodată:

— Ii jupâneasă dela Cetate!

— Nu se poate, zise altul.

— Ba da, ea este, Jupâneasa Maria, o cunosc, zise un al treilea.

Mihu descălecând, se apropie de locul unde zăcea nenorocita femee și îngenunchind lângă dânsa puse urechea pe pieptul ei.

— Nu-i moartă, trăește, zise el, trebuie să fi leșinat de spaimă. Aduceți răpede puțină apă. Oare cum să fi căzut ea în mânile lui Ianoș? O știam peste munți cu soțul ei?

Unul din Unguri care știa bine românește spuse atunci cum năvălise ei asupra oștenilor

sub paza cărora ea călătorea și cum o răpise după ce omorîse pe toți Nemții.

Se aduse apă într'un corn și Mihu stropi fața tinerei femei care deschise ochii, se ridică rezămându-se pe un cot,, aruncă împrejurul ei o privire mierată apoi, văzându-se încunjurată de o mulțime de oameni înarmați, își aduse aminte de nenorocirea ei și își ascunse ochii cu mâna.

— Nu te teme, Jupâneasă, zise atunci Mihu care rămăsese în genunchi lângă dânsa, te afli între prieteni și nu ai de ce să te temi.

— Dar, îngână ea, hoții...

— Hoții sunt legați în puterea noastră și în curând vor lua pedeapsa ce li se cuvine, precum a și luat-o căpitanul lor.

Maria privea cu uimire și cu frică pe Mihu a cărui față îmbrobodită, precum și lungile pene de păun înfipte în căciulă îi dădeau o înfățoșare grozavă și o nelinișteau.

— Jupâneasă, zise el pricepând simțirile care o tulburau, fii în tihnă; fața mea este acoperită, dar inima îmi este deschisă și curată când îți spun că toți câți ne aflăm aici îți suntem prieteni. Cunoaștem cu toții bunatatea sufletului tău, despre care aveam ca dovezi nenumarate binefaceri și cu toții suntem gata să te slujim pe cât va fi în puterea noastră. Când vei fi mai liniștită ni vei povesti prin ce împre-

jurări ai căzut în mânile hoţului sângeros...

Dar ea, aducându-şi atunci aminte de întâmplarea fioroasă în urma căreia fusese răpită, sări deodată în picioare strigând:

— Ştefan!... oşteniі!... O, dacă cum spui, în piepturile noastre bate o inimă miloasă, nu vă pierdeţi vremea cu mine aici. Mie îmi este bine acuma, dar în pădure zac o mulţime de oameni viteji care şi-au pus viaţa pentru mine. Poate că printre dânşii să mai fie unii vii, nu-i lasaţi să piară cu zile, iar dacă sunteţi creştini nu îngăduiţi ca trupurile lor să rămâe prada fiarelor. Dar ce zic, voiu veni şi eu, voiu merge în fruntea voastră!

Mihu se sfătui răpede cu vr'o doi din tovarăşii lui.

— Jupâneasă, îţi voiu împlini dorinţa şi te voiu urma. Acei care zac în pădure sunt de alt neam şi de altă credrinţă decât noi, ni s'au arătat duşmani neîmpăcaţi, de multeori găsitune-am faţă în faţă cu ei în luptă nemiloasă, dar nu va fi zis că Păunaşul Codrilor o lasat oşteni viteji, chiar duşmanii lui, să piară în codri şi să putrezască fără mormânt. Suntem gata să plecăm.

Dar jupâneasa auzind că acel care-i vorbeşte este Păunaşul Codrilor, haiducul vestit despre care umblau atâtea vorbe, ea fiind soţia unuia din acei care îi erau duşmani de moarte şi de

doi ani îl urmăreau zi și noapte, ramase încremenită.

— Ești Păunașul Codrilor, zise ea încet, ești.. și glasul i se opri tremurând.

— Da, Jupânească, sunt Păunașul Codrilor, acel pe care soțul tău îl vânează ca pe o fiară; sânt omul cel îndrăzneț care nu se sfiește să poarte războiu cu Sas și cu Ungurii, acel pe capul căruia s'o pus preț, pe care-l numiți lotru, dar peste toate sunt ocrotitorul celor slabi și prietenul celor buni și drepți.

— Multe auzit-am despre tine, zise Maria după o clipă de tăcere, multe pâri și multe laude; până acuma nu știam ce să cred, dar acuma îmi aduc aminte că pârile veneau dela cei mari și tari, iar laudele dela acei mici și slabi. De astăzi înainte știu ce să cred.

— Și știu că vei crede numai ce este drept, răspunse Mihu, căci plecarea ta este de a asculta pe acei mici și slabi. Dar noaptea trece și ziua nu trebuie să-mi găsască tovarășii adunați. Cincizeci de oameni vor veni cu mine, treizeci vor rămânea aici cu Petrea Cărăbuș pentru paza Ungurilor. Ceilalți să se împrăștie.

Se aduseră caii; Mihu ajută pe Maria să încalece și plecară. Păunașul Codrilor și cu ceilalți tovarăși mergeau pe jos, având pe Maria în mijlocul lor, iar Onea urma, ducând de frâu calul lui Mihu.

Inaintau răpede şi în curând ajunseră la locul pe care se dăduse lupta. Precum am arătat mai sus, acei care însoţeau pe soţia cavalerului, fusese siliţi de strâmtoarea albiei pârâului în care era drumul să meargă câte unul. Din această împrejurare şi, cu toate că în vremea luptei oştenii, pe cât li fu cu putinţă, se apropiese unul de altul, trupurile lor erau împrăştiete pe o departare destul de mare. Cele dintâi peste care dădură erau acele a trei Nemţi şi patru Unguri zăcând aproape gramadă.

Maria sărise îndată de pe cal şi urmărea cu un tremur a trupului întreg mişcările Românilor care trăsese la o parte trupurile Nemţilor şi căutau la dânsele semne de viaţă, dar în zadar: erau reci şi înţăpenite de moarte. Ceva mai departe, în altă gramadă zăcea un Neamţ cu capul aproape despărţit de trup, iar sub el doi Unguri. Ridicându-se trupul oşteanului, se auzi un gemăt şi dându-se acele ale hoţilor la oparte, Maria recunoscu pe Conrad într'un lac de sânge. Bietul oştean avea un junghier înfipt în piept care, după ce trecuse printre verigile zălei, străpunsese haina de piele groasă. Fu ridicat şi întins cu îngrijire pe pământ uscat, iar jalnica căutare urmă mai departe. După Conrad se găsiră încă doi Nemţi dar aceştia morţi. Mişcarea de care era cuprinsă Maria creştea din ce în ce, când se dădu peste

o adevarată movilă de trupuri, acoperind pe jumatate un cal alb care se mai zbătea din când în când. Se scoase din gramadă un Neamț cu capul zdrobit și, la lumina faclelor, se zări trupul lui Ștefan, cu fața galbănă și plină de sânge; Maria căzu în genunchi lângă el.

— Pacat de voinic, frumos este, zise unul din Români. Nu pare a fi Neamț.

— Trebuie să-l cunoști, Jupâneasă, întrebă Mihu, cine-i?

— Nu... da, îngână Maria, tot trupul fiindu-i scuturat de un tremur cumplit, este un... o rudă a mea... un cneaz,.. din Maramureș... dar oare nu mai este nici o nădejde?

— Puțină, zise clătinând din cap Mihu care îngenunchiese și el și pipăia trupul rănitului, dar mort încă nu-i, este încă cald. Apropieți faclele, poronci el scoțând un cuțit din brâu. Apoi descleștându-i dinții cu degetul, îi ținu puțin cuțitul dinaintea buzelor și pe urmă îl apropie răpede de facle.

— Suflă, strigă voios, vedeți, cuțitul este asudat! Dar, să vedem unde-i rănit!

Se scoase coiful din capul lui Ștefan și dintr'însul ieși un șivoiu de sânge.

— Capul este spart, zise Mihu, dar coiful o amurțit lovitura căci numai aici, și arătă partea stângă a frunții, simt ciolanul rupt; dacă ar fi numai atâta n'ar fi mare lucru. Hai ur-

mă el pipăind pieptul, aici stă treaba mai rău, şi arătă în partea dreaptă o bortă. Grozavă lovitură de ţapă o primit el aici, vedeţi că zaoa cât era ea de bună, este ruptă. Dacă rana nu va fi adâncă tare, poate să scăpe, sânge văd că nu-i mai curge. Ridicaţi-l cu îngrijire şi puneţi-l pe muşchiul de lângă tulpina ceia de brad: Jupâneasa spune că-i Român.

Ştefan fu lungit pe muşchiu şi Maria se puse în genunchi lângă el, iar Mihu cu tovarăşii urmară cercetarea celorlalte trupuri. Găsiră pe Anton zăcând fără cunoştinţă lângă un cal ucis, cu braţul rupt dar fără altă rană şi, tocmai la urmă, pe un Neamţ, turtit în pârău sub calul lui mort, dar altfeliu nevatamat şi care îşi recâştigă cunoştinţa îndată ce calul fu scos de pe el. Ceilalţi oşteni erau înţăpeniţi de moarte, iar Ungurii, câţi se mai găsiră suflând, primiră lovitura de milă fără ca să se mai cerceteze dacă aveau sorţi de viaţă sau nu.

Mihu poronci oamenilor să facă în grabă trei târgi acoperite cu cetină pentru ridicarea răniţilor şi se întoarse la Maria pe care o găsi nemişcată lângă Ştefan.

— Jupâneasă, zise el, am luat măsuri pentru ca răniţii să fie duşi de oamenii mei, pe târgi, până la Humuleşti, iar pentru paza trupurilor celor ucişi vor rămânea doi inşi care se vor departa numai când vor vedea apropiin-

du-se acei ce vor fi trimeşi dela Cetate pentru ridicarea morţilor.

— Iţi mulţămesc, răspunse Maria, fii încredinţat că nu voiu uita niciodată binele ce mi l'ai făcut mie şi bieţilor răniţi. Dar... mă tem că ruda mea să nu-şi dee sufletul pe drum, multe ceasuri au să treacă până i se vor putea lega rănile.

— Am legat multe răni în viaţa mea, răspunse Mihu, şi dacă vrei să-mi dai ajutor, îl pot lega eu deocamdată, dar să ne grăbim că ne mai rămân numai patru ceasuri de noapte şi-i departe de aici până la Humuleşti.

— O! sânt gata, spune-mi numai ce trebuie să fac.

— Deocamdată să-i ridici capul şi să-l ţii ridicat până ce-l voiu spala şi lega. Onea, adause el, adu-mi scama şi pânza de legat din rafturi.

Capul fu spalat şi legat cu o fâşie de pânză, apoi Mihu răzămă pe Ştefan de brad, spuse Mariei să-l ţie şi, scoţându-i zaoa şi dolmanul, deschise cămeşa, îi desvăli pieptul şi descoperi rana. Borta era lată, două coaste rupte şi rana, după cât îşi putu da socoteală Mihu, adâncă. Maria spărietă îl întrebă:

— Crezi că va putea trăi?

— De va avea zile va trăi, răspunse Mihu, am văzut oameni cu borte mai mari în piept

îndreptându-se, dar multă îngrijire are să-i trebuiască.

Rana fu spalată, umplută cu scamă şi tot pieptul înfaşat într'o legătură strânsă.

Targele gătindu-se, se aşazară răniţii pe ele apoi, punându-se câte doi oameni la fiecare targă, apucară cu toţii drumul la vale, Maria urmând calare targa pe care era întins Ştefan.

XI.

Dreptatea Păunaşului.

Ei străbătuse jumatate din calea ducând până la poiana unde rămăsese Cărăbuş când, la o cotitură a drumului, auziră înaintea lor un ţipet şi zăriră o umbră care fugea printre copaci.

— O nălucă! zise un Român.

— Fereşte-ne, Doamne de lucru necurat! zise altul crucindu-se.

— Mama pădurii! strigă un al treilea.

— Nu vă este ruşine! strigă Mihu. Drac, nălucă sau mama pădurii, după dânsa şi mi-o prindeţi!

Vr'o câţiva oameni se răpeziră după umbră şi în curând se întoarseră aducând ceva între dânşii.

— Ce era? întrebă Mihu.

— O femeie, Căpitane.

— Ce femeie?

— Neculai Pârvu spune că-i slujnica Jupânesei dela Cetate.

— Hertha, strigă atunci Maria, Hertha trăeşte?

La auzul glasului stăpânei, fata scăpă din mânile ţaranilor, alergă la Maria pe care o recunoscu de departe la lumina faclelor şi se aruncă pe ea cuprinzându-i mijlocul cu amândouă braţele.

— Ah! milostivă doamnă, milostivă doamnă, nă, zicea ea nemţeşte, plângând şi râzând tot odată, ce noapte înfiorătoare, ah! Dumnezeule!

— Hertha, sarmană Hertha, răspunse Maria desmierdându-i faţa, eu te credeam moartă! Cum de ai scapat din mâna hoţilor?

— Ah! milostivă doamnă, milostivă doamnă, zicea ea necontenit, credeam că nu vă voiu mai vedea şi că am să mor singură în codri.

— Jupâneasă, zise atunci Mihu, noaptea trece şi fata poate spune ce are de spus mergând, să ne urmăm drumul.

Porniră din nou şi Hertha, razamată de şaua Mariei, îi povesti cum, în clipa în care năvălise hoţii, simţind că calul cade sub dânsa, sărise în lături; mâna grea a unui hoţ se abătuse pe umărul ei când văzu, învârtindu-i-se deasupra capului, umbra unei spezi şi mâna care o apucase lunecă de pe dânsa. Simţindu-se slobodă,

o luă la fugă la deal, prin codru, fără a şti unde merge şi închipuindu-şi că aude hoţii urmărind-o. Nu-şi putea da samă câtă vreme fugise astfeliu; simţindu-se obosită şi ne mai auzind nici un sgomot, se pusese jos şi se odihnise câtva. Înţelegând că tot suindu-se la deal, s'ar departa de drumul care duce la Cetate, după ce se simţi odihnită, începu să se scoboare spre pârău şi ajunsese la drum când auzi gură şi văzu mişcându-se umbrele acelora care însoţeau pe Mihu şi pe Maria. Crezând că iar a dat peste hoţi, spaima o făcuse să scăpe un ţipet şi începuse a fugi, dar se împiedecase de o buturugă şi căzuse, iar oamenii care o urmăreau pusese mâna pe ea. Socotea că ajunsese ceasul ei cel de pe urmă, când auzi glasul cunoscut al stăpânei.

Când Hertha îşi isprăvea povestirea, ajungeau la poiana în care îi aştepta Petrea Cărăbuş cu Ungurii legaţi.

— Aici, Jupâneasă, zise Mihu, trebuie să ne despărţim. Două-zeci de oameni de ai mei te vor însoţi cu răniţii până la Humuleşti, iar acolo eşti cunoscută şi vei găsi cu cine să-i duci la Cetate. Iţi doresc să-i vezi în curând sănătoşi, dar am să-ţi fac o rugăminte.

— O spune! zise Maria. Iţi este împlinită de mai înainte dacă împlinirea ei este în puterea mea.

— Slujnica ta şi oşteanul care o scapat teafăr au văzut feţele tovarăşilor mei; se poate întâmpla ca, în curând să se întâlnească cu ei, şi mult rău ar putea să aibă dacă s'ar afla că stau în legătură cu mine. Cer, prin urmare, ca să întrebuinţezi toată trecerea ce o ai pentru ca ei, dacă vor întâlni vr'odată pe unul din acei care i-au văzut astă noapte aici, să se facă că nu-l ştiu.

— Iţi făgăduesc că vor rămânea necunoscuţi; slujnica mea şi oşteanul care o scapat atât de minunat sunt oameni cinstiţi şi buni creştini. Spre liniştea ta îi voiu face să jure, aici, în faţa tuturor, că oriunde-i vor întâlni, nu-i vor cunoaşte, şi scoţând din sân o cruce neagră, având pe ea chipul Mântuitorului răstignit, chiemă pe Hertha şi pe oştean şi-l făcu să rostească jurământul cerut.

— Să ştiţi, li mai zise Maria, că dacă vă călcaţi jurământul, mă faceţi şi pe mine sperjură, căci iaca: jur şi eu pe această cruce că nici eu nici voi nu vom cunoaşte sau da de gol vr'o dată pe unul din acei care ne-au scapat din mâna hoţilor Aşa să-mi ajute Dumnezeu! Şi blastamată să fiu dacă eu sau unul din voi ni vom calca jurământul.

Oşteanul şi Hertha căzură în genunchi înaintea Mariei şi se legară din nou către dânsa că vor ţinea cu sfinţenie jurământul lor.

Oamenii care trebuiau să meargă cu Maria fiind gata de plecare, ea înainte de a încăleca s'apropie de Mihu şi-i zise:

— Inainte de a ne despărţi îţi mai mulţămesc încă odată pentru binele ce ni-l ai făcut. Iţi voiu rămânea recunoscătoare în veci şi te las având credinţa că, cu drept cuvânt, te numeşti ocrotitorul celor slabi şi prietenul celor buni, şi-i întinse mâna.

Mihu, îi luă mâna, pe care plecându-se, o atinse cu buzele şi zise:

— Cuvintele tale au plătit de zece ori ajutorul ce ţi l-am putut da. Rămâi sănătoasă, Dumnezeu să-ţi dee fericirea care ţi se cuvine şi să-ţi răsplătească binele care îl sămeni împrejuru-ţi.

Vom lasa acuma pe Maria să plece cu răniţii spre Neamţu, sub paza tovarăşilor Păunaşului Codrilor şi vom rămânea deocamdată cu el.

Indată ce însoţitorii Mariei se departară în pădure, Mihu întrebă pe Petrea Cărăbuş:

— Gata sunt ştreangurile?

— Gata, Căpitane.

— Luaţi pe hoţi şi-i spânzuraţi fiecare de câte un copac din marginea dela deal a pădurii, iar trupul lui Ianoş aninaţi-l de mărul cel din mijlocul poienii.

Zadarnic căzură Ungurii în genunchi şi se

rugară să fie lasați cu viața, poronca Păunașului fu îndeplinită fără milă și în curând se clătinau, bătute de vânt, treizeci și două de trupuri înțăpenite.

— Acuma, zise Mihu care în decursul acestei fioroase lucrări stătuse de o parte, este răsbunată ocara făcută de Ianoș Păunașului Codrilor, și țara s'o mântuit de aceste ființi cu chipul de om, dar cu inima de fiară. Vă mulțămesc că v'ați adunat atât de răpede și în număr atât de mare: puteți deacuma să vă împrăștieți pe la casele voastre.

— Căpitane, zise Petrea Cărăbuș, om mărunțel și sprinten, cu o față plăcută și deschisă, înveselită de doi ochi mari, negri și sclipitori, ai făcut astăzi o faptă dreaptă, dar îți mai rămâne una de îndeplinit.

— Ce este? întrebă Mihu.

— Andrușca și cu Timofei să vie aici! strigă Petrea.

Doi oameni, unul nalt și zdravăn, celalalt mărunțel și slab, amândoi balani și bărboși, cu ochii suri mici, cu nasul turtit și cu gura mare, purtând căciuli de vidră și, sub cojoacele de oaie, cămeși roșii peste nadragi negri vârâți în ciubote de iuft, se apropiară de Mihu și de Cărăbuș.

— Faceți cerc împrejurul lor, mai poronci Petrea.

Iar, după ce cercul fu făcut, zise lui Mihu.

— Căpitane, cu părere de rău te înştiinţez că aceşti doi străini primiţi în mijlocul nostru nu s'au îndurat să se lese de naravurile lor. Mi s'o jăluit Dumitru a Stancăi din Grumăzeşti că, ieri noapte, au intrat doi talhari în ograda tătâne-său care trăeşte în marginea satului, om de peste optzeci de ani, şi i-au furat dintr'o căsoaie un ulcior cu miere, cinci ocă de ceară şi trei gâşte. Auzind sgomot, unchieşul o ieşit afară cu baba şi o vrut să intre în căsoaie, dar talharii i-au răsturnat luând-o la fugă şi, până să sosască vecinii treziţi de ţipetele bătrânilor, s'au făcut nevăzuţi. Dar unchieşul îi văzuse şi, după cum mi i-o zugrăvit fiul său, am bănuit că trebuie să fi fost Ruşii. Căutându-i am găsit miere asupra lor şi, luându-i din scurt, singuri au mărturisit faptul.

— Aţi auzit? întrebă Mihu pe vinovaţi cu fruntea încreţită şi cu glasul aspru. Ce aveţi de zis pentru apararea voastră? Ştiţi cum pedepsesc eu pe talhari!

— Iertare, Căpitane, strigară Ruşii căzând în genunchi, adevarat că am furat, dar nu li-am făcut bătrânilor nici un rău şi fără de voinţa noastră i-am răsturnat fugind. Iartă-ne că nu vom mai face.

— V'am mai iertat odată, zise Mihu; ştiţi cu câtă nevoie v'am scăpat anul trecut când erau

să vă spânzure Hotinenii pentru un furt de cai. V'aţi jurat atunci mie că nu sânteţi vinovaţi, iar eu v'am ajutat să fugiţi şi v'am primit între tovarăşii mei cu tocmală să fiţi oameni de treabă. De atunci v'am prins cu un furt la Bacău pentru care v'am pedepsit. Acuma am să vă spânzur alături de Unguri.

— Fie-ţi milă de noi, strigară nenorociţii; lasă-ni viaţa; avem cu ce despăgubi pe unchieş, dăm tot, dar îndură-te de noi.

— Lasă-li viaţa, Căpitane, zise Petrea la urechea lui Mihu, ni-au fost de mare ajutor. Au o mulţime de meşteşuguri, străbat peste tot locul şi ni aduc veşti de mare folos.

— Nu li voiu lua viaţa, zise Mihu tare, dar nu vreu să-i mai număr printre oamenii mei. Trebuie să se ştie că Păunaşul Codrilor nu are de face cu tâlharii; oamenii lui sunt oşteni, nu hoţi. Vă dăruesc viaţa, zise el către Ruşi, dar să ştiţi că nu mai faceţi parte din tovarăşii mei; dacă veţi îndrăzni să vă aratati la adunările noastre, vă spânzur de cel dintâiu copac. Petrea! Ii vei sili să plătească unchieşului de trei ori cât făceau lucrurile furate; apoi vei pune să le tragă, aici, înainte de plecare, câte două sute de nuiele.

Poronca Păunaşului Codrilor fu împlinită fără zabavă şi când Mihu calare, urmat de Onea, ieşea din poiană şi intra în pădure, în-

dreptându-se spre miază-zi, codrii răsunau de vaietele celor doi Ruși care-și primeau pedeapsa.

XII.

In care Ștefan își regăsește logodnica.

Clădită în veacul al treisprezecelea de Cavalerii Nemți ai Sântei Marii de la Ierusalim, pe un deal care stăpânește atât valea Ozanei cât și șesul Topoliței, Cetatea Neamțului a văzut desfășurându-se, în vreme de cinci veacuri, șirul faptelor care alcătuesc trecutul Moldovei.

In zidiurile ei au trecut pe rând, Cruciații îmbracați în zale, veniți din locuri departate pentru a înfrunta năvălirile păgânilor, Bogdan descălecătorul Moldovei, Petru Mușat, întemeietorul domniei, Alexandru-Cel-Bun, întâiul legiuitor al țării, Marele Ștefan, acel domn prea mare pentru o țară mică, Petru Rareș, vrednicul fiu al eroului, crudul Lăpușneanu, Movileștii și Sobieski, eroul polon.

Ele au văzut nașterea Moldovei, au privit-o în floare și, înainte de a fi sfaramate, au fost marturi ai decăderii de care fusese cuprinsă. Nu li-a fost dat să vadă, întregi, renașterea și noua pornire spre fală a neamului românesc.

Unde sunt ele oare astăzi, căci pe locul Cetății au ramas numai temelii și crâmpeie de ziduri?

Fost-au ele oare răpite de Români pentru a fi pastrate în casele lor ca odoare scumpe, pe lângă icoanele familiei, sau macar strânse ca amintire a trecutului țării? Nu, din ele sunt făcute aproape toate casele Jidovilor din Târgul Neamțului. Pietrele cari au privit tot trecutul nostru, care, în zilele de grea cumpănă, au adăpostit cinstea și averea țării, lespezii dela capelă pe care au îngenunchiet atât urieșii întemeietori ai țării, acei ce au croit-o înfruntând pe cel mai puternic rege al Europei, cât și voinicii dela Războieni când se pregăteau să moară pentru cruce și țară, acele pietre și acei lespezi privesc astăzi, părăsindu-se și îmbogățindu-se, uricioasa și lacoma omidă care roade sânul nenorocitei Moldove. Această nepasare pentru trecut va rămânea o pată veșnică asupra neamurilor care au trăit dela 1830 încoace.

In vremea în care se petreceau faptele alcătuind povestirea noastră, rămășițile de astăzi erau o falnică cetate încredințată de craiul Ungariei vitejiei Cavalerilor Albrecht de Wolkenstein și Ulrich de Lindenberg, amândoi urmași ai unor neamuri vestite din Germania de Miază-zi. Straja cetății, precum auzirăm din

gura lui Hans, se alcătuia din douăzeci și cinci de lefegii nemți și din Românii satelor vecine, închinate Cetății, care făceau strajă cu schimbul și a căror număr era mai mare sau mai mic după trebuință.

Veniturile satelor închinate erau ale Cavalerilor, ele se alcătuiau din gloabe, din dijma pământului, din desetina stupilor, din goștina porcilor, din deosebite dări în bani și în fructe precum și din venitul crâșmelor și din acel al morilor.

Cavalerii judecau pricinile pentru moarte de om și pentru tâlhărie, iar pricinile mai mici se cercetau fiecare, în sat, de judele pus de cruciați, care era însărcinat și cu strângerea dărilor. Cavalerii erau însă ținuți să plătească din acele venituri lefile slujitorilor și să întâmpine cheltuielile pentru hrana cailor și pentru ținerea Cetății în stare bună.

Sătenii, pe lângă dări, mai erau datori să facă cu schimbul de strajă, atât în lăuntru Cetății cât și pe din afară, să lucreze un număr de zile pe an la meremeturi și să îndeplinească oareși-care slujbe casnice.

Cavalerii nu erau puși sub ascultarea Voevodului Moldovei, dar erau datori să-i dee ajutor pentru pastrarea bunei liniști și pentru toate trebile craiului, fiind însă ținut și voevodul la aceleași îndatoriri către dânșii.

Cetatea era alcătuită, pe atunci, dintr'o clădire în patru muchii ceva mai lungă decât lată, cu o curte la mijloc; cu două rânduri pe toate laturile şi avea, la fiecare colţ, câte un turn patrat cu trei rânduri; podul mişcător şi poarta se aflau în partea despre răsărit. Rândurile de jos şi de sus ale părţii despre miază-zi, care priveşte spre Ozana, slujau de locuinţă Cavalerului Albrecht de Wolkenstein care era castelan al cetăţii. Celalalt cavaler locuia în încăperile din rândul de sus al laturii despre răsărit, iar în rândul de jos al acestei laturi se aflau cancelaria, locuinţa capelanului şi sala de judecată. In rândul de sus al laturei despre apus erau capela şi încăperi pentru oşteni, iar în rândul de jos închisoarea şi un cerdac cu stâlpi, în care se adăposteau caii în vreme de împresurare şi unde, vara, în vreme liniştită, dormeau sătenii de strajă. In rândul de sus al laturii despre miază noapte erau mai multe odăi pentru oşteni, iar în cel de jos bucătăriile şi mai multe hambare. Toate laturile cuprindeau câte un singur şir de odăi, ale căror uşi dădeau într'o sală îngustă având în fiecare capăt câte o scară.

Lemnăria uşilor într'un singur canat şi a ferestilor era de stejar; podelile de jos şi de sus, de brad. Toate ferestile aveau geamuri mici, rotunde, întrunite prin cercuri de plumb

şi zăbrele groase de fier. Laturea despre miazăzi, deasupra râpei, nu era aparată nici prin şanţul nici prin zidul ce încunjurau celelalte lături. In partea despre Crivăţ, între şanţ şi zid, se afla un loc slobod, sădit cu pomi, iar în colţul despre apus al acestei curţi, lipite de zid, erau grajdiurile pentru cai şi pentru vite precum şi mai multe hambare.

Odaia din rândul de mijloc al turnului, care se afla între locuinţele celor doi cavaleri, era încăperea în care se găzduiau străinii de samă.

Această odaie avea o fereastă privind spre Ozana şi două uşi. Pe păreţi şi pe uşi erau întinse scoarţe frumoase de lână; un pat de stejar sapat, cu baldachinul razamat pe patru stâlpi suciţi, un jilţ mare, trei scaune de stejar cu spetezele sapate şi o masă alcătuiau îmbrăcămintea ei.

Două săptămâni după întâmplările povestite mai sus, târziu după miezul nopţii, se găseau în acea odaie, luminată de o făclie de ceară, împrejurul patului în care zăcea Ştefan Stroici, cu capul legat şi cu pieptul înfăşat, patru inşi.

In genunchi, lângă capul patului, se afla Maria care, de când îl adusese la Cetate, nu părăsise pe rănit nici zi nici noapte; lângă dânsa se ţinea în picioare credincioasa Hertha. De cealaltă parte a patului, cu mâna pe pulsul

bolnavului, şădea un călugăr minorit cu părul şi barba albă, iar la picioarele patului, cu coatele razamate pe el, sta un barbat tânăr şi voinic, cu părul şi musteţile bălăi, cu faţa deschisă şi plăcută, îmbracat în hainele strâmte obişnuite în apusul Europei.

Rănitul avea ochii deschişi şi din buzele lui ieşeau cuvinte fără şir.

— Daţi de tot... Tatarii... Maria... nu vă lasaţi... iată Ungurul nemernic... izbânda va fi a noastră...

— Părinte Anselm, zise nemţeşte Maria spărietă către călugăr, nici odată n'o aiurat ca astăzi, oare nu i se apropie sfârşitul?

— Eu cred, fiica mea, răspunse liniştit călugărul, că se apropie un sfârşit care este acel al bolii, iar nu acel de care te temi. Oricum, în cursul acestei nopţi are să i se aleagă, fierbinteala cumplită şi pulsul acesta nu mai pot ţine mult. Dar să-i mai dăm să bee din leacul ce i l'am pregătit, nădăjduesc că-l va mai linişti.

Maria, cu cea mai mare îngrijire, ridică capul lui Ştefan cu o mână, îi descleştă dinţii cu cealaltă, iar Hertha îi vărsă în gură câteva linguriţi din cuprinsul unei cesti, apoi capul rănitului fu aşazat din nou pe perină. Buzele i se mişcară iar, dar pentru a alcătui cuvinte fără înţeles. După o clipă de linişte călugărul zise încet:

— Pulsul s'a mai domolit, a închis ochii.

Şi Maria uitându-se la Ştefan văzu că, într'adevăr, închisese ochii.

— S'ar părea că doarme, zise ea.

Călugărul făcu un semn cu capul apoi, după oareşicare aşteptare, lăsând mâna bolnavului, se plecă şi apropie urechea de gura lui:

— Doarme, zise el, aud cum trage sufletul; pulsul este acuma aproape liniştit. Apoi sculându-se zise Mariei.

— După cât mă pricep primejdia a trecut; din somnul de acuma se va trezi răcorit şi, cu o îngrijire bună, în câteva săptămâni va fi pe picioare. Prin urmare, poţi să mergi să te odihneşti: trebuie să fii zdrobită de osteneală căci de două săptămâni nu te-ai culcat. Cavalerul Ulrich şi cu mine vom rămânea pe lângă rănit.

— Da, milostivă Doamnă, zise cavalerul, mergi de te odihneşte, căci mă tem să nu te îmbolnăveşti şi dumneta de atâta trudă. Poţi să fii încredinţată că părintele Anselm şi cu mine nu ne vom departa de lângă bolnav.

— Nu, răspunse Maria, nu mă voi resimţi dacă nu voiu dormi încă câteva ceasuri; îndată ce va capata cunoştinţa vă făgăduesc că mă voiu retrage, dându-vă de ştire: până atunci rămân şi vă rog pe amândoi să mergeţi să luaţi puţină odihnă.

Văzând că stăruinţile lor ar fi zadarnice, părintele Anselm şi cu cavalerul ieşiră, iar Maria se aşăză pe scaunul părăsit de capelan, făcu semn Herthei să şadă pe perina pe care stătuse în genunchi şi tinerele femei ramaseră singure lângă Ştefan care urma să doarmă liniştit.

Ceasurile treceau, fata învinsă de oboseală adormise şi ea, cu capul pe muchia patului, Maria însă rămăsese nemişcată, cu ochii aţintiţi asupra rănitului. De vr'o două ori îi pusese uşor dosul mânii pe obraz şi văzuse cu bucurie că fierbinteala ce până atunci crescuse necontenit din zi în zi, făcuse loc unei uşoare sudori. Era aproape de revarsatul zorilor când Ştefan făcu deodată o mişcare şi deschise ochii.

Maria se sculă de pe scaun şi se aplecă asupra lui. Zărindu-i faţa, rănitul deschise ochii mari şi făcu o încercare zadarnică pentru a se ridica în pat.

— Mario, zise el... visez?

Maria, galbănă ca ceara, nu răspunse.

— Mario, zise Ştefan cu glasul slab şi încercându-se din nou să se rădice, Mario! nu, nu visez... sânt treaz.... răspunde-mi Mario.... tu eşti sau umbra ta?

— Eu sânt Ştefane răspunse Maria spărietă de mişcarea de care îl vedea cuprins, eu sânt... Maria.

— Tu... Maria... logodnica mea... trăești., te-am găsit? Unde mă aflu? și făcând o încercare desnădăjduită, izbuti să se rădice pe un cot, dar numai pentru o clipă, căci junghiurile care le simți la cap și în coastă îl siliră să se lese iarăși pe spete.

— Da Ștefane, da, zise Maria punându-i binișor mâna pe umăr pentru a-l liniști, eu sânt Maria, logodnica ta; trăesc și tu te afli printre prieteni. Ai fost foarte bolnav, dar acuma, cu voia lui Dumnezeu, ai să te faci bine, dar te rog, nu vorbi că ești încă slab și vorba te ostenește.

— Mario, urmă Ștefan și mâna lui căută mâna ei, Mario, te-am găsit, și de acuma nu te mai las.

— Ștefan, te rog, dacă... dacă mă mai iubești, nu mai vorbi, nu te mișca așa, că iar are să-ți fie rău.

— Te iubesc, o da, te iubesc, dar tu, tot mă iubești? Dă-mi mâna.

Maria, ca să-l liniștească îi dădu mâna și simți cum degetele lui Ștefan se încercau să i-o strângă.

— Mario, tu tot mă iubești, nu-i așa? Răspunde, te rog răspunde!

— Da Ștefane, da, răspunse biata femeie care își pierdea cumpătul cu totul, dar liniștește-te, te rog.

— Spune-mi că mă iubeşti şi că nu mă vei mai părăsi, mai zise el.

— Nu, nu te voiu mai părăsi, dacă vei şădea binişor şi nu vei mai vorbi, altfeliu ieu mâna mea din mâna ta şi mă duc.

— O nu, nu te duce, se rugă rănitul cu glasul stâns, lasă-mi mâna, dar spune-mi încă odată că tu eşti, Maria, logodnica mea şi nu umbra ta, nu o nălucă amăgitoare, spune-mi că mă iubeşti.

— Da Ştefane, eu sânt Maria, eu, logodnica ta şi te... te... te iubesc, zise Maria zăpăcită, dar te rog nu vorbi!

Rănitul ostenit de opintelile ce le făcuse tăcu, numai degetele lui strânseră mai tare mâna iubitei; închise ochii şi în curând adormi din nou.

Maria, atunci, trezi pe Hertha care dormea dusă şi o trimese să roage pe părintele Anselm să vie ca s'o înlocuiască. Călugărul veni îndată însoţit de un tânăr îmbracat în haina obicinuită de ucenicii minorităţilor ordinului sfântului Francisc. Maria se apropie de Anselm şi-i zise hotărîtă;

— Am să-ţi spun lucruri de cea mai mare însamnatate, şi care nu rabdă întârziere, te rog, să mă urmezi în odaia mea; fratele Ambrosie şi cu Hertha vor sta cu bolnavul care doarme

liniştit, şi de va fi trebuinţă vor veni să ni dee de ştire.

Călugărul se închină în tăcere, fără a părea prea mierat de cererea tinerei femei şi, după ce spusese câteva cuvinte lui Ambrosie, ieşi după dânsa. De oarece partea cea mai însamnată a convorbirii ce o avu Anselm cu soţia castelanului de Neamţu se va cunoaşte din cele ce au să urmeze, spre a nu mai osteni pe cetitor, nu-i vom mai urma în odaia Mariei şi vom începe iar şirul povestirii noastre la întoarcerea călugărului în odaia rănitului, aproape două ceasuri după ce ieşişe cu Maria.

— Doarme liniştit, răspunse Ambrosie la întrebarea ce-i puse Anselm.

— Sămn bun, răspunse acesta, cred ca după somn răcorirea şi cunoştinţa vor fi depline, iar încât priveşte slăbăciunea, cu o căutare îngrijită şi hrană bună o vom învinge cu uşurinţă. Dar nu mai am nevoie de voi aici: Hertha du-te de ajută pe stăpână-ta să se desbrace şi să se pue în patul care o aşteaptă de două săptămâni. Tu, Ambrosie, poţi merge să-ţi vezi de trebi. Spune Cavalerului Ulrich că departe de a avea nevoie de el, m'ar îndatori dacă deocamdată n'ar veni, căci ceiace trebuie mai presus de toate este linişte; când voiu fi ostenit îl voiu chiema.

Anselm dar ramase singur cu Ştefan care

își urma somnul și era aproape de amiază când auzindu-l mișcând și întorcându-se spre el, minoritul văzu că este treaz și caută pe cineva cu ochii. Zărind pe călugăr, rănitul întrebă:

— Unde mă aflu?

— Te afli teafăr într'o casă de prieteni, răspunse Anselm care vorbea bine românește, și nădăjduiesc că acuma ești afară de orice primejdie. Mai aibi puțintică răbdare și în curând te vei putea scula.

— Dar, zise Ștefan, mi s'a părut că lângă patul meu era astă noapte o femeie care se numea Maria, visat-am sau nu?

— Daca vrei să vorbești de Maria soția Cavalerului Albrecht de Wolkenstein, castelanul acestei cetăți, răspunse călugărul după oareșicare îndoială, atunci n'ai visat căci, de când te-a adus aici rănit și până în astă dimineață, ea nu te-a părăsit nici zi nici noapte și faptul că ai scapat cu viață îl datorești mai ales îngrijirilor ei. Altă Marie nu s'a apropiet de patul în care zaci și nici nu este în Cetate.

— Iar voiu fi visat, zise Ștefan cu un lung suspin, dar, adause el după o tăcere, capul îmi este slab, sânt amețit și nu înțăleg, nu-mi aduc aminte cum am venit aici.

— Le vei afla toate la urmă, răspunse minoritul, dar acuma ești încă prea slab, vorba te slăbește și mai tare; după două, trei zile

le vei înțălege toate. Deocamdată voiu chiema pe ucenicul meu ca să-mi ajute să-ți primenesc legăturile și pe urmă vom căuta să-ți dăm ceva mâncare pentru ca să începi a-ți câștiga iar puterile.

Rănile fură spalate și legate din nou cu ajutorul lui Ambrosie și Ștefan luă cu o plăcere vădită o ceașcă de zamă și două degete de vin vechiu.

— Mă prind că ai mai vrea, zise Anselm zâmbind, dar pentru întâia oară ajunge. Mai spre sară ți se va mai aduce; acuma închide ochii și caută să dormi.

Ștefan era atât de slab încât nici nu încercă să mai scoată un cuvânt; închise ochii și adormi îndată.

Ramase în aceiași stare două zile și două nopți; se trezea numai pentru a-și vedea legăturile primenite și pentru a mânca. Părintele Anselm, Cavalerul Ulrich și Ambrosie, îl păzeau pe rând.

In dimineața zilei a treia se întărise bine și înfățoșarea rănilor era cât se poate de mulțămitoare; mâncă cu poftă și goli cu totul paharul de vin ce i se adusese.

— Bun vraciu mai este tinerețea, zise părintele Anselm care-l privea cu plăcere. Mulțămește lui Dumnezeu, fiule, pentru firea puternică cu care te-a înzestrat; mulți răniți cău-

tat-am în viaţa mea, dar nu-mi aduc aminte să fi văzut vreunul în stare mai desnădăjduită decât aceia în care te aflai când te-au adus aici.

— Mulţămesc lui Dumnezeu dar mulţămesc, şi celor care m'au căutat atât de bine, răspunse Ştefan.

El acuma prinsese puteri şi'şi aducea bine aminte de întâmplările în urma cărora fusese rănit.

— Dar, adause el, aveam cu mine o slugă credincioasă la care ţin foarte mult, trebuie să cred că a fost mai puţin norocoasă decât mine, căci altfeliu aşi fi văzut-o până acuma.

— Sluga îţi trăeşte, răspunse Anselm, dar şi el este în pat cu braţul drept frânt; viaţa nu-i este deloc în primejrdie şi cred chiar că braţul i se va îndrepta cu totul, dar la vrâsta lui firea nu mai lucrează ca în tinereţe, şi vor trece câteva săptămâni dacă nu câteva luni până ce va putea să-l întrebuinţeze.

— Dar acuma, spune-mi te rog, Părinte, ce s'a întâmplat după ce am căzut rănit şi cum s'a isprăvit lupta.

Părintele povesti atunci, spre marea mierare a lui Ştefan, nimicirea oştenilor nemţi, răpirea Mariei de către Ianoş, întâlnirea lor cu Păunaşul Codrilor, învingerea lui Ianoş şi aducerea răniţilor la Cetate.

XIII.

In care Ştefan Stroici află lucruri de samă pentru el.

După ce puse mai multe întrebări asupra Păunaşului Codrilor, Ştefan zise deodată:

— Mi s'a zis de către un oştean de aici, în dimineaţa zilei în care am fost rănit, că soţia Cavalerului de Wolkenstein este Românca. In vremea războiului cu Tatarii, acuma patru ani, am avut prilej să cunosc pe cei mai mulţi din cnejii de aici. A cui fată este ea oare?

— Destul vorbit-ai pentru astăzi, fiule, zise Anselm fără a răspunde acestei întrebări. Acuma este vreme să dormi.

Tocmai atunci intră şi Cavalerul Ulrich în odaie şi călugărul, sculându-se, îi zise.

— Bolnavul nostru merge răpede spre bine, dar s'a făcut din cale-afară vorbareţ. Numaidecât trebuie să doarmă acuma. De aceia fii bun, domnule Cavaler, de nu te lua în vorbă cu el, iar dacă ar vrea numaidecât să vorbească, să nu răspunzi la întrebările lui.

— Fii pe pace, Părinte, răspunse Cavalerul râzând, sânt oştean şi ştiu să împlinesc orbeşte poroncile celor mai mari.

Părintele ieşi, iar Ştefan, vrând nevrând, fu silit să tacă şi, de urât, s'adoarmă. Trecură

alte două zile în timpul cărora puterile rănitului crescură văzând cu ochii, rana dela cap era aproape tămăduită, iar starea acelei dela coastă se îmbunătăţise mult. Părintele Anselm, după ce îi legă rănile, spuse lui Ambrosie să iasă, se aşăză pe scaun lângă pat şi începu să vorbească nemţeşte cu glasul lui încet şi blând:

— Mare este mulţămirea mea, fiule, că te văd în sfârşit ieşit din orice primejdie şi îndreptându-te răpede spre o însănătoşire deplină. Cred că aşi face rău dacă aşi mai întârzie să-ţi împărtăşesc nişte veşti ce ştiu că au să-ţi tulbure rău atât inima cât şi mintea. Datoria mea de preut şi de prieten al casei în care ne aflăm este însă să vorbesc. N'am făcut-o până acuma căci, în slăbăciunea în care te aflai, orice zguduire ţi-ar fi putut primejdui zilele, dar astăzi, când ţi-ai recâştigat puterile în mare parte, nu mai pot tăcea, căci aş pune în primejdie numele, liniştea, şi viitorul unei fiinţi ce trebuie să ni fie scumpă la amândoi.

Ştefan se uită la el cu mierare.

— In noaptea în care ţi-ai recâştigat cunoştinţa n'ai visat....

— O, Doamne—strigă Ştefan, Maria trăeşte!

— Da, zise călugărul, Maria trăeşte...

— Oh! zise Ştefan, de ce m'ai amăgit? O asămenea veste mi-ar fi grăbit îndreptarea!

— Ştiam, răspunse dămol minoritul, că ves-

tea cum că acea pe care n'ai încetat s'o iubeşti trăieşte ar face mult pentru a-ţi grăbi îndreptarea, dar mă temeam că întregirea acesveşti să nu te dee din nou pradă fierbinteliı şi aiurării. Nu te-am amăgit, căci Maria pe care ai plâns-o până astăzi ca moartă este Maria soţia Cavalerului Albrecht de...

— Dumnezeule, strigă Ştefan, am găsit-o numai pentru a o pierde încă odată.

— Intâlnirea voastră este fără îndoială o nenorocire, urmă Anselm, căci are să se redeştepte, poate mai vie, durerea de odinioară, făcându-te să înduri pentru o a doua oară chinurile ce fusese alinate de vreme.

— Dar ea, cum de şi-a calcat jurămintele către mine, cum de m'a uitat şi s'a învoit să fie a altuia?

— Nu-ţi face pacat învinovăţind-o, nu ştii cât a suferit şi prin câte a trecut!

— Dar mi-a jurat că niciodată nu va fi a altuia, este o femeie fără credinţă!

— Nu ştii cum o îndreptăţeşti prin aceste bănuieli. Te rog, aibi puţină rabdare şi lasămă să te pun în cunoştinţa împrejurărilor care au silit-o să iee pe Cavalerul Albrecht de soţ.

Văzând că Ştefan, ameţit de această ştire cumplită tăcea, călugărul urmă:

— Ţi-aduci aminte că te aflai la tatăl Ma-

riei, la cheazul Orsat, la Orsăteşti, pe Tutova, când se auzi că Tatarii au năvălit în Ţara Leşască şi că de acolo se îndreaptă spre Ţara Ungurească. Ţi-ai părăsit pe loc logodnica, schimbând cu dânsa jurăminte de veşnică credinţă şi iubire şi te-ai întors în grabă, ajungând în Maramureş odată cu păgânii, luând parte la luptele ce s'au dat împotriva lor şi în care au fost învinşi. I-ai urmărit cu oastea Voevodului Laţc peste munţi şi ai luat parte la bătălia hotărîtoare ce s'a dat pe malurile Siretiului. Păgânii au fost zdrobiţi cu desăvârşire dar dumneta ai fost lasat greu rănit, ca mort, pe câmpul de bătălie. Tatarii învinşi s'au împărţit în mai multe drâmbe, unii apucând în sus, alţii în jos, pe Siret şi Bârlad, pustiind tot în calea lor.

In oastea voevodului era şi Cavalerul Albrecht de Wolkenstein, castelanul acestei cetăţi, cu câţiva oşteni Nemţi şi cu oameni de strânsură din satele închinate. El, îndată după bătălie, se puse cu vr'o cincizeci de călăreţi în urmărirea duşmanilor, pe Bârlad. Era de mult prieten cu tatăl Mariei şi când, sara, ajunse la porţile Bârladului, auzi că o parte din Tatari apucase pe Tutovă, în sus. Cuprins de o presimţire rea, cu toată osteneala oamenilor şi a cailor, se puse iar pe urma lor. Satele dealungul văii erau arse şi o mulţime de trupuri

slujite de ale nenorociților locuitori zăceau pe drumuri.

In revarsatul zorilor era în Orsăteşti şi, pe locul unde fusese satul, găsea nişte grămezi de dărămături aprinse, casa cneazului în flăcări, trupul lui şi acele ale slugilor împrăştiete prin curte. Un om scapat prin minune de urgia păgânilor, văzând oşteni creştini, ieşi din ascunzătoare şi povesti cum Tatarii năvălise fără de veste în ziua din urmă, după căderea nopţii, măcelărise barbaţi, femei şi copii, dând pe urmă foc satului. Cneazul care abie avusese vreme să se închidă în casă, încercase în zadar să se apere; Tatarii pătrunsese înăuntru, ucisese pe cneaz şi pe slugile ce-l încunjurau şi râpise pe frumoasa sa fiică Maria. După desăvârşirea acestei lucrări de nimicire trecuse, peste dealuri, în valea Similei. Albrecht după o scurtă odihnă, se puse iar în urmărirea lor, străbătee valea Similei până la gura ei, trecu apa Bârladului şi-i urmări în valea Chinezei; tocmai peste Prut îi ajunjunse. Păgânii, mai mulţi decât creştinii, se pregătiră de luptă, dar Cavalerul, văzând micul număr al tovarăşilor săi, se opri pe loc şi trimese Tatarilor pe unul de ai lor care rătăcise şi fusese prins de creştini, cu însărcinare să ducă vorbă precum că el nu are de gând să-i supere, dacă ei primesc să înapoieze, tea-fără, pe faţa cneazului Orsat, în schimbul unei

răscumpărări băneşti. Tatarul s'întoarse cu răspuns din partea mârzacului că fata, fiind de o frumuseţă minunată, este menită să fie dusă hanului, dar dacă Cavalerul primeşte să-i numere o mie de zloţi, el este gata să i-o lese. Cavalerul fu silit să consimtă şi se hotărî ca Tatarii să ducă pe Maria dincolo de Nistru şi acolo să aştepte cu dânsa opt zile sosirea banilor. Un oştean credincios al lui Albrecht fu trimes să însoţască fata spre a o păzi de orice necuviinţă, iar Tatarii, din partea lor, au trimes creştinilor, ca zălog, pe fratele mârzacului şi Cavalerul s'a întors îndată la Bârlad. Cinstea lui era bine cunoscută de târgoveţi, dar numai cu greu a izbutit să adune banii şi, pornind din nou, a ajuns la Nistru unde Tatarii au primit banii şi au predat în mânile lui numaidecât, pe Maria teafără, dar adânc zdruncinată atât de osteneală cât şi de întâmplările grozave la care fusese faţă.

Albrecht o duse la Bârlad în casa unui negustor prieten lui şi acolo biata fată a fost înştiinţată, de oameni care te cunoşteau şi se întorceau dela războiu, că ai căzut pe câmpul de bataie şi că au văzut cu ochii cum te duceau la groapă.

— Şi numai prin minune n'am fost îngropat, întrerupse Ştefan. Numărul morţilor era atât de mare încât nu se mai dovedia cu sapatul gropilor şi nevenindu-mi încă rândul, vă-

rul meu, Bogdan, puse vracii să-mi mai cerceteze trupul, iar aceştia mai găsiră încă sămne de viaţă în mine.

— Aceste se întâmplară, pe sămne, după plecarea Bârlădenilor, aşa că ei aduseră Mariei numai ştire despre moartea dumitale, urmă călugărul. Pe când biata fată, care acuma pierdu-se tot ce-i era drag pe lume, se lupta cu jalea-i cumplită, Cavalerul Albrecht se îngrijia ca cuvântul ce-l dăduse negustorilor să fie ţinut. Satul Orsăteşti fiind pustiit de oameni, turmele cneazului fiind pierite şi casa lui arsă, nu-i mai rămânea Mariei nici o avere, el trebuia acuma să despăgubească pe negustorii care-l împrumutase cu banii răscumpărării, din mijloacele lui şi era departe de a fi om bogat. S'întoarse aici lăsând pe Maria în sama negustorului la care se afla, strânse puţinii bani ce putu să-i adune şi trimese cărţi fraţilor lui, în Ţara Nemţască, cerându-li să vândă micile ocini ce le avea acolo şi să-i trimată de sârg preţul ce-l vor putea dobândi. Când, după cinci luni de aşteptare, credinciosul trimes cu cărţile se întoarse, îi aduse de abie cinci sute de zloţi, căci numai atâta se putuse prinde pe ocini. Cavalerul se duse la Bârlad şi plăti şase sute de sloţi din datorie, iar patru sute se tocmi să-i plătească în patru ani, din veniturile lui de castelan al cetăţii noastre.

Dar negustorul la care se afla Maria şi soţia lui murise şi fata era amerinţată să rămâiŗ pe drumuri, căci neamuri nu avea. Atunci Cavalerul, atât pentru a-i putea da un adăpost teafăr şi cinsteş cât şi împins de simţirile deşteptate într'însul de frumuseţa şi de bunătatea Mariei, o rugă să-l primească de soţ. Ce era să facă biata fată? Era singură în lume, fără părinţi, fără avere şi te ştia mort. Ştia că Albrecht îşi jertfise tot avutul şi se osândise la mai mulţi ani de lipsă pentru a o mântui de soarta cumplită ce i se pregătea. Avea acuma prilej să răsplătească binele ce i se făcuse jertfindu-şi, la rândul ei, frumuseţa şi tinereţele pentru a mângâie şi a lumina bătrâneţile binefăcătorului ei. După ce îl puse în deplină cunoştinţă a logodnei şi a iubirii voastre nevinovate, primi să-i fie soţie, cerându-i numai să n'o silească să se lepede de legea în care se născuse. Trei ani au trecut acuma de când bătrânul meu prieten şi-a adus tânăra nevastă în această cetate şi de atunci nici cel mai mic nour n'a venit să tulbure cerul senin al căsniciei lor. Ea, înţelegând şi preţuind mărinimia şi simţirile alese ce deosebesc pe soţul ei, îşi devărsă la rândul său comorile sufletului pentru a-i înveseli şi a-i înfrumuseţa viaţa. Şi, pe lângă dânsul, noi toţi câţi trăim împrejuru-i, tot poporul care locuieşte

pe această vale, toți acei ce o cunosc, se încălzesc la razele acestei bunătăți. Nu este pe împrejur durere care să nu o aline, fericire la care să nu fi luat parte. Deși mijloacele lor sunt din cele mai restrânse, ea găsește chip să vie în ajutorul tuturor nevoiașilor și totdeauna e senină și voioasă. Pentru Albrecht orice dorință a ei este o poroncă, orice zice sau face este sfânt, dar ea nu știe ce este o toană femeiască și când cere, cere numai pentru alții.

Imi pare rău că sânt silit să-ți măresc durerea arătându-ți ce ai pierdut într'însa, dar împlinesc acuma o datorie sfântă care cere să nu te cruț. Deși, fiind preut de altă lege, nu-i sânt duhovnic, ea a văzut în mine, dela început, un prieten și nu mi-a ascuns nimica din cugetele ei curate. Știu deci cât de mare și cât de curată a fost iubirea voastră. Nemărginit de mare a fost durerea Mariei când a aflat că te pierduse și numai cu încetul, vremea, acel vraciu al tuturor durerilor, a putut s'o aline și s'o amortască, rămânându-i o amintire tot atât de jalnică cât de dulce. Te las să judeci ce cumplită sguduitură a primit biata Maria când, deodată, prin fereasta odăii în care se afla, te-a zărit urcându-te pe prispa crâșmei unde întâmplarea a voit ca amândoi să faceți popas. Acuma vei înțălege atât leșinul de care a fost cuprinsă cât și pricina pentru care nu a

primit însoţirea dumitale. Când te-a adus aici, mi-a spus îndată tot şi, cu toate că o rugasem să se ţie deoparte, ea ştiind că niciodată îngrijirea ce o pot da unui bolnav nişte barbaţi nu poate înlocui pe acea a unei femei, mai cu samă în starea de primejdie în care te aflai, te-a căutat zi şi noapte: trebuie să mărturisesc că datoreşti viaţa acestei îngrijiri neadormite. Când, recâştigându-ţi simţirile, ai cunoscut-o, ca îndată ce te-a văzut adormit şi liniştit, m'a chiemat şi mi-a cerut s'o sfătuiesc şi să-i arăt purtarea ce de acuma trebuia s'o aibă faţă de dumneta. In urma sfaturilor mele şi văzându-te afară de orice primejdie, s'a hotărît ca deocamdată să nu ţi se mai arăte, însărcinându-mă pe mine să te pun în cunoştinţa durerosului adevăr, îndată ce nu va mai fi de temut ca starea să ţi se înrăutăţească în urma unei asămenea veşti.

— Şi n'am s'o mai pot vedea niciodată? întrebă Ştefan desnădăjduit.

— Ba, ai s'o vezi, răspunse Anselm, căci rănile te vor mai ţine la noi şase săptămâni cel puţin, şi s'ar da loc la bănuieli nedrepte dacă stăpâna casei ar sta atâta vreme la oparte, fără a vedea pe un cavaler ce-i este oaspe în urma rănilor primite în apărarea ei. Dacă, de câteva zile nu s'a mai arătat, pricina este că am crezut de cuviinţă ca, înainte s'o vezi, să

fii pus în cunoștința faptelor îndeplinite. Mă temeam că dacă ai recunoaște-o fiind și alții de față, să nu se poată da un înțeles rău cuvintelor nesocotite ce ți-ar fi putut ieși din gură și să nu sufere mai pe urmă numele ei.

— Și când putea-voiu s'o văd? întrebă Ștefan cu nerabdare.

— In toate zilele, răspunse Anselm, dar, adause el, uitându-se drept la dânsul, numai față cu alții. Insamnă-ți bine că nu mai trebuie s'o privești altfeliu decât ca pe o prietenă, ca pe o rudă. Nu hrăni vr'o nădejde vinovată, Maria este hotărîtă să-și păstreze credința către soț. Sânt încredințat că avem în fața noastră un cavaler plin de cinste și că nu te vei încerca s'o întorci dela calea datoriei; încercarea ar fi zadarnică și ar putea numai să tulbure liniștea viitorului ei. Dacă o iubești cum se cuvine să fie iubită, trebuie ca cinstea ei și bunul ei nume să-ți fie mai scumpe decât orice în lume.

— Dar ei, întrebă Ștefan, nu i-a mai ramas nimic din dragostea ce a avut-o odată pentru mine?

— Ea, înainte de toate, este roaba datoriei, răspunse călugărul, și datoria poroncindu-i să nu cunoască altă dragoste decât acea a soțului, știu bine că va izgoni din inima ei, fără milă, orice altă simțire. Te rog, dacă ții la numele ei, să nu scăpi nicium cuvânt ce ar putea să dee

a înțălege altora că o cunoști de mai de mult. Dar văd că ești foarte tulburat și că-ți trebuie acuma odihnă numaidecât. Te las să te liniștești și voiu trimete pe Ambrosie ca să stee cu dumneta, și cu aceste cuvinte, Anselm ieși, lăsând pe Ștefan în prada unui iad întreg de chinuri.

A doua zi, după amiază, Cavalerul Ulrich se afla la bolnav și pentru a-l scoate din măhnirea în care îl vedea cufundat, îi povestea niște fapte războinice, când Anselm se arătă la ușă și zise lui Ștefan:

— Stăpâna noastră, care te-a căutat cu atâta îngrijire pe când erai fără cunoștință, dorește să se încredințeze prin sine de calea ce-ai făcut-o spre bine și să-ți arăte recunoștința ei pentru vitejia cu care ai aparat-o.

Și călugărul dându-se la o parte, Maria intră în odaie.

Era albă ca varul și cuprinsă de un tremur ce deabie îl putea stăpâni, dar frumusețea îi era uimitoare.

Nici naltă, nici mică, era de o făptură fără greș dela creștet până la picioarele mici și înguste. Părul bogat era auriu, ochii negri, mari, luminoși și plini de bunatate, genele lungi și sprincenile bogate, negre, și ele, sub o frunte albă și senină; nasul era drept, gura mică. Purta o rochie de lână albă, cu corsajul lung și cu

mânecile largi, între umăr şi cot, strânse pe braţ dela cot în jos; împrejurul mijlocului mlădios purta un colan de fir. Inainta încet înspre patul lui Ştefan care se schimbase şi el la faţă şi o privea înmărmurit.

— Imi pare bine că văd pe apărătorul meu apropiindu-se răpede de însănătoşire, zise ea nemţeşte, şi glasu-i cam surd tremura. Pot însfârşit să-i aduc mulţămirile mele pentru cavalereasca-i purtare, şi întinse mâna lui Ştefan.

Dar Ştefan era atât de tulburat, încât numai după o bucată de vreme se gândi să iee mâna întinsă şi s'o sărute, fără a putea scoate niciun cuvânt. Maria se aşăză pe un scaun lângă patul bolnavului: ar fi vrut să vorbească dar cuvintele nu-i ieşeau din gură. Ştefan, în sfârşit, îşi reveni în fire.

— Mie mi se cade, milostivă doamnă, zise el, să-ţi mulţămesc pentru îngrijirea cu care m'ai căutat şi căreia, o ştiu dela părintele Anselm, îi datoresc viaţa; eu trebuie să-ţi rămân veşnic recunoscător.

Vorbele lor urmară, mărginindu-se de o parte şi de alta la cuvinte de curtenie, dar cât de departe erau minţile vorbitorilor de vorbele ce le rosteau buzele lor! Ele călătoriau departe, spre un colnic de deal la fundul Tutovei, unde doi tineri nepăsători schimbau o-dinioară, sub umbra unui stejar bătrân, ju-

răminte de veşnică iubire şi nevinovate desmierdări!

După un cias, Maria se sculă şi luându-şi ziua buna dela Ştefan, ieşi din odaie vestindu-l că, de acum înainte, va veni să-l vadă în fiecare zi.

Se ţinu de cuvânt: în fiecare zi, după amiază, venea în odaia lui pe când se aflau într'însa Cavalerul Ulrich şi Părintele Anselm şi lua loc lângă patul rănitului, dar vorbele ce le schimbau erau aproape aceleaşi, curtene dar reci. Şi Ştefan se întreba adesa dacă bucuria de a o vedea şi de a privi faţa ei dulce şi frumoasă, nu era covârşită prin mâhnirea pricinuită de asamanarea ce o făcea între amintirile de odinioară şi desnădăjduirea de azi.

Cavalerul Ulrich şi Părintele Anselm îşi dădeau toată silinţa ca să scurteze pentru rănit lungimea zilei. Anselm, mai ales, izbutea adesa să depărteze gândurile care-l chinuiau, povestindu-i întâmplările vieţii sale. Ştefan şi cu Ulrich ascultau ceasuri întregi poveştirile despre luptele la care luase parte şi despre călătoriile ce le făcuse în ţări departate căci, în tinereţe, călugărul, urmaşul unui neam mare din Saxonia, fusese un cavaler frumos, vestit prin vitejia lui, şi părăsise lumea în urma unei dragoste nenorocite.

XIV.

Maria este hotărîtă să rămâie credincioasă soţului ei.

Ştefan într'o dimineaţă, avu bucuria să vadă pe Anton intrând în odaia lui. Bătrânul oştean, destul de uscăcios din fire, rămăsese acuma numai cu pielea şi cu ciolanele; el purta braţul într'o legătură atârnată de gât.

Mare-i fu bucuria când îşi văzu stăpânul atât de aproape de însănătoşire. Incepu îndată să-i povestească toate câte le auzise despre Păunaşul Codrilor, atât dela oştenii Cetăţii cât şi dela ţaranii care veneau la strajă.

Deodată Ştefan se bătu pe frunte şi, sculându-se din pat, zise cu glasul schimbat.

— Dă-mi răpede hainele.

Anton, crezând că Ştefan voieşte să se scoale, începu să-l sfătuească să şadă liniştit fiind încă prea slab pentru a ieşi din pat.

— Adă-mi numai decât hainele şi nu mai pierde vorbele în zadar, îi strigă cu mânie Ştefan foarte agitat, nu vreu să mă scol, dar îmi trebuiesc hainele numai decât: aleargă şi le cere.

Bietul Anton, văzând că ele nu sunt în odaie, ieşi pe cât de iute îl ierta slăbăciunea şi se întoarse în curând, urmat de o slugă care a-

ducea în braţe hainele patate de sânge, scoase de pe rănit la sosirea lui în cetate. Ştefan puse îndată mâna pe dolman şi întorcându-l pe faţa din întru, începu să pipăe căptuşala din partea stângă a pieptului, dar în zadar: căptuşala era tăietă în mai multe locuri şi într'însa nu se afla nimica.

— Antoane, zise Ştefan şi desnădăjduirea era întipărită pe faţa lui, îmi lipsesc nişte cărţi al căror cuprins poate fi primejdios pentru o lume întreagă; ele mi-au fost încredinţate de vărul meu, Bogdan dela Cuhnia, spre a le aduce aici, unor prieteni de ai săi! Ştii că la pornirea noastră le-ai cusut în căptuşala dolmanului şi acuma le-am căutat şi ele nu mai sunt acolo. Cercetează dacă nu cumva le-a găsit cineva când m'au adus aici, dar fără a spune ce sunt şi de unde sunt.

Anton ieşi iar şi, după ce zăbăvi câtva, se întoarse cu Părintele Anselm şi cu Cavalerul Ulrich care-i spuseră că cărţile nu sunt nicăiure şi că îşi aduc bine aminte cum, când au desbracat pe Ştefan pentru a-l pune în pat, căptuşala dolmanului era ruptă, căci ei cautase cu deamăruntul toate hainele lui, pentru a găsi şi a pune la o parte lucrurile de preţ ce s'ar găsi în ele. In haină nu se aflase nimica, dar oşteanul care fusese găsit zăcând sub cal primise dela tovarăşii Păunaşului Codrilor, îm-

greumă cu toate lucrurile Nemţilor, şi o pungă de piele, cu bani, pe care era cusută stema cavalerului român, luate toate dela Ungurii lui Ianoş.

— Se vede, adause minoritul, că hoţii, după ce au ucis pe oşteni, v'au căutat pe toţi şi dând de cărţile cusute în căptuşala hainei ce o purtai, le-au scos crezând că poate ar fi lucruri de preţ apoi, văzând că sunt nişte hârtii, ce nu le pot fi de nici un folos, le-au lepadat în codru.

Ştefan era foarte suparat de pierderea cărţilor, căci pe lângă că cuprindeau lucruri de cea mai mare greutate, ce-i erau cunoscute numai în parte, ele mai alcătuiau şi puterile lui pe lângă prietenii lui Bogdan în Moldova.

Apoi, deşi împărtăşa credinţa lui Anselm încât privea soarta lor, totuşi se temea ca, prin o întâmplare oareşicare, să nu fi căzut în mânile lui Sas sau în acele ale oamenilor lui şi ştia cât de primejdios era cuprinsul lor. Ii trebuiau acuma alte cărţi, dar nu ştia prin cine să dee de veste lui Bogdan, căci Anton nu putea să încalece încă vreme îndelungată şi nu era chip să ceară Cavalerului Ulrich vr'un credincios spre a-l trimete la Cuhnia. Căci, pe de o parte se temea să nu deştepte astfeliu bănuieli, iar pe de alta, cavalerii dela Neamţu, fiind oamenii craiului unguresc, îi venea greu

să-i facă pe dânşii, după ce îl primise în casă şi-l îngrijise, să lucreze pe neştiute împotriva datoriei lor. La urma urmelor văzu că o singură cale îi este deschisă: ca îndată ce se va îndrepta, să se întoarcă singur la Cuhnia, spre a pune pe Bogdan în cunoştinţa celor întâmplate şi a lua dela el alt rând de cărţi.

De Paşti Ştefan, care se sculase din pat de câteva zile, fu în sfârşit în stare să iasă din odaie şi să iee parte la masă împreună cu Maria, cu Cavalerul Ulrich şi cu Părintele Anselm.

Prilejurile de a se găsi împreună cu Maria deveniră mai dese, dar ea nu ieşea de loc din răceala ce i-o aratase la întâia lor întâlnire, ferindu-se mai ales de a rămânea singură cu el. Ştefan simţea că dragostea lui pentru ea creşte din zi în zi şi purtarea Mariei către el, în loc de a-l linişti şi de a-l răci, îi stârnea patima mai tare. Puterile i se întorsese acuma cu totul, rănile îi erau tămăduite, vedea apropiindu-se răpede ceasul plecării şi nu vroia să părăsască Cetatea fără a fi vorbit cu Maria singură. Căuta prilejul fără a-l găsi când, într'o sară, aflându-se cu toţii la masă, Părintele Anselm şi cu cavalerul Ulrich fură înştiinţaţi că ajutorul vlădicăi catolic de Milcov, de care atârnau toate parohiile de pe Trotuş, se afla în Piatra şi, în urma unor întâmplări

neprevăzute, neputând veni la Cetate unde era așteptat, îi ruga să se răpadă cât mai curând la el, având a se întreține cu ei despre trebi grabnice. Părintele și cu cavalerul porniră de sârg, spre marea bucurie a lui Ștefan care înțălese că se ivea în sfârșit prilejul căutat de el de atâta vreme. La plecarea călătorilor, se afla în curtea din lăuntru a Cetății, împreună cu Maria venită acolo pentru a-și lua ziua bună dela ei. Când ea voi să s'întoarcă înspre casă, Ștefan, închinându-se, îi zise nemțește în auzul tuturor oștenilor ce erau de față.

— Inaintea mesei spuneai, milostivă Doamnă că ai suferit de căldura zilei de astăzi și că, pentru a te răcori vrei să petreci câteva ceasuri afară, sub copacii de lângă poarta Cetății. Ți-ași părea oare prea îndrăzneț dacă te-ași ruga să-mi dai voie să te însoțesc?

Maria ramase o clipă nehotărîtă și Ștefan înțălese că căuta un cuvânt pentru a nu se afla singură cu el dar, la urmă, se vede că se răsgândi, căci zise:

— Cu plăcere, domnule Cavaler, Hertha adă-mi mantelul și vină și tu.

Ștefan, pricepând că ea voiește ca Hertha să-i însoțască, își muscă buzele și amândoi, ieșind pe poartă, trecură peste podul mișcător și se îndreptară spre un brad urieș aflat la jumatate de cale între pod și zidiul încunjură-

tor, împrejurul căruia era o laviță pe care se așazară. Crengile bradului se lasau în jos împrejurul laviței, ascunzându-i vederii oștenilor care stăteau în poartă, soarele asfințise și noaptea cădea răpede.

Întâmplarea veni în ajutorul lui Ștefan, căci, Hertha zăbăvind în casă, el se folosi de această împrejurare pentru a zice Marieĭ:

— Mario, de când am aflat că tu mai ești pe lume, mintea și inima mi-au fost stăpânite de un singur gând, de o singură dorință: să rămân singur cu tine numai un ceas, ca să-ți pot zice cel puțin o parte din câte fierb în mine. Mario, dacă într'adevăr m'ai iubit odată, îndură-te de mine, îndură-te de iadul de care am parte și hărăzește-mi acuma un singur ceas. Nu ai pentru ce să te ferești de mine; iată fata vine, te rog, trimete-o înapoi.

Fără a-i răspunde, Maria zise liniștit Herthei, care se apropia de ei:

— Uitasem că n'ai șăzut la masă, du-te de mănâncă.

După ce fata se depărtă, Maria ridică ochii ei cei limpezi spre Ștefan și zise cu glasul ei cam surd, dar dulce și plin de un farmec nespus pentru el:

— Sânt gata să te ascult.

— Cruci a fost ceasul în care, de abie îndreptat de rănile ce le primisem, am fost zdro-

bit de vestea cumplită că ai fost răpită de Tatari şi de multe ori blastamat-am soarta care a hotărît să scăp ca prin minune de moarte, numai pentru a auzi îngrozitorul sfârşit al visurilor mele de fericire. Ai fost întâia, singura mea dragoste, toate visurile mele de viitor falnic şi strălucit, de nemărginită fericire casnică, erau legate de tine. Şi când toate greutăţile erau învinse, când nimica nu mă mai despărţa de tine, aud că o soartă mai cumplită decât moartea te-a smuls din viaţa mea. Ştirea mi se dăduse cu amăruntimi de către oameni vrednici de încredere şi rănile mă ţinuse pe coastă vreme prea îndelungată pentru ca să fi putut nădăjdui că scaparea ta este încă cu putinţă. De nespus fost-au chinurile ce le-am îndurat atunci, când ziua şi noaptea, îmi închipuiam suferinţile tale în mijlocul păgânilor sălbatici, când, o Doamne, te vedeam în vis pângărită de dânşii!

Vremea cu încetul depărtă acele vedenii înfiorătoare, însă fără a-mi alina durerea, fără a-mi stinge dorul. Dar se vede că măsura suferinţelor ce mi-au fost ursite era încă departe de a fi plină, căci acuma, când pentru a doua oară m'am trezit în urma unei lupte între viaţă şi moarte, primesc o nouă şi cumplită lovitură, aflu că ai scăpat de pângărirea păgânilor, dar... că eşti soţia altuia. Şi acuma am

ajuns să blaştăm soarta care n'a vrut ca fierul ce m'a lovit să intre mai adânc pentru ca să cad mort la picioarele tale.

— Nu blastama, zise Maria spărietă de patima şi de desnădăjduirea cu care Ştefan vorbise, nu blastama! Voinţa cerească hotărăşte fie-căruia din noi măsura bucuriilor şi a durerilor de care trebuie să aibă parte pe pământ, iar noi putem numai să ne închinăm înaintea ei şi să-i cerem să ni dee puterea trebuitoare pentru a purta cu vrednicie povara lor. Crezi poate că durerea mea a fost mică când, deabie scapată de o soartă înfiorătoare, după ce-mi văzusem părintele măcelărit sub ochii mei, am primit vestea grozavă că tu nu mai eşti şi că sânt lipsită de cel de pe urmă spriijn ce-mi rămânea pe pământ, pe care întemeiesem, în visurile tinereţii, fericirea întregii mele vieţi? Crezi că inima nu mi s'o rupt când m'am hotărît să fiu soţia altuia? Crezi că durerea şi dorul meu se stânsese când, de odată, te-am văzut înaintea ochilor mei, în dimineaţa zilei în care ai fost rănit? Crezi că de atunci am mai avut o clipă de linişte şi că mici sunt durerile care-mi sfăşie inima?

— Mario, strigă Ştefan, luând mâna ei în mâna lui şi strângînd-o cu putere, te aud şi nu-mi vine să cred cuvintele tale, Mario, înţeles-am oare bine? Tu tot mă iubeşti?

— Da, zise Maria cu hotărâre, da, Ștefane, te iubesc; iubirea care-ai deșteptat-o în mine va pieri numai atunci când voiu pieri și eu.

— O Doamne, zise Ștefan, de acuma uitat-am toate durerile și toate chinurile; visurile de odinioară sunt aproape de împlinire! Mario, mai zi-mi încă odată că nu mă înșăl, că în adevăr mă iubești, că mă vei iubi totdeauna, și ducând mâna albă și gingașă a iubitei la buze, o acoperi cu sărutări fierbinți.

— Da, te iubesc, zise Maria, încercându-se în zadar să-și tragă mâna înapoi, și te voi iubi totdeauna, dar nu da cuvintelor mele un înțăles ce nu-l pot avea, te iubesc dar sânt legături care ne despart pe veci!

— Și ar fi oare cu putință un asămenea lucru? strigă Ștefan. S'ar putea oare ca două ființi care se iubesc cum ne iubim să-și vadă zdrobită toată fericirea, toată viața, din pricină că, în urma unor vești amăgitoare, crezând că nu mai sânt, te-ai legat către altul pe care nu-l iubeai? Dar oare care legătură este mai tare, acea către soțul tău, făcută când erai prada unei amăgiri și silită de împrejurări sau rea dintâiu, către mine, făcută după îndemnul inimii, pe când nimica nu-ți silea voința și nici o amăgire nu-ți rătăcea mintea? Uitat-ai oare jurământul ce mi l'ai făcut acuma patru ani, într'o noapte de primăvară, senină ca și asta,

că vei fi a mea pentru viața întreagă și îți aduci numai aminte de cel ce ți s'a stors într'un ceas de amăgire?

Maria întoarse spre dânsul fața-i acoperită de lacrimi și zise:

— Mi-am calcat jurământul către tine din pricina împrejurărilor cumplite ce ți sunt cunoscute. Incredințată că nu mai trăești, m'am legat către altul și preuți de amândouă credințele au cerut binecuvântarea dumnezeiască pentru această legătură. Oricât de mari ar fi chinurile ce aș avea să le îndur de acum înainte, oricât de mare este iubirea ce o am către tine, voiu pastra neatinsă credința jurată soțului meu.

— Dar de ce să jertfești fericirea întregii tale vieți când chiar legea noastră nu oprește desfacerea unei căsătorii nenorocite. De acum înainte, nimica nu ne mai poate despărți!

— Ne despărțește pentru totdeauna faptul că sânt soția altuia. Albrecht pentru a mă scoate din robia Tatarilor și-o jertfit averea întreagă. Această jertfă o făcut-o atunci când nici nu se gândea să mă iee de soție, știind că sânt logodită cu altul, ci împins numai de prietenia ce o avut-o pentru tata și de mărinimia firii lui. Micile ocini ce le-o avut în Țara Nemțască le-o vândut pentru a plăti prețul răscumpărării mele și putinul venit ce-l trage din slujbă l'o ama-

notat pe ani spre a întregi acea răscumpărare; pentru mine o ramas sarac la bătrâneţe. Eu eram singură, fără de nici un sprijin pe lume, dela el numai auzit-am cuvinte de mângâiere şi de nădejde! Mi-o cerut să-l ieu de soţ numai după ce s'o încredinţat că nu am nici o rudă, nici un neam la care aşi putea să găsesc adăpost. Şi atunci, departe de a întrebuinţa vr'un meşteşug pentru a mă ademeni, mi-o tras el singur bagarea de samă asupra deosebirii de vrâstă între noi, asupra sărăciei lui şi asupra vieţii singuratece ce m'aştepta aici. De voia mea mi-am legat soarta de dânsul, mulţămită să-i răsplătesc o parte din binele ce mi-l făcuse. De atunci bunatatea şi iubirea lui n'au slăbit cu nimica, singurul ţel ce-l are în viaţă este de a mă vedea fericită, de a împlini orice dorinţă aşi avea, de a-mi înveseli viaţa: el trăeşte numai pentru mine. Din partea mea, fac tot ce-mi este în putinţă pentru a-i mângâie bătrâneţile şi a-i dovedi că nu sânt nevrednică de jertfele ce le-o făcut. Şi ai voi ca astăzi, uitând acele jertfe, uitând jurămintele făcute în faţa altarului, să-i zdrobesc rămăşiţa de viaţă, căci necredinţa sau părăsirea din parte-mi ar însamna moartea pentru el.

— Dar nu te gândeşti şi la mine, răspunse Ştefan, nu ţi-e milă de chinurile mele, vrei

să mă osândești să le îndur o viață întreagă!

— Judec durerea ta după durerea mea, zise Maria, și mâna ei strânse ușor mâna lui Ștefan, oar ești tânăr și ai o viață întreagă pentru a mă uita și ați găsi fericirea în altă parte.

— Dar dacă nu te-am uitat până acuma, când te credeam pierdută, cum gândești că *te* voiu uita de acuma înainte după ce te-am găsit și când știu că ești pe lume... Mai multă durere ai pentru un soț ce nu-l poți iubi, ce este de altă lege, de alt neam, decât pentru acel pe care ți-l alesești odinioară ca să-ți fie tovarăș pe viață, care este de aceiași lege și de aceiași limbă cu tine, și care te iubește și pe care zici singură că-l iubești?

— Cu vremea durerea ți s'ar fi alinat și stâns, ori s'ar fi stâns aproape dacă întâmplarea nu ne-ar fi adus iarăși față în față. Dar îmi aduci aminte că soțul meu este în adevăr străin, de altă lege, de altă limbă; deci am către neamul meu datoria sfântă să nu-l fac de ocară, să nu-i dau prilej să se căiască că o luat o Româncă de soție și că i-o încredințat cinstea și fericirea lui. Nu trebuie să dorești ca eu să fac neamul nostru de rușine în fața străinului.

— Văc, zise Ștefan desnădăjduit, că te gândești la toți și la toate, numai la mine nu.

— Ba mă gândesc și la tine, răspunse Ma-

ria, mai mult decât te gândeşti tu singur. Mă gândesc că eşti cavaler, că porţi pinteni de aur, că pe pavăza ta se află sapate nişte semne ce de veacuri au urmat numai-calea cinstei şi, astăzi, tu voeşti să momeşti soţia altui cavaler al cărui pâne şi sare ai mâncat-o! Şi, dacă te-aşi asculta, ai fi în primejdie să vezi adunându-se la judecată, cavaleri din toată creştinătatea pentru ca să te osândească la sfaramarea pavezii şi a pintenilor de aur ca fiind un nevrednic şi un viclean.

— Dar se poate oare numi momeală faptul de a lua înapoi bunul meu cel mai scump, ce-mi fusese răpit? Ş'apoi ce ni pasă nouă de judecata lumii, când lumea pentru noi se mărgineşte la tine şi la mine. Ah, Mario, nu te gândi la mine, dar gândeşte-te la tine. De ce să-ţi jertfeşti tinereţele în braţele unui bătrân pentru care poţi avea cel mult recunoştinţă fiască? Nu eşti sătulă, nu eşti destul de amărâtă până acum de cuvintele lui de iubire ce te lasă răce, de desmierdările lui, de care inimii tale trebuie să-i fie groază? O, ştiu că ele sunt pentru tine o pedeapsă, un chin nemărginit de mare. Nu te gândeşti cât de dulce ar fi viaţa lângă acel ce te iubeşte, pe care tu îl iubeşti, a cărui cuvinte de iubire ar găsi răsunet în inima ta, ar face-o să tresare şi să salte de bucurie, de a

cărui desmierdări te-ai împărtăşi cu fericire, şi Ştefan încunjură cu braţul mijlocul tinerii femei al cărui trup întreg fu sguduit de un fior.

— N'ai dreptul să dai cu piciorul în fericire, urmă el, ce ni pasă de judecata altora când este vorba să ni câştigăm raiul care ni-a fost răpit, şi nemai putându-se stăpâni, Ştefan o strânse cu patimă la piept şi-i acoperi faţa cu sărutări.

Dar Maria, cu o putere pe care nu i-o presupunea, se smulse din braţele lui şi făcu un pas spre poartă. Ştefan, sculându-se, se răpezi ca s'o oprească:

— Ştefan Stroici, zise ea oprindu-se, cu glasul tremurând dar cu faţa hotărîtă, iar îţi aduc aminte că eşti cavaler şi că mă faci să mă căiesc de încrederea ce ţi-am arătat-o!

Ştefan, ruşinat, ramase mut.

— Rămâi cu bine, zise ea cu glasul îmblânzit, după o clipă de tăcere. Astăzi ne-am văzut pentru cea din urmă oară, dar de departe ca şi de aproape voiu dori fericirea ta şi mă voiu ruga pentru tine. Uită-mă!

Şi cu aceste cuvinte Maria se îndreptă răpede spre poarta Cetăţii, urmată cu ochii de Ştefan care, în jalea şi în desnădăjduirea lui, nu mai găsea nici un cuvânt.

XV.

Ştefan Stroici în faţa Părintelui Isaia.

A doua zi, Ştefan de abie se îmbracase după o noapte fără somn, când o slugă intrând în odaie, îi spuse că a sosit un călugăr care cere să fie adus înaintea lui.

— Să vie, zise Ştefan mierat.

In curând intră în odaie un tânăr călugăr, de statură mijlocie, cu plete lungi castanii şi cu barba rară.

El se închină adânc înaintea cavalerului nostru.

— Buna dimineaţă, Părinte, zise Ştefan, spune-mi, te rog, cine eşti, de unde vii şi cu ce te pot sluji.

— Nu sânt încă părinte ci numai un frate neînsamnat, ucenic la ieromonahul Isaia.

La auzul numelui de Isaia, Ştefan se înroşi, căci acest nume îi amintea însărcinarea ce-i fusese dată de Bogdan şi cărţile pierdute. Se simţea vinovat văzând cât de stăpânit fusese cu gândiri străine de această însărcinare.

— Şi ce doreşte de la mine ieromonahul Isaia? întrebă el.

— Părintele Isaia mi-o spus: mergi frate Paisie la Cetatea Neamţului, unde se află rănit cneazul român de peste munţi Ştefan Stroici.

Cere să fii adus față cu el și-i spune din partea mea: Binecuvântare duhovnicească și sănătate! Voința lui Dumnezeu o făcut ca cele pierdute să nimerească în mânile spre care erau trimese. Am aflat că, cu voia Atotputernicului, rănile cneazului sunt lecuite și, dacă îi va fi cu voie s'asculte molitvele de mulțămire ce, ca bun creștin, este dator s'aducă Domnului pentru minunata sa scapare prin glasul unui preut de legea cea adevarată, sânt gata să le zic, dacă va binevoi să-și dee osteneală să vie până la sihăstria mea.

Înțălesul ascuns în aceste cuvinte nu fu pierdut pentru Ștefan; el își muscă buzele și răspunse:

— Mulțămesc Părintelui pentru bunăvoința lui și pentru grija ce o poartă sănătății mele sufletești; mă voiu grăbi să merg chiar astăzi la Cuvioșia sa, numai de voiu afla unde se află sihăstria lui.

— Părintele m'o însărcinat să te duc până la el.

Deși Maria îi hotărîse că nu o va mai vedea, Ștefan nu pierduse nădejdea că va găsi în acea zi, cea de pe urmă în care erau să fie singuri, Anselm și cu Cavalerul Ulrich trebuind să se întoarcă spre sară, o clipă spre a face o nouă încercare pe lângă iubita lui. El răspunse călugărului:

— Nu ştiu dacă voiu putea merge până după amiază şi nu aşi voi să te fac s'aştepţi.

— Părintele mi-o spus să mă supun cu totul poroncilor tale şi să-ţi aştept voia pentru plecare.

— Atunci, zise Ştefan, te voiu înştiinţa îndată ce voiu fi gata de plecare.

Veştile ce le primise acum Ştefan dela călugărul necunoscut către care îl trimesese Bogdan, redeşteptase într'însul simţul datoriei şi a marei răspunderi însuşite de el când primise însărcinarea voevodului. Intâlnirea lui neaşteptată cu aceea pe care o credea pierdută cu desăvârşire, precum am văzut, îi redeşteptase patima întreagă şi această patimă în zilele de pe urmă câştigase într'atâta stăpânire asupra întregii lui fiinţi, încât lucrarea măreaţă începută de Bogdan, şi a cărei izbândă atârna în mare parte dela izbutirea călătoriei lui, fusese aproape uitată. Cuvintele călugărului îi dădeau a înţălege că întâmplarea adusese cărţile voevodului tocmai în mânile aceluia care trebuia să le primească.

Deşi simţia în urma acestei veşti o bucurie şi o uşurare mare, totuşi cugetul îl mustra pentru uşurinţa cu care se deprinsese cu faptul pierderii lor. Simţia că cinstea şi datoria îi cereau să-şi jertfească toată vremea şi toate puterile pentru izbutirea unei pricini ce era

nu numai acea a lui Bogdan şi a lui, dar a unui neam întreg. Ele îi mai poronceau să părăsască Cetatea fără cea mai mică întârziere. Simţirile lui cavalereşti asămene îl mustrau, căci nu-şi putea ascunde că, deşi nu răsplătise căutarea şi ospatarea ce o primise la Cetate printr'o taptă osândită de toate legile cinstei, aceasta nu se datora voinţii lui. Pe de altă parte dragostea ce o simţia pentru Maria, cu toată hotărârea aratată de dânsa de a nu-şi calca datoriile către soţul de care o legase împrejurările, cu toate mustrările lui de cuget, îl împingeau să nu părăsască Cetatea fără o de pe urmă şi hotărâtoare întâlnire. Hrănind încă în fundul inimii nădejdea că iubirea ei către dânsul, iubire netăgăduită de ea, tot va învinge la urmă în inima ei, ştiind că Maria era totdeauna sculată şi îmbracată de dimineaţă, trimese s'o roage să-l primească, zicând că are să-i împărtăşască lucruri de samă şi nesuferind întârziere.

Spre marea lui suparare, Hertha îi aduse răspuns că milostiva doamnă se află cam bolnavă şi nu-şi va putea părăsi odaia câteva zile.

Înţălese atunci că Maria fugea de o nouă întâlnire şi nacazul îi crescu. Ieşi din Cetate şi se primblă prin livadă chinuit de gândurile cele mai potrivnice. In sfârşit se hotărî să meargă să vadă pe călugăr; trimese să chieme

pe Paisie şi întrebându-l dacă poate merge pe jos până la sihastrie, fratele îi răspunse că ca se află numai la vr'o patru bătăi de arc de Cetate.

Ieşiră împreună pe poartă, încunjurară zidul ei de împrejmuire şi scoborându-se în pârâul care curge sub poala de miază-zi a dealului, apucară dealungul lui la deal. După un mers de un şfert de ceas, apucară pe o scursură îngustă la dreapta şi se găsiră în curând înaintea unei porţi grele de stejar legată cu fier.

Alături cu uşa se vedea, în pământ, o deschizătură mică, cu zăbrele de fier, închisă cu un oblon gros de stejar, care în clipa sosirii lor era ridicat în sus.

Paisie se opri şi bătu de două ori în uşă. Aceasta se deschise îndată şi Ştefan, urmând pe ucenic, intră într'o peşteră luminată prin deschizătura de lângă uşă. Părepii netezi şi bolta bine alcătuită nu-şi datorau fiinţa unei întâmplări ci mânii omului. Chipul peşterii era aproape rotund, în părepi se vedeau trei uşi într'un canat. Imbrăcămintea se alcătuia dintr'un pat de scânduri acoperit cu o rogojină, având la căpătâiu o cergă şi o perină, patru scaune cu câte trei picioare, fără speteze, o masă de brad în patru muchii şi un mic dulap de scânduri. La părete, în faţa patului, era un iconostas cu mai multe icoane, iar înaintea lor ardea o candelă de alamă galbănă.

In mijlocul peşterii sta în picioare un călugăr, mic la stat şi uscăcios. Pletele rari şi barba cam ascuţită erau sure, fruntea de sub potcapul ros era naltă şi sprincenile stufoase. Ochii erau negri, mari, de toată frumuseţa şi, când privirea lor se opri asupra cavalerului, el se simţi pătruns până în fundul inimii. Nasul era drept cu nările mişcătoare, fălcile puternice, gura mare cu buzele strânse, bărbia puternică. Deşi haina îi era din cele mai calice şi statura mică, avea o înfăţoşare impunătoare.

Ştefan scoase de pe cap căciuliţa de catifea verde împodobită cu pană de vultur şi, apropiindu-se de călugăr, se închină şi-i sărută mâna, iar Paisie ieşi prin una din uşi.

— Bine ai venit, zise călugărul cu un glas puternic şi cald, nepotrivit cu trupu-i sărbed. te aştept de mult.

— Am auzit, părinte, răspunse Ştefan, că cărţile ce-mi erau încredinţate pentru Cuvioşia Ta şi-mi fusese răpite de tâlhari, printr'o întâmplare fericită, au nimerit în mânile Cuvioşiei Tale.

— Noi, creştinii, numim o asămene întâmplare milă şi prevedere dumnezeiască, răspunse călugărul. Cărţile au nimerit la mine încă din ziua aducerii tale la Cetate şi, auzind că de o bucată de vreme te afli sănătos, am trimes pe

ucenicul meu să-ţi vestească sosirea lor, ca nu cumva să te pui în zdruncin spre a dobândi altele şi spre a te mântui de grija cumplită ce trebuia s'o resimţi, temându-te ca aceste scrisori să nu fi căzut în mâni duşmăneşti.

Ştefan se înroşi, căci cuvintele călugărului descopereau mustrarea pentru uşurinţa cu care se deprinsese cu faptul perderii scrisorilor.

— Aşteptam numai îndreptarea mea deplină pentru a mă întoarce la Cuhnia şi a pune pe vărul meu în cunoştinţa nenorocirii ce mi s'a întâmplat, zise Ştefan după o tăcere. Dar, urmă el, ai avut bunatatea să-mi propui să zici, însuşi Cuvioşia Ta, molitvele de mulţămire ce, ca bun creştin, sânt dator să le aduc lui Dumnezeu pentru minunata mea scapare de moarte: sânt recunoscător Cuvioşiei Tale şi gata să le ascult.

Un zâmbet uşor încreţi buzele călugărului:

— Slujbele mele preuteşti sunt la îndămâna oricărui creştin, mare sau mic, bogat sau sarac; cu atât mai mult sânt gata să mă rog Domnului pentru ruda Voevodului Bogdan şi să aduc cerului mulţămiri fierbinţi pentrucă ţi-o pastrat zilele. Dar nu ştiu dacă trebuie mai întâiu să-i mulţămim pentru primejdia trupească din care ai ieşit sau să-i aducem rugăciuni pentru ca să te mântuie de acea sufletească în care ai căzut.

— Nu te înțeleg, Părinte, răspunse Ștefan, înroșindu-se, căci înțălesese prea bine.

— Eu mă tem că nu vrei să mă înțălegi, zise călugărul răce.

— Nu cred că am dat până acum Cuvioșiei Tale dreptul să te îndoiești de cuvântul meu, zise Ștefan încreținд sprincenile.

— Eu cred, răspunse călugărul nemișcat, uitându-se țintă în ochii tânărului și silindu-l prin puterea privirii să-i întoarcă spre pământ, că am tot dreptul să stau la îndoială asupra acelui ce l-o ales Bogdan, spre a-i ținea locul într'o lucrare dela izbânda căreia atârnă soarta unui neam întreg.

La auzul acestor cuvinte rostite cu un glas disprețuitor, întâia mișcare a lui Ștefan fu de a căuta mânerul paloșului și de a răspunde în chip răstit, dar înfățoșarea călugărului, privirea lui liniștită și stăpânitoare îl făcură să rămâie nemișcat și-i pironi limba în gură.

— Da, urmă bătrânul cu mai multă putere și stând nemișcat pe loc, credeam că un cunoscător de oameni ca Bogdan, care știe să pue pe fiecare la locul ce i se cuvine, ni-ar fi trimes aici pe un om vrednic de falnica lucrare ce o urmărim, pe un barbat cu inima stăpânită numai de iubirea de neam și de dorul de a-l desrobi, iar nu pe un făt-frumos oareșicare,

gata să uite tot pentru o poftă nelegiuită de femeia altuia!

— Părinte, răspunse atunci Ştefan liniştit dar hotărît, uitându-se la rândul lui drept în ochii călugărului, haina ce o porţi mă împiedecă să dau vorbelor Cuviosiei Tale răspunsul ce l'aşi da altuia. Dar mă nedreptăţeşti. Vina mea dacă vină este, nu-i atât de mare cum ţi-o închipui: am fost numai un om. Incât priveşte cărţile lui Bogdan, pierderea lor a fost pricinuită de întâmplări ce nu le putea prevede nimeni şi ştii că eram în neputinţă de a face ceva pentru aflarea lor. Dar, mă învinueşti că aşi fi uitat însărcinarea ce mi-a încredinţat-o Bogdan şi că aşi fi pus în primejdie izbânda lucrării care trebuie să ni fie tuturora mai scumpă decât orice pe lume şi, că aşi fi uitat-o împins de o poftă nelegiuită pentru femeia altuia. Nu vreu ca această bănuială să apese asupra mea şi cer să asculţi dela mine, fie ca duhovnic fie ca namestnic al lui Bogdan pe locurile aceste, povestirea împrejurărilor care au făcut ca purtarea mea să poată stârni bănueli în mintea Cuviosiei Tale.

Călugărul făcu lui Ştefan sămn să iee loc pe un scaun şi, aşăzându-se pe altul în faţa lui, îi zise:

— Vorbeşte, te ascult!

Ştefan povesti logodna lui cu Maria, rătă-

cirea în care îi adusese pe amândoi împrejurările, făcându-l pe el s'o creadă în puterea Tatarilor pe când ea era încredințată de moartea lui. Povesti căsătoria Mariei cu cavalerul de Wolkenstein, viața lui în cei patru ani de pe urmă, nedreptatea craiului Lajos către dânsul, mergerea la Cuhnia și convorbirea cu Bogdan, însărcinarea ce i-o încredințase acesta, povesti întâlnirea cu Maria, lupta cu hoții și aducerea lui la Cetate, povesti în sfârșit cum se găsise față în față cu iubita și toate câte se petrecuse între ei.

— Ca duhovnic, urmă el, ești dator să-mi dai iertare de pacate, dar această iertare nu-mi ajunge, îți cer să vorbești acuma ca namestnic al lui Bogdan și să te rostești, fiind în deplină cunoștință a împrejurărilor, dacă purtarea mea este într'adevăr acea a unui nevrednic de încrederea ce a pus-o Bogdan într'însul.

— Purtarea ta, zise Isaia îmblânzit prin mărturisirea tânărului, nu este neprihănită nici ca creștin nici ca partaș la o lucrare măreață. Ca creștin ești vinovat, căci ai voit să momești soția legiuită a altuia și numai credinții ei către soț și datorie se mulțămește faptul că ai ramas pe marginea pierzaniei. Ca trimes al lui Bogdan, însărcinat cu ducerea unor cărți de vățnicia celor ce-ți fusese încredințate, a căror cădere în mâni răle putea să pricinuiască, nu

numai moartea celor mai aprigi susţiitori ai lucrării noastre, dar chiar şi nimicirea ei, eşti şi mai vinovat. Fiind dată însamnatatea acelor cărţi, erai dator să le fereşti de orice întâmplare, urmând şleahul cel mare, iar nu să apuci de-a curmezişul prin codri, uitând grija lor pentru o deşertăciune cum este însoţirea unei femei ce nici nu o cunoşteai. Insă uitate fie păcatele trecutului, întâia părte a însărcinării ce ţi-o dat-o Bogdan, aducerea cărţilor în mâniile mele, o fost îndeplinită, căci întâmplarea sau mai degrabă voinţa lui Dumnezeu, o îndreptat greşala făcută de uşurinţa ta. Dar înainte de a începe îndeplinirea celor ce rămân de făcut, vreu să ştiu dacă de acum înainte eşti hotărît să jertfeşti pentru izbânda lor orice altă patimă, orice altă nădejde.

— Am hrănit în zilele din urmă, răspunse Ştefan, o nădejde ce o numeşti nelegiuită. Acea dela voinţa căreia atârna îndeplinirea ei nu mi-a lasat nici o îndoială că această nădejde este deşartă şi că trebuie s'o îngrop pentru o vecie! Nu mai este deci nici o pricină care ar putea să mă facă să şovăiesc în calea apucată şi nu-mi mai rămâne altă patimă şi alt scop decât desrobirea neamului nostru şi răsbunarea nelegiuirilor ale căror pradă acest neam este de veacuri.

— Am pierdut din pricina... rănilor tale, zise

călugărul, săptămâni menite în gândul meu să fie întrebuințate la muncă rodnică. Astăzi nu mai avem nici macar o clipă de pierdut. Ne vom pune îndată pe lucru și mâni trebuie să plecăm. Cred că vindecarea îți este destul de înaintată pentru ca să poți călători?

Gândul de a părăsi Cetatea și a se departa de Maria ar fi părut lui Ștefan nesuferit cu o zi înainte, stăpânit cum era de iubirea lui, dar atât hotărîrea Mariei cât și cuvintele călugărului zdrobise în el orice nădejde de a-și vedea dragostea încununată de izbândă. Pe de altă parte simțirile cavalerești i se deșteptase și ele nu-l îngăduiau să mai rămâie oaspele unor oameni care, prin starea lor, erau dușmanii pricinii îmbrățoșate de dânsul și în fața cărora putea să se găsască în curând cu paloșul în mână.

— Acei ce m'au îngriijt cred că încă o săptămână de liniște mi-ar putea fi de mare folos, dar mă simt chiar astăzi destul de tare pentru a te însoți. Numai nu știu dacă până mâni voiu putea găsi un cal, căci atât al meu cât și acel al slugii mele au fost uciși în lupta cu hoții.

— Mă însărcinez să-ți găsesc până mâni un cal de care ar putea rămânea mulțămit orice oștean, răspunse călugărul. Bogdan îmi scrie că deși el te-o pus în cunoștința lucrurilor, to-

tuş nu o putut să intre în amărunţimi, întâiu pentru că i-o lipsit vremea ş'apoi fiind că chiar el nu le cunoaşte toate. Urmează deci că fără a mai întârzia, să-ţi împărtăşesc acele ce sunt de neaparată trebuinţă. Dar avem multe de vorbit şi nu te vei putea întoarce la Cetate până de sară; vei fi deci silit să te mulţămeşti cu masa ce ţi-o va putea da un biet călugăr.

— Sânt oştean, şi deprins să mă mulţămesc cu cât găsesc, răspunse Ştefan.

— Dar este nevoie să-ţi câştigi răpede puterile. Din fericire un nepot al meu, pe care-l aştept din ceas în ceas, vânător şi pascar vestit, mi-o trimes o căprioară şi câteva hârzoabe de păstrăvi afumaţi. Două ploşte mari cu vin vechiu de Nicoreşti însoţeau acele merinde şi astăzi sânt în stare să fac cinste oaspelui meu.

XVI.

Părintele Isaia arată lui Ştefan Stroici chipul în care a lucrat.

Tocmai atunci intră ucenicul Paisie aducând, pe o tabla de lemn, o ploscă, două ulcele de lut, şi un colac cald.

— Până ce va sosi ceasul prânzului şi nepotu-meu, zise călugărul, putem să stăm de

vorbă. O ulcică de pelin vechiu şi o bucă de colac proaspăt îţi va da putere şi răbdare.

Apoi, umplând amândouă ucenicele:

— In sanatatea-ţi sufletească şi trupească şi în izbânda lucrării noastre, zise el cioc nind cu Ştefan.

După ieşirea ucenicului, călugărul începu să arăte lui Ştefan starea în care se aflau atât Moldova cât şi ţările megieşe, apoi îi destăinui în chip amărunţit alcătuirea întregii mişcări.

— Făcusem cunoştinţa lui Bogdan, zise el, cu prilejul războiului purtat de Laţc cu Tatarii, în Moldova; faima vitejiilor voevodului ajunsese de mult până la noi şi în curând mi-am putut da samă de însuşirile strălucite cu care era împodobită mintea lui.

Faptul că inima fiecăruia din noi era stăpânită de aceiaşi mândrie de neam; de acelaşi dor de a-l desrobi şi de a lucra la măr irea lui ne apropie răpede, făcând să nască între noi o temeinică prietenie. După încetarea războiului l'am urmat la Cuhnia unde am petrecut împre unâ mai multe săptămâni şi atunci, în urma unor lungi şi amărunţite chibzuinţi, am hotărât să ne punem la lucru spre a răsturna pe Sas. a întruni într'o singură oblăduire pe toţi Românii din această parte a munţilor, spre a rădica pe Bogdan în scaunul unei domnii noui

La întoarcerea mea în ţară, mi-am început

lucrarea întâiu în popor; doi ani de zile dearândul am mers din sat în sat, am auzit plângerile lui şi am căutat să deştept în el dorinţa de mântuire. Haina ce o port departa de mine orice bănuială şi-mi dădea prilejuri pentru a putea pătrunde în fundul inimii sătenilor. Când vorbeam cu obştia, îmi măsuram cuvintele cu îngrijire, astfeliu că chiar dacă erau auzite de oamenii lui Sas, puteau să fie luate numai drept cuvinte de mângâiere sufletească.

In sfaturile cu ei nu puteam atinge partea cea mai înaltă a scopurilor mele: desrobirea neamului de sub domnia străină şi întemeierea unei mari domnii româneşti; ei n'ar fi înţăles o asămenea cugetare, s'ar fi spăriet de ea şi s'ar fi departat de mine. Poporul nostru este îndrăzneţ, el disprețuește viaţa, căci viaţa pentru dânsul este aproape numai amărăciuni. Fiind nepăsător de moarte, căci primejdiile de tot feliul în mijlocul cărora trăeşte l'au deprins cu dânsa din copilărie, o înfruntă cu uşurinţă pentru cel mai mic câştig, adesa chiar numai dintr'un dor de vitejie. Lefegiii români furnică în oştile stăpânitorilor străini şi pretutindeni se aduc numai laude strălucitei lor vitejii. Dar, despărţiţi de veacuri în obladuiri mici, vecinic supuşi domniei străine, s'au deprins cu dânsa: gândul că neamul lor este mare la număr, că dacă el şi-ar întruni puterile ar putea să fie

de sine stătător, mândria de el, dorul de mărire și de fala lui îi este străin, puțini sunt acei în stare să-l priceapă. Dacă Sas ar fi fost un stăpânitor drept și vrednic, poporul ar fi fost mulțămit de el și n'aș fi putut găsi nici o pârghie pentru a-l ridica, n'aș fi putut avea nici o înrâurire asupra lui. Dar lăcomia, jafurile și nedreptățile voevodului sunt simțite de toți, ticăloșia ocârmuirii lui o stârnit în toate sufletele ură și dor de mântuire.

Vorbeam deci cu poporul de nevoile lui obștești, mulțămindu-mă să hrănesc în inima lui simțirile de împotrivire ce le vedeam. Când găseam însă vr'un om mai deștept, mai hotărît, în care dorul de răsbunare pentru nedreptățile suferite vorbea mai cu putere, atunci mă sileam să deștept într'însul voința de a-și tălmăci simțirile prin fapte. Când îl vedeam bine pregătit, îi descopeream o parte din scopurile mele și îl legam prin jurământ strașnic la neobosită părtășie în munca mea pentru desrobirea obștească, la supunere oarbă către mine. Îl însărcinam să lucreze necontenit printre ceilalți săteni, hrănind cu cea mai mare râvnă focul nemulțămirii ce fierbea într'înșii și să atâțe în inimile lor dorința de a se împotrivi jafurilor și nedreptăților stăpânirii. Mai era însărcinat să aleagă prin satele învecinate oameni hotărîți ca el, de a cărora credință îmi

om răspunzător, şi pe care îl punea pe urmă în legătură cu mine.

Astăzi puţine sunt satele unde să nu am mai mulţi asămeni credincioşi. Cea mai mare parte din ei ştiu numai că ţelul ce-l urmărim este răsturnarea lui Vodă şi punerea pe scaun a unui stăpânitor drept, vrednic şi cu durere de popor. Dar câţiva din ei, mai deştepţi, mai vrednici de credinţă ştiu că ţintim mult mai departe şi că ostenelile noastre sunt menite a întemeia, sub domnia lui Bogdan, o ţară mare, cuprinzând într'însa toate oblăduirile române dintre munţi şi Nistru.

Ei sunt oameni de frunte, ale căror minţi vioaie au priceput îndată mărimea acestei cugetări şi în ale căror inimi calde s'o trezit iubirea de neam; ei sunt astăzi ajutorii mei cei mai neobosiţi, sfetnicii mei cei mai de credinţă. Dar lucrarea mea nu s'o mărginit numai la popor, ea s'o întins şi asupra boierimii: Sas o nedreptăţit fără cruţare pe acei cnezi şi juzi ce n'au voit să se facă unelte supuse ale patimilor lui; multe case au fost necinstite şi batjocurite de nevrednicii săi fii. Credincioşii mei din popor mă puneau în cunoştinţa trecutului şi a împrejurărilor fiecărui nemulţămit; mi-era lesne în urmă, intrând deadreptul în vorbă cu ei, să-mi dau samă despre acei care erau vrednici de încredere. Aveam de face cu oameni

de neam vestit, cei mulţi din ei erau oşteni care-şi făcuse un nume falnic prin războaie; firile lor mândre şi dârze erau cuprinse de un dor nemărginit de răsbunare pentru nedreptăţile şi ocările suferite: munca mea printre dânşii o fost uşoară. Cu toţii cunoşteau pe Bogdan al cărui renume de oştean viteaz şi de cârmuitor drept şi vrednic străbătuse de mult până la ei; primiră cu bucurie să lucreze cu mine la înlocuirea lui Sas printr'însul. Toată greutatea era de a-i întruni, de a stânge vrăjbile şi neînţelegerile dintre ei şi de a îndrepta pornirea lor pe calea cea dreaptă. Cu încetul am învins această greutate şi am avut fericirea să văd duşmani neîmpăcaţi dându-şi mâna spre a lucra de acum împreună la mântuirea obştească. Pentru cei mai mulţi din ei această lucrare nu este decât un mijloc de răsbunare, unii o ştiu, ieu parte la ea împinşi mai cu samă de nădejdea să se îmbogăţască cu prilejul unei domnii noi sau prin dobânda ce li va ieşi din războaiele ce le vom purta; alţii, în sfârşit, s'au unit cu noi din pricina dorului de vitejie firesc în inima fiecărui oştean. Puţini sunt acei cu suflete alese, în care arde acelaşi dor ce arde în noi şi sunt gata să jertfească tot, pentru mântuirea şi mărirea neamului lor. Dar acestea erau puterile ce s'au putut aduna pentru pur-

tarea luptei care are să ne ducă la izbândă, din ele trebuia tras tot folosul putincios.

Rămânea acuma un pas greu de făcut: era trebuință de un povățuitor, de un cap al întregii mișcări care, întrunind în mâna lui toate puterile, să le îndrepte cu dibăcie spre țel.

Mă temeam ca alegerea acestui povățuitor să nu dee loc la certe, căci printre cneji erau mulți care prin stare, prin faimă războinică și prin alte însușiri erau în drept să râvnească la această sarcină pe cât de cinstește pe atât de împovărătoare. Spre mierarea mea însă, când i-am adunat la o sfătuire tainică, ei cu toții au hotărît, într'un glas: că de oarece toată această mișcare fiind pornită dela mine și eu bucurându-mă de toată încrederea lui Bogdan, se cuvenea ca, și de acum înainte, să fiu tot eu povățuitorul lor, făgăduindu-mi supunere și ascultare. Nu m'am mulțămit cu această alegere, i-am întrunit pentru a doua oară, în număr mai mare, li-am zis că sânt gata să las locul de căpetenie altuia mai vrednic, mulțămindu-mă a-i fi sfetnic, dar ei au hotărît din nou că acest loc mi se cuvine numai mie și cu toții mi-au făcut jurământ de oarbă supunere.

Intinsesem cercul silințelor mele peste hotarele Moldovei și făcusem legături de prietenie cu fruntașii țărilor românești de pe Siret și Prut, chiar înainte de a întruni în mânile mele

toate firile mișcării. Izbutisem să găsesc printre fruntașii lor oameni care au înțăles foloasele unei lucrări obștești; mi se făcură făgăduinți că mișcarea împotriva lui Sas va fi sprijinită de megieșii români ai Moldovei.

Am adus pe cei mai de samă din ei aici, i-am adunat la un loc cu căpeteniile tovarășilor mei din Moldova în mai multe întruniri și i-am făcut să priceapă folosul ce l'ar trage cu toții închiegând în aceiași mână puterile lor răzlețe, puteri mici câtă vreme fiecare din ele lucra la o parte, dar vajnice odată strânse împreună. Când m'au întrebat care ar putea să fie mâna destul de puternică și de dibace pentru a putea ține închiegate aceste puteri, li-am numit pe voevodul Bogdan din Maramureș, pe care-l rădicam întâiu la scaunul Moldovei, iar pe urmă îl făceam domn al tuturor Românilor dintre munți și Nistru. Nici unul nu se ridică împotriva acestui cuvânt, dar cu toții se legară să lucreze în țările lor pentru a lăți faima numelui lui Bogdan.

S'au ținut de cuvânt: astăzi acest nume răsună pretutindeni între Siret și Nistru și Bogdan este privit de Românii de pe acele locuri ca cel mai falnic fiu al neamului românesc, ca mântuitorul și ocrotitorul firesc al acelui neam. De atunci am pășit răpede spre ceasul hotărîtor, acel ceas nu poate întârzia: mișcarea este

pregătită în toate amărunțimile ei și am cerut lui Bogdan să vie el însuși sau să-mi trimată un credincios cu care să putem hotărî ziua în care va izbuhni.

Inainte însă de a putea lua o asemenea hotărîre, spre o mai bună închezășluire a izbânzii noastre, trebuie ca împreună cu tine să adunăm căpeteniile tovarășilor noștri de luptă, atât pe acele din boierime cât și pe acele din popor.

Așteptam cu mare nerabdare să te văd însănătoșit, căci în acel sfat trebuie ca tu, rudă și sol al lui Bogdan, să iei în numele lui oareșicare îndatoriri menite a avea o înrâurire puternică asupra mișcării noastre.

Știi că pământul, la noi, este al neamului și că locuitorii, cași Românii de peste munți, sunt stăpâni pe el. In satele stând, în puterea unor drepturi strămoșești, sub ascultarea cnejilor, sătenii lor se bucură de roada pământului lucrat de ei, de fânațe și de pășuni, iar cneazul ie numai dijma, mai bucurându-se de veniturile crâșmelor, a morilor, a heleșteielor și a altora. In satele unde juzii sunt numiți de stăpânire, dijma se strânge de ei pe sama lui Vodă, iar ei, pentru osteneala lor, se folosesc de parte din venitul domnesc.

Pe de altă parte, pe lângă dijma legiuită luată din vechime, Sas mai ie acuma alte două

dijme, atât dela locuitorii satelor domneşti cât şi dela acei ai satelor cnejeşti; nemulţămind într'acest chip atât pe cneji cât şi pe sătenii de rând. Nădejdea că venind Bogdan în locul lui Sas, aceste neajunsuri se vor îndrepta, nu m'o ajutat puţin în lucrarea mea şi eu n'am stat la îndoială ca să li fac făgăduinţi în această privinţă. Acuma socot că dacă aceste făgăduinţi ar fi reînoite în chip lămurit de credinciosul lui Bogdan, ele nu ar putea decât să facă pe tovarăşii noştri să lucreze cu o râvnă mai deosebită şi mai aprinsă.

Iar în ziua în care va izbuhni mişcarea, lăţirea vestei foloaselor făgăduite de Bogdan va mări în chip simţitor numărul nostru. Pentru a mulţămi pe ţarani va trebui deci să te legi, în numele voevodului că, din ziua în care el se va urca pe scaunul domniei, nu se va lua dela locuitori mai mult decât o singură dijmă pe an din roada pământurilor muncite de ei şi că numărul zilelor de clacă va fi acelaşi ca în trecut.

Spre a atrage cu desăvârşire pe cneji, va trebui să li făgăduieşti că noul stăpânitor li va întări în chipul cel mai desăvârşit, prin privilii, liniştea şi veşnica stăpânire a veniturilor satelor stăpânite de ei, atât lor cât şi urmaşilor lor. Iar pentru a atrage pe juzi, mai număroşi decât cnejii şi bucurându-se în cea mai mare parte de o mare trecere în satele lor, va trebui

să te legi că noul voevod va răsplăti slujbele acelor care vor ţinea cu el, hărăzindu-li pe vecie lor şi urmaşilor lor atât veniturile de care se bucură astăzi cât şi acele ce le ie acuma stăpânirea, asămănându-i cu totul cu cnejii. Cred că va fi bine să te legi prin jurământ că aceste făgăduinţi vor fi împlinite cu sfinţenie.

Am luat deci toate măsurile pentru ca, peste trei zile, cnejii şi juzii cei mai de seamă şi un număr de săteni fruntaşi să s'adune la casa cneazului Baloş din Poiana. Această adunare nu va putea da loc la bănuieli de oarece, în ziua Sfinţilor Imparaţi Constantin şi Ileana, cneazul Baloş, al cărui singură fată se numeşte Ileana, are obiceiu să adune la dânsul cu acel prilej, în fiecare an, pe prietenii şi cunoscuţii iui.

De acolo vom porni la Ieşi şi peste Prut spre a încheie, în numele lui Bogdan, legături şi cu tovarăşii noştri de pe acele locuri, care au şi ei nevoi şi dorinţi ce ţi le voiu arăta pe drum. Ne vom întoarce pe la Bârlad unde vom hotărî cu Toma Alimoş ziua în care va trebui să aruncăm vălul. Puterile noastre nu sunt de dispreţuit. După socotelile mele Moldova singură ni va putea da, din întâia zi, opt mii de oameni pedestri şi şase mii de călăreţi. Cu această putere ni va fi uşor să închidem pe Sas în Suceava. Ieşănii şi Hotinenii s'au legat să ni a-

ducă câte două mii de călăreți și câte o mie pedestrime, Orheienii și Lăpușnenii vor veni în ajutorul nostru cu cinci mii de călăreți și o mie de arcași vestiți, iar Gheorghiță a Salgăi, unul din căpitanii Codrului, ni va aduce patru mii de călăreți, astfeliu că cel mult o lună după izbuhnirea răscoalei vom avea la îndămână o oaste cuprinzând nouă-spre-zece-mii de călăreți și unsprezece mii de pedestrime, cu care vom aștepta sosirea lui Bogdan și a Maramureșenilor lui.

Cât privește Cetatea Neamțului, cel mai tare din toate adăposturile lui Sas, ea va fi în mâna noastră chiar din ceasul în care se va da sămnul luptei, precum îți-voi dovedi-o chiar azi și din capul locului vom dobândi astfeliu un loc de mare tărie, pe care ne vom putea razama la orice întâmplare, și unde ne-am putea adăposti după vr'o neizbândă vremelnică.

Și care sunt puterile ce Sas ni le poate pune împotrivă? Miezul puterii lui este alcătuit din o mie de slujitori unguri și sași care stau în Suceava, și din alte câteva sute împrăștiete prin celelalte orașe; acești de pe urmă vor fi măcelăriți sau prinși de poporul răsculat, iar cnejii și juzii prieteni lui, chiar dacă ar fi urmați de toți oamenii din satele lor, nu sunt în stare să adune mai mult de șase mii de oameni, pe jumatate călăreți și pe jumatate pe-

deştri, adică toată puterea lui nu va putea alcătui nici o treime din puterea noastră.

— Dar Bârlădenii? întreba Ştefan. Nu te bizui pe ajutorul lor?

— La Bârlad, cu toate ostenelile noastre, cu tot ajutorul ce ni-l dă Toma Alimoş, am dat peste greutăţi mari. Toată puterea ţării este în mâna fruntaşilor târgului şi ei se află în legături strânse cu Sas. Până acuma am putut câştiga numai pe vr'o câţiva din ei. Şoltuzul şi pârgarii sunt atât de aplecaţi spre Sas şi mai ales spre Basarab, încât nici nu am încercat să ne lipim de ei.

Toma Alimoş are o vază mare în ţara lor şi, la chiemarea lui, sânt încredinţat că vor răspunde o parte însamnată din cneji şi din săteni; după socotelile noastre ar putea aduna împrejurul lui patru mii de călăreţi şi tot atâţi oameni pedeştri. Dar deocamdată va fi silit să-i întrebuinţeze pentru a se lupta în ţara lui cu puterile ce vor fi adunate de târgoveţi şi nu se va putea uni cu noi înainte de a-i fi învins. Oricum, tot ni ajută mult prin faptul că-i împiedecă să mărească numărul duşmanilor noştri.

Acuma îmi mai rămâne să-ţi mai destăinuesc o parte însamnată, poate chiar cea mai însamnată din toată chibzuiala mea.

Intr'o lucrare ca a noastră, multe se pot

dobândi printr'o minte înţăleaptă şi ageră, printr'o inimă tare şi prin braţe puternice, dar puterea minţii, a inimii şi a braţelor se înzeceşte când, cu dânsa, se uneşte puterea banului. Cu banul se dobândesc braţe vânjoa e şi arme pentru acele braţe, prin banul bine întrebuinţat în ajutoare date la ceasul potrivit se vine în ajutorul prietenilor strâmtoraţi,, slabi de înger, împiedecându-se astfeliu trecerea lor în partea potrivnicului; prin bani se pătrunde până în sfaturile lui şi se ajunge la cunoştinţa tainelor lui celor mai ascunse; cu bani în sfârşit se ţin oştirile, se întregesc din nou şirile lor împuţinate, se înlocuesc armele tocite sau pierdute

Văzându-mă ajuns în capul unei ocârmuiri tainice, lucrând împotriva ocârmuirii nemernice a lui Sas, m'am gândit să am şi eu slujitorii mei în faţa slujitorilor lui, visteria mea în faţa visteriei lui. Dar cu deosebire că această visterie nu trebuie să se umple din avutul câştigat prin sudoarea celui sarac, prin jaf şi prin înşălăciune, ci prin bir pus străinului şi prin dijmuirea cât de mare, luată dela jăfuitorii norodului, chibzuite astfeliu ca macar o parte din jaf să poată fi întrebuinţată de mine pentru mântuirea lui. Ai auzit vorbindu-se de Păunaşul Codrilor şi de isprăvile lui, îi datoreşti faptul că te găseşti în viaţă. Află că Păunaşul Codrilor nu este nici un lotru obişnuit,

nici un haiduc stăpânit de setea prăzii sau de vr'un dor nebun de voinicie. Cetaşii lui nu sunt nişte lotri şi el este căpitanul care porunceşte slujitorilor mei. Ei alcătuesc floarea oştirii mele şi, în ziua în care se vor sfarama lanţurile Moldovei, ei vor lupta în fruntea tuturora.

XVII.

Ştefan Stroici face cunoştinţă cu Mihu.

Ştefan rămăsese mut de surprindere:

— Văd în ochii tăi nu numai mierare la auzul acestor veşti neaşteptate, dar şi scârbă. Fiind oştean deprins a te lupta cu duşmanul în faţa lumii, în luptă voinicească dar cinstită, te temi să nu te vezi silit să primeşti, ca tovarăşi de luptă, voinici de codru care lovesc într'ascuns sau chiar de dinapoi şi luptă nu pentru cinste ci pentru pradă.

Linişteşte-te! Nici unul din cavalerii rătăcitori despre care vei fi auzit povestindu-se de cântăreţii din apus sau la şăzători, împrejurul focului otacelor, n'o purtat vr'odată la şold spadă mai neprihănită decât paloşul căpitanului meu. El o ieşit din teacă numai în apărarea celui slab şi nedreptăţit, a răutăţii şi a răului, în luptă dreaptă de viteaz, faţă în faţă

şi ochi în ochi, el n'o intrat în teacă decât cu cinste.

Oştenii mei sunt împărţiţi în toate satele Moldovei, dela hotarul leşesc până la cel muntenesc, dela munţi până la Siret: un jurământ de oarbă şi neaparată supunere îi leagă către mine şi către căpitanul ce l'am pus în fruntea lor. De câte ori mi se aduce vestea unui jaf, unei nedreptăţi făptuită de oamenii lui Sas, prin focuri aprinse pe dealurile cele mai înalte ale ţării, înşirate după împrejurare, când într'un chip când într'altul, putând astfeliu înlocui vorba sau slova scrisă, se chiamă la un loc dat un număr de oameni sub poronca căpitanului sau a unui namestnic al lui. In curând nedreptatea este îndreptată sau pedepsită, dobânda luată pe nedrept înapoiată păgubaşului, iar făptuitorul globit. O treime din gloabă este împărţită la oameni, două treimi, partea căpitanului, se varsă în visteriea noastră. De două ori până acuma izbutit-am să punem mâna pe birul ţării trimes de Sas peste munţi. De anul trecut am pus bir pe negustorii străini ce trec prin ţară. Ni plătesc aceiaşi vamă ce o plătesc lui Sas şi, până astăzi, cu toate străduirile lui Vodă, încă nici un negustor n'o izbutit să iasă din ţară nevămuit de noi. Lucrul nu s'o făcut fără de veste ci pe faţă; s'au pus la toate graniţile tăbliţi arătând cât era să se plătească

de fiecare şi pentru orice soiu de marfă. Cu banii adunaţi am alinat suferinţi, am ajutat oameni saraci, ni-am făcut prieteni credincioşi, am pătruns până în sfaturile lui Sas, am adunat arme pentru ceasul luptei şi ni mai rămân grămezi de aur şi de argint pentru purtarea războiului de mântuire. Mergi de cutreieră ţara, opreşte-te atât prin curţile cnejilor cât şi prin bordeiele sărăcimii, abate-te chiar şi prin casele acelor ce ţin cu Vodă: sânt încredinţat că nicăiurea nu ţi se va putea dovedi macar o faptă mişăleasca a Păunaşului, o picătură de sânge nevinovat varsat de el, o cruzime zadarnică săvârşită, un capăt de aţă luat pe nedrept de oamenii lui, fără ca fapta să nu fi fost pedepsită de dânsul de sârg şi cu cea mai neînduplecată străşnicie! Tot norodul sarac s'închină astăzi în numele lui, toţi îl binecuvintează.

Cetele de hoţi care jupuiau ţara mai înainte au fost stânse de el şi drumeţul pacinic poate astăzi să doarmă cu desagii de bani şi fără arme pe drumul mare, dar folosul cel mai de preţ ce l'am dobândit este poate încrederea poporului în puterea lui, văzând cum, prin tărie de înger, se poate înfrunta şi învinge stăpânirea.

Da, Păunaşul Codrilor este un oştean viteaz şi drept. Dacă în luptă îşi ascunde faţa sub un văl negru, n'o face de teamă, dar în urma po-

roncii mele. Acel văl nu-i este de folos împotriva armelor dușmanilor ci este menit a-l feri de tradare și a îngreuia pentru oamenii stăpânirii urmărirea și aflarea lui.

— Și cine este oare acel voinic, întrebă Ștefan, asupra căruia cuvintele călugărului făceau o puternică întipărire.

— El este... un nepot al meu, fiul unei rude a mele, ramas la naștere orfan de tată și de mamă și pe care l'am crescut. Se trage din neam vechiu și vestit, dar iaca că sosește și, călugărul sculându-se de pe scaun, merse de deschise ușa.

Mihu îmbracat mocănește intră în peșteră. Luându-și din cap pălăria de pâslă neagră, sărută mâna călugărului care-l sărută pe frunte și, după ce închise ușa cu îngriijre, îl luă de mână și îl aduse înaintea lui Ștefan, zicând:

— Nepotul meu, Mihu, apoi adăugă: Păunașul Codrilor.

Mihu tresări și se uită mierat la moșul său, dar acesta îi zise:

— Cneazul Ștefan Stroici, căruia i-ai scapat viața, este trimesul lui Bogdan în părțile noastre cu deplină putere să încheie orice legătură și să lucreze în numele lui împreună cu noi la desrobirea obștească; pentru el n'avem taine.

Ștefan câștigat cu desăvârșire de înfățoșarea frumoasă, deschisă și voinicească a lui

Mihu, îi întinse mâna pe care acesta o strânse cu putere.

— Sânt fericit că pot întâlni pe acel căruia îi datoresc viaţa, zise el.

— O datoreşti mai ales unei fiinţi mult mai dulce decât mine, răspunse Mihu, dar sânt fericit că întâmplarea m'o pus în stare să fiu de ajutor trimesului voevodului Bogdan.

După ce mai schimbară câteva cuvinte de curtenie, Mihu începu să dee samă călugărului despre diferite însărcinări ce primise dela el şi în curând Paisie aduse masa.

Călugărul bea şi mânca puţin, dar Ştefan şi cu Mihu făcură cinste atât păstrăvilor şi butului de căprioară cât şi vinului de Nicoreşti, cu o poftă de tânăr ieşit din boală şi de călător flămând.

— Spune-mi te rog, Părinte, întrebă Ştefan, cum au nimerit cărţile lui Bogdan în mânile tale

— Foarte uşor, zise călugărul. Toate lucrurile găsite la Unguri s'au strâns de oamenii lui Mihu, între ele s'au aflat cărţile şi mi s'au adus a doua zi, tocmai când voiam să trimăt pe Mihu la Cuhnia.

După ce se sculară dela masă. Isaia îndreptându-se spre una din uşile din fund, făcu semn lui Mihu şi lui Ştefan să-l urmeze: ei îl urmară în tăcere. Dincolo de uşă peştera se îngusta şi

bolta ei se scobora treptat. In curând se găsiră la gura unei chioarce în care cu greu puteau păşi doi oameni unul lângă altul, iar urieşul Mihu era silit să ţie capul plecat. După un mers de un sfert de oră călugărul, oprindu-se scăpără şi aprinse un capăt de lumânare: ajunsese în capătul chioarcei.

— Acest drum sub pământ, zise el, este datorit muncii, aproape neîntrerupte a uceniculuí meu în vreme de trei ani. El o fost cunoscut până azi numai lui, mie şi lui Mihu. Şase palme de pământ ne despart de altul, în curmezişul lui, care duce din oraş la cetate. Acesta este cunoscut numai de cei doi cavaleri dela Cetate, de preutul papistaş şi de un Sas credincios, în a cărui casă din oraş se află gura lui. Gura cealaltă este în fântâna Cetăţii, la zece stânjăni sub pământ. Un ceas de muncă ajunge pentru a doborî bucata de pământ care desparte aceste două drumuri. Printr'însele putem năvăli în Cetate oricând; iar douăzeci sau treizeci de Nemţi ce o păzesc, nu ni-ar putea face decât puţină împotrivire. Nu vorbesc de oamenii din satele închinate care se aduc de pază în fiecare zi; ei departe de a se opune nouă ni-ar veni în ajutor. Vezi că am avut dreptate când ţi-am zis că Cetatea Neamţului va fi a noastră chiar din ceasul în care va izbuhni răscoala.

— Şi oare ce întâmplare fericită te-a pus

în cunoştinţa acestui drum sub pământ, întrebă Ştefan după ce se întoarseră în peşteră.

—Fiinţa lui mi-o fost descoperită acum trei ani de către o slugă a Sasului, în a cărui casă se află gura chioarcei, când acea slugă era în ceasul morţii. El făcuse această descoperire din întâmplare, numai cu câteva zile înainte de a fi atins de boală, căutând o tainiţă pentru a ascunde nişte lucruri furate dela stăpân. Iar eu, înţelegând tot folosul ce-l putem trage de aici, pentru a mă încredinţa mai bine, am vârât vremelnic pe un credincios slugă la acel Sas şi el, într'o noapte, o izbutit să meargă prin acel drum sub pământ, dela casa Sasului până la Cetate, întorcându-se teafăr înapoi şi putând, prin ajutorul a două răsuflători, să însămne pe unde trece drumul.

Părintele Isaia mai începu să ceară din nou, lui Mihu, samă despre osăbite însărcinări ce-i dăduse, întrerumpându-se din când în când pentru a pune pe Ştefan în cunoştinţa mai multor amărunte privind lucrarea lor.

Soarele era aproape de asfinţit când Stroici părăsi peştera spre a se întoarce la Cetate; plecarea lor fusese hotărîtă pentru a doua zi de dimineaţă.

Când Ştefan ajunse la Cetate, Părintele Anselm şi cu Cavalerul Urlich sosise. Ei auziră cu mierare hotărârea luată de oaspele lor şi se

încercară în zadar să-l înduplece să mai stea vr'o câteva zile, arătându-i temerile ce aveau ca rănile lui, încă rău vindecate, să nu se deschidă din nou în cursul călătoriei. Ştefan li mulţămi pentru prietenia ce-i o aratau; dar rămase neschimbat în hotărîrea lui.

Insă văzându-se din nou cuprins de un dor nebun de a mai vedea odată pe Maria, rugă pe Părintele Anselm să-i spue că pleacă în zori de ziuă şi doreşte s'o vadă în acea sară, spre a-şi lua ziua bună dela dânsa şi a-i mulţămi pentru toate bunătăţile ei.

După o zabavă destul de lungă minorinul se întoarse cu Maria. Faţa ei era mai albă de cât de obiceiu.

— Am auzit că ne părăseşti, zise ea, şi lui Ştefan i se păru că glasul ei atât de dulce tremură, şi mi-o părut rău, căci mă tem ca osteneala drumului să-ţi facă rău. Trebuie oare numai decât să pleci?

— Fii încredinţată, doamnă, răspunse Ştefan, că numai temeiuri din cele mai vajnice pot să mă facă să părăsesc mai curând decât credeam această casă, unde am fost primit cu atâta bunătate şi unde am petrecut ceasuri ce nu le voiu uita niciodată.

Apoi, după ce îi mulţămi de îngrijire şi ospatare, îşi luă ziua bună dela dânsa.

Nu-şi putea sătura ochii privind-o cât vor-

bea cu ea, iar când luă mâna ei întinsă şi se plecă s'o sărute, i se păru că este pe oale de a părăsi lumina zilei şi a se cufunda în întunerec.

— Rămâi sănătos! Să te ajute Dumnezeu!

Cu aceste cuvinte Maria părăsi odaia.

A doua zi Ştefan, după ce îmbrăţoşă pe Părintele Anselm şi pe Cavalerul Urlich, încălecă pe murgul voinic ce i-l trimisese Părintele Isaia prin Onea. Ochii lui se îndreptară înspre fereasta Mariei; i-se păru că, pentru o clipă, perdeaua este ridicată într'o parte şi că doi ochi de nespusă dulceaţă îndreaptă razele lor spre dânsul.

XVIII.

Părintele Isaia povesteşte ce a făcut la Ţarigrad şi la Roma.

Isaia şi cu Mihu aşteptau pe Ştefan în marginea dela deal a oraşului. Cu dânşii erau Onea şi încă două slugi voinice.

Ei apucară pe Ozana în jos. La prânzul cel mic trebuiau să ajungă în Cristeşti unde erau să se oprească câteva ceasuri, căci Părintele şi Mihu, îşi dăduse întâlnire cu Petrea Cărăbuş la casa lui moş Marin. Lipsa lor din Moldova având să fie prelungită, era de neaparată tre-

buinţă, ca ei să se sfătuiască cu dânsul, ca unul ce era să înlocuiască în acel răstimp pe căpitan în povăţuirea cetaşilor lor.

Când ajunseră la casa moşneagului, acesta lipsea de două zile şi baba, ramasă singură, era foarte îngrijită, căci unchieşul îi spusese la plecare că se va întoarce a doua zi, de dimineaţă, şi acuma, după douăzeci şi patru de ceasuri de aşteptare, nu primise încă nici o veste dela el.

Călătorii, fiind hotăriţi de mai înainte să se oprească în Cristeşti până după amiază, nu se îngrijiră de feliu de nefiinţa prelungită a moşneagului. Ei mângâiera pe babă zicându-i că Moş Marin este om prea cuminte pentru ca să se fi vârît în vr'o primejdie, dar că el se va fi întârziet la casa vr'o unui prieten şi trebuie să sosască dintr'un ceas într'altul.

Bătrâna, fiind înştiinţată însă de cu noapte de sosirea oaspeţilor, li pregătise prânzul.

Văzând că ceasurile sunt înaintate, iar nici Petrea Cărăbuş nici Marin nu se arată, călătorii se puseră la masă şi făcură cinste borşului de puiu şi plăcintelor de brânză, pregătite de gospodină.

După masă se apucară de vorbă şi Ştefan, mierat de înţălepciunea şi de învăţătura care reieşeau din toate cuvintele călugărului, îl întrebă:

—Iartă-mă, Părinte, dacă îţi pun această întrebare, dar tare aş dori să ştiu unde ţi-ai însuşit o învăţătură din nenorocire atât de neobicinuită la preuţii şi călugării noştri?

— Învăţătura mea, răspunse călugărul, este foarte mică faţă de acea a multor mireni şi preuţi din apus. De mic copil mi-o plăcut să învăţ şi am avut norocul să-mi pot astâmpăra setea de carte la cel mai mare izvor de învăţătură ce-l are creştinătatea.

— Ai fost la Kiov? mai întrebă Ştefan.

— Am fost la Kiov şi la Ţarigrad, dar învăţătura ce o poţi culege în aceste două oraşe este mică pe lângă acea de care poţi avea parte la Roma.

— Ai fost la Roma? strigă Ştefan uimit, o! dacă nu-ţi este cu suparare, povesteşte-ni prin ce împrejurări ai ajuns tocmai acolo.

— Precum v'am spus, zise călugărul după oareşicare tăcere, de mic mi-o plăcut cartea. Tatăl meu, urmaşul scapatat al unor cneji vestiţi, era preut. Văzând pe de oparte setea mea de carte şi pe de alta slăbăciunea trupului meu, mă pregătise din capul locului pentru tagma bisericească. Ramas de tânăr orfan de tată şi de mamă, eram hotărît să-i urmez dorinţele. Mă pregăteam să mă duc la Halici pentru a dobândi hirotonia de diacon dela vlădica din acel oraş, cu gândul de a mă întoarce îndată

spre a mă așeza în satul în care mă născusem.

O... nenorocire, zdrobindu-mi toate visurile și făcând ca priveliștea locurilor pe care trăisem și care până atunci îmi păruse un raiu, să se schimbe pentru mine în lacaș de chin și de durere nespusă, le-am părăsit pentru totdeauna și, în loc de a merge la Halici, m'am îndreptat spre Kiov cu hotărâre de a mă călugări. La Kiov am intrat în mănăstirea Lavrei celei mici, unde, după o ucenecie de un an, m'am făcut ieromonah.

Tocmai atunci mitropolitul Mihail al Kiovului se silea s'aducă o apropiere între biserica dela Răsărit și acea dela Apus. Încercările lui, bine văzute de unii din călugări, găsau în alții o împotrivire înverșunată. Mă aflam printre cei dintăi, căci dela început mă încredințasem că desbinarea din biserica creștină putea să fie numai spre paguba întregii creștinătăți. Mi se părea că deosebirile de păreri asupra înțălesului tainelor erau mai ales roada încăpățânării unora și a nemăsuratelor pofte de putere a altora.

Sfaturile noastre în mănăstire erau mai ales asupra acestor mari întrebări; ele adesa se schimbau în sfezi aprinse. Setos de a pătrunde la adevăr, cetisem nu numai toate cărțile aflate în mănăstirea noastră, dar și cele împrăștiete prin celelalte biserici și mănăstiri din Kiov.

Cu cât ceteam mai mult cu atâta mi se tulbura mintea mai tare. Adevărul însă, cel atât de dorit, rămânea tot atât de departat de mine, îndoiala în loc de a se micşora creştea.

Nu înţelegeam acuma cum fruntaşii bisericii creştine puteau să se sfâşie cu atâta turbare asupra înţălesului întunecat al unor cuvinte ale căror tălmăcire, sau într'un chip sau într'altul, nu putea s'aducă nici o umbră de tulburare miezului binefăcătoarei şi mântuitoarei învăţături a lui Hristos.

Cărţile noastre erau, aproape toate, cărţi greceşti sau tălmăciri ruseşti a scrisurilor părinţilor bisericii din Ţarigrad şi din ţările greceşti. Învaţasem greceşte spre a le putea ceti în limba lor şi a mă putea încredinţa, prin mine însumi, de adevaratul înţăles al cuvintelor. Crezând că voiu găsi la Ţarigrad şi cărţi mai multe şi dascali mai luminaţi, trei ani după sosirea mea în Kiov, m'am folosit de mergerea în oraşul împărătesc a unui arhiereu rusesc pentru a-l însoţi.

In Ţarigrad am găsit într'adevăr o nemărginită comoară de cărţi şi de dascali, ale căror dibăcie în mânuirea cuvântului şi a condeiului mă umpleau de mierare. Dar, ca şi la Kiov, toate vorbele, toate cuvintele lor purtau numai asupra înţălesului unor cuvinte. Deşi ceteam cu sârguinţă toate scrisurile greceşti şi ascultam

cu cea mai deosebită bagare de samă cuvintele fruntaşilor bisericii, lumina tot nu se făcea în mintea mea. Iar priveliştea ce mi-o arata clerul grecesc îmi umplu în curând inima de scârbă. Acest cler era fără de samă mai învaţat decât acel rusesc, dar lăcomia, desfrâul şi vicleşugul îl rodeau până la măduvă.

Poporul în mijlocul căruia trăiam era plin de înţălepciune vioaie, învaţat, priceput la toate, dar stricat cu desăvârşire, mişăl şi neputincios. Má mieră faptul că ei, Grecii, vorbind numai greceşte, îşi ziceau Romani când, în tot Ţarigradul, nu găseai nimica viu sămănând a Roman, numai lucrările urieşe făcute de dânşii şi lasate de Greci să se dărâme şi să se prăbuşască sub povara veacurilor. Vorbeau necontenit de Roma; cuvintele lor, însă, erau numai cuvinte de ură şi de hulă. Mi se păru în curând că acea ură şi acea hulă ascundeau numai o teamă nespusă de puterea Romei şi o ciudă cum o resimte adesa o fiinţă slabă când se gândeşte la alta, falnică şi puternică.

După o şădere de doi ani în Ţarigrad, simţindu-mă mai nedumerit, mai setos de a şti decât în ceasul sosirii mele, am plecat la Roma.

Îndată ce am pus piciorul într'însa mi-am dat samă că intru, nu numai în altă biserică dar chiar în altă lume. În locul anarhiei din biserica răsăriteană, unde fiecare patriarh dă

poporului său o îndreptare deosebită, unde patimile fiecăruia din ei sfâşie biserica în orice ceas, la Roma un singur poroncitor ţine în mânile lui frâele întregului sobor. Când acel unul porunceşte toţi s'închină, ascultă şi tac.

Aici am găsit o învăţătură cu mult mai înaltă, cu mult mai temeinică şi o nemărginită comoară de cărţi. M'am pus pe lucru cu insufleţire: toată ziua şi o bună parte din noapte mi se trecea cetind sau ascultând învăţătura dascalilor. Erau tagme întregi de călugări a căror menire era numai ştiinţa, învaţau în tot cursul vieţii fără a obosi vr'odată. Fruntaşii erau cei mai învaţaţi dintr'înşii, care-şi împărţeau celorlalţi ştiinţa prin graiu şi prin scris. Toată viaţa era jertfită pentru fala şi mărirea bisericii, fără ca vr'unul să aibă în vedere un folos pentru sine.

Dar în scurt timp eram în stare să mă încredinţez că aceşti adevaraţi ucenici ai lui Hristos alcătuiau numai o parte nemărginit de mică faţă cu obştia preuţimii papistaşe şi că, afară de acea pătură subţire, ea este supusă aceloraşi patimi care necinstesc pe acea din Răsărit: lăcomia, vicleşugul, desfrâul. Aceste apucături însă se dădeau pe faţă numai în cât privea purtarea lor în lume, dar nu aveau nici o înrâurire asupra treburilor bisericii în de obşte, căci aici poroncile Papei erau pretutindeni urmate

cu o supunere oarbă, cu ascultare desăvârşită.

Frumoase erau cuvintele cărţilor şi a dascalilor din Roma, totuşi nu au fost în stare să-mi curme nedumerirea. Atâţia ani petrecuţi în căutarea adevărului au întărit numai în mine credinţa că o capatasem dela început că biserica creştină, ruptă în două, se ceartă asupra unor cuvinte seci, asupra unor lucruri de care Hristos nu o vorbit niciodată. Şi în această vreme, ea lasa cu totul în părăsire nemuritoarele lui poveţe, de un înţeles atât de uşor. Am ajuns chiar, la urmă, să fiu încredinţat că tălmăcirea dată de către catolici acelor cuvinte a părinţilor bisericii, din care isvorâse cearta, este mai încurcată şi mai grea de înţăles pentru mintea omenească decât acea dată de biserica Răsăritului. Râvna de a pătrunde adevărul care trăise în mine până atunci, începu să slăbească, căci pierdusem orice nădejde să pot odată pătrunde până la acel adevăr. Dar setea de a învaţa crescu; numai ea se îndreptă pe alt drum.

Déla sosirea mea în Roma rămăsesem uimit de rămăşiţile urieşelor clădiri ale Romanilor, ele făcuse o puternică întipărire asupra inimii şi a minţii mele. Le cercetam necontenit; rămâneam ceasuri întregi privindu-le, pironit în faţa lor de o putere ce nu mi-o puteam tălmăci.

Părăsind cu încetul cărţile bisericeşti şi cuvântările din amvon, am început să răsfoesc

izvoadele vechilor scriitori latini ale căror limbă o ştiam bine. Am început să cetesc isprăvile acelui popor urieş, pornit dintr'o aşazare de de bejănari, care întemeind întâiu un oraş şi-a a croit pe urmă un petec de ţară apoi, cu încetul, a supus Italia întreagă şi, în cursul vremurilor, o cucerit lumea toată, făcând-o să trăiască fericită şi înfloritoare sub legile lui.

In curând mi-am dat samă că pârghiile cu ajutorul cărora Romanii izbutise să ajungă, dela aşa micime la atâta mărime, fusese mândria şi mărimea nemărginită de neam, supunerea oarbă la lege şi jertfirea fără preget a fiecăruia pentru binele obştiei.

Şi nu mă puteam împiedeca să fac o asamanare între împărăţia vechei Rome şi puterea Romei papistaşe de astăzi. Roma veche domnise asupra lumii prin puterea armelor, pusese sub jug mai toate popoarele, iar craii acelora care nu fusese de tot supuse se închinau la cuvintele venite dela oraşul cel vestit şi se grăbeau să îndeplinească poroncile primite dela el. Când, la un asămenea craiu, sosea vr'o solie, vr'un legat cum se zicea pe atunci, dela Roma, acel craiu îl primea cu fruntea plecată şi îl aşaza în dreapta lui. Astfeliu, astăzi, când merge un legat al Papei la vr'un craiu creştin, craiul îşi pleacă fruntea înaintea solului Romei şi se închină la cererile

lui. S'au văzut crai și chiar împărați, oameni groaznici, trufași, puternici, care îndrăznise să înfrunte pe Papa, să nu vree să asculte poroncile sale, chiar să pornească cu oaste asupra lui. Dar toți acești cutezători, fără deosebire, s'au văzut siliți să-i ceară iertare, în genunchi, desculți și cu capul acoperit de cenușă. Și eu vedeam în această Romă nouă, atât de puternică și ea, deși de o putere deosebită de acea a Romei vechi, urmașa, moștenitoarea ei firească. Vedeam în acel oraș un lăcaș ursit de pronia dumnezeiască să fie pururea scaunul puterii celei mai de căpetenie pe pământ! Mijloacele care adusese pe Roma veche la stăpânirea lumii toate prin puterea armelor, supunerea la legi, ascultarea oarbă către cei mai mari, jertfirea fiecăruia pentru binele obștesc, erau mijloacele întrebuințate și astăzi de Roma nouă pentru lățirea și întinderea stăpânirii Papei asupra întregii lumi catolice, nu prin arme ci prin cuvânt.

Zece ani cercetat-am izvoadele vechi latinești, zece ani hrănitu-m'am cu amintirile Poporului Craiu. Am învațat pe de rost șirul minunatelor fâpte războinice împlinite de brațele Romanilor. Mi-am întipărit în ochi chipul lucrărilor mărețe cu care au împodobit scaunul lor. Am căutat să mă pătrund de înțălesul legiuirilor înțălepte ieșite din mințile lor.

Un fior îmi scutura tot trupul, dela creştet până la talpă, când îmi ziceam că acei Romani, acei stăpâni ai lumii erau strămoşii noştri: că noi sântem carne din carnea lor, sânge din sângele lor, moştenitorii adevaraţi ai Poporului-Craiu. Apoi îndată mă apuca o nemărginită jale când gândeam la starea de înjosire în care zăceau urmaşii stăpânilor lumii. Nu mai era clipă de odihnă în care aceste simţiri să nu-mi stăpânească şi să nu-mi tulbure adânc inima şi mintea. In mine domneau acum, atot-puternice, iubirea şi mândria de neam. Ele nu mă lasau să dorm noaptea în pace, nu mă îngăduiau să cetesc ziua în tihnă, înţăpându-mi necontenit inima cu gândul robiei ruşinoase în care zace neamul din care am ieşit.

Atunci s'o născut în mine dorul de a-mi jertfi puterea, mintea, inima şi viaţa pentru desrobirea şi viaţa lui. Visasem odată să fiu un însamnat apostol, propovăduind pacea şi unirea între biserici. Acuma eram stăpânit de dorul de a fi un apostol al neamului. S'o deşteptat în mine, o crescut şi s'o înfipt în sufletul meu credinţa nestrămutată că neamul românesc strabate astăzi numai un şir de încercări însă, cu vremea, el este menit să iasă învingător dintr'însele şi să se îndrepte cu paşi răpezi spre falnica cale ce i-o fost trasă de strămoşii lui.

Această lucrare nu poate fi îndeplinită de

o singură viaţă de om sau chiar într'un singur veac, de dânsa vor avea parte veacuri multe şi rânduri nenumarate de vieţi omeneşti. Eu nu mă simt vrednic să mulţămesc îndestul Domnului fiindcă m'a ales pe mine, nevrednicul, pentru a fi înainte mergătorul, întâiul propovăduitor al unei lucrări atât de falnice.

Mâna Atotputernicului o călăuzit paşii mei dela început. De scurtă vreme mă întorsesem în ţară când am avut norocul să fac cunoştinţa lui Bogdan. Găsisem miezul împrejurul căruia era să înceapă lucrarea de deşteptare visată de mine în faţa rămăşiţelor oraşului vecinic. Ţelul vieţei mele îmi sta acuma lămurit înaintea ochilor. Intâiu închegarea puterilor române dintre munţi, Nistru şi Mare, într'un singur mănunchiu purtat de o mână puternică şi pricepută, apoi, întărirea acestor puteri adunate.

M'aşi simţi fericit să văd întâia parte a acestei lucrări împlinită: voi, tinerilor, veţi lucra pentru împlinirea părţii a doua, celor ce se vor ivi pe viitor, urmaşilor voştri, li vor cădea alte sarcini. Vor fi pentru acest neam zile de miere amestecate fără îndoială cu zile amare dar, în sufletul meu, nestrămutată rămâne credinţa că, la urmă, el din toate încercările va ieşi biruitor!

XIX.

Un călător greu de vămuit.

Cuvintele Părintelui Isaia erau atât de adânc simțite și atât de însuflețite încât ele făceau pe Ștefan și pe Mihu să simtă la auzul lor că li trece un fior dealungul spinării. Și ei aveau despre Romani numai științi foarte nelămurite. Deși erau departe de a putea înțălege simțirile care stăpâneau pe călugăr, totuși acesta știuse să stârnească într'nșii dorul de a ști mai mult și începură a-i pune feliu de feliu de întrebări asupra Romei și a Romanilor vechi și noi, la care Părintele răspundea cu o vădită plăcere.

In acest chip ceasurile treceau, soarele era acuma jos și nu se arata nici Petrea Cărăbuș nici moș Marin.

Părintele și cu Mihu începură a bănui că poate să se fi ivit împrejurări făcând trebuitoare vr'o lovire din partea cetei lor. Această bănuială câștigă mai multă putere când, pe la toacă, văzură intrând în curte două femei care începură să întrebe pe baba lui moș Marin dacă nu are vr'o veste dela unchieș. Ele erau îngrijite, căci barbații lor plecase odată cu dânsul, lăsând vorbă că vor zăbăvi numai până a douazi.

Mihu ar fi dorit macar să afle încotro apu-

case ei spre a trimete pe Onea să-i urmărească pe la credincioşii din satele vecine, dar femeile nu-i puteau da nici o lămurire în această privinţă.

Îi mai liniştea însă faptul că în cele două nopţi de mai nainte nu se văzuse nici un foc pe dealuri, ceeace era o dovadă că dacă Cărăbuş, în cursul călătoriei ce o făcea la Suceava, pentru trebi de ale sale, găsise prilej nemerit pentru o lovire, această lovire nu putea să fie decât fără samă. Dar pe de altă parte întârzierea pusă de Cărăbuş la întâlnirea cu Părintele şi cu Căpitanul, întâlnire despre care fusese vestit la vreme, nu putea să fie pusă decât pe sama unor temeiuri vajnice.

Noaptea venise acuma şi Părintele, spre marea lui suparare, se hotărîse să rămâe peste noapte la Cristeşti, când un pas greoiu se auzi pe prispă, uşa se deschise şi moş Marin intră în casă.

Unchieşul era galbăn la faţă, fără pălărie, cu hainele rupte şi plin de sânge. La vederea Părintelui şi a Căpitanului rămase la uşă.

— De unde vii Marine, ce s'o întâmplat, întrebă călugărul nerăbdător şi îngrijit, văzându-l în asemene stare.

Moş Marin, fără a răspunde, căzu pe laviţa de lângă uşă cu un oftat greu.

— Ce este? ești rănit? s'o întâmplat vr'o nenorocire? mai întrebă Părintele.

Moșneagul se sculă de pe laviță, dar nu putu să se ție pe picioare și căzu din nou pe dânsa.

— Iartă-mă, Părinte, dar nu pot sta în picioare din pricina unei lovituri de paloș ce am primit-o deasupra genunchiului. In fierbinteala cea dintâiu am putut veni până aici, dar numai eu știu cum. Acuma simt că mi se înțăpenește piciorul... mă simt slab de tot, și glasul i se muie.

Mihu și cu Părintele să răpeziră la dânsul, îl ridicară în brațe și-l întinseră pe pat. Baba și Onea fură chiemați, Marin fu desbracat: atunci se văzu că pe lângă mai multe tăeturi pe umere și pe brațe, el primise, deasupra genunchiului drept, o lovitură de paloș adâncă și lungă care străbătuse prin carne până la os. Rănile fură spalate și legate cu îngrijire, apoi i se dădu moșneagului o oală cu vin.

Simțindu-se mai în putere, Marin spuse babei și lui Onea să iasă apoi, făcând semn călugărului și lui Mihu, să se așăze lângă dânsul, își începu povestirea.

— Alaltaieri, pe la amiază, un om din Oniceni mi-o adus vestea că Petrea Cărăbuș mă așteaptă în pădure, sub dealul Crucii, cu câți oameni voiu putea aduna. Am dat îndată de știre celor doi tovarăși ce-i avem aici apoi,

plecând cu dânşii, am adunat în drum pe acei din alte cătune. Am strâns astfeliu zece inşi şi ne-am întâlnit cu Cărăbuş la locul hotărît, pe la asfinţitul soarelui.

El mi-o povestit atunci că, pe când se întorcea dela Suceava, i s'o dat de ştire pe drum că nişte negustori din Cetatea Albă, venind cu blăni şi alte mărfuri din Ţara Leşască, trecuse graniţa Moldovei. Ieşindu-li înainte Gheorghe Mânicuţă cu şase oameni de ai noştri şi cerându-li, în numele Păunaşului, să plătească drepturile de vamă hotărîte de el, acei negustori s'au pus de pricină şi au sărit la ei. S'o încins o luptă în care o căzut Mânicuţă cu încă unul de ai noştri, iar ceilalţi cinci de abie au putut să scape din mânile potrivnicilor.

Intâlnindu-se doi dintre dânşii cu Cărăbuş, i-au spus împrejurarea. Povesteau cu groază că negustorii sunt numai trei, cu zece argaţi care mână caii de calare, dar că, împreună cu ei, se află un voinic cărunt, mai înalt şi mai spătos decât Căpitanul, amarnic ca un zmău. Ziceau că de mâna acelui voinic o căzut Mânicuţă şi celalalt tovarăş al lor, iar ei amândoi fusese răniţi tot de dânsul.

Cărăbuş avea şi el cu dânsul zece oameni şi, după ce ne-am sfătuit împreună, am hotărît să-i aşteptăm în locul în care ne aflam. Pe acolo li era şi drumul, căci noi credeam că vor urma

să vie pe valea Moldovei. Socoteam că vor sosi a doua zi, adică ieri, de dimineață. Insă ei nesosind până la prânz, Cărăbuș o trimes pe unul din tovarăși, calare, pentru ca să cerceteze dacă nu-și vor fi cumva schimbat drumul.

Omul s'o întors pe la toacă, aducându-ni veste că negustorii cu pricina, după ce popăsise toată ziua la Bogdănești, au lasat valea Moldovei și au apucat peste dealuri pentru a da în valea Siretiului.

Cum am auzit această veste am și pornit și, mergând toată noaptea, i-am ajuns de dimineață mai jos de Lespezi. Cărăbuș s'o ferit să-i lovească în loc deschis dar, urmărindu-i de departe, când i-am văzut că intră în pădurea de sub dealul Ruginii, am făcut un încunjur ca să li eșim înainte.

Erau de toate zece cară mari, înhamate cu câte șase cai. Lângă ele mergeau patru călăreți printre care se deosebea de departe, căci îi întrecea cu umerile și cu capul, voinicul despre care ni se povestise.

Câte opt din noi s'au înșirat din fiecare parte a drumului, iar Petrea cu mine și cu alți patru li-am eșit înainte și, la un semn dat, cu toții ne-am răpezit asupra lor strigându-li să stee în numele Păunașului Codrilor.

Au oprit carăle pe loc, dar argații care mânau caii de călare au sărit îndată jos și, cu pa-

loşele în mână, s'au aruncat asupra celor din noi care li veneau împotrivă. Iar voinicul cel urieş, urmat de ceilalţi trei călăreţi, au năvălit asupra noastră fără a zice macar un cuvânt. Multe lupte văzut-am, Căpitane, mulţi viteji de toate neamurile cunoscut-am şi de multe ori găsitu-m'am în faţa unui paloş ascuţit purtat de un braţ voinic, dar niciodată nu mi-o fost dat să văd paloş mânuit cu puterea şi cu iuţeala cu care era învârtit paloşul acelui voinic.

Petrea Cărăbuş nu-i copil şi puţini au fost acei ce au ramas în viaţă după ce au încrucişat paloşul cu el, dar de astădată îşi găsise stăpânul. Voinicul se răpezi întâiu la dânsul şi, într'o clipă, am văzut pe tovarăşul nostru zăcând la pământ cu pieptul străpuns.

— Cum? întrerupse Mihu, galbăn de mânie, Petrea Cărăbuş este uçis?

— Ştiu numai că l'am lasat zăcând într'un lac de sânge în mijlocul drumului. Doi de ai noştri care erau mai aproape s'au aruncat vitejeşte asupra urieşului, dar el, prin două lovituri cumplite, i-o întins laţi, cu capetele spintecate. Vreu să mă arunc şi eu atunci asupra lui cu ghioaga, dar doi din călăreţii care-l întovărăşau mă grămădesc între dânşii şi încep a mă pisa cu paloşele. M'am aparat cât am putut. Izbutisem să trântesc jos pe unul din ei şi era să curm zilele celuilalt când cel

căzut, ridicându-se în picioare, îmi trage deasupra genunchiului o lovitură cumplită care mă doboară la pământ. Potrivnicii mă lasă și se răpăd spre cară.

Eu mă scol și, uitându-mă împrejur, văd pe cei patru oameni care stătuse în drum cu Cărăbuș și cu mine zăcând morți iar, împrejurul carălor, o învălmășală mare. Urieșul cu toți tovarășii lui grămădise pe trei de ai noștri în mijlocul lor și-i măcelăreau rău. Ne mai văzând pe alți de ai noștri în picioare, amîntăles că au fost uciși sau puși pe fugă și văzând că nu mai este nimica de făcut, am intrat în pădure și, cu mare greu, am venit acasă, iar la intrarea în sat, m'am întâlnit cu Ion Neagu care se întorcea și el rănit. Era dintre acei care năvălise asupra argaților și mi-o spus că acei oameni numai argați nu puteau să fie ci oșteni deplini, foarte viteji și iscusiți în mânuirea armelor.

Unchieșul ostenit tăcu. Mihu ieși afară și se auzi glasul lui poroncind lui Onea să-i pue șaua pe cal. Când se întoarse, călugărul care rămăsese gânditor, îl întrebă:

— Ce ai de gând să faci?

— Mă duc pe urma lor. Voiu și eu să răsbun moartea lui Petrea și să-i silesc să plătească o vamă împătrită.

— Dar așa, singur?

— Știi bine că de multe ori am eșit singur

înaintea negustorilor şi că i-am vămuit în totdeauna fără ca ei macar să îndrăznească să mi se opue.

Călugărul clătină din cap.

— Ştiu, dar după câte am auzit, mi se pare că de astădată avem a face cu oameni pregătiţi la o aparare învierşunată şi duşi de un osta de frunte.

— Dacă om lasa această ocară nerăsbunată, am pierde rodul celor de pe urmă trei ani de muncă şi de primejdie. Ştii bine că puterea noastră se datoreşte mai cu samă faptului, că până acuma n'am fost încă învinşi niciodată, întemeindu-se astfel credinţa că nu putem fi biruiţi, şi că este zadarnic a ni sta împotrivă. De astăzi înainte această credinţă ar fi ştirbită şi ar merge tot micşorându-se, dacă ocara n'ar fi spalată. Potrivnicii noştri s'ar îmbarbata şi îndrăzneala lor ar creşte văzând că putem fi biruiţi De acum înainte s'ar slăbi credinţa în atotputernicia Păunaşului, însuşi tovarăşii noştri ar pierde încrederea într'înşii şi la împrejurare n'ar mai arata aceiaşi îndrăzneală.

— Aşa este, răspunse călugărul liniştit. Sânt şi eu de părere că această înfrângere nu trebuieşte lasată nerăzbunată cu nici un preţ. Dar nu te gândeşti că dacă s'ar întâmpla să fii învins în lupta ce vrei s'o dai singur împotriva atâtor potrivnici voinici, faima că însuşi Pău-

naşul Codrilor o fost în sfârşit biruit, lăţindu-se în ţară, ni-ar face şi mai mult rău decât neizbânda unui namestnic al său.

— Dar atunci ce este de făcut? întrebă Mihu.

— Aceşti negustori mai au încă de străbătut un drum destul de lung până la ieşirea lor din ţară. Avem vreme până atunci să adunăm destui oameni pentru a zădărnici orice împotrivire. Sămnele de foc se pot aprinde chiar în astă noapte şi mâni, cel târziu poimâni, acei cutezători îşi vor primi pedeapsa lor.

Mihu nu răspunse, dar fruntea-i încreţită şi ochii încruntaţi aratau destul că, deşi recunoştea dreptatea vorbelor călugărului, vitejia lui nerăbdătoare cu greu se îndura să se supue lor.

— Dar unde să adunăm oamenii? întrebă el, în sfârşit, după o lungă tăcere.

— Negustorii mergând la Cetatea Albă, pot alege unul din cele trei drumuri următoare. Să ţie tot valea Siretului, în jos, până la Dunăre, sau părăsind-o la Cozmeşti, să apuce drumul prin Tecuciu, Bârlad şi valea Chinezei sau, în sfârşit dela Smirodava pot cârni spre stânga, trecând Siretul, iar de acolo să apuce spre Dunăre. Oricare din aceste drumuri ar alege, pe la Smirodava trebuie să treacă negreşit. Cred deci, că locul cel mai nemerit pentru a-i opri ar fi între Steţcani şi Smirodava, pe lunca Siretiu-

lui. Inainte de mâni sară negustorii nu pot să fie în Smirodova, popasul de noapte trebuie să-l facă în lunca Siretiului. Iar noi aprinzând focurile de pe acuma, putem aduna până mâni dimineaţă peste o sută de oameni de nădejde, faţă de care, oricât de voinici ar putea fi argaţii negustorilor şi oşteanul care-i poartă, tot nu vor avea cum să ni stee împotrivă.

— Ai dreptate, zise Mihu, aşa trebuie să facem. Dar pe mine mă ustură rău la inimă faptul că nu sânt slobod, singur şi fără a pierde o clipă, să răsbun moartea unui tovarăş credincios ca Petrea Cărăbuş. Dar, fie cum va fi, nu putem să lăsăm trupul lui în prada fiarelor. Vom trimete pe Onea să aprindă focuri în vârful Moţcăi, iar eu mă voiu duce deadreptul la locul în care s'o dat lupta. In drum mă voiu opri la preutul din Paşcani, care este de ai noştri, îl voiu lua cu mine şi vom astruca în lunca, creştineşte, atât trupul lui Petrea cât şi a celorlalţi tovarăşi căzuţi.

— Nu vei merge singur, zise Ştefan, cu voia Părintelui, te voiu însoţi şi eu.

— Dar, de ce să rămân eu singur aici? zise călugărul. Vin şi eu.

Pregătirile de plecare fură făcute îndată şi după ce moş Marin li desluşi în chip amănunţit locul unde zăceau tovarăşii lor, călătorii îşi luară ziua bună şi plecară.

Indată ce ieşiră din sat, Onea se despărţi de dânşii pentru a merge să aprindă focuri în vârful dealului Moţca, ridicătura cea mai înaltă din toată vecinatatea, după ce primi dela Mihu povăţuire pentru numărul focurilor ce aveau să fie aprinse şi chipul în care trebuiau aşazate. Ceilalţi urmară drumul spre Paşcani unde ajunseră pe la zece ceasuri din noapte, trăgând deadreptul la casa preutului. Descălecară şi Mihu, după trei şueraturi, bătu de patru ori uşor la uşă, apoi mai dădu un şuer lung. Uşa se deschise îndată şi călătorii intrară în casă.

In tindă fură întâmpinaţi de preut, un om nalt şi voinic, de vr'o patruzeci de ani, cu barba şi pletele negre, care ţinea o opaiţă în mână. Departe de a arata vr'o mierare la vederea Căpitanului şi a călugărului, îi primi cu cuvintele de:

— Bine aţi venit! Vă aşteptam.

Şi-i duse în odaia din dreapta tindei, unde se vedeau dormind pe un pat, trei copii ai preutului, iar preuteasa, o femeie tânără şi frumoasă, isprăvea să-şi prindă fota.

Părintele Isaia, mierat, zise oaspelui său:

— Şi de unde ştiai că avem să sosim?

— Eram încredinţat că Căpitanul nu va întârzie să vie să răzbune păţania lui Petrea Cărăbuş, răspunse preutul.

— Bietul Petrea! zise Părintele Isaia. Noi am venit să te luăm ca să ni ajuți să-l astrucăm creștinește, dar poate că nu ne-ai așteptat pentru....

— A-l îngropa? întrerupse preutul. Ferească Dumnezeu; doară datoria mea nu este să îngrop oameni vii.

— Cum? întrebară călugărul, Mihu și Ștefan într'un glas, Petrea trăește?

— Noi nădăjduim că va mai trăi ani îndelungați și că va face încă multe vitejii, răspunse preutul zâmbind.

— Dar ni s'o spus de către unul de ai noștri, om de toată încrederea, care o luat parte la luptă și abie o scapat dintr'însa rânit, că l-o lasat zăcând în drum, străpuns de o lovitură de paloș.

— O văzut moartea de-aproape, răspunse preutul, dar întâmplarea i-o scapat zilele. Rana nu-i este primejdioasă de loc. O împunsătură de paloș i-o străpuns partea stângă a pieptului, dar chiar la margine, și dacă o căzut jos, pricina o fost puterea cumplită cu care o fost dată lovitura. Paloșul o intrat până la mâner și două coaste sunt zdrobite de lovitura mânerului. Omul care i-o dat-o trebuie să aibă o putere de urieș.

— Dar unde se află acuma Petrea?

— Aici la mine, în odaia cea mare unde

doarme. De aceia v'am adus aici, lucru pentru care vă rog să mă iertați.

— Dar cunoștința și-o are?

— Deplină.

— Dar din oamenii ce erau cu dânsul o mai scapat vr'o unul.

— Eu am fost vestit de întâmplare de însuși negustorii cu care s'o întâmplat harța, când au trecut pe aici. Ei mi-au povestit că, fiind opriți în drum de niște hoți, i-au ucis pe toți afară de doi cari au fugit și alți doi ce-i duc legați de un car. Acei negustori s'au oprit aici numai puțin și au purces înainte, spre Smirodava. Cu ei era un boier bătrân, având înfățoșare de viteaz mare și trup de urieș, iar argații lor purtau paloșe la brâu și samanau mai mult a ostași încercați decât a argați. Cum au plecat, am luat cu mine trei oameni credincioși și m'am dus pe drumul Lespezilor, prin luncă, până ce am dat de locul unde zăceau ai noștri, sub dealul Ruginii, și privirea era destul de jalnică.

Am găsit șapte-spre-zece trupuri, toate răci și înțăpenite. Le-am sapat răpede o groapă în care i-am astrucat pe toți, după ce am făcut prohodul pe scurt și în grabă. Când era să ne întorceam am auzit un cal nechezând și, căutându-l și dând de el, am cunoscut roibul lui Petrea Cărăbuș. Era priponit într'un ochiu de

poiană și lângă dânsul zăcea Petrea. El, după plecarea negustorilor, își venise în fire și se târîse cum putuse până la locul în care lasase calul iar, ajuns acolo, îl apucase leșinul din nou. I-am legat rana cum am putut, apoi l'am suit pe cal și sprijinindu-l din fiecare parte, l'am adus aici de vr'o trei ceasuri. L'am culcat, i-am spalat rana încredințându-mă că nu este primejdioasă și i-am legat-o bine. Omul și-o venit în fire, o cerut puțină mâncare și ni-o povestit toată întâmplarea. Acuma doarme liniștit de vr'un ceas. Să n'aveți nici o grijă pentru el, căci cel mult peste zece zile va fi pe deplin îndreptat.

— Pe la ce vreme trecut-au negustorii pe aici și unde crezi că vor fi popăsit astănoapte? întrebă călugărul.

— Au plecat pe la toacă și, după cât spuneau, aveau de gând să facă popasul de noapte în Muncel, în luncă.

— Oare, după ce au fost loviți de două ori, nu se vor fi abătut ei dela drumul mare pentru a face popasul de noapte într'un sat? mai întrebă Părintele.

— Nu, răspunse preutul, încă oameni așa de îndrăzneți n'am văzut. Voinicul cel bătrân, despre care v'am vorbit, zicea în gura mare că numai de un lucru îi pare rău și anume că Păunașul Codrilor nu li-o ieșit singur înainte. Dar o

adăugit că tot mai are nădejde că, până va ieși din țară, îl va duce pacatul să încerce să-l oprească, dându-i astfeliu prilej să spânzure leșul lotrului de un copac la cea dintâiu răspântie, iar urechile tăiete are de gând să le țintuiască de o tăbliță ce o va pune la vama Bârladuluii, pentru a arata negustorilor că, de acum înainte, pot merge înainte în pace după trebile lor.

— Am să-i împlinesc dorința mai curând de cât crede, strigă atunci deodată Mihu care, nebun de mânie, să răpezi pe ușă afară. Părintele Isaia îl urmă în grabă, dar fără a ținea samă de cuvintele lui, Mihu își deslegă calul, se aruncă pe dânsul dându-i pinteni, sări cu el peste poarta ogrăzii preutului și se făcu nevăzut în întunerec, gonind spre Smirodova.

— Mare rău poate ieși din vorbele tale nesocotite, zise Isaia preutului când se întoarse în odaie, ajută-ni cel puțin să micșorăm primejdia.

— Sânt gata, zise preutul. Știi că sânt din suflet al vostru, n'am crezut că...

— Destule vorbe, îl întrerupse Isaia. Care este numărul oamenilor de încredere pe care ne putem bizui în acest sat?

— De toți sunt șase.

— Răpede-te calare pe la dânșii, scoală-i din somn ,silește-i să încalece numaidecât și

grăbește cu ei, în fuga cailor, pe urma Căpitanului. Eu merg înainte. Să dee Dumnezeu să nu ajung prea târziu.

Preutul se grăbi să iasă.

— Nu vii cu mine, Jupâne Ștefane? întrebă călugărul pe Stroici care se uita și asculta în tăcere.

XX.

Tatăl și fiul.

In Ștefan Stroici se petrecea o luptă grea. Plecase dela Cetate hotârît să uite tot spre a se arata vrednic de încrederea lui Bogdan. Pe drum, cuvintele călugărului îi umpluse inima de râvnă și de însuflețire pentru lucrarea începută de el. Dar, dela sosirea lui moș Marin, tovărășia cu niște oameni care ieșau la drum înaintea negustorilor pașnici spre a le cere niște dări ce numai voința lor le făcuse legiuite, jicnea adânc simțirile lui cavalerești. Deși încredințat că călugărul nu-i mințise când îi spuse că aceste dări nu erau luate de Păunașul Codrilor pentru dobânda lui ci pentru a mări mijloacele menite să înlesnească desrobirea neamului, totuși i se părea necinsteș pentru un cavaler și înjositor pentru pricina susținută de ei ca să lucreze în taină, dând lumii prilej să-i privească

ca niște lotri. In inima lui nu putea să simtă decât aplecare pentru voinicul care aparase atât de vitejește pe negustori și-și zicea că tot astfeliu ar fi urmat și el de s'ar fi aflat în locul lui.

Dar, pe de altă parte, nu putea să uite că era de datoria lui să stee pe lângă acei către care îl trimesese Bogdan și, pe lângă că datora lui Mihu faptul că se afla în viață, se simțea atras de firea deschisă și vitează până la nebunie a acestuia. La întrebarea lui Isaia, Stroici răspunse deci fără a mai sta la îndoială:

— Sânt gata să te urmez oriunde.

Trecură prin sat în treapădul cel mare. Dar, după ce lasară după ei cele de pe urmă case, Isaia zise lui Ștefan:

— Am o presimțire rea, mă tem de o mare nenorocire! Să ne grăbim cât vom putea și, cu aceste cuvinte, dădu pinteni calului și o luă la goană, urmat deaproape de Ștefan și de cele două slugi.

Caii fiind de soiu, tineri și iuți, zburau ca vântul prin lunca Siretiului prin care trecea drumul mare spre Smirodava. Calea era pustie; din când în când norii groși care acopereau luna se răreau spre a se îndesa din nou în curând; în acele răstimpuri de lumină, călărețiii noștri păreau niște năluci.

După o goană de vr'o trei sferturi de ceas, zăriră, în dreapta drumului, o lumină, și în curând se încredințară că ea vine dela un foc mare de otac iar, când se apropiară de ea, auziră zângănit de arme și glasuri pline de mânie.

Părintele oprindu-și calul sări jos și alergă cât îl duceau picioarele spre locul de unde venea zgomotul, iar Ștefan care descălecase și el, se luă după dânsul cu paloșul în mână.

— Ha câne, zicea un glas puternic dar răgușit de mânie, tu crezi că te poți juca cu mine cum te joci cu slujitorii lui Vodă? Am să te învăț eu cum se poartă paloșul!

Ochii călugărului, deprinși cu întunericul, putură atunci să vadă pe Mihu stând față în față cu un om de statură tot atât de înaltă ca și a lui, dar neasamanat mai spătos.

Paloșele lor încrucișate se despărțeau unul de altul numai spre a da niște lovituri pornite cu iuțala fulgerului, dar care totdeauna întâlneau fierul potrivnicului, iar din cumplitele lor ciocniri ieșea o ploaie de scânteie.

Tocmai atunci Mihu dădea o lovitură grozavă, fulgerătoare, la grumazul potrivnicului, dar paloșul acestuia îi întâlni fierul, îl înlătură cu putere și, dus de o mână care părea de oțel, i-ar fi străpuns fără îndoială pieptul dacă Păunașul Codrilor n'ar fi făcut o săritură înapoi.

— Era bine dată, strigă străinul, dar o cunoşteam de mult şi ţi-am aratat ce răspuns i se cuvine. Acuma să vedem de vei şti tu răspunsul ce se cade să se dee la întrebarea ce ţi-o voiu face şi înaintă din nou asupra lui Mihu.

Tocmai atunci luna ieşea de sub norul gros care o ascundea şi, la lumina ei, călugărul văzu faţa şi chipul acelui care se lupta cu Păunaşul Codrilor. Era o faţă frumoasă de voinic bătrân, cu ochii de vultur, cu părul cărunt şi cu lungi musteţi albite de vreme.

Haina îi era alcătuită dintr'un dolman de postav albastru, peste care purta o cămeşă de zale fără mâneci, strânsă de trup printr'o cingătoare de piele neagră, cusută cu flori de aur, dela care atârna teaca de oţel a paloşului. Iar peste zale avea un conteş uşor de postav albastru, impodobit cu şireturi negre, cu mâneci largi deschise, care dela coate, atârnau drept în jos şi era deschis la piept. Nadragii de postav albastru, asemenea împodobiţi cu şiret negru, erau vârîţi în ciubote de iuft roşu cu turetcile suflecate care se suiau până la genunchi. Pe cap purta o pălărie de pâslă neagră cu fundul nalt, împodobit cu ciapraz de fir şi cu pană de vultur.

La vederea străinului un ţipet ieşi din pieptul lui Isaia şi, fără a ţine samă de paloşe, el se aruncă între cei doi potrivnici.

— In numele Mântuitorului, staţi! strigă el.

Mihu, recunoscând glasul călugărului, făcu un pas înapoi.

— In lături, răcni străinul care în întunerec nu avusese timp să bage îndată de samă haina noului venit.

Tot odată, de pe împrejurul lor, ieşiră mai mulţi oameni cu paloşe goale în mână.

Dar Isaia, scoţând răpede din sân o cruce cu chipul Mântuitorului răstignit pe dânsa, o întinse spre bătrân, zicând totodată cu un glas poroncitor:

— Toma Alimoş! Dacă crezi în acest sămn şi dacă nu-ţi este teamă de blăstămul ceriului, opreşte-te!

Străinul, auzindu-se strigat pe nume, văzând crucea şi băgând în sfârşit de samă haina călugărească, lăsă vârful paloşului în jos, iar oamenii înarmaţi care-i încunjurase, se opriră pe loc.

— Şi cine eşti tu, Părinte, care iei apărarea unui lotru de pe drumul mare şi vrei să-l scăpi de pedeapsa ce i se cuvine?

— Un smerit rugător al lui Dumnezeu, răspunse călugărul, Isaia, ieremonah dela Neamţu.

La auzul acestui nume, mierarea cea mai vie se zugrăvi pe faţa lui Toma Alimoş. Infăţoşarea semeaţă a oşteanului se schimbă ca prin farmec şi, închinându-se înaintea călugărului, zise:

— Mă bucur că fac în sfârşit, cunoştinţa unui om pe care de mult doriam să-l cunosc şi stău cu totul la poroncile Cuviosiei Tale.

— Atunci, zise călugărul, dă-mi voie, nu să-ţi dau o poroncă ci să-ţi fac o rugăminte: pune paloşul în teacă şi spune tovarăşilor să-ţi urmeze şi ei pilda.

Toma puse îndată fierul în teacă, ceia ce făcură atât tovarăşii lui cât şi Mihu.

— Acuma, zise Părintele, te rog să vii cu mine la oareşicare departare, căci am să-ţi fac o destăinuire care este menită numai pentru tine.

— Sânt gata răspunse Alimoş, dar n'aşi voi ca în vremea în care vom vorbi împreună să-mi scăpe puiul de uliu care o avut cutezanţa să mă trezască din somn şi, mărturisind singur că este căpitan de lotri, o îndrăznit să mă chieme la luptă.

In Mihu, din clipa în care Părintele rostise numele potrivnicului său, se făcuse o schimbare desăvârşită. Toată mânia, tot dorul de a răsbuna atât pe tovarăşii săi ucişi cât şi ştirbirea renumelui său, căzuse. Ele făcuse loc mie[illegible] rării amestecată cu mândrie şi cu un soiu d[illegible] ştiinţă, dacă acea simţire putea să aibă fiin[illegible] în inima lui Mihu, văzând că încrucişase fierul cu acel oştean ale cărui vitejii, cântate de o

lume întreagă, samanau cu minunile din poveşti şi care totodată, era unul din sprijinii cei mai puternici ai neamului românesc. Se simţea atras către el de un farmec netălmăcit şi nu-şi putea sătura ochii privind la acea înfăţoşare în care cinstea, frumuseţa, puterea şi bărbăţia se întreceau una pe alta. Simţia că între dânşii lupta de acum înainte era cu neputinţă.

Când auzi ieşind din gura lui Alimoş cuvintele batjocuritoare pentru el, iuţimea firii îl făcu să s'înroşască şi s'apuce mânerul paloşului dar, stăpânindu-se îndată, zise închinându-se înaintea viteazului:

— Fii pe pace Jupâne, cinstea de a mai încrucişa paloşul cu Toma Alimoş este destul de mare pentru mine, ca să aştept cu nerabdare până ce vei binevoi să mă cinsteşti din nou, dacă vei crede că este cu cale.

— Puiul de uliu are gură de aur şi ştie să se poarte ca un curtean, răspunse Alimoş, care la rândul său nu se putea împiedeca să privească cu plăcere înfăţoşarea frumoasă şi voinică a tânărului său potrivnic, — pacat numai că şi-o ales o meserie atât de scârboasă. Voiu primi chezăşia părintelui; dar cine-i celalalt, strigă el deodată, zărind pe Ştefan care rămăsese până atunci nebagat de samă.

— Este un prieten al nostru şi nu mă îndoiesc

că în curând va fi şi un prieten al tău, se grăbi să răspundă călugărul, iar încât priveşte pe Păunaşul Codrilor, îţi dau chezăşie că nu se va mişca din locul său până ce nu te vei întoarce.

Toma Alimoş, după ce zise câteva cuvinte la urechia unuia din tovarăşii săi, se întoarse către călugăr şi spuindu-i că este gata să-l urmeze, amândoi se departară. Iar Mihu se aşăză jos lângă foc, Stroici luă loc lângă dânsul şi tovarăşii lui Alimoş se aşazară şi ei la oareşicare departare de tineri. In dosul lui Mihu şi al lui Ştefan erau slugile cu caii.

Când călugărul se văzu la o departare de cinci-spre-zece stânjăni de foc, se opri, şi uitându-se împreujrul lui, văzu la lumina lunii, care acuma ieşise cu desăvârşire de sub nouri, un plop trântit la pământ. Merse de se puse pe el şi făcu sămn lui Toma să iee loc lângă dânsul.

Isaia ramase câtăva vreme fără a vorbi. Părea sub stăpânirea unei mişcări adânci şi trupul îi era scuturat de un tremur. După ce se recu[illegible] lese câtva, începu să vorbească.

— De trei ani de când lucrăm împreună, n[illegible] ni-o fost dat să dăm ochi unul cu altul. Hotăriri vajnice au fost luate de noi fără ca să ne fi consfătuit altfeliu decât prin ajutorul unor credincioşi. Doream să te văd, doream să vor-

besc cu tine, însă îți mărturisesc că nu mă gândeam la această întâlnire fără o teamă ascunsă.

— Dar pentru ce, întrebă Toma Alimoș mierat, nu înțăleg...

— Ai să înțălegi în curând. Imi dai voie să-ți fac o povestire din cele mai jalnice? Te rog ascultă-mă cu rabdare.

Sunt douăzeci și cinci de ani de când trăia într'un sat, în jos de Bârlad, un tânăr, orfan de tată și de mamă. El se scobora din neam cinsteș; fără a fi bogat nu era lipsit de mijloace. Bunul său fusese cneaz peste satul întreg și avusese patru copii, dar tânărul despre care vorbesc fiind singur la părinți, rămăsese stăpân pe a patra parte din sat.

Tatăl său fusese preut și el. Fiind slab de trup și de fire pașnică, învațase carte de tânăr, căci se pregătea să intre și el în tagma preuțască. Invățătura și-o primise într'un sat megieș, dela un preut prieten cu tată-său, în casa căruia fusese luat după moartea părinților.

Acel preut avea o fată frumoasă, bună și blândă. Trăind lângă dânsa, văzând-o în fiecare ceas, tânărul se văzu cuprins de o dragoste nebună. Ea, din partea ei, își închipuia că îl iubia. Tatăl fetei se învoi cu bucurie la căsătoria lor. Se hotărî ca tânărul să meargă la Halici spre a dobândi treapta de diacon și apoi să se întoarcă spre a se căsători. Dar

preutul, tatăl fetei, muri fără de veste și judecăți neașteptate cu neamurile întârzieră plecarea tânărului la Halici.

Tocmai atunci sosi în vecinătate, la un sat al său, un boier bogat, tânăr încă dar vestit atât prin faima unor vitejii nemaipomenite, săvârșite în războaie cu feliu de feliu de neamuri, cât și prin frumusețea strălucită a chipului său. Fata preutului, logodnica tânărului despre care am vorbit și acest voinic, se văzură din întâmplare. El fu cuprins de pofta ei, iar ea uită totul pentru dânsul. Și cum era să nu uite pe logodnicul ei, pe tânărul sârbed, urât, sfiicios, neînsamnat și să nu i se fi umplut ochii la vederea voinicului vestit, îndrăzneț, frumos ca un soare, puternic ca un zmău, ale cărui fapte minunate erau povestite în sările de iarnă, pe la șăzători. Logodnicul fu uitat, iubirea lui, curată ca rugăciunea, fu disprețuită și fata căzu pradă cu sufletul și cu trupul, patimii voinicuiui.

Aici glasul călugărului care, de o bucată de vreme, se făcea din ce în ce mai răgușit, se opri cu totul, iar Alimoș a cărui bagare de samă creștea mereu, îl întrebă cu un tremur în glasul său:

— Cum se numea fata?

Dar călugărul, fără a răspunde, urmă:

— Bictul tânăr, înștiințat de nenorocirea lui

prin şoaptele şi şăgile oamenilor, nici nu se gândi să intre în luptă cu voinicul. Ştia de mai înainte că nu va putea să iasă decât cu ruşine şi cu mai multă durere dintr'însa. Indura în tăcere chinurile cele mai grozave. După trei luni de dragoste un războiu neprevăzut despărţi pe voinic de iubita lui. Lumea începu să răsune iar de minunile săvârşite de el, dar lunile trecură şi fata, care avea să fie mamă, nu mai primia nici o veste dela iubitul ei. Logodnicul părăsit îşi mântuise judecăţile în acest răstimp şi era gata să plece la Halici. In ajunul plecării însă, împins de un dor nebun, merse în satul vecin cu gândul ca macar să-şi sature ochii şi să-şi amărască inima încă odată cu privirea acelei ce fusese şi era încă pentru dânsul fiinţa cea mai scumpă de pe lume.

Era noapte, o noapte senină şi luminoasă de vară. Trecând pe dinaintea grădinii fetei, muşcat de dorul de a mai revedea locul unde petrecuse odinioară ceasuri atât de fericite, sări peste gard.

Deabie făcusem câţiva paşi când m'am găgăsit deodată în faţa ei. Am ramas încremenit privind-o: era atât de schimbată! Zărindu-mă, de mierare şi de spaimă era să cadă dacă nu m'aş fi grăbit s'o cuprind în braţe. Am ramas astfeliu o clipă, fără a putea scoate macar o vorbă când, deodată, auzim gardul trosnind şi,

dinaintea noastră apare voinicul iubit de Ancuța...

— Ancuța, strigă Toma Alimoș ridicându-se în picioare, galbăn și cuprins de o tulburare cumplită, o, atunci ești Niță Hâncul

— Taci și ascultă până la sfârșit, zise călugărul și, cu o putere uimitoare într'o ființă atât de sârbedă, îl sili să se așăze din nou lângă el. Apoi urmă:

— Ancuța se zmulse din brațele mele și, cu un strigat de bucurie nebună, voi să s'arunce pe pieptul lui, dar el, dând-o la oparte, grămădi asupră-i cuvinte de mânie și de ocară, numind-o muiere fără credință și lipsită de rușine. Ea, cuprinsă de spaimă, nu avu glas să se apere, iar când eu am deschis gura spre a mărturisi nevinovăția Ancuței, el o scos paloșul și s'o năpustit asupra mea. Nu m'am mișcat din loc, așteptând lovitura, dar când paloșul era să se scoboare asupra capului meu, se vede că el și-o schimbat gândul și nu m'o găsit vrednic de tăiușul paloșului, căci m'o lovit în față cu mânerul, întinzându-mă la pământ fără cunoștință.

Când, după o bucată de vreme, mi-am venit în cunoștință, am auzit un vaier lângă mine: Ancuța se trudea în durerile facerii. Târându-mă amețit până la casă, am chiemat pe mama ei și pe femeile din vecinatate.

Dar toate îngrijirile au fost zadarnice, An-

cuța o murit în acea noapte, dând naștere unui prunc, iar cel din urmă cuvânt ce l-o rostit o fost numele acelui pentru iubirea căruia jertfise și cinste și viață.

Călugărul tăcu. Toma Alimoș care numai cu greu își putuse până atunci stăpâni mișcarea, se sculă în picioare și cu un glas răgușit, zise:

— Jură-mi că Ancuța era nevinovată și că ea nu-și calcase credința către mine.

Călugărul se sculă și el; o privire de dispreț, un fulger ieși din ochii lui.

— Ai cunoscut pe Ancuța, ai fost iubit de dânsa și cutezi să te îndoiești de curățenia sufletului ei? zise el cu mânie. O, cât, de nevrednic fost-ai de iubirea ei! Ascultă! Pe haina ce o port, pe cruce, pe nădejdea ce o pun în ispășirea sufletului meu de pacate, pe credința ce o am în mântuirea neamului nostru: îți jur că Ancuța te-o iubit numai pe tine și că ți-o fost credincioasă până la cea din urmă a ei suflare.

Toma Alimoș, cuprins de o nemărginită mâhnire și de o adâncă remușcare ramase in tăcere.

Dar călugărul urmă:

— Și această ființă care trăia numai pentru tine, care de dragul tău jertfise cinstea ei de fecioară, ai părăsit-o fără cuget după ce ți-ai săturat pofta de frumusețea ei!

— O nu, strigă Toma Alimoș, am fost vino-

vat când m'am îndoit de credința ei dar, până atunci nici nu-mi trecuse prin gând s'o părăsesc. Silit să mă despart de ea pentru a mă duce la oaste, am avut nenorocirea să cad în robia dușmanilor și, când prin minune am scăpat, am venit întins la dânsa, neodihnindu-mă nici zi nici noapte, arzând de dorul s'o revăd. Când am ajuns te-am văzut sărind peste gard; când te-am urmat și am găsit'o în brațele tale, am crezut-o vinovată. Dar mă jur, pe cinstea mea, pe palașul meu, pe numele nepătat purtat de strămoșii mei, că venisem nerăbdător și hotărît să fac dintr'însa, chiar a douăzi, soția legiuită a vieții mele.

Călugărul la rândul lui asculta în tăcere, uimit.

După oareși care tăcere, Toma întrebă:

— Dar pruncul ce s'o făcut? Trăiește?

—Trăiește, răspunse călugărul.

— Trăiește! strigă bucuros Toma Alimoș. Unde-i? Cine-i?.

— Este vrednicul fiu al părintelui său, este voinicul cu care te luptai adinioarea, când v'am despărțit.

Toma Alimoș ramase ca ametit, apoi, sculându-se în picioare zise, cu glasul răgușit de mânie:

— Un lotru! Fiul lui Toma Alimoș și a îngerului care se numea Ancuța, un lotru ce iesă

la drumul mare! Ah! mare caznă mi se cuvenea, dar aceasta, călugăre, este prea mare! Răsbunarea ce ai luat-o pentru răul ce ţi l'am putut face întrece ori ce măsură—şi scoţând paloşul îl rîdică cu mânie deasupra capului lui Isaia.

Dar acesta nici nu se mişcă din loc uitându-se ţintă în faţa urieşului turbat. Ochii lui Toma întâlnind această privire liniştită şi pătrunzătoare, fură supuşi, ca farmacaţi de dânsa. Mâna lui scăpă paloşul amerinţător şi ramase în faţa călugărului nemişcat şi fără voinţă.

— Mi-ai sfăşiet inima în bucăţi, urmă Isaia cu un glas liniştit, ai zdrobit fericirea tinereţii mele,ai învăluit viaţa mea întreagă în durere şi în jale. Aşi fi fost în drept să mă răsbun asupra ta şi poate că, de mi-ar fi fost atunci cu putinţă, m'aşi fi răsbunat. Dar cum crezi, nenorocitule, că m'aşi fi răsbunat asupra copilului Ancuţei, cum crezi că aşi fi dus pe calea pieirii şi a necinstei fruptul ieşit dintr'însa, sângele ei? Nu, să nu-ţi fie ruşine de fiul tău, orice părinte, s'ar putea făli cu asemene fecior.

— Un lotru! întrerupse Alimoş cu amărăciune.

— Un oştean! răspunse Isaia cu mândrie. Un oştean viteaz, cu braţ de fier, cu minte aleasă şi ageră, cu inimă mare, curată, cinstită! Toma Alimoş, fiul tău nu este ce samănă, el nu este căpitan de haiduci ci căpitan de oaste!

— O oaste care iesă la drumul mare şi se luptă penntru dobândă.

— Oaste care luptă pentru aceiaşi lucrare pentru care ai jurat şi tu să-ţi jertfeşti viaţa. Nu în folosul lui o pus Păunaşul Codrilor vamă pe mărfurile ce intră în ţară ci în folosul visteriei norodului român! Banii strinşi de el şi de ai săi se strecoară prin mânile lui, fără ca cea mai mică parte săi rămâie într'însele. Ei sunt pastraţi de mine spre a alcătui comoara prin ajutorul căreia voiu putea duce la sfârşit bun lupta cu asupritorii noştri.

Faţa lui Toma Alimoş se înseninase, el privea acuma pe călugăr cu mierare.

— Lotru Mihul urmă Isaia, dar el face războiu numai lui Sas şi celor vânduţi acestuia, puternicilor nedrepţi şi lacomi, dar este prietenul tuturor celor slabi şi asupriţi. Auzit-ai oare ca acel pe care tu îl numeşti lotru să fi luat ceva de la sarac sau de la cel bogat şi drept, sau să se fi făcut vro dată vinovat de cruzime?

— Nu, răspunse Alimoş, poporul îl vorbeşte numai în bine.

— Crezi oare că puţină trudă am avut până ce am înduplecat pe fiul tău să primească însărcinarea ce i-am dat-o? De ai şti cât de nesuferit îi părea gândul de a trece drept lotru în ochii lumei? Numai după ce i-am aratat primirea

acestei însărcinări ca fiind o jertfă ce el trebuia numai decât s'o aducă neamului său în suferință, o primit-o.

— Destul, zise Toma, te cred și te-am înțeles. Acuma pricep îndrăzneala și vitejia aratată de el față de mine, venind singur să înfrunte atâția dușmani. Ele nu erau datorite setei de pradă ci izvorau din simțul care împinge pe orice căpitan de oaste să răsbune fără întârziere moartea sau neizbânda oștenilor lui, să nu lese cu nici un preț ca faima lui de oștean nebiruit să sufere vr'o știrbire.

— Da, răspunse Isaia, ai priceput. Oștean, căpitan de oști, ocârmuitor de oameni, ai priceput pe Mihu, căci în locul lui, ai fi făcut ca și dânsul.

— Toma, urmă el după o tăcere, am plătit cu ani de durere și de suferință faptul că o dată mi-ai încrucișăt calea. Intâlnirea noastră o pricinuit moartea ființii dulci și blânde pe care am iubit-o amândoi. Au trecut de atunci douăzeci și cinci de ani. Dacă amintirea ei jalnică și sfântă, mireasmă departată a tinereții noastre, trăește și va trăi totdeauna în inima acelui ce se numea odată Niță Hâncu; dacă sufletul lui o hrănit vreme îndelungată simțiri de ură neîmpăcată pentru tine, astăzi te încredințez că ele nu mai au ființă. Dar și astăzi, când Toma Alimoș întâlnește pe că-

lugărul Isaia, prin o uimitoare asamanare, ei astăzi ca acum douăzeci şi cinci de ani, au inimile lor stăpânite de o nemărginită şi pătimaşă iubire pentru aceiaşi fiinţă, frumoasă, sfântă şi, de astădată, pe veci nepieritoare.

Toma se uita mierat, nepricepând înţălesul cuvintelor călugărului.

Acesta urmă:

— Iubirea nemărginită şi pătimaşă care ne stăpâneşte astăzi pe amândoi este iubirea pentru neamul din care am ieşit. Ştiu că în sânul tău arde pentru dânsul aceiaşi flacără mare şi puternică care arde şi în pieptul meu. Ştiu că dorul de a-l trezi din amorţire, de a-l desrobi, de a-l pune pe cale să urmeze menirea măreaţă la care este chiemat prin naşterea sa strălucită, domneşte stăpână pe tine ca şi pe mine. Dar, dacă iubirea hrănită altădată în inimile noastre ne-o despărţit pentru un sfert de veac şi o adus jale şi durere în viaţa noastră, cea de astăzi ne leagă, ne uneşte, ne sileşte să mergem mână în mână şi inimă în inimă spre scopul râvnit. Iar Dumnezeul Atotputernic să binecuvinteze întâlnirea noastră de astăzi, să facă ca roadele acestei întâlniri să fie izbânda şi mântuirea obştească.

Şi zicând aceste cuvinte, Isaia întinse mâna lui Toma.

— Amin, răspunse voinicul strângând acea mână.

In această clipă se auzi în apropiere strigătul huhurezului, iar Alimoş întorcându-se spre partea de unde pornea acel strigăt, zise:

— Să nu fie acest strigăt vr'un sămn rău?

— Nu, răspunse călugărul zâmbind, el poate să fie un sămn rău numai când este dat de fiinţile cu pene al căror graiu îl alcătueşte. De astădată el este numai un sămn prin care nişte tovarăşi ai noştri ne înştiinţează că se află în apropiere.

La auzul cuvântului: tovarăşi, Alimoş, fără voinţă, făcu o mişcare pentru a căuta mânerul paloşului. Călugărul, însă urmă, făcându-se că nu a văzut această mişcare:

— Cred că vei slobozi pe cei doi oameni pe care-i duceţi legaţi cu voi căci...

— Nu numai că-i voiu slobozi, răspunse Alimoş, dar voiu face ca vama pusă de Păunaşul Codrilor să fie plătită întreit. Nu eu voiu fi pricina micşorării renumelui său atât de folositor pricinii noastre. Negustorii care mă însoţesc sunt nepoţii unui vechiu prieten şi tovarăş de războaie, negustor genovez aşazat de ani în Cetatea Albă. M'am legat către dânsul ca mărfurile aduse de el la Liov şi Gdansk să ajungă la Dunăre fără a plăti nici o vamă Păunaşului Codrilor şi fără ca să fie silit să ceară,

în acest scop, un steag de slujitori dela Sas, ceiace l'ar fi ţinut, poate, şi mai scump. Alegându-mi zece oameni din satele mele, vechi oşteni încărunţiţi în războaie, i-am dus la graniţa leşască şi, când au sosit carăle, i-am pus să le mâe în locul argaţilor tocmiţi. Mă voiu ţinea de cuvânt cătră vechiul meu prieten, căci vama va fi plătită din punga mea şi renumele Păunaşului Codrilor, în loc de a se ştirbi, va creşte când se va şti că până şi Toma Alimoş o fost silit să i se supue.

Părintele Isaia voi să se scoale spre a se îndrepta spre foc, dar Toma îl reţinu:

— Spune-mi, zise el, bănuieşte el oare ceva despre naşterea lui?

— Nimică, răspunse călugărul. Crede că este un fărtat, nepot mie.

— In curând va vedea că are un tată gata să-l recunoască şi să-l înstărească, răspunse Toma.

— Deocamdată însă nici un cuvânt, zise călugărul hotărît. Ne vom sfătui împreună şi vom chibzui chipul în care i se va face această destăinuire. Iţi voiu arata temeiurile care le am pentru a cere această amânare. Dar acuma să mergem.

Se îndreptară spre foc şi Toma Alimoş, apropiindu-se de Mihu care, la sosirea lor, se ridicase în picioare, îi zise:

— În urma celor ce mi li-o povestit părintele sânt gata, voinice, să mă supun cererilor tale. Găsesc aceste cereri drepte şi recunosc că rău am făcut opunându-mă să plătesc vama cerută de oamenii tăi. Voiu plăti-o nu odată ci de trei ori, ca gloabă pentru îndărătnicia mea, iar, pe voinicii opriţi de noi, îi voiu slobozi pe loc. Şi, drept dovadă că nu păstrez inimă rea, iaca dreapta mea care cere să strângă pe a ta.

Mihu puse voios mâna lui în dreapta puternică a vestitului oştean şi amândoi îşi dădură o strângere voinicească.

— Şi acuma, adause Toma Alimoş urmând să-i ţie mâna, de oarece ne-am făcut prieteni, te rog spune-mi dela cine oare învaţat-ai lovitura ce mi-ai dat-o la urmă? Era cât pe ce să nu-i pot înjgheba apărarea destul de răpede. Noroc numai că o cunoşteam şi-i ştiam leacul de mult.

— Am învaţat-o împreună cu multe altele dela un fruntaş genovez din Cetatea Albă, oştean vestit, meşter în mânuirea spezei şi a suliţii, pe lângă care am copilărit.

— Şi care este numele acelui Genovez? mai întrebă Toma.

— Andrei Landi, răspunse Mihu.

— Landi! strigă Toma în culmea surprinderii.

— Landi! strigară voios cei trei negustori.

Isaia şi Mihu rămaseră surprinşi de mierarea arătată de dânşii.

— Dar marfa din aceste cară este a lui Landi, zise Toma Alimoş. El este un vechiu şi nepreţuit prieten al meu şi moşul acestor trei tineri. Iar tu fără îndoială eşti micul Mihu, despre care Landi mi-o vorbit de atâtea ori şi care îi fusese încredinţat, spre a-l creşte şi a-l învaţa de moşul său, călugărul, când acesta o plecat la Roma. Din deosebite întâmplări n'am fost la Landi în toată vremea cât ai petrecut-o la el, căci altfeliu ne-am fi cunoscut şi noi de mult. Nu mă mier că la şcoala lui Andrei ai deprins atât de bine meşteşugul armelor. Pe lângă dânsul nu puteai decât să te faci oştean deplin şi viteaz, om de inimă şi cărturar bun, şi Toma Alimoş scutură din nou mâna lui Mihu.

Apoi, la rândul lor, nepoţii lui Landi veniră să strângă mâna Păunaşului, pe care îl lasase copil când ei plecase din Cetatea Albă, la învăţătură, la Genova şi îl găseau acuma barbat.

După ce făcu cunoştinţa lui Ştefan Stroici, despre care auzise cu patru ani înainte, cu prilejul războiului cu Tatarii, Toma Alimoş porunci să se deslege cei doi oameni ai Păunaşului care erau legaţi la cară. Ei primiră dela voinic un dar însamnat, iar călugărul îi trimese acasă, cu poroncă să spue părintelui Ignat

să se întoarcă și el la Pașcani și să-i trimată de sârg, la otacul unde se aflau, pe Onea, care trebuia să se abată pe la preut încă de cu noapte.

Genovezii poroncirâ să se aducă din cară mâncări alese și vin vechiu grecesc și sicilian. Mihu, Stroici și cu dânșii nepoții lui Landi, după ce mâncară și băură cu toată pofta tinerețelor, stătură la vorbă glumind și râzând până aproape de ziuă.

Călugărul și cu Toma Alimoș, după o scurtă gustare, se retraseră la o parte și avură împreună o lungă și amărunțită sfătuire în urma căreia se hotărî ca, dela Smirodava, negustorii cu cărăle să purceadă a douazi pe Bârlad, cu un om al Păunașului, iar Toma să însoțască pe călugăr și pe tovarășii săi în mergerea lor la cneazul Baloș, la Poiana.

Onea sosi înainte de ziuă și Mihu îl trimese să iee măsurile trebuitoare pentru ca oamenii ce trebuiau să se adune în urma sămnelor făcute să fie cât mai curând întorși spre vetrele lor.

Ceilalți urmară drumul împreună până în dreptul cetății Smirodava. De aici Genovezii apucară spre Bârlad iar ceilalți, trecând Siretiul, cârniră în dreapta și, pe la amiază, ajunseră în dealul Muncelului, deasupra Poienii.

Pentruce Mihu uitase drumul Ciortoiomului.

Satul Poiana se afla pe locul unde este așazat astăzi satul Băluşeştii din ținutul Romanului. Era foarte mare, cuprinzând peste patru sute de case și se afla atunci, întreg, sub stăpânirea cneazului Baloș.

Fusese aici, până în vremurile din urmă, două sate sau cum se zicea atunci, două judecii deosebite, așazate unul lângă altul sub numire de Poiana. Dar cneazul Baloș, luând în căsătorie pe Tudora, singura fiică a cneazului vecin Danciul, întrunise amândouă judeciile sub stăpânirea lui. Jupâneasa Tudora murise acum de câțiva ani, în urma jălii cumplite ce-i pricinuise moartea singurului ei fiu, Tudor, ucis la un ospăț de Balc, fiul voevodului Moldovei, al cărui tovarăș de petrecere era. Curtenii și cei vânduți lui Sas ziceau că se luase la ceartă fiind beți amândoi, că nu se știa cel ce a dat lovitura dintâiu și că mare a fost supararea lui Balc când s'a trezit și și-a dat samă de cumplita lui faptă. Cei mulți însă ziceau că dacă Tudor era într'adevăr beat la acel ospăț, Balc era cu totul treaz și că înadins îmbatase pe tovarășul lui, îi căutase gâlceavă și-l lovise de moarte, spre a putea râpi și petrece în tihnă

cu o fată frumoasă, dar din părinți de rând, cu care se iubea Tudor.

Cneazul Baloș care, până la uciderea fiului său, era bine văzut de Vodă și mergea des pe la curte, prinsese de atunci, precum era de altmintrelea firesc, o ură neîmpacată pe toată casa domnească. Curtea lui se făcuse locul de întâlnire al tuturor nemulțămiților. Era de ajuns ca cineva să vorbească rău de Vodă și de feciorii săi pentru a fi îmbrățoșat și dăruit de dânsul. Date fiind pornirile lui Sas, este de crezut că alt cneaz ar fi plătit cu capul o dușmănie atât de fățișă către domnie. Mulți se mierau de rabdarea lui Vodă și o puneau pe sama remușcării ce o simțea Balc în urma uciderii lui Tudor. Pricina acestei îngăduieli era însă cu totul alta. Baloș avea o soră care fusese vestită pentru frumusețea ei și era căsătorită cu fratele lui Andrei Lațc, voevodul Ardealului. Sas și Balc erau oameni mult prea cuminți pentru a nu fi foarte îngăduitori cu un om atât de bine înrudit.

Pe de altă parte, Părintele Isaia și Bogdan, erau, și ei, mult prea ageri pentru a nu se folosi de această nepedepsire a dușmăniei arătată de Baloș domniei. El fusese unul din ceidintâiu câștigați. Iubirea de neam și de țară erau departe de a fi simțirile care predomneau în inima cneazului. Ea era stăpânită întreagă de

fudulie, de zgârcenie şi de un dor nebun de răsbunare. Dar aceste patimi pentru barbaţi pricepuţi în mânuirea oamenilor, ca Bogdan şi Isaia, erau nişte pârghii nepreţuite.

Făgăduiră cneazului că după izbânda şi aşazarea lui Bogdan în scaun, dregătoria de frunte în sfatul noului domn va fi a sa pe viaţă, împreună cu venitul a jumatate din satele stăpânite de casa lui Sas. Ei ştiau să mărească peste samă, faţă cu Baloş, ajutorul care îl putea da cneazul în răsturnarea voevodului celui urât şi îl lăsau să creadă că acea răsturnare va fi mai ales datorită ajutorului lui şi că, fără de el, ei nu s'ar fi putut macar gândi la dânsa.

Prin aceste mijloace Baloş, fără să-şi dee samă, se făcuse o unealtă ascultătoare de mare preţ în mânile lui Isaia.

Cu prilejul întrunirii care avea să se ţie la Poiana, la cneazul Baloş, călugărul trebuia să aducă înaintea căpeteniilor mişcării pe trimesul lui Bogdan. Iar Stroici avea să lămurească acelor căpetenii care sunt măsurile ce vărul său se îndatoreşte să le iee după aşazarea sa în scaun pentru stârpirea asupritoarelor obiceiuri şi a impilătoarelor aşăzări datorite nemernicului Sas. La această întrunire era, mai cu samă, să se caute chipul pentru a ajunge la o hotărâre spre a curma neînţălegerile ivite între să-

teni şi cneji, în privinţa drepturilor unora şi a datoriilor celorlalţi.

Părintele Isaia punea cel mai mare preţ pe ajungerea unei înţălegeri în această privinţă înainte de izbuhnirea răscoalei, încredinţat fiind că cnejii şi sătenii vor lupta cu atât mai bine cu cât vor fi mai înţăleşi între ei şi mai mulţămiţi de drepturile şi îndatoririle unuia către celalalt. Acuma, în drum spre Poiana, punea pe Stroici în cunoştinţa tuturor amăruntelor şi se bucura, văzând cât de uşor mintea lui deschisă ştia să aleagă îndată calea cea mai dreaptă şi cea mai folositoare.

Satul Poiana era aşazat atunci, întocmai cum este aşazat astăzi satul Băluşeştii, pe botul de de deal numit Cătăneasca între Valea Cătănească despre răsărit şi Valea Mănăstirească despre apus, amândouă vărsându-se în pârâul Tabăra care curge despre miazăzi. Acest sat a fost fără îndoială descălecat de un oştean priceput în alegerea locurilor tari, căci este aparat despre Răsărit, Apus şi Miazăzi de trei pârae cu maluri râpoase care se prelungesc până la Culmea Deelor, aparată despre miazănoapte de nişte ponoare cumplite. Iar drumul îngust care ducea dela Smirodava prin Culmea Muncelului la Culmea Deelor era foarte uşor de aparat.

Casa cneazului Baloş, cu biserica, se aflau

în capătul de Miazănoapte a satului, într'o curte încunjurată de ziduri înalte şi aşazată în mijlocul unei livezi. Casa, foarte încăpătoare, era zidită din bolovani: cei patru păreţi fiind toţi de aceiaşi lungime, clădirea avea chipul unui patrat. Temelia era destul de înaltă şi, de jur împrejur, casa era încunjurată de un cerdac larg de un stânjăn şi jumătate, cu privaz de lespezi de piatră înalt de patru palme şi stâlpi tot de piatră, ciopliţi în patru muchii.

La fiecare părete se vedeau patru feresti care ar fi părut înguste astăzi, dar care, pentru acea vreme, erau neobicinuit de mari şi cuprindeau o mulţime de giamuri mici, prinse în cercevele de plumb şi aparate pe dinafară cu zăbrele groase de fier. In mijlocul fiecărui părete se vedea câte o uşă grea de stejar într'un singur canat, îmbracată cu fier, întărită cu drugi încrucişăţi, tot de fier, şi prinşi de uşă prin puternice şi număroase piroane. Uşile fiind aşazate faţă în faţă, dela una la alta ducea câte o sală îngustă, astfeliu că casa era împărţită în patru despărţituri.

De mai multe zile se făceau pregătiri pentru primirea nenumaraţilor oaspeţi poftiţi de cneaz sub cuvântul prăznuirii zilei fiicei sale, Ileana. De două săptămâni Ileana, căreia îi era încredinţată ducerea întregii gospodării a casei lui Baloş, lucra la pregătirile trebuitoare. Şi

acele pregătiri nu erau o şagă, căci cneazul o vestise că numai din boierime se vor aduna în casa lui, în ziua Sfinţilor Imparaţi, peste o sută de oaspeţi, fără a mai vorbi de slugile lor şi de prostimea care trebuia să se strângă din toate părţile. Toată această lume trebuia să fie adăpostită şi hrănită într'un chip care să fie vrednic de bogăţia şi de numele lui Baloş. Căci cneazul era mai fudul decât era zgârcit şi-i plăcea să facă să strălucească bogăţia şi puterea lui..

Pregătirile fusese făcute astfeliu încât, când Ileana se trezi în dimineaţa zilei Sfinţilor Constantin şi Ileana, ea era încredinţată că faima casei cneazului nu va putea decât să crească în urma praznicului ce avea să se dee în acea zi.

Oaspeţii, care începuse să sosască din ajun, urmară necontenit în vremea dimineţii, iar curtea, la prânzul cel mare, era înţesată de ţărănime venită nu numai din toate satele de pe împrejur, dar din toată Moldova şi chiar din fundul Vrancei.

După cele de pe urmă puneri la cale, Ileana se duse în odaia ei şi începu să se îmbrace spre a fi gata pentru masa ce avea să se dee îndată după sosirea călugărului Isaia, sihastrul dela Cetatea Neamţului, care era aşteptat împreună cu alt boier de samă şi pentru adăpostirea cărora se pregătise odaia cea mai bine îmbracată

Oamenii ziceau că cneazul Baloș are multe comori, dar că una din ele face cât toate celelalte împreună și aceasta este fiica lui, frumoasa și blânda Ileana. Ea era de statură înaltă și mlădioasă. Părul bogat, negru ca pana corbului, când era despletit o acoperea ca o mantie de matasă neagră: atâta era de lung încât calca pe el. Sprincenile lungi erau negre și ele, iar ochii de un albastru închis, mari și lucitori; privirea lor era plină de o nespusă dulceață. Fruntea era lată, nasul drept, nici prea lung nici prea scurt, gura mică cu buze pline și rumene, chipul obrajilor și a bărbiei fără greș. Gâtul era alb ca zapada, rotund dar gingaș, pieptul plin, brațele rotunde de o albeață uimitoare, iar mânile și picioarele niște adevarate minuni.

Dar Ileana nu era înzestrată numai cu frumusețea feței și a trupului, ea mai era vestită prin împrejurimi pentru bunatatea ei. Nu era nenorocire care să-i ajungă la știre fără ca ea să iee îndată măsuri pentru alinarea ei. Numai ea știa să învingă zgârcenia cneazului și să găsască mijloace pentru a face bine la toți. Pe lângă că era frumoasă și bună, Ileana mai era deșteaptă și harnică; chipul în care ducea gospodăria Poienei era vestit în țară.

O fată atât de vestită prin naștere, însușiri, frumusețe și bogăție, nu putea să nu aibă număroși petitori. Mare era numărul acelor care

năzuise la mâna ei., dar cneazul răspunsese tuturora că fiica lui încă nu voieşte să se căsătorească. Cneazul era bucuros să mai păstreze pe lângă el atât fata care-i înveselea casa cât şi zestrea însamnată ce ar fi trebuit să i-o dee, dar răspunsul era într'adevăr acel dat de Ileana, căci bătrânul nu-i ascunsese nici una din cererile ce i se făcuse. Ileana răspunsese totdeauna că se simte foarte fericită în casa lui şi nu este deloc nerăbdătoare s'o părăsească. Nici unul din tinerii cneji care, atraşi de faima ei, se abătuse pe la Poiana nu ştiuse să-şi întipărească amintirea în gândul sau în inima ei: ca îi privise pe toţi cu cea mai desăvârşită nepasare.

De vr'o câteva luni însă, slugile casei şi număroasele fete din sat care veneau, pe rând, să dee ajutorul lor la lucrările gospodăriei, bagase de samă că fiica cneazului se cam schimbase. Li se părea că cneghina punea mai puţină inimă la trebile casnice, că privigherea ei nu mai era aşa de ageră ca mai înainte, că ea, a cărei mâni până atunci le văzuse veşnic în mişcare, rămânea acuma adesa ceasuri întregi nemişcată, gânditoare, cu fusul în mână. Erau cu toţii de părere că această schimbare era datorită spaimei resimţită de Ileana în urma unei întâmplări de care avusese parte la începutul toamnei trecute.

In ziua de Sântă Măria mică, Ileana mersese cu cneazul la Smirodava, unde era zi de târg, spre a cumpăra mai multe lucruri trebuitoare casei. Aici, în urma unor veşti primite, cneazul se văzu silit să plece numai decât la Bacău şi să trimată pe Ileana la Poiana sub paza vatamanului său, Ţintă şi a şase argaţi voinici.

După plecarea stăpânu-său, Ţintă mai pierdu trei ceasuri cu vânzarea unui cârd de juncani, când, în sfârşit plecară, începuse să înopteze.

Ileana, împreună cu o tânără slujnică, se afla într'un car mare, tras de patru boi frumoşi. Ea şădea pe perini moi de lână, aşazate pe o scoarţă sub care era aşternut fân. Inaintea carului mergeau, călări, doi flăcăi zdraveni, cu paloşe la brâu şi măciuci atârnate la oblâncul şălii; după car, asămenea calare, venea, Ţintă, purtând şi el paloş şi ghioagă năstrujită. In urmă veneau, pe jos, trei argaţi, purtând baltage lungi şi grele, iar al şaselea argat, fără altă armă decât o secure în brâu, mâna boii.

Străbătuse jumatate de cale; drumul era pustiu, iar noaptea fără lună şi cerul cam întunecat. Ileana şădea razamată a lene pe perine, slujnica adormise chiar bine. Cei doi flăcăi care mergeau înainte se cam departase de car şi-şi povesteau isbânzile lor pe lângă fetele din sat. Ţintă, care, cu prilejul târgurilor ce le făcuse în cursul zilei, fusese silit să cinsteacă de

nenumarate ori cu cumpărătorii şi cu vânzătorii, avea capul greu şi aţipise pe cal, iar cei trei argaţi din urmă veneau a lene, unul după celalalt, sprijinindu-se fiecare pe baltag. S'auzea scârţâitul roţilor, iar omul dela boi rupea şi el din când în când tăcerea printr'o pocnitură de biciu şi un: ţa-ho! răguşit. Drumul mergea acuma la vale printr'o ţihlă deasă.

Deodată, din ţihlă, din dreapta şi din stânga, se răpezirâ asupra carului vr'o douăzeci de umbre. Omul dela boi fu lovit peste cap cu ciomagul şi trântit la pământ, Ţintă dat jos de pe cal şi ţinut cu putere de braţe vânjoase. Cei doi călăreţi auzind zgomot, întoarseră caii şi se îndreptară în treapăd spre car, dar alte umbre ieşirâ din ţihliş, se răpezirâ asupra lor, îi dădură jos de pe cai şi-i ameţirâ cu lovituri de mânere de paloşe înainte ca ei să fi avut vreme să scoată pe ale lor din teacă; de aceiaşi soartă avură parte şi argaţii care urmau carul.

Ileana care rămăsese mută de surprindere şi de spaimă, mai venindu-şi în fire, scoase un ţipet:

— Săriţi! Hoţii! Ajutor!

Dar îndată se simţi trântită pe perine, o mână grea apăsă pe gura ei şi un glas rosti cuvintele:

— Taci de-ţi este dragă viaţa.

Dar ea înfipse dinţii în mâna care-i stri-

vea buzele, cu atâta putere, încât străinul dădu un vaiet de durere şi fu silit să sloboadă gura fetei care strigă încă odată, din toate puterile:

— Săriţi, oameni buni! Hoţii!

Gura îi fu închisă din nou cu mai multă putere, auzi câteva cuvinte rostite cu mânie într'o limbă străină şi se găsi în neputinţă de a face cea mai mică mişcare.

Necunoscuţii erau pe cale s'întoarcă carul, când se auzi tropotul mai multor cai venind dela vale, în fugă. Carul nu era încă întors când se zări umbra uriesă a unui călăreţ şi se auzi un glas puternic strigând:

— Cine strigă după ajutor?

Ileana n'avea chip să răspundă, căci pe gura ei apasa cu putere o mână învălită într'o mănuşă de fier, dar argatul care mânase boii se trezise din ameţala pricinuită de loviturile primite; el strigă:

— Hoţii vreu să râpească pe fata cneazului Baloş. Săriţi oameni buni!

— Ha, răspunse călăreţul care s'apropiese acuma de tot, iar avem a face cu nemernicii de feciori domneşti. Pe dânşii, Petre!

La o poroncă dată într'o limbă străină de acel care ţinea pe Ileana, oamenii lui s'aruncară înaintea nouilor veniţi.

Aceştia erau numai cinci, dar chipul în care începură a mânui paloşele dovedea că erau

oameni pentru care lupta era un obicelu. Mai ales acel care vorbise părea a fi dracul în carne și oase: de câte ori se scobora paloșul lui, cădea câte un dușman la pământ.

Acei care le stăteau împotrivă erau vr'o douăzeci, iar alți doisprezece rămăsese împrejurul carului, îl întorsese cu greu în spre Smiroďava, în drumul îngust și pornise la deal. Scârțâitul roților fu auzit de călăreți.

— Mișăii pleacă cu fata, strigă atunci către tovarășii lui Mihu, căci el era acel pe care întâmplarea îl aducea în ajutorul Ilenei, dați, dați de tot, băieți, să ne curățim mai răpede de acești ticăloși și să mergem s'o scăpăm.

Petrea Cărăbuș și ceilalți trei învârtiră paloșele cu atâta hărnicie, încât în curând acei din potrivnicii lor care mai rămăsese în viață o rupseră de fugă și se făcură nevăzuți în țihlă.

Fără a pierde vreme, Mihu și cu ai lui se răpeziră după car. Îl găsiră, cu boi cu tot, la o depărtare de vr'o sută de stânjăni de locul unde se luptase, dar nu era nimene nici într'însul nici pe împrejur.

— Au fugit mișăii cu fata în țihlă, zise Petrea.

Onea se dădu jos de pe cal, scăpără răpede și, aprinzând o făclie, se plecă jos și începu să caute urmele fugarilor.

— Uitați-vă, zise el deodată râdicând capul,

pe aici au intrat în desimel Iaca ce-o pierdut, fata, şi cu degetul el arătă, în marginea ţihlei, o mică ciubotă roşie.

Dar înainte ca ceilalţi să fi putut zice ceva, se auzi la o mică departare, în ţihlă, un sgomot mare deasupra căruia răsună de trei ori strigătul cucuveicii.

Feţele lui Mihu şi ale tovarăşilor se înveseliră.

— N'au avut noroc, zise Onea cu râsul său tăcut, au fugit de noi şi-au dat peste moş Marin cu ai lui.

Sgomotul în ţihlă încetase, Petrea atunci făcu şi el să răsune de trei ori strigătul cucuveicii, iar din ţihlă i se răspunse prin chiote voioase.

— I-au răpus, zise Petrea, ia să vedem dacă fata o scapat teafără, şi intrând cu toţii în ţihlă merseră într'însa ca vr'o sută şi cincizeci de stănjăni, apoi dădură într'o poieniţă în care văzură mai multe facle aprinse şi, împrejurul lor, o gramadă de oameni.

— Unde-i fata? întrebă Mihu îndată ce s'apropie de ei.

— Aici, răspunse voios glasul lui moş Marin.

Şi Mihu apropiindu-se, văzu, la lumina faclelor, pe Ileana stând razamată de trunchiul unui ulm bătrân, galbănă ca ceara şi cu ochii plini de spaimă. El ramase mut la vederea fru-

museţii ei, iar după ce-şi veni în fire, îi zise închinându-se.

— Fii fără frică cneghină, eşti printre prieteni şi vei fi dusă la casa ta.

Ochii Ilenci dând de faţa lui Mihu, spaima dintr'înşii dispăru şi privirea lor se opri cu o mieraie plăcută asupra înfăţoşării frumoase şi bărbăteşti a tânărului. Dar, vrând să-i mulţămască, nu putu să rostească decât cuvintele:

— Mulţămesc..., o... mulţămesc....

— Dar cine sunt mişăii care au cutezat să răpească o fată de cneaz? întrebă Mihu pe moş Marin.

— Cine să fie? Un hotnog dela Smirodava cu o ceată de slujitori unguri.

— Unde sunt ei?

— Aici, legaţi cot la cot, vrei să-i vezi?

— Da, răspunse Mihu, şi scoţând din brâu un zabranic negru în care se vedeau două borte, şi-l puse pe obraz, înodând capetele la ceafă.

— Du-mă la ei, spuse el moşneagului.

Moşneagul, făcând sămn la doi oameni care ţineau câte o făclie, îl duse într'un ungher al poieniţei, unde găsi câţiva oameni de ai lui păzind vr'o doisprezece slujitori, legaţi de mâni şi de picioare şi razamaţi de tufe.

— Care-i hotnogul? întrebă Mihu.

— Eu sânt hotnogul, zise unul dintr'înşii.

— Eşti Ungur?

— Ba nu, sânt Român, tatăl meu este cneazul Peletucul, dela Peletuci lângă Bacău.

— Cu atâta mai rău, răspunse Mihu. De ce ai răpit pe fata cneazului Baloș?

— Fiindcă așa mi s'o poroncit.

— De către cine?

— De către acel care are drept să-mi poroncească: Ștefan.

— Feciorul vitreg al lui Sas?

— Da, el.

— De ai fi Român adevărat și oștean cinstit, n'ai fi îndeplinit o asămene poruncă, zise Mihu. Apoi, întorcându-se către moș Marin îi zise:

— Moș Marine, eu plec ca să duc pe cneghină până la casa tătână-său, tu, cu oamenii tăi îți vei urma drumul înainte, acolo unde trebuie să mergi, eu înainte de ziuă voiu fi iar printre voi. Dar până a nu pleca îmi vei întinde pe acești mișăi la pământ și le vei trage câte trei sute de nuiele: să nu fie în stare să s'întoarcă la Smirodava decât pe brânci! Ai înțăles?

— Da, Căpitane, înțăleg răspunse moș Marin, dar hotnogului ce să-i fac?

— Să-i tragi cincizeci de nuiele mai mult decât celorlalți și să fie trase cu mai multă putere.

— Ai milă, Căpitane, strigă hotnogul, bagă de samă că sânt Român și fiu de boier.

— Cu atâta mai mare ruşine pentru tine, ai spurcat prin mârşava-ţi faptă şi numele de Român şi acel de boier. Dar dacă ruşinea nuielelor îţi pare prea mare, poţi să fii spânzurat. Moş Marine, îl vei lăsa să aleagă între nuiele şi spânzurătoare.

Apoi Mihu, fără a mai aştepta răspunsul hotnogului, plecă iar spre locul unde lasase pe Ileana, scoase zabranicul care-i acoperea faţa, se apropie de ea şi-i spuse:

— Cneghină, este vreme să plecăm, vom merge pe jos până la carul care aşteaptă în drum şi te voiu însoţi eu singur până la curtea cneazului.

Când ajunseră în drum, găsiră împrejurul carului atât pe Ţintă cât şi pe argaţii cu slujnica Ilenei. Deşi erau ameţiţi de loviturile primite, îşi revenise cu toţii în fire, afară de fata din casă care, de atunci, ramase cam smintită. Dar, din slujitorii care stătuse împotriva lui Mihu, şi a tovarăşilor lui, şase erau morţi, iar şapte zăceau greu răniţi în drum. Mihu, împreună cu Petrea şi ceilalţi trei tovarăşi ai lui care venise călări, însoţi pe Ileana până la poarta cneazului.

Pe drum el îi spuse că fusese răpită de Ştefan, unul din fiii vitregi ai lui Vodă, pârcălab al cetăţii Smirodava, vestit pentru desfrânarea

lui. Fata se cutremură la gândul primejdiei din care scapase.

— De ce, zise ea când ajunseră în sat, nu vrei să stai la noi, până la sosirea tatălui meu; el vine desară şi ar fi fericit să-ţi mulţămească singur pentru scaparea mea.

— O datorie sfântă mă chiamă în altă parte, răspunse Mihu, apoi, venindu-ţi în ajutor, n'am făcut decât ceiace ar fi făcut în locul meu orice creştin şi orice oştean vrednic de acest nume. Cneazul nu-mi datoreşte nici o mulţămire.

Ajunsese acuma la poarta curţii.

— Cel puţin, zise Ileana, spune-mi numele tău ca să pot la rândul meu să-l spun tatei.

Mihu stătu pe gânduri.

— Numele meu, cneghină, obicinuit nu-l spun, dar ţie nu ţi-l voiu ascunde.

Se plecă pe cal până la urechia ei şi-i şopti:

— Sânt Păunaşul Codrilor!

Apoi adause cu glas tare:

— Rămâi sănătoasă cneghină, sânt mulţămit că te-am putut îndatori. Fii încredinţată că nu te voiu uita niciodată!

Şi, dând pinteni calului, se depărtă răpede, urmat de tovarăşii săi înspre obârşiile Bârlăzelului, unde dăduse întâlnire lui moş Marin. Aici trebuiau s'aştepte trecerea unor negustori care duceau marfă bogată dela Chilia în Ţara

Leşască, marfă ce avea de gând s'o vămuiască.

Dar, de atunci, icoana Ilenei ramase vie în mintea lui, iar acea a Vidrei se ştergea din zi în zi mai mult.

Ileana rămăsese încremenită la auzul numelui aceluia care-i scapase cinstea. Ştia cine era Păunaşul Codrilor, căci nu era copil în ţară care să nu fi auzit despre dânsul. Crescuse la ţară, în mijlocul poporului pentru care Păunaşul Codrilor era ca un al doilea Hristos. Fiică al unui duşman învierşunat al domnului, nu hrănise niciodată decât simţiri binevoitoare pentru dânsul. In ochii ei el fusese totdeauna un viteaz de frunte care se lupta pentru pricina cea sfântă şi dreaptă; faptul că datorea acum pastrarea cinstei Păunaşului Codrilor, departe de a-i fi neplăcut, o măgulea.

Când cneazul, la întoarcerea lui, auzi întâmplarea, izbuhni în ocări cumplite împotriva mişăilor de feciori domneşti; ura lui pentru casa lui Sas se făcu mai mare. Pe de altă parte nu găsea cuvinte destule pentru a lăuda şi a slăvi pe Păunaşul Codrilor; jura că, dacă ar şti unde să-l găsască, i-ar dărui jumatate din averea lui.

Aceste cuvinte de laudă pentru Păunaşul Codrilor, rostite de cneaz erau ascultate de Ileana cu o adevarată lăcomie; simţea, auzindu-le, o bucurie nespusă. Chipul frumos şi vitejesc al mântuitorului ei, astfeliu cum se ara-

tase dinaintea ochilor ei uimiți, în poienița din pădure, erau acuma necontenit în fața lor, făcând-o să rămâie ceasuri nemișcată, cu fusul sau cu șuveica în mână.

Nu este deci lucru de mierare dacă Ileana, pieptănându-și alene părul bogat în dimineața zilei Sfinților Constantin și Ileana, să fi avut înaintea ochilor chipul lui Mihu și să se fi gândit că toate pregătirile făcute în acea zi, pentru dânsa nu puteau s'o facă cum ar fi dorit-o, căci el nu avea să fie printre oaspeți.

XXII.

Ce s'a întâmplat la Poiana în ziua Sfinților Imparați Constantin și Ileana.

O fată din casă intrând în odaie trezi pe Ileana din visuri, dându-i de știre că Părintele Isaia sosise cu alți boieri de samă și că cneazul întrebase de dânsa.

Scuturându-și amorțala, cneghina se grăbi să s'îmbrace. Puse o cămeșă de borungic cusută la piept și la mâneci cu flori de matasă roșie și presarată peste tot cu puișori de aur; peste cămeșă o bondiță albastră fără mâneci, cusută cu flori albe și roșii amestecate cu fir, o fotă grea, țesută din matasă albastră, cu dungi largi, roșii și altele mai înguste de fir de aur.

Mijlocul îi era strâns de o bată lată, ţesută asămenea din matasă albastră, cu dungi roşii amestecate cu altele de fir. Pe partea de dinapoi a capului puse o basma de matasă roşie, cusută pe la mărgini cu fir, a cărei capete îi atârnau pe spete. In picioare purta ciuboţele de iuft roşu, având mici călcâie ferecate cu argint.

Când ieşi din odaia ei, Ileana se îndreptă spre cerdacul din faţa porţii celei mari a curţii, unde cneazul, împreună cu oaspeţii lui cei mai însamnaţi, făceau cerc împrejurul Părintelui Isaia.

Străbătând rândurile boierilor, cneghina merse drept la călugăr, pe care-l cunoştea de mult şi, plecându-se, îi sărută mâna. Părintele Isaia o binecuvântă, o sărută pe frunte şi-i zise cât de fericit se simte că a putut veni de ziua ei să-i ureze ani mulţi şi fericiţi, dar văzu că fata se îngălbeneşte şi se clatină pe picioare.

— Ce ai? întrebă el mierat, cuprinzându-i mijlocul cu braţul ca să nu cadă.

Iar cneazul să răpezi şi el către fiică sa.

— Nimica, mulţămesc, răspunse Ileana venindu-şi în fire, o slăbăciune neaşteptată, dar acuma mi-o trecut.

Slăbăciunea îi era pricinuită de vederea neaşteptată a lui Mihu care se ţinea în dosul celorlalţi oaspeţi, iar al cărui cap se ridica de-

asupra tuturor celorlalte. Era galbăn, şi el, deşi aşteptase acea zi mai multe săptămâni cu nespusă nerabdare, cu nemărginit dor, dar şi cu mare teamă. Iar când ochii lor se întâlniră şi când ceti în ochii fetei bucuria de care era cuprinsă, i se păru că o rază de fericire luminoasă înveseleşte cerul; când o văzu şovăind pe picioare, cu greu izubti să se stăpânească şi să nu se răpadă la dânsa pentru a o sprijini.

Ileana îşi încordă toată voinţa şi putu să răspundă în chipul cerut de obiceiurile vremii urărilor rostite de Toma Alimoş şi de Ştefan Stroici, pe care nu-i văzuse niciodată până atunci. La grea cumpănă fu pusă când Mihu se apropie de ea şi-i făcu aceleaşi urări.

Printre boierimea adunată la Poiana nu se afla nici o singură jupânească sau fată de cneaz; erau numai barbaţi. Ii fu deci uşor Ilenei să se retragă la o parte spre a se linişti puţin până la vremea mesei.

Boierii se despărţiră prin cerdacuri şi odăi, alcătuind cercuri deosebite împrejurul Părintelui Isaia, a lui Toma Alimoş şi a lui Ştefan Stroici.

In curte domnia veselia cea mai mare: peste două mii de ţarani erau adunaţi împrejurul unei mulţimi de mese acoperite cu mâncări gustoase, iar între mese se vedeau buţi desfundate din care vinul se scotea cu cofele. Din toate

părțile se ciocneau ulcelile și se cinstea în sănătatea cneghinei Ileana și a cneazului.

In curând boierii fură poftiți la masa pusă în livadă, la umbra unor nuci uriești, unde găsiră pe Ileana care-i aștepta. In capul mesei fu pus Părintele Isaia, între el și Baloș luă loc Toma Alimoș, în stânga călugărului Ileana, iar lângă dânsa Stroici. Mesenii ședeau pe lungi laviță de lemn, peste care erau așazate perini de lână. Slujba era făcută de nenumarate slugi în haine țărănești: ițari, cămeșă albă ca zăpada, brâu roș, chimir de piele cusut cu flori și ciubote.

Masa era alcătuită din borș de pasăre, din păstrăvi și alți pești fierți și afumați, din mulțime de tocături, din fierturi de pasere și de carne, cu ciuperci și verdețuri, din fripturi de tot soiul de păsări și de vânat, precum și din feliurite prăjituri dulci, făcute bineînțăles cu miere.

Cestile de argint care înlocuiau paharele se umpleau de slugi necontenit, nu numai cu vinuri vechi din vinaturile cele mai renumite din țară, dar și cu vinaturi grecești aduse cu mare cheltuială dela Țarigrad. Singurii din meseni care nu mâncau și nu beau cu poftă erau Ileana și Mihu. El ședea de aceiași parte a mesei ca Toma Alimoș, numai mult mai jos, cu tineretul; putea prin urmare să vadă pe Ileana și Ileana putea să-l vadă pe dânsul. El se uită numai

mai rar spre dânsa, iar ea nu îndrăznea să-i arunce câte o privire decât pe furiș. Fata se simțea cu totul amețită, i se părea că se află în mijlocul unui vis și izbutea numai cu greu să răspundă la întrebările ce i le puneau Părintele Isaia și Stroici. Când se aduse cea de pe urmă prăjitură și putu prin urmare să se scoale, lăsând pe ceilalți meseni să petreacă înainte, i se păru că iesă dintr'o caznă nesuferită.

Soarele era jos de tot când cneazul Baloș, cu oaspeții lui, părăsiră masa și se îndreptară înspre poarta curții, înaintea căreia flăcăii și fetele din satele învecinate întinsese o horă urieșă.

Spre a nu știrbi renumele pivniței cneazului, trebuie să lămuresc că nu toți boierii care luase parte la ospăț întovărășau pe Baloș și pe călugăr; mulți dintr'înșii se sculară dela masă numai pentru a se lungi pe iarbă și a trage câte un somn, iar unii din acei care urmară pe gazda lor, numai cu oareșicare greutate se țineau pe picioare și mergeau drepți.

Când se opriră lângă horă, fură îndată încunjurați de oamenii mai așazați și mai în vrâstă care nu lua parte la joc. Vaza de care se bucura Părintele Isaia era bătătoare la ochi; care de care se îndesa spre a se apropie de el, a-i săruta mâna și a primi binecuvântarea lui. Iar călugărul avea pentru fiecare câte o

vorbă bună şi, din întrebările ce le punea, era vederat că cunoştea pe mulţi din ei.

Cnejii cei mai în vrâstă, urmând pilda lui, se lasară şi ei în vorbă cu ţaranii pe care îi cunoşteau, iar cei mai tineri, atraşi de vioiciunea horei în mijlocul căreia cântau douăzeci şi patru de lăutari şi de cobzari, intrară şi ei în joc, având bineînţăles grijă să iee loc pe lângă fetele cele mai frumoase.

— Frumoasă zi, Părinte zise către Isaia un ţaran cu plete şi musteţi albe, nalt, încă sprinten, cu o faţă frumoasă în care luceau nişte ochi vioi. Frumoasă zi şi, mai ales, arătând în spre horă, frumoasă frăţie.

— Frumoasă frăţie, adevarat, moş Şarbane, aşa trebuie să fie totdeauna. Doară suntem cu toţii, boieri şi ţarani, fraţi din acelaş neam, ţara asta ni este tuturor mamă şi slăvim pe acelaş Dumnezeu!

— Să te audă Dumnezeu, Părinte, aşa să fie, cel puţin de astăzi înainte, că până acuma o fost altfeliu, răspunse ţaranul uitându-se drept în ochii călugărului.

Acesta uitându-se împreujrul lui, văzu o mulţime de ţarani cu privirile aţintite pe dânsul.

— Dacă n'o fost aşa, răspunse el lui Şarban, se vede că au greşit şi unii şi alţii; datoria noastră este să lucrăm din toate puterile ca, cel

puţin de acuma înainte, frăţia să domnească între cei mari şi cei mici.

Tocmai atunci Toma Alimoş cu alt cneaz, trecând spre horă pentru a o privi mai bine, ţaranii care stăteau împrejurul călugărului se dădură în lături şi Isaia se folosi de acest prilej pentru a şopti lui Şarban.

— Nici un cuvânt mai mult acuma. Vom avea cum să ne sfătuim şi să ne lămurim la noapte, apoi zicând aceste cuvinte, călugărul se depărtă de Şarban spre a intra în vorbă cu alt ţaran.

Soarele asfinţise acuma şi cete de ţarani începură a ieşi pe poartă, dar jocul ţinu până după înoptat. Boierii se retrăsese în cerdac unde petreceau glumind sau ascultând poveştile celor mai bătrâni sau mai limbuţi.

Indată după ce cei de pe urmă ţarani părăsiră ograda, poarta cea mare fu închisă şi cheia ei adusă cneazului de către Ţintă.

— Oprit-ai pe toţi acei pe care ţi i-am însamnat? întrebă cneazul.

— Pe toţi şi încă vr'o câţiva peste dânşii, răspunse vatamanul.

Cneazul se uită mierat la dânsul.

— Mai mulţi din oamenii noştri cei mai de credinţă mi-au cerut să opresc prieteni de ai lor, pentru care s'au pus ei chizăşi.

— Care sunt aceia? întrebă călugărul cu glasul îngrijit.

— Preutul Matei Ţifrea din Dofteana pe Trotuş, Andrei Ţiţiriga din Helegiu, Stan Balţatul din Dumbrăveni şi Năstasă Lenea din Rugineşti.

— Toţi sunt buni, zise călugărul şi putem avea toată încrederea într'înşii, numai cel de pe urmă este cam prost. Cel feliu de oameni oare oprit-au el sub chizăşia lui.

— Pe un văr al lui, un ţaran din Vrancea şi pe un preut tot de acolo, din satul Neruja.

— Foarte bine, acuma îmi aduc aminte, zise călugărul a cărui faţă se însenină. Năstasă Lenea se lăudase mai de mult că are neamuri în Vrancea şi că printr'înşii are să ni aducă în ajutor o ceată de Vrănceni voinici.

— Nu socotiţi, părinte şi jupâne Baloş, zise atunci unul din cnejii de faţă, că ar fi bine să începem voroava la care ne-aţi chiemat. Unii din noi şăd departe de aici şi, spre ajunge mâni sară acasă, vor trebui să plece înainte de ziuă.

— Dacă doriţi şi dacă este cu voia Părintelui, putem începe îndată, zise Baloş.

— N'am de făcut nici o împotrivire, zise Părintele.

— Atunci, zise Baloş cătră Ţintă, pregăteşte precum ţi-am poroncit, du pe ţarani în hrubă şi vină de ni dă ştire.

Ţintă plecă.

— După cât văd, voiți ca țaranii să iee parte și la acest sfat atât de însamnat prin urmările ce trebuie să aibă? zise, întorcându-se către călugăr, unul din cneji, un barbat nalt și uscăcios, cu lungi musteți negre lasate în jos.

— Tocmai fiindcă urmările sfatului nostru au să fie grele și se vor răsfrânge asupra poporului întreg, trebuie ca la el să fie de față barbați din toate treptele, răspunse Părintele Isaia.

— Și ce lumină poate ieși din sfatul ținut cu mojicii? Ce ajutor poate să dee boierilor mintea lor mărginită? Cu toată supunerea datorită Părintelui, mi se pare că dacă-i chiemăm acuma la sfat cu noi, stârnim numai niște pofte care cu greu se vor putea mulțămi după izbândă! zise acelaș cneaz.

— Așa este! ziseră mai mulți din cnejii de față.

— Dacă mojicii se vor crede sămenii noștri ei nu vor voi să asculte de povățuirea noastră în luptă, mai adaogă cneazul care vorbișe.

Părintele Isaia, liniștit și răce, răspunse:

— Lupta care avem s'o dăm are să fie lungă și crudă. Spre a ieși dintr'însa biruitori avem nevoie de toate puterile neamului românesc. Ni trebuiesc mai cu samă oșteni mulți, brațe vânjoase care să se lupte și să înfrunte zilnic truda, foamea, setea, durerea și moartea fără a primi

simbrie. Eu acele braţe multe şi vânjoase nu le pot căuta şi găsi decât în poporul de jos. Pentru ca să învingem trebuie ca oştenii noştri să aibă necontenit înaintea ochilor un ţel măreţ, care să-i însufleţască şi să-i facă a-şi pastra inimile oţelite chiar după un şir de înfrângeri, a nu se îngrozi nici la gândul că duşmanul li-ar putea arde coliba, pustii ogorul, nimici tot avutul, robi nevasta şi copiii. Dar pentru a-i însufleţi astfeliu acest scop trebuie să fie într'adevăr mare: să dee fiecăruia credinţa că se luptă pentru a fi în veci la adăpostul impilării şi a nedreptăţii, să fie în veci ferit de necinste şi de batjocură. Pentru a-l face să intre în luptă pătruns de această mântuitoare credinţă, trebuie ca de la început să ne purtăm cu dânsul, nu precum ne-am purta cu o turmă de robi ci precum ne-am purta cu fraţi mai mici şi mai tineri. Cu cât îi veţi cinsti mai mult cu atâta va pieri mai curând din ei orice bănuială împotriva voastră şi, în ceasul nevoii, veţi avea oşteni mai ascultători şi mai pregătiţi să înfrunte primejdia. Vom învinge întâiu pe Sas şi, pe urmă, pe craiul Lajos, nu cu turme de robi ci cu fraţi de arme! Vă întreb pe toţi care sunteţi adunaţi aici, cnejii şi juzii fruntaşi ai ţării, care v'aţi trăit viaţa în mijlocul poporului nostru, oare de câte ori l'aţi luat cu binişorul, de câte ori aţi

vorbit cinstei şi omeniei lui, datu-va el de greş chiar în împrejurările cele mai grele şi când nu avea nimica de câştigat?

— Nu, nu, niciodată, se auzi din toate părţile.

— Apoi, urmă Părintele, dacă el nu v'o dat greş în împrejurări grele, când nu avea de aşteptat nici un folos, închipuiţi-vă cum va şti să vă urmeze, să lupte şi să biruiască când va avea totul de câştigat?

— Ai dreptate Părinte! Vom face cum ne sfătueşti! Să mergem să ne sfătuim cu poporul! răspunseră cnejii.

Tocmai atunci sosi şi Ţintă care spuse lui Baloş că totul este gata şi că oamenii aşteaptă.

— Să mergem! zise cneazul şi, luând pe Părintele Isaia de braţ, se îndreptă spre livadă; toţi îl urmară.

Ajunseră în curând la gura unei hrubi unde stăteau două slugi cu fanare, care intrară în gârliciu şi merseră înaintea lor spre a li lumina calea. Scoborîră vr'o douăzeci de scări, apoi urmară un feliu de sală îngustă, la capătul căreia cârmiră în stânga şi se găsiră într'o hrubă largă şi naltă, luminată de vr'o treizeci de făclii de ceară. Aici se aflau adunaţi ca o sută de ţarani care, la vederea Părintelui, se descoperiră şi se închinară.

— Bine v'am găsit oameni buni! zise Părintele.

— Să trăieşti! răspunseră ţaranii.

Erau aproape toţi oameni făcuţi şi, după îmbrăcăminte, fruntaşi în satele lor. Printre ei se vedeau şi câţiva preuţi. Ţărănimea la venirea boierilor se grămădi în fundul hrubei, intrarea fiind cuprinsă de cneji.

— Oameni buni, zise Părintele cu glas tare, am rugat pe prietenul nostru, cneazul Baloş, să vă oprească astă noapte la dânsul pentru ca să ne putem sfătui încă odată cu toţii împreună, căci ceasul luptei s'apropie cu răpăgiune. La sfatul nostru ie parte de astădată şi trimesul acelui care este menit de noi să fie domn stăpânitor. Cneazul Ştefan Stroici, adause el luând pe tânăr de mână, vărul Voevodului Bogdan, este însărcinat de el să-i ţie locul până ce va sosi, să se chibzuiască cu căpeteniile noastre asupra măsurilor ce vor trebui luate pentru a închizăşlui izbânda şi să facă, în numele lui Bogdan, cu boierimea şi cu poporul ţării, orice legătură vor socoti de trebuinţă.

— Boieri dumneavoastră şi oameni buni, zise Stroici, sânt mândru de cinstea ce mi-o făcut-o vărul meu, Voevodul Bogdan, când mi-o încredinţat sarcina măreaţă de a-l înlocui, până la sosirea lui, printre acei care l-au ales pová-

ţuitor şi căpitan al lor în mândra năzuinţă de a croi neamului nostru o soartă vrednică de el. Voiu face tot ce-mi va sta în neputinţă pentru a mă arata vrednic de cinstea ce mi-a făcut-o Bogdan şi vrednic de a fi pentru o bucată de vreme, căpitanul vostru. Vă rog pe toţi, boieri şi locuitori ai satelor,, să mă ajutaţi în îndeplinirea grelei sarcini ce mi s'a încredinţat. Lupta noastră va fi grea căci, după ce vom doborî pe Sas, va trebui să ţinem piept puterii ungureşti. Numai prin ajutorul tuturor, numai dacă vom fi pătrunşi cu toţii de acelaş dor, numai prin frăţia cea mai strânsă între boieri şi popor putea-vom vedea încercările noastre încununate de izbândă, pute-vom izbuti să croim pentru acest popor o ţară, care să fie numai a lui şi unde cel mic ca şi cel mare să aibă deopotrivă parte la sfânta dreptate!

Înfăţoşarea bărbătească a lui Ştefan, faţa lui deschisă, însufleţirea cu care rosti aceste cuvinte îi cuceriră, bunăvoinţa tuturor celor ce erau de faţă.

Din toate părţile se auziră strigăte:

— Să trăeşti!

— Bine ai vorbit!

— Te-om ajuta!

— Să ai încredere în noi!

— Nu te-om lasa!

— Să trăiască Bogdan şi namestnicul lui!

Când adunarea se mai liniști, un om ieși din rândurile țaranilor, în locul ramas slobod între ei și boieri. Era acel pe care am auzit pe Părintele Isaia numindu-l Șarban.

— Cu voia dumneavoastră, Cuvioase Părinte și cinstiți boieri, aș dori să grăiesc și eu ceva.

— Cum nu, zise Părintele Isaia, spune ce ai de zis, te-ascultăm, Șarbane.

— Cuvioase Părinte, boieri dumneavoastră! Frumos o vorbit cneazul de peste munți și mare dreptate are: numai dacă între noi va domni unire și frăție putem să nădăjduim că vom izbuti. Frumos o vorbit cneazul când ni-o spus că, prin lupta care suntem gata s'o începem, avem să ni croim o țară care să fie numai a noastră și unde cel mai mic ca și cel mai mare să aibă deopotrivă parte de sfânta dreptate. Sânt om de șaizeci de ani trecuți, sânt gospodarul cel mai de frunte din satul meu, din Ghindăoani, am turme de cai, de vite și de oi, am sute de stupi. Dumnezeu mi-o dat nouă feciori, toți în viață, toți mai nalți decât mine, șapte sunt însurați și cu copii, și tușapte sunt fruntași în satul nostru. Totuși, pentru a ajunge să ni croim o țară ca aceea de care o vorbit cneazul de peste munți, sânt bucuros să jertfesc rămășița mea din viață, să pierd averea mea întreagă, să văd băieții căzând unul după altul sub paloșul sau sub sulița dușmanului, căci

va rămânea nădejdea că cel puţin nepoţii mei vor fi oameni, că vor putea trăi în tihnă ca oameni deplini; că vor fi feriţi de jaf, de siluire, de batjocură, căci nici străin nici diregător nedrept nici stăpân lacom nu se vor putea atinge de avutul sau de cinstea lor. Şi ca mine, Cuvioase Părinte şi boieri dumneavoastră, simte întreg norodul acestei ţări.

Nu este unul din noi, care să nu jertfească cu bucurie şi viaţă şi avere pentru a pregăti copiilor sau nepoţilor o soartă mai omenească decât acea de astăzi. Şi nu se vor lupta ca viţeii, se vor lupta ca zmei. Căci, să nu vă fie cu supărare boieri, grea este astăzi soarta ţaranului. Impilările şi siluirile domneşti vă sunt cunoscute: grele sunt birurile puse de domnie şi noi nu plătim numai cât este hotărît de domnie, dar plătim cât vra să ni iee diregătorul. Dreptatea este numai pentru acel care are cu ce s'o cumpere; ţaranul este privit ca o vită, cel de pe urmă diregător se crede în drept să-şi bată joc de dânsul şi de cinstea casei lui. Dar mai sunt şi alte impilări şi alte nedreptăţi, boieri dumneavoastră, de care nu voiţi să ştiţi căci, iertaţi-mă dacă grăiesc ca un ţaran prost, acele impilări se fac de oamenii dumneavoastră. Legea şi obiceiul pământului acestuia au fost ca cneazul să iee a zecea parte din toate roadele pământului şi fieştecare locuitor să-i facă trei

zile de clacă pe an. Insă oamenii dumneavoastră ieu dijma în aşa chip încât adesa partea stăpânului copleşeşte partea omului, iar cele trei zile de clacă pe an, nu ştiu prin ce minune, au ajuns împătrite. Să mai vorbesc de altele? Locuitorul nu poate să macine decât la moara stăpânului, aşa a fost de când lumea, dar stăpânul trebuie să-l vămuiască drept, luându-i un miertic din zece: oamenii dumneavoastră ieu trei. Dar judecăţile strâmbe, dar samavolniciile, să mai vorbesc de ele?

Vedeţi, boieri dumneavoastră, că mare este deosebirea între starea în care ne aflăm şi cea care ni-o juruieşte cneazul de poste munţi, dacă vom izbuti prin mintea şi vitejia dumneavoastră, prin puterea braţelor noastre, să gonim pe Sas şi pe puii lui de lup din ţară şi să înfruntăm puterea ungurească. Proşti am fi noi, ţaranii, dacă am sta macar o clipă la gânduri pentru a jertfi o viaţă atât de amară spre a pregăti copiilor noştri un viitor atât de strălucit! Numai, boieri dumneavoastră, să nu vă supăraţi, dar mulţi dintre noi se tem că vor lupta şi vom birui dar că, după luptă şi izbândă, numai cei mai mari se vor folosi, iar pentru prostime tot rău are să fie. Şi mă tem că o asemene bănuială stăpânind multe inimi, ele nu vor mai avea toată tăria trebuitoare pentru a purta lupta cu destulă vitejie, pentru ca să îndure nevoile

şi durerile nedespărţite de dânsa cu destulă îndârjire. Şi când inima se moaie, ştiţi dumneavoastră că nici braţele nu mai au putere. Tare mă tem de această bănuială blastamată şi fiindcă dorul de a-mi vedea neamul slăvit şi ducând un traiu cinstit mă arde şi-mi pătrunde inima, tare vă rog, Cuvioase Părinte, şi cinstiţi boieri, să faceţi dumneavoastră ce veţi şti pentru ca să piară bănuiala şi să ştie Românul că binele lui şi al copiilor lui atârnă numai dela oţelirea inimii lui, dela vârtutea braţelor lui şi că mişăl ar fi acela care ar cruţa inima sau braţul. Am zis!

Din grămada ţaranilor se auziră strigăte de:

— Aşa este!

— Bine o vorbit!

— Faceţi să piară bănuiala dintre noi.

— Fără încredinţare că soarta ni va fi cu totul schimbată nu putem face ca poporul să intre în luptă cu toată inima şi cu tot sufletul, zise un preut bătrân.

Cneazul cu musteţile negre şi groase, pe care l'am văzut nemulţămit de sfătuirea cu ţaranii, Radomir de lângă Bacău, ieşi din rândurile boierimii şi ceru dela călugăr încuviinţare să vorbească.

Părintele consimţind, Radomir, într'o lungă cuvântare, învinovăţi pe ţarani că vor să se folosească de nevoia în care se găseşte neamul

şi ţara pentru a dobândi foloase noui pentru dânşii şi a ştirbi drepturile şi veniturile cnejilor. El vesteji cu cuvintele cele mai tari o asămene precupeţire a unui ajutor ce nu era decât o datorie sfântă cătră mama obştească: ţara.

Cuvântarea lui Radomir fu primită de o parte din cneji cu sămne de mulţămire, ţaranii tăcură dar, din rândurile lor, ieşi iarăşi Şarban din Ghindăoani.

— Greşit este cneazul când zice că ţaranii vor să se folosească de nevoia neamului spre a dobândi foloase noui pentru ei şi spre a ştirbi şi a împuţina veniturile boiereşti. Ţaranii nu cer nici un folos nou, nu vor să ştirbească nici un drept, ei cer numai să se folosască nesuparaţi de drepturile de care, în puterea obiceiului pământului, s'au folosit moşii şi strămoşii lor. Ei nu vor să se atingă de nici unul din drepturile şi din veniturile de care s'au folosit moşii şi strămoşii boierilor, în puterea aceluiaşi obiceiu al pământului, dar vor ca obiceiurile noui, ca dările şi îndatoririle noui puse de unii din cneji asupra ţaranilor numai din voinţa lor şi cu samovolnicie, dări şi îndatoriri care fac din viaţa ţaranului un chin şi o nevoie, să piară cu desăvârşire.

— Aşa este! strigară ţaranii. Poporul cere numai drepturile care au fost ale sale din veci.

— Voiţi ca cnejii să nu mai fie stăpâni pe pământul lor, strigă Radomir.

— Să am iertare, jupâne, zise atunci preutul cel bătrân care mai vorbise, dar pământul nu este al cnejilor, pământul este al neamului care-l locueşte. Neamul întreg l-o luat în stăpânire, neamul întreg l-o aparat cu sângele lui. Norodul o descalecat sate şi oraşe, norodul o făcut curături; nimene n'o împărţit cnejilor pământul stăpânit de neam. Dar fiindcă neamul avea trebuinţă de judecători în vreme de pace şi de povăţuitori în vreme de războiu, s'au ales cei mai buni de neam, cei mai vrednici şi li s'o încredinţat, lor şi scoborîtorilor lor, puterea de a judeca şi de a povăţui pe ceilalţi. Iar în schimb, spre a răsplăti osteneala lor, li s'au dat dreptul de a lua a zecea din tot rodul pământului, acel de a ţinea moară şi crâşmă, acel de a globi pe vinovaţi şi s'au îndatorit toţi Românii să lucreze cneazului câte trei zile de clacă pe an. Ştiţi bine că aşa este, căci în această ţară nu stăpâneşte nici un cneaz pământ pustiu, nelocuit, iar satele cu pământul locuit împrejurul lor se numesc şi astăzi judecii.

— Aşa este, strigară toţi ţaranii şi chiar mulţi din cneji, mai ales din acei mai bătrâni.

— Boieri dumneavoastră, zise iar Şarban, n'o avut dreptate cneazul Radomir când o învinovăţit pe popor că, folosindu-se de nevoia

neamului, precupeţeşte ajutorul său. Poporul nu precupeţeşte nimică, nu vă cere nimică. Dar noi, fruntaşii satelor, noi cărora Cuviosul Părinte ni-o făcut cinstea să ni destăinuiască scopul lucrării sale, noi în sânul cărora o ştiut să deştepte mândria şi iubirea de neam, noi care trăim cu poporul, auzim plângerile lui, ştim gândurile lui, datori suntem să vă grăim adevărul. Şi acest adevăr este că, dacă nu se va face o legătură mare, prin care să se încheză-luiască poporului drepturile lui cele vechi şi stârpirea obiceiurilor noui şi răle, poporul va merge la luptă pentru izgonirea lui Sas, dar nu va pune în această luptă însufleţirea şi îndârjirea fără de care nu vom putea avea sorţi de izbândă. Apoi nu uitaţi un lucru: cea mai mare parte din cneji este din partea noastră, de unde ştiţi că Sas, ca să-şi răzbune pe ei şi ca să capete oşteni, nu juruieşte el poporului mult mai mult decât vă feriţi dumneavoastră să-i juruiţi?

Aceste de pe urmă cuvinte ale lui Şarban, care aratau cnejilor o primejdie foarte adevarată şi foarte mare, la care ei nu se gândise până atunci, nu fură pierdute. Ei începură să se sfătuiască între dânşii cu jumatate de glas, apoi unul dintr'înşii, un cneaz bătrân de pe Şomuz, numit Liteanu, zise lui Isaia:

— De ce taci, Părinte, şi nu ne cinsteşti cu

părerea Cuviosiei Tale. Cuvioşia Ta eşti povăţuitorul nostru, căpetenia noastră, acel care o pus la cale această lucrare măreaţă. Dela Cuvioşia Ta aşteptăm lumină.

— N'am vorbit până acuma, răspunse călugărul, fiindcă am vrut ca fiecare să-şi spue părerea neînrâurit de nimeni. Bănuiala şi lipsa de încredere care domneşte între boieri şi popor alcătueşte o primejdie mare, grozavă pentru izbânda pricinii noastre. Are dreptate Şarban din Ghindăoani când zice că poporul va lupta cu îndoită inimă când va şti că izbânda va pune pe copiii săi la adăpostul tuturor relelor nesuferite de care este bântuit astăzi, şi trebuie să mărturisesc că poporul rabdă pe lângă relele şi fără de legile venind dela domnie şi altele. Nu toţi cnejii se poartă cu dreptate; sunt printre dânşii şi oameni lacomi şi nedrepţi care fac soarta ţaranului din cale afară amară. Este foarte adevarat că foarte mulţi cneji, fără dreptate, numai cu dela sine putere, au încalcat drepturile strămoşeşti ale locuitorilor din judeciile lor şi li-au pus dări şi îndatoriri noui, necunoscute de bătrânii noştri. Primejdia despre care ni-o vorbit Şarban este foarte vie şi foarte ameninţătoare. Trebuie să luăm măsuri pentru a ne feri de dânsa şi a face ca poporul să intre în luptă pătruns de gândul că mântuirea lui de toate relele atârnă

numai dela vitejia şi dela voinţa lui. Sânt de părere ca chiar în astă noapte să se facă între cneji şi fruntaşii satelor care sunt de faţă aici o mare legătură, prin jurământ pe evanghelie să se lege că, îndată după gonirea lui Sas, să nu mai ceară locuitorilor din judeciile lor nici odată, în veci, vr'o dare sau vr'o îndatorire peste cele obicinuite din vechiu. Iar fruntaşii satelor să se îndatorească a păzi cu sfinţenie îndatoririle la care au fost supuşi bătrânii lor către cneazul sub a cărui ascultare se aflau. Şi spre mai mare credinţă, această legătură să fie întărită de către namestnicul viitorului şi mult doritului nostru stăpânitor. Cneazul Stroici să jure în numele lui Bogdan că va face să se păzască cu străşnicie această legătură dintre cnejii şi poporul acestei ţări şi că va pedepsi cu asprime pe oricine, cneaz sau ţaran, s'ar abate dela îndatoririle legăturii făcută astăzi.

— Aşa să fie! strigară ţaranii.

Boierii se sfătuiră câtva între dânşii, apoi cneazul Liteanu zise cu glas tare:

— Suntem gata să urmăm sfatul Părintelui, să facem jurământul cerut de Cuvioşia Sa şi să-l ţinem cu sfinţenie.

— Dar, zise Radomir, are oare cneazul Stroici putere să iee asemene îndatorire în numele lui Bogdan? Văzut-au cineva puterile lui?

— Eu am văzut puterile lui, zise Părintele,

scoțând un pergament de care era atârnată, printr'un găitan de matasă, o pecete de ceară; iată-le, să vi le cetesc.

Și, în mijlocul unei adânci tăceri, Părintele Isaia începu să tălmăcească pe românește cartea slavonă prin care Bogdan, printre altele, împuternicea pe Stroici să iee în numele lui, împreună cu Părintele Isaia, orice îndatorire ar crede de cuviință, încredințând că îndatoririle luate de Stroici și făgăduințele făcute de el vor avea aceiași putere ca acele făcute de însuși Voevodul.

După ce Isaia isprăvi tălmăcirea cărții, el spuse câteva cuvinte la ureche lui Țintă. Acesta ieși până în gura hrubei, pentru a veni îndată înapoi, însoțit de preutul din Poiana cu crucea și cu evanghelia în mână. Iar după dânsul două slugi aduceau o masă.

Era de înțăles că Isaia, dacă nu pusese însuși la cale, prevăzuse cele ce aveau să se întâmple la această întrunire.

Preutul așăză evanghelia și crucea pe masă, unde se mai așazară și două făclii de ceară. Apoi Părintele Isaia chiema pe rând pe fiecare din cneji, îi dădea crucea într'o mână, îl punea să pue cealaltă pe evanghelie și rostea cu glas tare și răspicat cuvintele jurământului prin care cneazul se lega ca, îndată după izgonirea lui Sas, să nu mai ceară locuitorilor

din judecia lui decât dările şi îndatoririle statornicite de obiceiul strămoşesc şi să-i judece cu dreptate. Cneazul rostea fiecare din cuvintele zise de călugăr apoi, sărutând evanghelia şi crucea, zicea: Aşa să-mi ajute Dumnezeu, proclet să fiu de-mi voiu călca jurământul! După ce acest jurământ fu făcut de toţi boierii, Părintele Isaia chiemă pe ţarani, iarăşi pe rând, şi-i făcu să jure în acelaşi chip, că se vor supune cu desăvârşire tuturor dărilor şi îndatoririlor statornicite de vechiul obiceiu al ţării şi datorite cneazului în judecia căruia se aflau. Fiecare mai jură credinţă şi ascultare cneazului său. După cel de pe urmă ţaran, Stroici luă crucea într'o mână, puse cealaltă pe evanghelie şi, cu glasul mişcat dar puternic, rosti la rândul său următorul jurământ:

— In numele Voevodului Bogdan, din porunca şi cu voia lui, jur pe sfânta cruce şi pe Dumnezeu că dacă Voevodul Bogdan, cu mila celui Atâtputernic, se va învrednici să apuce şi să ţie oblăduirea acestei ţări, el va priveghea cu străşnicie ca cnejii acestui pământ să nu ceară dela locuitorii judeciilor lor alte dări şi alte îndatoriri decât acele statornicite de veacuri de obiceiul pământului, va priveghea ca ei să judece pe locuitori cu dreptate şi va înfrâna şi pedepsi cu asprime orice calcare a acestei legături. Asemene, jur că dacă Voe-

vodul Bogdan va ajunge la oblăduirea acestei țări, el va priveghea ca locuitorii satelor cnezești să împlinească cu sfințenie îndatoririle către cneji statornicite de obiceiul strămoșesc al pământului, că va pedepsi cu străşnicie pe acei ce se vor împotrivi şi-i va sili să fie credincioşi şi ascultători către cneji. Aşa să ajute Dumnezeu Voevodului Bogdan. Proclet să fie dacă va călca acest jurământ!

Apoi sărută crucea şe evanghelia. Atunci Părintele Isaia zise:

— Dumnezeu Atotputernicul, martor al jurământului ce l-aţi făcut, să binecuvinteze pe acei ce-l vor ţinea cu sfinţenie, să pedepsască pe acei care vor cuteza să-l calce.

Apoi zise către ţarani:

— Sunteţi mulţămiţi, oameni buni? Pierit-au în sfârşit bănuiala din voi?

Şarban răspunse pentru tovarăşii lui:

— Suntem mulţămiţi, Cuvioase Părinte, şi cinstiţi boieri. Să trăiţi, căci astă noapte aţi făcut o faptă mare care umple de bucurie un norod întreg. Aţi făcut să piară cu desăvârşire dihonia dintre noi. Noi, fruntaşii satelor, vă încredinţăm pe cinstea noastră că nu vă veţi căi de fapta pe care aţi făcut-o. Veţi vedea în curând, la luptă şi la nevoie, cum ştim să răsplătim dreptatea care ni-se face. Daţi-ni ragaz până atunci!

Apoi plecând genunchiul înaintea Părintelui, îi sărută mâna zicând:

— Să trăeşti, Părinte, ceiace ai făcut astăzi nu vor uita strănepoţii noştri nici peste o mie de ani.

Toţi ţaranii urmară pilda lui Şarban şi veniră pe rând să sărute mâna lui Isaia.

Acei care aduceau tovarăşi noi pe chezăşia lor, îi numeau Părintelui, arătându-i satul din care era noul venit.

Când veni rândul lui Năstasă Lenea din Ruginesti, el după ce sărută mâna lui Isaia, îi zise arătându-i pe un ţaran tânăr, nalt şi voinic şi pe un preut tânăr ce se ţineau de el:

— Iaca, părinte, vărul meu, Nistor Mircea, din satul Neruja, cu cumnatul său, preutul Dănilă, tot de acolo. Ei sunt ai noştri cu trup şi suflet şi s'apucă să ni aducă ajutor, la cea dintâiu cerere, trei sute de munteni voinici, toţi arcaşi de frunte.

— Şi nu se tem ei să atragă asupra lor mânia lui Basarab dacă, fără de voia lui, vor veni în ajutorul nostru? întrebă Părintele uitându-se lung la nouii veniţi cu ochii lui adânci şi pătrunzători.

— Vrancea nu este robită lui Basarab, zise preutul Dănilă cu un glas răguşit cu desăvârşire, după ce sărută mâna călugărului, ea se ocârmueşte singură, plătindu-i numai bir şi

dându-i ajutor la războiu. Dar Vrâncenii se fălesc că sunt Români între Români. Acolo unde se face vr'o lucrare românească ei cer, ca un drept sfânt, să aibă partea lor la lucru. Puţin le pasă dacă fapta lor place sau nu place lui Basarab.

— Glasu-ţi este foarte răguşit, fiule, zise Părintele Isaia privindu-l cu mulţămire, totuşi, frumoase şi româneşti sunt cuvintele ce le rosteşti.

— Părintele o răcit rău pe drum, zise atunci tovarăşul preutului, Nistor Mircea, dar inima lui este totdeauna caldă. Aşteptăm cu toţii cu nerabdare sămnul de a intra în luptă.

Părintele Isaia mai puse străinilor câteva întrebări şi ei răspunzând într'un chip care-l mulţămi pe deplin, orice bănuială că crierii cam greoi ai lui Năstasă Lenea ar fi putut să-l facă să aducă la întrunire tovarăşi nevrednici de credinţă pieri din mintea lui Isaia.

Scopul de căpetenie ce-l avea în vedere Părintele Isaia într'această întrunire era curmarea neînţălegerilor dintre cneji şi săteni şi încetarea nedreptăţilor şi a samovolniciilor de care se tânguiau acei de pe urmă. Precum am văzut acest scop fusese atins. Apoi folosindu-se de faptul că atâţia fruntaşi erau adunaţi în faţa împuternicitului lui Bogdan, el li propuse să facă cu toţii, înaintea lui Stroici, jurământ

de credinţă către Domnul ales de ei. Acest jurământ fu făcut de fiecare în parte, adunarea întreagă izbuhnind necontenit în strigăte de:

— Să trăiască!

După săvârşirea jurămintelor, Părintele Isaia se mai sfătui cu cei de faţă asupra mai multor amăruntimi. Se hotărî, între altele, chipul în care era să i se aducă la cunoştinţă întâmplările cele mai de samă în vremea călătoriei lui.

Apoi adunarea se sparse, cei mai mulţi din cneji şi din ţarani plecară de-a dreptul la casele lor, numai puţini ramaseră la Băluseşti peste noapte.

Părintele Isaia cu tovarăşii lui plecară în zori de ziuă, căci călugărul era aşteptat la Ieşi. Este de crezut că Mihu nu împărtăşea graba călugărului şi că ar mai fi zăbăvit bucuros la Poiana spre a-şi mângâie ochii cu privirea Ilenei.

Se vede că cneghina, din partea ei, credea că şăderea Părintelui Isaia la tatăl-său avea să fie mai lungă, căci un nour acoperi frumoasa ei faţă când, la sculare, află că Părintele cu ai săi plecase. Slugile casei văzură cu mierare că de astă dată, cu toate silinţele ce şi le dădeau, nu erau în stare să mulţămească pe stăpâna lor, obicinuit atât de răbdătoare şi de blândă.

CUPRINSUL

	Pag.
I. La voevodul Bogdan, vine un oaspe neaşteptat . .	5
II. Pentruce Ştefan Stroici părăsise oastea craiului Lajos	14
III. In care se vorbeşte de facerea unei ţări	25
IV. Un popas de cărăuşi sub Perchiu	41
V. Oaspele cărăuşilor Codreni	54
VI. In care facem cunoştinţa unui Neamţ foarte îndrăgostit	66
VII. In care facem cunoştinţa unui popă sătul de popie	79
VIII. Ciae era Mihu	92
IX. Ştefan Stroici întâlneşte pe o jupâneasă puţin prietenoasă	103
X. Român şi Ungur	116
XI. Dreptatea Păunaşului	132
XII. In care Ştefan îşi regăseşte logodnica	140
XIII. In care Ştefan Stroici află lucruri de samă pentru el	154
XIV. Maria este hotărîtă să rămâie credincioasă soţului ei	168
XV. Ştefan Stroici în faţa Părintelui Isaia	182
XVI. Părintele Isaia arată lui Ştefan Stroici chipul în care a lucrat	194
XVII. Ştefan Stroici face cunoştinţă cu Mihu	208
XVIII. Părintele Isaia povesteşte ce a făcut la Ţarigrad şi la Roma	216
XIX. Un călător greu de vămuit	228
XX. Tatăl şi fiul	243
XXI. Pentruce Mihu uitase drumul Ciortolomului . . .	266
XXII. Ce s'a întâmplat la Poiana în ziua Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Ileana	284

Din cărțile mele
No 61.

CU PALOȘUL